

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA VE GELECEĞE
İLİŞKİN YÖNELİMLER**

CUMA ERCAN

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Hakan ARACI

MANİSA, 2007

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
YEMİN METNİ.....	iv
TUTANAK.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İNTERNETİN ORGANİZASYONLARDA KULLANIMI, ETİK BOYUTU VE İŞLETME FONKSİYONLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

1.1. İNTERNET KAVRAMI VE İNTERNETİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.1.1. İnternet Kavramı.....	3
1.1.2. İnternetin Tarihsel Gelişimi	4
1.2. İNTERNETİN ORGANİZASYONLARDA KULLANIMI.....	6
1.2.1. İnternetin Organizasyonlarda Kullanım Alanları.....	6
1.2.2. İnternet ve Yeni İşletme Organizasyonu.....	10
1.3. İNTERNET KULLANIMININ ETİK BOYUTU.....	12
1.3.1. İnternet ve Etik... ..	12
1.3.2. İnternet Kullanımında Etik Kaygılar.....	14
1.3.2.1. Mahremiyet İhlalleri.....	15

1.3.2.2. Entellektüel Mülkiyet Hakkı İhlalleri.....	18
1.3.2.3. Siber Suçlar.....	19
1.3.3. Etik Kaygıların Giderilmesi Yönünde Organizasyonların Sorumlulukları..	24
1.3.3.1. Kurumsal Güvenlik Politikaları Oluşturmak.....	24
1.3.3.2. Kurum İçi İnternet Kullanım Etiğini Geliştirmek.....	26
1.4. İNTERNETİN İŞLETME FONKSİYONLARI ÜZERİNE ETKİLERİ.....	28
1.4.1. İnternetin Üretim Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	28
1.4.2. İnternetin Pazarlama Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	30
1.4.3. İnternetin İnsan Kaynakları Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	32
1.4.4. İnternetin Finans Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	36
1.4.5. İnternetin Muhasebe Fonksiyonu Üzerine Etkisi.....	38
1.4.5.1. Muhasebenin Tanımı ve Fonksiyonları... ..	38
1.4.5.2. İnternet ve Muhasebe Etkileşimi.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

2.1. FİNANSAL MUHASEBE VE RAPORLAMA.....	43
2.1.1. Finansal Tablolar ve Finansal Raporlama.....	44
2.1.2. Finansal Raporlamanın Amaçları.....	46
2.1.3. Finansal Raporlamada Tam Açıklama ve Bilgi Çeşitleri.....	49
2.2. FİNANSAL RAPORLAMA YAKLAŞIMLARI.....	52
2.2.1. Geleneksel Raporlama Yaklaşımı.....	52
2.2.2. Çağdaş Raporlama Yaklaşımı.....	53
2.3. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN GELİŞİMİ	54
2.4. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN BELİRLEYİCİLERİ.....	57
2.4.1. Çevresel Faktörler.....	57
2.4.1.1. İnternetin Yaygınlık Düzeyi.....	57
2.4.1.2. Ulusal Açıklama Ortamı.....	58
2.4.2. İşletmeye Özgü Faktörler	58
2.4.2.1. Büyüklük.....	58

2.4.2.2. İşletmenin Yabancı Borsalardaki Yeri.....	59
2.4.2.3. İşletmenin ABD Borsalarındaki Yeri	59
2.4.2.4. İşletmenin Teknoloji Seviyesi.....	60
2.5. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN YARARLARI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR	60
2.5.1. İnternette Finansal Raporlamanın Yararları.....	60
2.5.1.1. Maliyet Tasarrufu.....	61
2.5.1.2. Daha Çok Kullanıcıya Ulaşım.....	61
2.5.1.3. Gerçek Zamanlı Bilgi Sunumu.....	62
2.5.1.4. Süreklilik ve Esneklik.....	63
2.5.1.5. Bilgi Asimetrisinin Azalması.....	63
2.5.1.6. Başka Bilgilere Elektronik Bağlantı.....	64
2.5.1.7. Daha Ayrıntılı ve Özellikli Bilgi Sunumu.....	65
2.5.2. İnternette Finansal Raporlama Sorunları	66
2.5.2.1. Bilgi Güvenliği ve Bütünlüğü.....	66
2.5.2.2. Yasal Düzenlemelerin ve Standartların Yetersizliği.....	68
2.5.2.3. Denklik ve Erişim Etkinliğinin Sağlanması.....	68
2.5.2.4. Diğer Sorunlar.....	69
2.6. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA İLE İLGİLİ DENETİM SORUNLARI VE KURUMSAL ÇALIŞMALAR.....	70
2.6.1. İnternette Finansal Raporlama İle İlgili Denetim Sorunları.....	70
2.6.1.1. Denetçilerin Rolü ve Sorumlulukları.....	71
2.6.1.2. Denetlenmemiş Bilgilerin Denetim Raporuyla İlişkilendirilmesi..	73
2.6.1.3. Gerçek Zamanlı Raporlamanın Sürekli Denetim Gerektirmesi.....	74
2.6.1.4. Denetim Raporuna Hiperlink Bağlantısı.....	75
2.6.1.5. Denetim Raporunun Değiştirilmesi veya Çıkarılması.....	76
2.6.2. Uluslararası Mesleki Kurulların Çalışmaları.....	77
2.6.2.1. Uluslararası Muhasebe Komitesi.....	77
2.6.2.2. Avustralya Denetim Standartları Kurulu.....	79
2.6.2.3. İngiliz Denetim Uygulamaları Kurulu.....	80
2.6.2.4. ABD Denetim Standartları Kurulu.....	81
2.7. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN GELECEĞİ.....	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA İLE İLGİLİ MEVCUT DURUM ANALİZİ VE GELECEĞE İLİŞKİN EĞİMLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	84
3.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	85
3.3. MEVCUT DURUMA İLİŞKİN ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	86
3.3.1. Gelişmiş Dört Ülkede Elde Edilen Bulgular	86
3.3.2. Türkiye’de Elde Edilen Bulgular.....	89
3.4. GELECEĞE YÖNELİK ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	94
3.4.1. Akademisyenlerden Elde Edilen Bulgular... ..	94
3.4.2. Finansal Analistlerden Elde Edilen Bulgular.....	99
3.4.3. Denetçilerden Elde Edilen Bulgular.....	102
3.4.4. İşletme Yöneticilerinden Elde Edilen Bulgular.....	105
3.5. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ.....	108
3.5.1. Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar	109
3.5.2. İFR’nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri	113
3.5.3. Düzenleme ve Standartlar	116
3.5.4. Denetim ve Güvenlik	118
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	122
KAYNAKLAR.....	127
EKLER.....	134

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU**

Tez No:

Konu:

Üniv.Kodu:

Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin yazarının

Soyadı: ERCAN

Adı: Cuma

Tezin Türkçe adı:

**İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA VE GELECEĞE
İLİŞKİN YÖNELİMLER**

Tezin Yabancı adı:

**FINANCIAL REPORTING ON THE INTERNET AND
ORIENTATIONS ASSOCIATED WITH FUTURE**

Tezin yapıldığı

Üniversite: CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ Enstitü: SOS. BİLİMLER ENSTİTÜSÜ Yılı: 2007

Tezin Türü : Doktora

Dili: Türkçe

Sayfa sayısı: 174

Referans sayısı: 105

Tez Danışmanının

Ünvanı: Yrd.Doç.Dr.

Adı: Hakan

Soyadı: ARACI

Türkçe anahtar kelimeler:

İngilizce anahtar kelimeler:

- 1- İnternet
- 2- Finansal raporlama
- 3- Finansal açıklamalar
- 4- İnternet tabanlı raporlama
- 5- Yönelimler

- 1-Internet
- 2-Financial reporting
- 3-Financial disclosures
- 4-Internet based reporting
- 5-Orientations

Tarih: 01/06/2007

İmza :

ÖZET

İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA VE GELECEĞE İLİŞKİN YÖNELİMLER

Bilgi teknolojisindeki hızlı gelişmeler, işletmelerin ortaklara, potansiyel yatırımcılara ve ilgili diğer kişilere finansal bilgi sunma yöntemini hızla değiştirmektedir. Yakın tarihe kadar matbu olarak basılıp yatırımcılara sunulan finansal bilgiler, günümüzde internetten sunulmaya başlamıştır. Finansal raporlama için internetin kullanımı şirketlere ve kullanıcılara eşiz fırsatlar ve kolaylıklar getirdi. İnternette Finansal Raporlamanın, düşük maliyet, hız, daha geniş bir kitleye ulaşım, esneklik gibi önemli faydaları vardır. Buna karşın bir kısım soruları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışma, finansal raporlamanın internet kullanımından dolayı değişen ve içinde dış denetimin de bulunduğu ortamlara işaret etmektedir. Bu çalışmada, İnternette Finansal Raporlamanın ülkemizdeki mevcut durumunu ortaya koymak ve geleceğe ilişkin eğilimleri belirlemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Mevcut durum için, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketlerin web sitesinde sundukları finansal bilgilerin içerik analizleri yapılmıştır. Geleceğe ilişkin eğilimleri belirlemek amacıyla da, akademisyenler, denetçiler, finansal analistler ve işletmeler üzerine bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ankette beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır. Anket çalışması, anket yazılımı kullanılarak internet üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, finansal raporlama, finansal açıklamalar, internet tabanlı raporlama, yönelimler.

ABSTRACT**FINANCIAL REPORTING ON THE INTERNET AND ORIENTATIONS
ASSOCIATED WITH FUTURE**

Rapid developments of information technology quickly change the method of offering financial information to the stakeholders of companies, potential investors and other related persons. Until near future, financial reports that are offered as printed have begun to be offered on the internet nowadays. The use of Internet for financial reporting creates incomparable opportunities and facilities to companies and users. Financial Reporting on the Internet has important benefits such as low cost, speed, reaching larger areas, flexibility, etc. However, it brought some issues in its train. This paper addresses the changing environment in which external audit is conducted resulting from the use of internet of financial reporting. In this paper, a research has been done to define orientations associated with future and in order to display our country's current situation of financial reporting on the internet. For current situation, the content analysis of financial informations published on the their web sites of listed companies in Istanbul Stock Exchange were made. A questionnaire has been conducted with academics, auditors, financial analysts, and companies in order to determine orientations associated with future. A five-point Likert scale was used in questionnaire. The study of questionnaire was made on the internet by using questionnaire software.

Key Words: Internet, financial reporting, financial disclosures, internet based reporting, orientations.

Doktora tezi olarak sunduğum “ **İnternette Finansal Raporlama ve Geleceğe İlişkin Yönelimler** ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/06/2007

Cuma ERCAN

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 23 /11/2006 tarih ve 21/14 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Cuma ERCAN'ın "İnternette Finansal Raporlama ve Geleceğe İlişkin Yönelimler" konulu tezi incelenmiş ve aday 19/10/2007 tarihinde saat 11.30' da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 80 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna **OY BİRLİĞİ** ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

Prof. Dr. Tuna TANER

ÜYE

Yrd. Doç.Dr. Hakan ARACI (Danışman)

ÜYE

Prof.Dr.Recep ŞENER

ÜYE

Prof. Dr. Altay Uğur GÜL

ÜYE

Yrd. Doç.Dr. Cevdet KAYALI

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Ülkelere Göre Ara Dönem Raporlaması	86
Tablo 2	Ülkelere Göre Yıllık Raporlama	88
Tablo 3	Web Siteleri ve Finansal Bilgi Sunumları	90
Tablo 4	Genel Nitelikler	90
Tablo 5	Web Sitesinde Sunulan Finansal Bilgilerin İçeriği	92
Tablo 6	Web Sitesinde Denetim Raporu ve İçeriği	93
Tablo 7	Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar(Akademisyenler)	95
Tablo 8	İRF'nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri(Akademisyenler)	96
Tablo 9	Düzenleme ve Standartlar(Akademisyenler)	97
Tablo 10	Denetim ve Güvenlik(Akademisyenler)	98
Tablo 11	Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar(Finansal Analistler).....	100
Tablo 12	İFR'nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri(Finansal Analistler)	101
Tablo 13	Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar(Denetçiler)	103
Tablo 14	Denetim ve Güvenlik(Denetçiler)	104
Tablo 15	Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar(İşletme Yöneticileri)	105
Tablo 16	İFR'nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri(İşletme Yöneticileri)	107
Tablo 17	Düzenleme ve Standartlar (İşletme Yöneticileri)	107
Tablo 18	Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar(Karşılaştırmalar)	109
Tablo 19	İkili Karşılaştırmalar Tablosu(Basılı Rapor.Kar.Web Tab.Rap).....	113
Tablo 20	İFR'nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri(Karşılaştırmalar)	113
Tablo 21	İkili Karşılaştırmalar Tablosu(İFR'nin Kull.Üz.Etkisi)	116
Tablo 22	Düzenleme ve Standartlar(Karşılaştırmalar).....	116
Tablo 23	Denetim ve Güvenlik(Karşılaştırmalar)	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Muhasebe Süreci	39
Şekil 2	Muhasebe Bilgi Akışı	45
Şekil 3	Yatırım, Kredi ve Benzer Kararlarda Kullanılan Bilgiler	50
Şekil 4	Turkcell Şirketi Yatırımcı İlişkileri Sayfası	56
Şekil 5	Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar	110
Şekil 6	İFR'nin Kullanıcılar Üzerine Etkisi	114
Şekil 7	Düzenleme ve Standartlar	117
Şekil 8	Denetim ve Güvenlik	119

KISALTMALAR

AASB:	Auditing and Assurance Standarts Board
APB:	Auditing Practices Board
BS:	Basılı Raporlar
E-İK:	Elektronik İnsan Kaynakları
FASB:	Financial Accounting Standards Board
FSEK:	Fikri Sanat Eserleri Kanunu
IASC:	International Accounting Standart Committee
IFAC:	International Federation of Accunting
İFR:	İnternette Finansal Raporlama
İMKB:	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
SEC:	Securities and Exchange Commission.
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TÜRMOB:	Türkiye Muhasebeciler Odası Birliği
WWW:	World Wide Web
WTR:	Web Tabanlı Raporlar

GİRİŞ

İşletmelerin kamuyu aydınlatma işlevini yerine getirirken yararlandığı en önemli araçlardan birisi finansal tablolarıdır. Finansal tabloların işletme ile ilgi kişi ve kuruluşlara sunulmasına finansal raporlama adı verilmektedir. Bilindiği gibi, yakın tarihe kadar işletmeler bilgi verme sorumluluklarını genellikle basılı raporları yayımlayarak yerine getirmekte idiler. Ancak bilişim teknolojisindeki gelişmeler, işletmelerin ortaklara, potansiyel yatırımcılara ve ilgili diğer kişilere finansal bilgi sunma yöntemini hızla değiştirmektedir. Yakın tarihe kadar matbu olarak basılıp ilgililere sunulan finansal bilgiler, günümüzde internetten sunulmaya başlamıştır.

Geleneksel yöntemde finansal bilgilerin hazırlanıp kamuya sunulmasının maliyet, zamanlılık ve ulaşım gibi önemli kısıtları vardır. Diğer yandan işletmelerin canlı ve dinamik yapılarının nasıl bir işleyiş içinde olduğu, yatırımcılara sürekli olarak duyurulmalıdır. Ancak geleneksel raporlama yöntemi ile bu işlevlerin tam olarak yerine getirildiğini söylemek mümkün değildir. Bu noktada, çağdaş raporlama yöntemi olarak nitelendirilen “İnternette Finansal Raporlama” (İFR) yeni bir araç olarak gündeme gelmektedir.

İFR, finansal bilginin sunumunu ve bu bilgiye ulaşımı kolaylaştırarak, ilgililere zengin seçenekler sunmaktadır. İFR'nin düşük maliyet, hız, daha fazla kullanıcıya ulaşım, süreklilik, esneklik, detaylı bilgi sunumu gibi önemli faydaları vardır. Bununla birlikte İFR düz yazı ve grafiklerle sınırlı değildir. İFR dinamik sunumlar ve multimedya (ses, görüntü vs) içerir, interaktif bilgi sunumuna ve elektronik bağlantılara olanak verir, kullanıcıların bilgiye erişiminde eşit haklar sunar. Ancak İFR tüm faydalarına karşı, bir kısım potansiyel sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunların başında, bilgi güvenliği ve bütünlüğü, bilgiye erişim, düzenleme ve standartların yetersizliği ve denetim ile ilgili sorunlar gelmektedir.

Sermaye piyasası gelişmiş bir çok ülkede İFR yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise İFR kullanımı yeni olmakla birlikte, çok hızlı gelişen bir olgudur. Bu çalışmanın amacı, İFR'nin ülkemizdeki mevcut durumunu ortaya koymak ve geleceğe ilişkin eğilimleri belirlemektir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, internetin organizasyonlarda kullanımı, etik boyutu ve işletme fonksiyonları üzerine etkileri incelenmektedir. İkinci bölümde, İFR'nin kavramsal yapısı, gelişimi, araçları, yöntemleri, faydaları ve bu süreçte karşılaşılan sorunlar ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, önce İFR ile ilgili mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmış, bu amaçla bazı gelişmiş ülkelerde ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem gören şirketlerin web sitelerinde sundukları finansal bilgilerin içerik analizi yapılmıştır. Daha sonra da akademisyenlere, denetçilere, analistlere ve işletme yöneticilerine uygulanan bir anket aracılığıyla toplanan veriler değerlendirilerek geleceğe ilişkin eğilimler belirlenmiştir.

Sonuç bölümünde de, İFR'nin kullanılması durumunda elde edilecek yararlar üzerinde durulmuş, uygulamada göz önünde bulundurulacak bazı hususlara dikkat çekilmiş ve Türkiye'deki uygulamaya yönelik olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNTERNETİN ORGANİZASYONLARDA KULLANIMI, ETİK BOYUTU VE İŞLETME FONKSİYONLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

1.1. İNTERNET KAVRAMI VE İNTERNETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1. İnternet Kavramı

İnternet, bilgisayar ağlarının birbirine bağlanmasıyla oluşmuş küresel bir iletişim ağıdır.¹ Başka bir tanıma göre internet, dünya üzerinde mevcut milyonlarca bilgisayarın ortak bir protokol çerçevesinde birbiriyle iletişim kurmalarını ve birbirlerinin kaynaklarını paylaşmasını sağlayan büyük bir ağıdır.²

Bu ağda, farklı donanım ve yazılım özelliklere sahip bir çok bilgisayar bulunmaktadır. İşte bu farklı özelliklere sahip bilgisayarlar ortak bir anlaşma dilini kullanarak birbiriyle iletişimde bulunurlar. Bu ortak dil, internet protokolü olarak adlandırılan TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) protokolleridir.

İnternet kavramını anlamada temel unsur bağlanabilirliktir. Tek başına çalışan en gelişmiş bilgisayarların bile yeteneği sınırlıdır. Bir bilgisayar diğer bilgisayarlara bağlandığında güçlü bir iletişim ve bilgi arama aracı olur.³

¹ Andrew LYMER , “The Use of Internet for Corporate Reporting- a discussion of the issues of the survey of current usage in the U.K.”,

<<http://www.shu.ac.uk/schools/fsl/fisjnl/vol1996/pprs1997/lymer97.htm>>, (Erişim Tarihi:05.10.2004).

² Cahit AKIN, **Her Yönüyle İnternet**, 1.Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1996, s.34.

³ Jim HAMIL, “The Internet and International Marketing”, International Marketing Review, V.14, N.5, 1997, s.301.

İnternet, bilgisayarları küresel boyutta birbirine bağlamakta ve akıl almaz boyutta bilgi, internet aracılığıyla dünyaya açılmaktadır.⁴ İnternette her türlü konu ile ilgili bilgileri bulmak mümkündür. İnternet adeta bir bilgi ve doküman uzayıdır. İnternette söz konusu bilgiler, metin, resim, grafik, çizim, tablo, sayısal bilgi, ses, hareketli görüntü, animasyon ve canlı görüntülerden birisi veya birkaçı şeklinde olabilir.⁵ İnternet ortamında yer alan bu bilgilere her an yenisi eklenmekte ve çok hızlı bir şekilde büyümektedir.

İnternet herkese açık ve her an bağlantı kurma olanağı sağlayan bir ağıdır. Gerekli donanıma sahip olan herkes dünyanın neresinde olursa olsun istediği saatte internete bağlanabilir. Bu özelliği ile internet yer ve zaman farklılıklarını ortadan kaldırarak kendine özgü bir dünya oluşturmuştur.

İnternete bağlanan bir kullanıcı istediği bilgiyi, görüntüyü veya sesi elde edebilmekte, bilgileri kendi bilgisayarına aktarabilmekte ve diğer bilgisayarlarla dosya/bilgi transferi yapabilmektedir. İnternet bilgi depolama ve sunmanın yanında; e-posta, haber grupları, video konferans, chat v.b gibi iletişim hizmetleri de sağlamaktadır. İnternetin sundukları bazen insanın hayal gücünü zorlayacak boyutlara ulaşmaktadır. Öyle ki , internet aracılığıyla dünyanın öbür ucundaki bir kütüphaneye girip tarama yapabilir, farklı ülkelerdeki insanlarla yazılı veya sesli olarak tartışabilir, yerinizden kalkmadan istediğiniz bir malı satın alabilirsiniz. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

1.1.2. İnternetin Tarihsel Gelişimi

İnternetin temeli ABD'nin savunma amaçlı yapmış olduğu bir projeye dayanmaktadır. ABD Savunma Bakanlığı herhangi bir nükleer savaş durumunda hiç kesintiye uğramayacak bir iletişim mekanizmasına ihtiyaç duyuyordu. Öyle ki, bir nükleer saldırı karşısında bir merkez devre dışı kalsa bile sistem çalışmaya devam edecek ve iletişim diğer merkezler üzerinden sağlanabilecekti. Bu amaçla 1960'lı

⁴ LYMER,

⁵ A.Ekrem ÖZKUL, **Temel Bilgi Teknolojileri**, Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1418, Eskişehir, 2003, ss.267-268.

yıllarda Savunma Bakanlığına bağlı olarak çalışan ARPA (Advanced Research Projects Agency) adlı kurum bünyesinde bir proje başlatıldı. Bu proje kapsamında ARPANet olarak bilinen ağ sistemi kuruldu.⁶

ARPANet bünyesinde ilk bağlantı, 1969 yılında dört merkezle yapıldı. Bu merkezler; University of California at Los Angeles, Stanford Research Institute, University of California at Santa Barbara ve University of Utah idi. Böylece bu merkezlerdeki ana bilgisayarlar arası bağlantılarla internet'in ilk şekli ortaya çıkmış oldu. 1972 yılında e-posta ilk defa ARPANet bünyesinde kullanılmaya başlandı. Kısa süre içerisinde ARPANet, birçok merkezdeki bilgisayarları da bünyesine katarak genişlemeye devam etti. Bu dönem içerisinde eğitim ve araştırma kurumları da ARPANet'e bağlandı.⁷

1973 yılında ağ içinde bir protokol seti oluşturmak amacıyla Stanford Üniversitesi'nde bir internet çalışma projesi başlatıldı. 1978'e kadar süren bu çalışmada, TCP (Transmission Control Protocol) adıyla bilinen İletişim Kontrol Protokolü'nün dört uyarlaması geliştirildi. Bu sayede ARPANet'e bağlı bilgisayarlar arasındaki iletişim kolaylaştı. 1983 yılında ARPANet kullanıcıları TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) olarak bilinen yeni bir protokolle tanıştı. Daha sonra bütün ağlar TCP/IP protokolüne dönüştürüldü ve söz konusu protokol ARPANet üzerinde kullanılan tek standart protokol haline geldi.⁸

1984 yılında ARPANet, ARPANet ve MILNet olmak üzere ikiye ayrıldı. 1986 yılında ABD Ulusal Bilim Kurumu (National Science Foundation-NFS) ARPANet'in yerini alacak olan, yüksek hızlı NSFNet'i kurdu. NSF, güçlü bilgisayar desteği ile kısa süre içerisinde bölgesel ağlarını geliştirdi ve diğer kurumlara da hizmet vermeye başladı. Daha sonra yurt dışı bağlantıları da gerçekleştiren, NFS 1990 yılında bu ağa "internet" adını verdi.⁹

⁶ AKIN, s.36.

⁷ Dave KRISTULA, "The History of the Internet", <http://www.davesite.com/webstation/net_history.shtml>, (Erişim Tarihi:15.12.2004).

⁸ Wingate PHILIPPA, **İnternet**, Tübitak Yayınları (Çev.Selma İkiz), Ankara, 1999, s.13.

⁹ PC Life,"**İnternetin Kısa Tarihi**", 26.11.1996. s.18.

İnternet, uzun yıllar bilim adamları ve bilgisayar uzmanlarının tekelinde kaldı. Fakat 1991’de Worl Wide Web’in (www) geliştirilmesiyle birlikte, internet kullanımı yaygınlaşmaya başladı ve internet kullanıcı sayısında uzmanların dahi tahmin edemediği büyük bir patlama oldu.¹⁰ Çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar gelen internet, dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin dünyanın dört bir yanına hızla yayılmaktadır. Bugün internet 200’ün üzerinde ülkenin bağlı bulunduğu dünyanın en büyük ve en çok kullanılan network sistemi haline gelmiştir. İnternete bağlanan bilgisayarların sayısı her geçen gün katlanarak artmaktadır.

1.2. İNTERNETİN ORGANİZASYONLARDA KULLANIMI

Bu bölümde öncelikle internetin organizasyonlardaki kullanım alanları genel hatlarıyla incelenecek, daha sonra ise, internet ve organizasyon etkileşimi ve ortaya çıkan yeni organizasyon modeli ele alınacaktır.

1.2.1. İnternetin Organizasyonlarda Kullanım Alanları

İnternet başlangıçta akademik ve askeri çevrelerde kullanılırken, 1990’lı yıllarda internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, iş alanında da kullanılmaya başlanmıştır. İnternetin iş alanında kullanılmaya başlanması bu teknolojinin yeniden doğuşu olarak nitelendirilmektedir.¹¹ Özellikle www’in ortaya çıkışı ile birlikte internetin iş alanındaki kullanımı artmaya başlamış. Web’in sağladığı olanaklar kısa süre içerisinde interneti ticari bir platform haline getirmiştir. Deyim yerindeyse kaynakları ve koşulları elveren bir çok işletmeyi, internete bağlanma yarışına sokmuştur.¹²

İnternetin ortaya çıkışı ile birlikte bilginin elde edilmesi, kullanılması ve yayılması kolaylaşmıştır. Günümüzde bilgi paylaşımını bu denli kolay erişilebilir ve yaygın kılan başka bir teknoloji mevcut değildir. Bilgi paylaşımının ve erişiminin

¹⁰ Zeki ŞİMŞEK, “İnternet İşletmeciliği Niçin ve Nasıl?”, İktisat İşletme Dergisi, No.137, Ağustos 1997, s.61.

¹¹ LYMER,

¹² ŞİMŞEK, s.61.

kolaylığı, organizasyonları internete taşınmaya ve bunun için gerekli alt yapıyı oluşturmaya yöneltmiştir.

İnternetin ticari kullanımını çok hızlı bir şekilde geliştirmekte ve birçok iş alanını etkilemektedir. Bugün, internet kullanımının henüz başlamadığı bir iş kategorisi düşünmek çok güçtür.¹³ İnternetin ticari amaçla kullanımının yaygınlaşmasında şu iki temel faktörün etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar;¹⁴

- İnternetin her bir ağ ve kişisel bilgi sistemi ile uyumlu olma özelliği,
- İnternetin bilgiye dayalı ve etkileşimli iletişim yeteneğinin fazla olmasıdır.

Bununla birlikte, internetin küresel boyutta hızlı ve yaygın iletişim sağlaması, iletişim ve işlem yapma maliyetlerini azaltması, koordinasyon ve işbirliğini artırması, esneklik sağlaması¹⁵ gibi yararları organizasyonlar tarafından yüksek düzeyde kabul görmesine ve kullanımının yaygınlaşmasına neden olmuştur.

İnternetin organizasyonlarda kullanılması her geçen gün yükselen bir ivme ile artmaktadır. Bu artışın nedeni sağladığı faydalar kadar, bu teknolojideki gelişmeler ve fiyatlardaki düşüşlerdir. İnternet'in avantajlarından yararlanmak için büyük bir şirket olmanız gerekmiyor. Büyüklüğü ne olursa olsun her işletme minimum bir yatırımla internetten yararlanabilir. Bugün fiyatlardaki düşüş nedeniyle küçük işletmeler ve hatta bireysel girişimciler dahi interneti ticari amaçlı olarak kullanabilmektedirler.

İnternet önceden belirlenmiş bir veya birkaç uygulama için tasarlanmamış olup, üzerinde her türlü yeni uygulamanın yapılmasına olanak verecek şekilde planlanmış genel ve esnek bir yapıya sahiptir.¹⁶ Dolayısıyla, internetin organizasyonlardaki kullanım alanları tamamen kişilerin kullanım konusundaki yetenekleri ile belirlenmektedir. Kişiler yeteneklerini kullanarak yeni kullanım alanları geliştirebilirler.

¹³ Bill GATES, **Dijital Sınır Sistemiyle Düşünce Hızında Çalışmak** (Çev.A.Cevat Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık A.Ş.İstanbul, 1999, s.80.

¹⁴ J.George AVLONITIS, A.Despina KARAYANNI “**The Impact of Internet Use on the Business-to-Business Marketing**”, Industrial Marketing Management, Journal, V.17,June 2000, s.442.

¹⁵ Kenneth C.LAUDON, Jane P. LAUDON, **Management Information Systems:Organization and Technology in the Networked Enterprise**, Prentice Hall, 2000, s.300.

¹⁶ Mustafa ÜNAL, **İnternet Aracılığıyla Kamuyu Aydınlatma ve Halka Arz İşlemleri**, Yeterlilik Etüdü, Ankara, 2000, s.2.

Bundan dolayı internetin organizasyonlardaki kullanım alanlarını kesin sınırlarla belirlemek zordur. Onun için biz burada genel bir bakış açısı vermek amacıyla bir kısım kullanım alanlarına değineceğiz.

Organizasyonlar internet ortamında; web siteleri, e-posta, gopher gibi araçları kullanarak aşağıdaki faaliyetleri gerçekleştirebilirler. Bunlar;¹⁷

- Ürün geliştirme ve üretim planlaması yapma,
- Üretim ve sevkiyatı izleme ve kontrol etme,
- Reklam, tanıtım ve bilgilendirme,
- Mal alışverişi,
- Sözleşme yapma,
- Müşteri veri tabanının tutulması,
- İletişim ve işbirliği,
- Finansal işlemler,
- Borsa işlemleri,
- Muhasebe kayıtlarının tutulması ve izlenmesi,
- Satış sonrası destek hizmetleri,
- İş ilanı verme ve başvuruların kabulü,
- Vergi takibi ve ödemeleri.

Kişileri ve kurumları ilgilendiren ticari etkinliklere ait tüm işlemlerin elektronik ağlar üzerinden yapılmasına genel olarak e-ticaret denilmektedir. E-ticaretle ilgili bir çok tanım bulunmakla birlikte bu tanımların ortaya koyduğu temel noktalar birbirine benzemektedir. Bu ortak noktalar; e-ticaretin açık (internet) ya da kapalı (intranet) ağlar üzerinden yapılması, e-ticarette genellikle dört tarafın bulunması (işletmeler, tüketiciler, vatandaşlar ve devlet) ve telefon, faks, internet gibi araçların kullanılmasıdır. E-ticarette tarafların birbirleriyle olan ilişkilerini esas alarak bir sınıflandırma yaptığımızda karşımıza dört farklı e-ticaret türü çıkmaktadır. Bunlar;¹⁸

¹⁷ Kobitek, “E-İş Süreçlerinin Uygulama Alanları”, <<http://www.kobitek.com/makale.php?id=50>>, (Erişim Tarihi:10.01.2006).

¹⁸ İsmail GÜNEŞ, “Elektronik Ticaret ve Kobiler İçin Yeni Fırsatlar”, <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=242>, (Erişim Tarihi:10.01.2006).

- İşletmeler arası e-ticaret,
- İşletme ile tüketici arasında e-ticaret,
- İşletme ile devlet kurumları arasında e-ticaret,
- Bireyler ile devlet kurumları arasında e-ticarettir.

1. İşletmeler Arası E-ticaret (Business-to-Business): Bir işletmenin elektronik ortamda, başka bir işletme ile yaptığı ticari işlemleri kapsar. Bu kapsamda işletmeler; iş ortakları, bayileri, tedarikçileri ile iş ilişkilerini, alım satım, faturalama, sipariş takibi gibi işlemlerini internet üzerinden gerçekleştirebilirler.

2. İşletme İle Tüketici Arasında E-Ticaret (Business-to-Customer): İnternet üzerinden tüketicilere doğrudan satış yapma ve bankacılık gibi hizmetler bu kapsamda yer almaktadır. E-ticaret denilince, genellikle işletmeden tüketiciye satış akla gelir. İşletme ağına erişen tüketiciler ürünün resmini, özelliklerini, fiyatını görebilmekte ve internet üzerinden dolduracağı bir sipariş formuyla siparişte bulunabilmektedir. Ayrıca ödemeyi de yaparak ürünü satın alabilmektedirler. Tüketicilerin internet üzerinden en fazla alışveriş yaptıkları alanların başında; müzik, bilgisayar yazılımı, kitap, video/dvd, giyim, sağlık ve güzellik ürünleri gelmektedir.

3. İşletme İle Devlet Kurumları Arasında E-ticaret (Business-to-Government): İşletmelerin kamu kuruluşları ile olan ilişkilerinde kurumlar vergisi, katma değer vergisi, sigorta primleri vb ödeme ve yükümlülüklerini internet üzerinden gerçekleştirmelerini bu kapsamda değerlendirebiliriz.

4. Bireyler İle Devlet Kurumları Arasında E-ticaret (Person-to-Government): Bireylerin kamu kurumları ile olan ilişki ve yükümlülüklerini internet üzerinden gerçekleştirmeleri bu kapsamda yer alır. İnternet üzerinden öğretmen başvurularının ve ÖSS müracaatlarının yapılmasını örnek olarak verebiliriz.

İşletmelerin internet ve teknolojilerinden yararlanarak şirket içi, müşterileri ve iş ortakları ile daha verimli çalışmalarına dayanan iş anlayışına “e-iş” denilmektedir. E-ticaret sadece elektronik ortamda gerçekleştirilen ticari işlemleri kapsamaktadır. E-iş

ise, ticari işlemlerle birlikte, elektronik ortamda bilgi paylaşımı ve değişimini de kapsamaktadır.¹⁹ İşletmeler, internet üzerinden gerçekleştirdikleri e-ticaretin yanında, şirket içi işletmecilik ve yönetsel uygulamalarında da “intraneti” kullanmaktadırlar. Intranet, internetin kapalı devre olarak kullanılmasıdır. İnternet herkese açık bir teknoloji iken, intranet yalnızca işletmenin ilgili çalışanlarına açıktır. Bazı durumlarda işletmenin kullandığı “intranete” tedarikçiler ve bayiler gibi işletmeye destek sağlayan kuruluşların erişimi gerekebilir. İşletme dışındaki bu gibi kişi ve kuruluşlara bir şifre verilerek sisteme erişimleri sağlanırsa, bu uygulamaya da extranet denilmektedir. Örneğin bir üretici işletme, extranet yardımı ile tedarikçisinin üretim bilgilerine erişimini sağlayabilir.²⁰

1.1.4. İnternet ve Yeni İşletme Organizasyonu

İnternetin ticari hayata girmesi ve yaygınlık kazanması ile birlikte, giderek çok sayıdaki işletme elektronik iş yapma şekillerine doğru yönelmektedir. Bu durum, başında “ e” kelimesi olan elektronik ticaret, elektronik iş, elektronik devlet, elektronik ekonomi gibi bir dizi yeni kavramların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bu gelişmeler organizasyonların yapılarını, müşteri ilişkilerini, pazarlama stratejilerini, istihdam profillerini büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu değişiklikler organizasyonları yeniden yapılanmaya götürmüş ve yeni organizasyon modelinin oluşmasına neden olmuştur. Bu yeni organizasyon modelini “internet organizasyonu” olarak adlandırabiliriz. İnternet organizasyon modelinde, merkez ofisi olabildiğince küçülmüş ve diğer iş birimlerinin yetkileri artmıştır. Ayrıca bu organizasyonlarda hız, esneklik ve yenilik çok önem kazanmıştır. Bundan dolayı değişime zamanında tepki veremeyen büyük ve ağır işleyen organizasyonlar küçülerek ve yeniden yapılanmaya giderek, bu değişime ayak uydurmaya çalışmışlardır. İnternet organizasyon modeline öncelikle çok uluslu işletmeler geçmektedirler.²¹

¹⁹ Nevin YÖRÜK, **E.Finans: Finansal Görünümün Yeniden Biçimlenmesi**,
<http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=230> (Erişim Tarihi:10.01.2006).

²⁰ Mehmet ŞAHİN, **Yönetim Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, No.1471, Eskişehir, 2003, s.63.

²¹ Emin ÇİVİ, **“Yeni Ekonomik Düzende Kobiler”**,
<<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T25.pdf>>,
(Erişim Tarihi:20.11.2004).

Bu tip organizasyonların en önemli özelliklerinden birisi, kullandıkları bilgi teknolojisi sayesinde daha esnek bir yapıya sahip olmalarıdır. Bu yapıda, işletme fonksiyonlarının farklı yer ve kaynaktaki iş ortakları tarafından yerine getirilmesi mümkündür. Çalışanlar eskisi gibi aynı yerde bulunma yerine bazen dünyanın diğer ucunda bile olabilirler. Çalışanlar dünyanın neresinde olursa olsunlar, internet aracılığıyla bilgi alışverişinde bulunabilirler. Ayrıca 8-5 mesaisi yerini daha esnek çalışma saatlerine bırakmıştır.²²

İnternet yeni işletme modellerinin, yeni işletme süreçlerinin, yeni bilgi dağıtımının vazgeçilmez bir aracı olmuştur. İnternet ortamının sağladığı mükemmel bilgi ve iletişim ağı ile web alt yapısı bu konuda temel dayanak olmakta, tüm ihtiyaçlar bu yapı ile desteklenerek giderilmeye çalışılmaktadır.

Bugün bir çok şirket, organizasyon ile internet arasındaki etkileşimin dinamik boyutlarından yararlanma yoluna gitmekte ve hızla dijitalleşmektedir. Dijitalleşme; verilerin elektronik bir ortamda stoklanmasını ve hızlı bir şekilde aktarılmasını sağlayan, bilgisayar ve ağlar üzerine kurulmuş bir sistemdir.²³ Dijital işletme ise; işletmenin müşterileri, tedarikçileri ve çalışanları ile ilgili ilişkilerini dijital olarak sağlayan ve işletme varlıklarını dijital yöntem ve araçlarla yöneten bir örgüttür. Dijital işletmelerde iş süreçleri, ürün ya da hizmetleri sunmak için işlerin organize edilmesini ve koordinasyonunu kapsar. Bu iş süreçlerine örnek olarak, yeni ürünlerin geliştirilmesini ve üretilmesini, siparişlerin alınmasını ve çalışanlara işlerin verilmesini gösterebiliriz. Bu işlemler tüm işletmeyi ya da bir çok işletmeyi birbirine bağlayan ağlar üzerinden gerçekleştirilmektedir.²⁴

Bugün pek çok işletme fiziksel yerleşim olmaksızın “sanal organizasyon” (virtual organization) olarak işletilebilmektedir. Sanal organizasyon; belirli bir işi

²² LAUDON , LAUDON, s.20

²³ Hüseyin YILMAZ, “İşletmelerde İnternet Organizasyon İlişkisi ve Sanal Örgütlenmeye Yönelik Bir Model Önerisi”, <http://www.geocities.com/ceteris_paribus_tr2/h_yilmaz6.doc>, (Erişim Tarihi: 10.01.2005); YÖRÜK,

²⁴ Adnan SEVİM, “Dijital Uygulamaların Muhasebe Eğitimi Üzerine Etkileri”, Türkiye XXIV.Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 27-30 Nisan 2005, Fethiye.

gerçekleştirmek üzere geçici bir işbirliğine dayanan organizasyon şeklidir.²⁵ Bu iş birliği türünde farklı şirketler ortak bir amaç için bir araya gelerek kaynaklarını, hünelerini ve cihazlarını birleştirirler. Bu sayede farklı üstünlüklere sahip olan şirketler bir araya gelerek, o alanın en iyisini oluştururlar. Bilgi teknolojileri sanal organizasyonun olmazsa olmazıdır. Farklı yer ve zamana yayılan iş ortakları internet aracılığıyla birbirine bağlanırlar. Müşteriler de yoğun bir şekilde bu teknolojiyi kullanırlar. Sanal organizasyonlar iletişimin kurulabildiği dünyanın her yerine zamandan ve mekandan bağımsız olarak gidebilirler.²⁶ Sanal organizasyon, değişen fırsatlara hızla cevap vermek için oluşturulmakta ve yine hızla dağılabilmektedir. Bu özelliği ile sanal organizasyonu, yeni organizasyonun en nihai şekli olarak ele alabiliriz.

1.3. İNTERNET KULLANIMININ ETİK BOYUTU

1.3.1. İnternet ve Etik

Etik; bireylerin yaptıkları seçimleri ve davranış biçimlerini etkileyen doğru ve yanlışla ilişkin ilkeler ve değerler bütünüdür.²⁷ Bazen etik, ahlak kavramı ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak bu iki kavramın örtüşen yönleri olmakla birlikte, anlamları birbirinden farklıdır. Ahlak, tarihsel ve olgusal olarak yaşanırken, etik ahlak adını verdiğimiz bu olguya yönelen felsefedir. Bir birey içinde yaşadığı toplumun değer ve normlarına uygun olarak ahlakı yaşarken, bu değer ve normlar üzerinde düşünmeye ve tartışmaya başladığında artık etikten bahsediyordur. Bu nedenle günlük hayatta bir ahlaki problemden bahsedildiğinde aslında bunu etik bir problem olarak algılamak daha doğru olur.²⁸

Etik, genellikle işletmecilik ve endüstriyel konularla ilgili ahlaki görev ve sorumluluklar üzerinde yoğunlaşan bir disiplindir. Ancak günümüzde etik, ilgi alanını

²⁵ Kenneth C.LAUDON, Jane P. LAUDON, **Management Information Systems**, Prentice Hall, Upper Saddle River, 2002, s.77

²⁶ Veysel BOZKURT, “Sanal İşyeri: Kavramsal Çerçeve ve Yapısal Özellikler”, <<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/3/veysel/veysel.html>>, (Erişim Tarihi:08.01.2005).

²⁷ Kenneth C.LAUDON, Jane P.LAUDON, **Management Information Systems: Managing the digital firm**, (8th Ed.), Prentice-Hall Inc., 2004, s.146.

²⁸ Ahmet CEVİZCİ, **Etığe Giriş**, Paradigma Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2002, s.5.

genişleterek eşit şartlar altında eşit fırsatların verilmesi, müşteri ilişkileri, çevresel etkiler ve bilgisayar verilerinin korunması gibi bir çok konuyla ilgilenmeye başlamıştır.²⁹

İnternet kullanımında etik ise, birey ve internet etkileşiminde ortaya çıkan çok boyutlu bir kavramdır.³⁰ İnternet yapısı gereği belirli bir merkezden kontrol edilmesi oldukça güç bir platformdur. İnternetin bu yapısı kişiyi internet kullanırken kendi kararıyla başbaşa bırakmaktadır. Ancak internet ortamının bireylere tanıdığı bu özgürlük her zaman iyi yönde kullanılmamaktadır. Bununla birlikte internet kullanıcı sayısındaki hızlı artış etik anlamda kirlenme ve olumsuzlukları da arttırmaktadır. Bu gibi nedenler internet kullanımında etik kuralların gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

İnternet üzerinde iletişimde bulunurken kabul edilebilir ya da edilemez davranışları belirleyen kurallara “İnternet Etiği” denilmektedir. Bu kurallar, internet kullanımında diğer insanların haklarına saygılı olmak için ne yapılıp ne yapılamayacağı ile ilgilidir.³¹ Bilgisayar Etik Enstitüsü’ne (Computer Ethics Institute) dayanılarak hazırlanan aşağıdaki on emir internet etiğinin temelini oluşturur niteliktedir.

İnternetin bu on emrini şöyle sıralayabiliriz:³²

- İnterneti diğer insanlara zarar vermek için kullanmayınız.
- Başka insanların gizli ve kişisel dosyalarına girmeyiniz.
- Başka insanların elektronik iletişim kaynaklarını izinsiz kullanmayınız.
- Diğer insanların internette yaptıkları çalışmalara engel olmayınız.
- Bedelini ödemediğiniz yazılımları kopyalayıp kendi malınız gibi kullanmayınız.
- İnterneti hırsızlık yapmak için kullanmayınız.
- Başka insanların entelektüel ürünlerini kendinize mal etmeyiniz.

²⁹ Cengiz TORAMAN, “Finans Etiğinin Yönetimdeki Yeri”, Muhasebe ve Finans Dergisi, MUFAD, Ocak 2001, S.9, s.50.

³⁰ Murat ERDAL, Sedef SAYGILI, “İnternet Sağlık Sektöründe Gizlilik ve Etik Standartlar”, <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=159>, (Erişim Tarihi:13.01.2005).

³¹ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, “İnternet Etiği”, <<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/internetEtiği/internetetiği1.pdf>>, (Erişim Tarihi: 13.01.2005).

³² Bilgisayar Dershanesi, “Bilgisayarda Etik”, <<http://www.bilgisayardersanesi.com/guvenliketik.htm>>, (Erişim Tarihi:28.02.2005).

- Tasarımladığınız programların sosyal hayata etkilerini önceden düşününüz.
- İnterneti yalan bilgiyi yaymak için kullanmayınız.
- İnternet ortamını başkalarının haklarına saygı göstererek kullanınız.

Bu noktada internet kullanıcılarını; amatör ve profesyonel olmak üzere iki sınıfa ayırarak incelemek daha doğru olur. Amatör kullanıcılar; bilgisayar aracılığıyla internete bağlanan ve bir bakıma bilişim teknolojilerinin tüketicileri olan kişilerdir. Bu kişilerin interneti herhangi bir şekilde suiistimal etmelerinin her ne kadar toplum üzerinde olumsuz bir etkisi olsa da bunun bireysel bir ahlaki sorumluluk olarak ele alınması doğru olur. Diğer taraftan bilişim teknolojileri sektöründe profesyonel kullanıcılar bulunmaktadır. Bu şekilde bir mesleği profesyonelce icra eden kişilerin bulunması, beraberinde bazı mesleki etik ilkelerin gerekliliğini ve mensuplarının da bunlara uymalarını gerektirir.³³ Bu konuda Türkiye Bilişim Vakfı'nın belirlediği meslek ilkeleri bilişim mesleğini icra edenler için yol gösterici nitelik taşımaktadır.³⁴

1.3.2. İnternet Kullanımında Etik Kaygılar

İnternet giderek yaygınlaşmakta ve hayatın her alanına girerek insanlara yeni fırsatlar sunmaktadır. Ancak internetin sunduğu bu fırsatlar her zaman akılcı ve yapıcı amaçlar için kullanılmamaktadır. Kötü niyetli insanların varlığı bu ortamın ihlal edilmesine ve farklı amaçlar için kullanılmasına neden olmaktadır. İnternetin bu şekilde kullanımı bazı etik kaygıları da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamdaki kaygıları üç başlık altında toplayabiliriz. Bunlar; mahremiyet ihlalleri, entellektüel mülkiyet hakları ihlalleri ve siber suçlardır.

1.3.2.1. Mahremiyet İhlalleri

Mahremiyet; “ bireylerin, devletin ve diğer kişilerin müdahalesinden muaf olarak hareket edebileceği, yaşamsal faaliyetlerini sürdürebileceği bir alanın ve kişilik haklarına bağlı olan tüm unsurların bütününe verilen addır.” Bu tanımdan hareketle

³³ İbrahim CERRAH, “Bilişim Teknolojileri ve Etik”,
<<http://bilisim.izmirpoli.gov.tr/siberetik.asp>>, (Erişim Tarihi:13.01.2005).

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz; < <http://www.tbv.org.tr>>, (Erişim Tarihi:25.02.2005).

mahremiyetin kişilik haklarını, iletişim özgürlüğünü ve özel hayata saygıyı da içine alan geniş bir kavram olduğunu söyleyebiliriz.³⁵

Teknolojik gelişmelerle birlikte mahremiyet ihlalleri sıkça gündeme gelmektedir. Mahremiyetin ihlaliyle ilgili etik kaygılar yeni olmamakla birlikte, bilgi teknolojisindeki gelişmeler bu kaygıları arttırmaktadır. Çünkü bilişim teknolojilerinin sahip olduğu bazı özellikler, onu mahremiyeti ihlal edebilecek potansiyel bir tehlike haline getirmiştir.

İnternet üzerinden mahremiyetin ihlali iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, hükümet ve iş dünyasınca toplanan kişisel verilerin istismarı; ikincisi ise, bireysel iletişime kişilerin izni olmadan girmektir.³⁶

1. Kişisel Verilerin İstismarı: Bugün bir çok resmi ve özel kurum tarafından farklı amaçlarla kişisel veriler toplanmakta ve bilgi bankasına aktarılmaktadır. Devletin güvenlik birimleri, bankalar, hastaneler, alışveriş merkezleri sadece bunlardan bazılarıdır. Bu kurumların, sahip oldukları kişisel bilgileri açıklanan amaç dışında kullanmamaları ve kişilerin izni olmadan başka kişi ve kurumlara vermemeleri gerekmektedir.

Diğer taraftan, teknolojik gelişmeler kişilerle ilgili bilgilerin düne göre hayal bile edilemeyecek kolaylıkta elde edilmesini sağlamaktadır. Kredi kartı ile yapılan alışverişler, internet üzerinden yapılan alışverişler, internet üzerinden sitelerin dolaşımı gibi işlemler sırasında kişilerle ilgili birçok özel bilgiyi elde etmek mümkündür. Yapılan bir araştırmada internet üzerinden satış yapan sitelerin %93'ünün müşterilerden kişisel bilgi topladığını ortaya çıkarmıştır. Bunların %57'si demografik bilgi toplarken, %56'sı her ikisini birlikte toplamaktadır. Toplanan bu bilgileri bilgisayarların hafızasına depolamak ve yine bilgisayar aracılığıyla analizini yapmak mümkündür. Örneğin , “Acxiom Corporation in Conway” adlı bir şirket Amerikan

³⁵ Yasin BECENİ, “Siber Uzayda Mahremiyet”, II.Türkiye Bilişim Şurası Hukuk Çalışma Grubu, Mart 2004, İstanbul, s.10.

³⁶ M.Niyazi TANILIR, **İnternet Suçları İle Mücadele Ederken Bireysel Mahremiyetin Korunması**, Kriminoloji Master Tezi, Middlesex Üniversitesi, 2000, Londra, s.17.

halkının %95'inin kamusal ve tüketim bilgilerini bilgi bankasında muhafaza etmektedir.³⁷ Dolayısıyla bugün harcamalarımız, sağlık durumumuz, tercihlerimiz gibi hayatın her alanına ait çeşitli bilgiler gizlilikten yoksun bir şekilde bulunmaktadır. Bu bilgiler e-posta aracılığıyla binlerce kişiye gönderilebileceği gibi, internet üzerinden herkesin erişimine de açılabilir. Bu ise mahremiyetin ihlaline yönelik ciddi bir tehdittir. Her ne kadar organizasyonlar kişisel bilgileri satmayacaklarına ve aralarında değiştirmeyeceklerine dair söz verseler de insanlar kişisel bilgilerin toplanmasından kaygı duymaktadırlar.

2. Kişisel Haberleşmeye İzinsiz Giriş: Kişilerin iletişim ya da eylemlerinin sistematik olarak araştırılması ya da izlenmesine gözetim denilmektedir. Bilgi teknolojisindeki gelişmeler gözetimciler tarafından bireyleri görünmeksizin ya da bilinmeksizin izlenebilir hale getirmiştir.³⁸ Bilişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar bireyleri izleme ve onların mahremiyetini ihlal etme olanağını sadece devletin güvenlik birimlerine vermiyor. Başta bilişim teknolojilerini üreten ve pazarlayan şirketler ve bunların ülkeleri olmak üzere bir çok resmi ve özel kurumlar tarafından bireylerin haberleşmeleri izlenmektedir. Özellikle bu teknolojileri üreten ülkeler izleme üstünlüklerini her zaman ellerinde bulundurmaktadırlar.³⁹ Söz konusu ülkeler bu avantajları kullanarak diğer ülkelerin iletişimlerini de izlemektedirler. Buna ECHELON sistemini örnek olarak verebiliriz. ECHELON sistemi, ABD öncülüğünde beş ülkenin (ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda) ortaklaşa çalışması sonucu kurulmuş olup, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu dünyanın çeşitli ülkelerine yerleştirilen gelişmiş antenler aracılığıyla dünyadaki tüm internet ve telefon iletişimini izlemektedir. Bu sistem, güvenliği sağlamak amacıyla kurulmuş olmasına rağmen, son zamanlarda elde edilen bilgilerin ticari amaçlarla kullanıldığı ortaya çıkmıştır.⁴⁰

Mahremiyet insan özgürlüğünün bir parçası olduğu için mahremiyetin ihlali özgürlüğün de ihlali demektir. Bundan dolayı mahremiyetin korunamadığı bir yerde,

³⁷ Veysel BOZKURT, "Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sonu mu?", <<http://www.isguc.org/vbozkurt4.htm>>, (Erişim Tarihi:28.02.2005).

³⁸ BOZKURT, "Gözetim ve İnternet...", s.4.

³⁹ CERRAH, s.4.

⁴⁰ Melih KIRLIDOĞ, "Bilişimin Aydınlik ve Karanlık Yüzü", Akademik Bilişim Konferansı Bildirisi, 2-4 Şubat 2005, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, s.2.

insanın en temel değerlerinden birisi olan özgürlük de tehdit altında olacaktır.⁴¹ Onun için mahremiyet İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde temel bir insan hakkı olarak nitelendirilmiş ve bir çok Avrupa ülkesinde koruma altına alınmıştır. Ülkemizde ise Anayasanın 20. maddesi, herkesin özel hayatına ve aile haklarına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu ve özel hayatın gizliliğine dokunulmayacağını belirtmektedir. Diğer taraftan 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanununun (TCK) “Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar” başlığını taşıyan bölümü bu hakkın korunması ile ilgili hükümler getirmiştir.

Yeni TCK , kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden kimseye, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası öngörmektedir. Özel hayatın gizliliği görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilirse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Eğer bu fiiller basın veya yayın yoluyla işlenirse , ceza yarı oranında arttırılır.

Diğer taraftan yeni TCK’ya göre, kişisel verileri hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Eğer bu fiiller, kamu görevlileri tarafından görevin verdiği yetki kötüye kullanılmak suretiyle veya belli bir meslek ve sanatın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak gerçekleştirilirse, ceza yarı oranında arttırılır. Ayrıca kanunların belirlediği süre içerisinde yok edilmesi gereken verileri yok etmeyenlere altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmektedir. Kişisel verileri hukuka aykırı olarak kaydeden kimseye de altı aydan üç yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir.

1.3.2.2. Entellektüel Mülkiyet Hakkı İhlalleri

İngilizcede “Intellectual Property Rihhts” olarak adlandırılan Entellektüel mülkiyet hakları, fikri bir çalışmanın neticesinde ortaya çıkmış müzikten edebiyata, endüstriyel tasarımdan bilimsel buluşlara kadar uzanan geniş bir yelpazedeki düşünce ve ürünleri kapsar.⁴²

⁴¹ TANILIR, s.19.

⁴² A.Deniz HELVACIOĞLU, İ.Hakkı ERASLAN, Melih BULU, “**Dijitalleşen Dünyada Fikri mülkiyet Haklarının Ülkeler Açısından Küresel Rekabet Avantajı Oluşturmadaki Yeri**”, 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Osman Gazi Üniversitesi, 25-26 Kasım 2004 Eskişehir, s.3.

Entellektüel mülkiyet hakları, bilgiye dayalı yeni ekonominin en önemli mal varlığıdır. Entellektüel mülkiyet hakkı, bir taraftan hak sahiplerine gelir sağlarken diğer taraftan da ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Ancak bilgi teknolojisindeki gelişmeler entellektüel mülkiyet hakkı ihlallerine yönelik etik kaygıları da artırmıştır. Özellikle internetin iletişim, bilgiye erişim ve dağıtımında avantaj sağlayan bazı özellikleri entellektüel mülkiyet haklarının korunmasını ve kontrol edilmesini oldukça zorlaştırmıştır.

Bugün teknolojik ilerlemeler sayesinde yazılı metinler, müzik dosyaları, resimler, sinema görüntüleri ve bilgisayar oyunları da dahil olmak üzere her türlü verinin hızlı ve kolayca dijital ortama aktarılması mümkündür. Bir defa dijital ortama aktarılan yazılı, görsel ve işitsel materyal kolayca kopyalanmakta ve dağıtımı yapılmaktadır. Dijital ortamda yer alan bir eseri bir maus hareketiyle değer kaybına uğramadan istediğiniz kadar çoğaltabilir, e-posta ile binlerce kişiye gönderebilir ya da web üzerinden herkesin kullanımına açık hale getirebilirsiniz. Ayrıca eser sahibinin izni olmadan kolayca değişiklik yapıp başka bir isim altında tekrar internet ortamına aktarabilirsiniz.

Bu noktada eser sahiplerinin haklarının korunması açısından iki farklı görüş vardır. Birinci görüş, internetle birlikte basın teknolojisine dayalı telif hakkı rejimleri artık geçersiz olmuştur. Dolayısıyla internet ortamında telif haklarını korumanın mümkün olmadığı ve bilginin özgür olması gerektiği savunulmaktadır. İkinci görüş ise, telif hakkı rejimi internette de geçerliliğini korumakta ve bazı değişikliklerle telif hakları kanunları yeni duruma uyarlanmalıdır.⁴³

Dijital ortamdaki eserlerin telif haklarının korunması için şifreleme, dijital imza gibi yöntemlerle teknoloji kendi çözümünü geliştirmektedir. Hukuki zeminde de bu hakkın korunması desteklenmelidir. Gelişmiş bir çok ülkede bu yönde yeni düzenlemelere gidilmekte ve çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde ise 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) bu alanla ilgili düzenlemeleri içermektedir.

⁴³ Ramazan ACUN, “**İnternet ve Telif Hakları**”, Bilgi Dünyası, 1/1 (Nisan 2000), s.5.

FSEK'nın 1. maddesinde, sahibinin hususiyetini taşıyan ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulü eser olarak nitelendirilmiş ve bu kanun kapsamında, eser sahibinin hakları koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla yukarıda belirtilen eser gruplarından herhangi birine giren bir çalışmanın internet üzerinden yayınlanması durumunda da eser sahibi hukuki korumadan yararlanabilecektir.

1.3.2.3. Siber Suçlar

İnternetin yaygın olarak kullanılmadığı dönemlerde bilişim ortamında işlenen suçları ifade etmek için bilgisayar suçları (computer crimes) ve bilgisayar ihlalleri (computer abuse) gibi kavramlar kullanılmaktaydı. Daha sonra internetin etkinliğini arttırarak kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte internet ve ona bağlı sistemler aracılığıyla işlenen suçları da kapsayacak şekilde söz konusu kavramlar, tek bir kavram altında birleştirilmiş ve “siber suç” (ciber crimes) kavramı kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁴

Siber suçları kısaca, bilgisayar ve ağ sistemleri kullanılarak işlenen suçlar diye tanımlayabiliriz. Bu çerçevede siber suçlar, bilinen suçların ağ ortamında işlenmesinin yanısıra, bilgisayar ağlarına ve internete özgü yeni suçları da kapsamaktadır.⁴⁵

Gerçek hayatta karşılaştığımız ve bildiğimiz bir kısım suç tiplerini artık internet aracılığıyla gerçekleştirmek mümkündür. Bu suçlar mevcut hukuk sisteminde tanımlanmış ve belirli yaptırım kurallarına bağlanmıştır. Bu suçlarda internet sadece bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu tür suçlara örnek olarak; dolandırıcılık, hakaret, devlet aleyhine yürütülen faaliyetler ve pornografik yayınları verebiliriz. Diğer taraftan mevcut hukuk sisteminde tanımlanmamış olup, dijital ortamların varlığı ile ortaya çıkan yeni ve farklı suç tipleri bulunmaktadır. Bu suçlar nitelikleri itibarıyla tamamen internete özgü eylemlerdir. Bu tür suçlara örnek olarak; başkasına ait bilgisayar

⁴⁴ Yasin BECENİ, “**Siber Suçlar ve Bilişim Etiği**”, <<http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/yasinbeceni/bolum4.htm>>, (Erişim Tarihi:15.01.2005).

⁴⁵ Türkiye Bilişim Şurası, **Bilişim Suçları ve Hukuk**, <<http://bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/10.doc>>, (Erişim Tarihi: 10.02.2005).

sistemlerine izinsiz girişleri ve ağ sistemini tahrip etmek için virüs bulaştırmayı verebiliriz.

İnternet ve bilgisayar ağları sürekli gelişmekte olduğu için siber suçların kategori ve sayılarında da gelişme ve artma olacağı muhakkaktır. Onun için burada sadece uygulamada çok sık karşılaşılan bir kısım siber suçları aşağıdaki başlıklar altında inceleyeceğiz;

1.Yetkisiz Erişim ve Sabotaj: Yetkisiz erişim, bir kişinin yetkisi olmaksızın bir bilgisayar sistemine veya bilgisayar ağına girmesi demektir. Burada amaç sisteme girmektir. Bu bir bilgisayara direkt olabileceği gibi iletişim teknolojileri kullanılarak uzak bir mesafeden de gerçekleştirilebilir.⁴⁶

Sabotaj ise, yetkisiz erişimin ikinci aşamasını oluşturur. Bilgisayar ve internet teknolojisinin kullanılması yoluyla sisteme girerek erişilen bilgilerin silinmesi, yok edilmesi ve değiştirilmesi şeklinde ortaya çıkabilir. Ayrıca sabotaj, bilgi teknolojileri kullanılmadan sisteme fiziksel yollarla zarar verilmesini de kapsar.⁴⁷

Dijital ortamların varlığıyla ortaya çıkan bu tür suçları gerçekleştiren kişiler organizasyon içerisinden olabilecekleri gibi, organizasyon dışından da olabilirler. Organizasyon içerisinde bu tür suçlar genellikle bilgi işlem personeli tarafından gerçekleştirilmektedir. Çünkü bu tür suçlar, belli ölçüde sistem bilgisine sahip olmayı gerektirmektedir. Bu kişiler, sistem tarafından yetkisiz kişilerce erişimi ve değiştirilmesi engellenmiş önemli bilgilere kolaylıkla erişebilecekleri gibi, üçüncü kişilerin bu bilgilere erişimini de sağlayabilirler. Burada failin kastı, bir çıkar elde etmek veya sadece sisteme zarar vermek olabilir. Bazen failer işleyecekleri suçun kendilerine bir yarar sağlamayacağını bildikleri halde sadece sisteme zarar vermek için bu tür suçları işleyebilmektedirler. Genellikle, işten çıkartılan personel bu tür eylemlere

⁴⁶ Türkiye İnternet Kullanıcıları Derneği, “**Bilişim Suçları**”,
<<http://www.tikd.org/suc.asp/>>, (Erişim Tarihi:10.02.2005).

⁴⁷ Semih DOKURER, “**Ülkemizde Bilişim Suçları ve Mücadele Yolları**”,
<<http://www.bilisimsurası.org.tr/dosyalar/17.doc>>, (Erişim Tarihi:10.02.2005).

yönelmektedir. Bunu da genellikle, dosyaları ve programları silerek veya sisteme virüs bulaştırarak gerçekleştirmektedirler.⁴⁸

Bu tür suçların organizasyon dışındaki failleri ise siber korsanlardır. Bu kişiler bir menfaat sağlamak veya kendisini ispatlamak için sisteme yetkisiz olarak girmekte ve zarar vermektedirler. Bunlar virüs veya trojan kullanarak ya da sistemin açık kapılarını bularak sisteme girmektedirler. Bu kişiler sistemdeki önemli bilgileri elde edebilecekleri gibi, diğer kişilerin sisteme girişlerini engelleyebilmekte ve sistemi çalışmaz hale getirebilmektedirler. Bu da özellikle faaliyetlerini internet üzerinden yürüten organizasyonlara büyük kayıplar vermektedir.

2. Dolandırıcılık: Klasik suç tiplerinden birisi olan dolandırıcılık suçunun bilgisayar ve ağ ortamında yapılmasıdır. Burada en çok kullanılan yöntem ise, bilgisayarlara veri girişinde manipülasyon yapmaktır. Bu hem kolaylıkla yapılabilmekte, hem de zor tespit edilmektedir. Bu tür suçların failleri genellikle organizasyon içinde çalışan kişilerdir.⁴⁹ Bilgisayar ve iletişim teknolojileri aracılığıyla dolandırıcılık en fazla bankacılık alanında görülmektedir. Burada suçun hedefi banka hesapları, kredi kartı bilgileri ve muhasebe kayıtlarıdır. Özellikle internet bankacılığının ve internet üzerinden alışverişin yaygınlaşması bu tür suçların artmasına neden olmuştur.

Bu tür suçların ortaya çıkmasının temelinde, paranın niteliğinin değişmesi yatmaktadır. Bugün para somut varlığından kısmen uzaklaşarak dijital ortamda soyut işaretlerle temsil edilir hale gelmiştir. Bu değişimin sonucu olarak paranın dijital ortamlarda haksız transferi yaygın bir suç haline gelmiştir. Bu tür fiiller genellikle internet üzerinden banka müşterilerinin şifrelerine ulaşarak, başka hesaplara para aktarılması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bunun için “key longer” denilen özel programlar internet üzerinden kullanıcının bilgisayarına yüklenmekte ve bu programlar sayesinde kullanıcının girdiği şifre bir dosyaya kaydedilmektedir.⁵⁰ Kullanıcı şifrelerini ele geçirmede kullanılan diğer bir yol ise, “phishing” yöntemidir. Bu yöntemde

⁴⁸ KIRLIDOĞ, s.3.

⁴⁹ BECENİ, “Siber Suçlar...”, s.4.

⁵⁰ KIRLIDOĞ, s.2.

bankaların web sayfaları kopyalanıp, hedef seçilen kişilere bankadan geliyormuş gibi bir e-posta gönderilir. Bu e-posta ile kişilerin bilgilerini güncellemeleri istenir. Kullanıcı da kendisine gelen e-postadaki linke tıklayarak, kopyalanmış olan siteye girer ve bilgilerini günceller. Bu şekilde kullanıcıların şifreleri ele geçirilir.⁵¹ Ele geçirilen bu şifreler, daha sonra başka hesaplara para aktarımında kullanılmaktadır. Bankacılıkla ilgili yaygın bir dolandırıcılık türü de kredi kartı kullanımı ile ilgilidir. İnternet üzerinden alışveriş yapmak için fiziki olarak kredi kartına sahip olmak gerekmemektedir. Başkasına ait bir kredi kartı bilgilerini elde ederek bununla internet üzerinden alışveriş yapmak mümkündür.

3. Yasadışı Yayınlar: Yasadışı unsurların bilgisayar ve ağ sistemi kullanılarak yayınlanması ve dağıtılmasıdır.⁵² Günümüzde internet sayesinde fikirlerin açıklanması ve yayılması eskiye göre çok kolay ve hızlıdır. Tüm yasadışı gruplar internetin bu avantajlarından yararlanmaktadırlar. Bu örgütler ülke içinde yayınlamadıkları bölücü fikirlerini internet üzerinden yayınlayabilmekte ve örgüt üyeleri e.posta aracılığıyla birbiriyle haberleşmektedirler. Ayrıca pornografik görüntüleri içeren yayınlara da internet üzerinde sıkça rastlamak mümkündür.

Siber suçlar, teknolojiyi kullanan bütün ülkelerin ortak problemi olarak kabul edilmekte ve bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmaktadır. Başta ABD ve bir çok Avrupa ülkesi bu alandaki gerekli hukuki alt yapılarını tamamlamışlardır. Ülkemizde ise yeni TCK'nın "Bilişim Alanındaki Suçlar" başlığını taşıyan bölümü bu alandaki suçları düzenlemektedir. Bu bölümde, bilişim alanındaki suçlar üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

- Bilişim sistemine girme,
- Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme,
- Banka veya kredi kartlarını kötüye kullanmadır.

⁵¹ Milliyet Gazetesi, "B.B. adını gören kaçsın"

<<http://www.milliyet.com.tr/2005/04/08/yasam/axyas02.html>>, (Erişim Tarihi:08.04.2005).

⁵² Türkiye İnternet Kullanıcıları Derneği, s.3.

a) Bilişim sistemine girme: Bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak giren ve orada kalmaya devam eden kimseye bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir. Bu fiil nedeniyle sistemin içerdiği veriler yok olur veya değişirse, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

b) Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme: Bir bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bir bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiillerin bir banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurum veya kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında arttırılır. Yukarıda belirtilen fiillerin işlenmesi suretiyle kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlanmasının başka bir suç oluşturmaması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

c) Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması: Başkasına ait bir banka veya kredi kartını, her ne suretle olursa olsun ele geçiren veya elinde bulunduran kimse, kart sahibinin veya kartın kendisine verilmesi gereken kişinin rızası olmaksızın bunu kullanarak veya kullandırarak kendisine veya başkasına yarar sağlarsa, üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ve adli para cezası ile cezalandırılır. Sahte oluşturulan veya üzerinde sahtecilik yapılan bir banka veya kredi kartını kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlayan kişi, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, dört yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Diğer taraftan; hakaret, sövme, dolandırıcılık, sahtecilik, müstehcen yayınlar, devletin güvenliğine karşı suçlar gibi ceza kanununda yer almış pek çok klasik suç türünün internet aracılığıyla işlenmesi durumunda da bu suçları işleyenlerin cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır.

Ancak internetin sınır tanımayan özelliği devletlerin tek başına siber suçlarla mücadelesini zorlaştırmaktadır. Çünkü siber suçların failleri bazen yurtdışında

bulunmaktadırlar. Dolayısıyla bu suçları ulusal düzenlemelerle kontrol etmek hemen hemen imkansız görünmektedir. Bu yüzden siber suçlarla mücadelede ulusal düzenlemelerle birlikte uluslararası işbirliğini de gerektirmektedir.

1.3.3. Etik Kaygıların Giderilmesi Yönünde Organizasyonların Sorumlulukları

Yukarıda da açıklandığı gibi, internetin organizasyonlarda kullanımı ile birlikte bazı etik kaygılar ortaya çıkmaktadır. Bu etik kaygıların giderilmesi için organizasyonların bazı önlemler almaları gerekmektedir. Bu önlemleri iki başlık altında inceleyeceğiz.

1.3.3.1. Kurumsal Güvenlik Politikaları Oluşturmak

Hem e-ticaret hem de e-iş, organizasyonların aynı anda hem daha açık hem de daha kapalı olmalarını gerektirir. Organizasyonların bu işlemlerden yarar sağlayabilmeleri için müşteriler, tedarikçiler ve ticari ortaklar gibi dışarıdan gelenlere karşı daha açık olması gerekir. Diğer yandan, hacker ve diğer saldırganlara karşı da kapalı olmaları gerekir. Organizasyonların bu açıklık ve kapalılık arasındaki hassas dengeyi sağlayabilmeleri için yeni bir güvenlik kültürü ve altyapısına gereksinimleri vardır.⁵³

Bir organizasyonun internet üzerinden güvenli bir şekilde çalışabilmesinin en önemli bileşeni, güçlü bir güvenlik politikası oluşturmaktır. Güvenlik politikası oluşturulurken ilk adım, risk analizi ile kurumun sahip olduğu öz kaynaklar, bu öz kaynaklara karşı potansiyel tehditler, tehdidin gerçekleşmesini sağlayan zayıf noktalar ve bu tehdidin gerçekleşmesi durumunda kurumun uğrayacağı zararlar tespit edilmelidir. Daha sonra maliyet analizi ile güvenlik harcamalarının öncelikleri belirlenmeli ve bu harcamaların tutarının korunacak sistemin değerinden yüksek olmamasına özen gösterilmelidir. Risk ve maliyet analizlerinden sonra kurumun ihtiyaçları ve hedefleri doğrultusunda kurumsal güvenlik politikası oluşturulur.

⁵³ LAUDON, LAUDON, **Management Information System: Managing...** , s.461.

Oluşturulan bu politikanın uygulanabilir, karşılanabilir ve kolay yönetilebilir olması gerekir. Kurumsal güvenlik politikası oluşturulduktan sonra politikanın uygulanmasına geçilir. Bu aşamada, ağları, sistemleri ve verileri korumak için gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler yer alır. Daha sonra uygulanan güvenlik çözümleri test edilir ve denetlenir. Son aşama ise geliştirme aşamasıdır. Zaman içerisinde politikalar, gereksinimler, kurallar değişebilir. Bundan dolayı organizasyonlar ortaya çıkan bu değişiklikleri de dikkate alarak güvenlik politikalarını geliştirmelidirler.⁵⁴

Güvenlik politikası çerçevesinde gerçekleştirilmesi gereken en önemli faaliyetlerden birisi sürekli seviyede çalışabilirlik sağlamaktır. Özellikle yüksek düzeyde bilişim teknolojisine dayalı olarak çalışan dijital işletmelerde sürekli çalışabilirlik hayati önem arz etmektedir. Ağ üzerinde meydana gelen bir sorun, yüksek düzeyde internet trafiği, bilgisayar arızaları gibi nedenlerden dolayı web sitesinin performansı düşebilir veya kesintiye uğrayabilir. Beklenmedik bir anda meydana gelen bu kesinti, satış yapılmamasına ve organizasyon içerisindeki bir kısım kritik iş süreçlerinin gerçekleştirilememesine neden olabilir. Bu ise işletmenin para ve zaman kaybına neden olur. Bundan dolayı on-line işlem gerçekleştiren ve kritik uygulamaları olan finans ve havayolu gibi firmalarda yüzde yüzlük çalışabilirlik sağlayabilmek için “Arızalara Karşı Dayanıklı Bilgisayar Sistemleri – Fault Tolerant Computer Systems” kullanılmaktadır. Arızalara karşı dayanıklı bilgisayar sistemleri, sistemi yedekleyebilmekte ve sitemde ortaya çıkan sorunları önleyebilmek için yedek donanım, yazılım ve güç kaynağı gibi bileşenleri kullanmaktadır. Sistemde bir arıza meydana geldiğinde yedek aygıtlar devreye girmekte ve sürekli çalışabilirlik sağlanmaktadır. Ayrıca sitemin çalışabilirliğini en üst seviyeye çıkarmak için “Yüksek Çalışabilirlik Sağlayan Bilgi İşlem – High Availability Computing” kullanılmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için, fazla sunucular (servers), aynasal simetrik oluşturma teknikleri (mirroring), yük dengeleme (load balancing), kümeleme (clustering) gibi araç ve teknolojiler ile iyi bir felaket kurtarma planı (disaster recovery plan) gerekmektedir.⁵⁵

⁵⁴ E.Devlet Çalışma Grubu – C, **E.Devlet Dönüşüm Sürecinde Bilişim Güvenliği**, Ön Rapor, Ocak 2004, ss.2-3.

⁵⁵ LAUDON, LAUDON, **Management Information System: Managing...** , ss.459-460.

Organizasyonların bilişim güvenliğini sağlamada kullandıkları teknolojilerin başında güvenlik duvarları (firewall) gelmektedir. Organizasyonların iç ağları ile internet arasına yerleştirilen güvenlik duvarları, bu iki ağ arasındaki tüm iletişimi kontrol eder. Adeta bir kapıcı gibi davranarak, dışarıdan kurum ağına girmeye çalışanları ve kurum ağından dışarıya çıkmaya çalışanları kontrol eder. Bu kontrolü yaparken ağ yöneticisi tarafından sisteme programlanmış olan erişim kuralları çerçevesinde hareket ederek, içe veya dışa doğru erişim izni verir veya vermez.⁵⁶ Bu nedenle organizasyonlar hangi servislerin ağa girebileceğini ve hangilerinin çıkabileceğini güvenlik duvarları ile belirleyebilir. Örneğin, güvenlik duvarları politikası oluşturulurken nelerin yasaklanacağını belirleyip geri kalan her şeye izin verilebilir.

Güvenlik duvarları dışarıdan gelebilecek saldırıları büyük oranda önler, ancak tek başına yeterli değildir. Güvenliğin sağlanmasında kullanılacak bir çok araç ve yöntemler vardır. Bunların başında; antivirüs yazılımları, saldırı tespit sistemi alarmı, zayıflık tarama yazılımları, ağ dinleme ve yönetim yazılımları ve şifreleme teknolojisi gelmektedir.⁵⁷ Burada fiziksel güvenliği de unutmamak lazım. Eğer dışardan birisi sistem odasına elini kolunu sallaya sallaya girebiliyorsa alınan önlemlerin hiçbir anlamı olmayacaktır.

1.3.3.2. Kurum İçi İnternet Kullanım Etiğini Geliştirmek

İnternet kullanımında ortaya çıkan etik problemlerin çoğu organizasyon içinde bu teknolojiyi kullanan personelden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle interneti kullanan personel etik değerlere dayalı sorumluluk duygusuna sahip değilse, ne kadar kanun çıkarılırsa çıkarılsın, ne kadar iyi güvenlik önlemleri alınırsa alınsın bu problemleri çözmede yeterli olmayacaktır. Bundan dolayı, kurum içinde bu teknolojiyi kullanacak olan personele iyi bir meslek ahlakı ve profesyonellik eğitimi verilmelidir.

Kurumlar, personelinden beklediği davranış biçimlerini içeren internet kullanımı ile ilgili ilkeleri belirler. Bugün bir çok kurumda internet kullanım ilkeleri

⁵⁶ LAUDON, LAUDON, **Management Information System: Managing...** , ss.461-462.

⁵⁷ E-Devlet Çalışma Grubu-C, ss.4-5.

bulunmaktadır. Ancak burada önemli olan politika belirlemek ya da kural koymak değil, internet kullanımı ile ilgili etik ilkelerin uygulanmasıdır.⁵⁸ Bu ilkelerin istenir ve uygulanabilir olması için öncelikle organizasyon içinde şu üç temel kavramın yerli yerine oturması gerekir. Bunlar;⁵⁹

- Sorumluluk,
- Hesap verme,
- Güvencedir.

1. Sorumluluk: Kişinin verdiği kararlar ve yaptığı işlerle ilgili görev ve yükümlülüklerini kabul etmesidir. Sorumluluk etik davranışın temel anahtarıdır.

2. Hesap Verme: Verilen kararlar ve yapılan işler için sorumluluk alınmasını sağlayan mekanizmadır. Verilen kararlar ve yapılan işlerde bir zarar söz konusu olduğunda kişinin hesap verme yükümlülüğünün olması gerekir.

3. Güvence: Bireylerin ve organizasyonların diğer kişi ve kuruluşlar tarafından zarara uğratılmaları durumunda, bu zararın karşılanması kanunla güvence altına alınmalıdır.

Kurumların belirlediği internet kullanımı ile ilgili etik ilkelerin uygulanma düzeyi, interneti kullanacak olan personelin değerler sistemi ile yakından ilgilidir. Bu kişilerin bir takım bireysel değerlere sahip olması ve bu ilkeler çerçevesinde hareket etmesi, kurumların belirlediği etik ilkelerin uygulanma düzeyini de artırır. Bundan dolayı bu bireysel etik ilkelerin personele kazandırılması gerekir. Bu etik ilkeler binlerce yıllık düşünce ve deneyimlerden elde edilmiş olup, tarih boyunca geçerliliğini kaybetmemiştir. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz;⁶⁰

- Kendinize yapılmasını istemediğiniz bir şeyi başkasına yapmayınız ya da diğer insanlara kendinize davranılmasını istediğiniz gibi davranınız.

⁵⁸ Selma ASLAN, “Bilgisayar Kullanımı Etiği ve The British Council”, Akademik Bilişim Konferansı, 1-2 Şubat 2001, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, s.5.

⁵⁹ LAUDON, LAUDON, **Management Information System: Managing...** , s.150.

⁶⁰ LAUDON, LAUDON, **Management Information System: Managing...** , s.151.

- Eğer bir eylemin yapılması herkes için uygun değilse hiç kimse için uygun değildir.
- Eğer bir eylem sürekli yapılmaya uygun değilse, bunu hiç yapmamak daha iyidir. Bazı eylemler o an için uygun sonuçlar verebilir, ancak tekrarlanması durumunda çok kötü sonuçlara yol açabilir.
- En yüksek faydayı sağlayacak eylemler gerçekleştirilmelidir.
- Bazı eylemler sağladıkları çok az ya da orta derecede faydaya karşılık son derece büyük riskler taşımaktadırlar. Bu durumda en az zarara yol açacak eylemler gerçekleştirilmelidir.
- Aksi bildirilmedikçe her soyut ve somut varlığın birisine ait olduğu düşünülmelidir. Eğer başkası tarafından vücuda getirilmiş bir eser sizin işinize yarayacaksa, bunun bir bedeli olduğu ve sahibinin de bu bedeli almak isteyeceği unutulmamalıdır.

Diğer yandan internet kullanımıyla ilgili etik ilkelerin uygulanma düzeyi kurum kültürü ile yakından ilişkili olup, büyük ölçüde yönetimin tavrına bağlıdır. Eğer kurum çalışanları yönetimin bu ilkeler konusunda duyarlı davranmadıklarını hissederseniz, yönetimin yasal açıdan kendilerini korumak için bu ilkeleri koyduklarını ve önemsemediklerini düşünecekler ve bu ilkelere uymayacaklardır. Bundan dolayı yöneticiler bu etik ilkelerin uygulanmasını sağlamak için çaba göstermelidirler. Bunun için bilgi teknolojileri ile ilgili eğitim programlarında etik konusuna yer vererek ve bu ilkeleri e-posta ile zaman zaman personele göndererek verilen önemi göstermelidirler. Hepsinden de öte, bu konuda iyi bir örnek olmalıdırlar.⁶¹

1.3. İNTERNETİN İŞLETME FONKSİYONLARI ÜZERİNE ETKİLERİ

İnternetin organizasyonlarda kullanımı işletme fonksiyonlarını derinden etkilemiş ve yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bölümde internetin üretim, pazarlama, insan kaynakları, finans ve muhasebe fonksiyonları üzerine etkileri incelenecektir.

⁶¹ ASLAN, s.6.

1.4.1. İnternetin Üretim Fonksiyonu Üzerine Etkisi

Son yıllarda üretim faaliyetlerinin planlanması, izlenmesi, denetimi ve yönetiminde bilgi teknolojilerinin kullanılması giderek yaygınlaşmakta olup, bu eğilimin daha da artacağı beklenmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler, ürün yaşam süresini kısaltmış, kalite ve güvenilirliğin önemini artırmış, fason üretimi yaygınlaştırmış, standart ürünlerden uzaklaştırmış, stok miktarını düşürerek tam zamanında üretim sistemlerini ön plana çıkartmıştır.⁶²

İşletmelerin amaçlarına rasyonel bir şekilde ulaşabilmeleri için üretim faaliyetlerini çağın gereklerine uygun olarak yapması gerekmektedir. Bu bağlamda işletmelerin üretim maliyetlerini düşürücü, ürün ve hizmet kalitesini artırıcı ve malların müşterilere daha hızlı ulaştırılmasını sağlayacak önlemleri almaları bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu konuda internet işletmelere çok önemli avantajlar sağlar.

İnternet, üretim için gerekli olan hammadde ve malzemenin üretim sahasına girişinden, tamamlanmış ürünlerin mağazalara teslimine kadar tüm üretim sürecini yönetmenize yardımcı olur. İşletmeler internet ya da intranet/ekstranet aracılığıyla üretim ve dağıtım verilerini departmanlarına ve dışarıdaki iş ortaklarına açabilirler. Böylece işletmenin hammadde, malzeme, yarı mamül ve mamül mal envanterleri nerede olursa olsun gerçek zamanlı olarak izlenebilir.⁶³ Tedarikçiler internet üzerinden işletmenin hammadde stoklarını izleyip, iyi bir planlama yaparak teslimatı zamanında yapabilirler. Bu sayede işletmeler üretimi aksatmadan daha düşük stok miktarı ile çalışabilirler. Ayrıca işletmeler satın alacakları hammadde ve malzemelerle ilgili bilgilere internet üzerinden etkileşimli olarak çok hızlı bir şekilde ulaşabilirler. İnternette, kolaylıkla ulaşılan hammadde ve malzemelerle ilgili geniş bilgi hacmi, ürün ve hizmetlerin karşılaştırmasını yaparak karar vermede yardımcı olur. Tüm bunlar işlemlere hız ve esneklik kazandırarak, tedarik maliyetlerini düşürür.

⁶² Mahmut TEKİN, Hasan K.GÜLEŞ, Tom BURGES, **Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi**, Damla Ofset, Konya, 2000, ss.46-48.

⁶³ Cisco, <<http://www.cisco.com/global/TR/media/smbcube/eseminary/EcomSem.swf-microsoft>>, (Erişim Tarihi:10.09.2005).

İnternet üretim ve montaj süreçlerinde bilgi akışını hızlandırır. Günümüzde bir çok işletme farklı yerlerde üretim yapıyor veya ürünlerini geliştirmek, oluşturmak ve monte etmek için iş ortakları ile çalışıyor. İnternet sağladığı hızlı iletişim ve anında alınan bilgiler üretim süreçlerinde verimi artırır. Öncelikle, üretim döngüsünü ve veri giriş süreçlerini hızlandırır, kırtasiyeyi azaltarak maliyetleri düşürür. İkincisi, ürünlerin piyasaya girişini hızlandırır ve sipariş bekletme süresini kısaltır. Ayrıca, üretim müdürü ve çalışanlara üretimin akışı, stok düzeyleri, müşteri siparişleri ve tedarikçi kapasitesi gibi konularda daha fazla ve gerçek zamanlı bilgi sağlar. Bu da çalışanlara daha iyi hazırlık ve plan yapma, değişikliklere adapte olma olanağı sağlar. Bu sayede siparişlerle üretim kapasitesi daha iyi karşılaştırılır ve müşteriler için kesin sipariş taahhüdünde bulunulabilir. Son olarak işletmenin çalışanları arasındaki iletişimi güçlendirir.⁶⁴

İnternet, özel bir ürün veya dizayna yönelik yaratıcılık çabaları için yöneticilerden, her seviyedeki çalışanlardan ve hatta müşterilerden fikirlerin oluşturulacağı bir beyin fırtınası ortamını sağlar.⁶⁵ Bu özelliği ile internet, geleneksel üretim zincirini kırarak müşteri odaklı bir sürecin başlamasını sağlamıştır. Bugün internet sayesinde müşteriler üretim sürecine katkıda bulunabilmektedirler. İnternet müşterilerin üreticilerle daha fazla etkileşim içerisinde olmasına olanak verir. Böylece ürün ve hizmetlerin müşterilerce dizaynı ve geliştirilmesi mümkün olur. Bu da müşteriye “kişiyeye özel ürün” olarak geri döner.

Kısaca özetlersek, üretim süreçlerini internet tabanlı teknolojilerle destekleyerek maliyetleri düşürebilir, pazara giriş sürenizi kısaltabilir, şirketinizin iletişimini güçlendirebilir ve değişen müşteri ve pazar talebine uyum sağlayabilirsiniz.

1.4.2. İnternetin Pazarlama Fonksiyonuna Etkisi

İnternetin ticari amaçla ilk kullanımı, pazarlama alanında olmuştur.⁶⁶ Başlangıçta bir çok şirket reklam ve marka oluşturmak için web sayfaları edindiler. Bu

⁶⁴ Cisco, <<http://www.cisco.com/global/TR/media/smbcube/eseminary/EcomSem.swf-microsoft>>, (Erişim Tarihi: 10.09.2005).

⁶⁵ LAUDON, LAUDON, **Management Information Systems: Organization...**, s.119.

⁶⁶ LYMER,

şirketler uzun bir süre için interaktif özellikler olmaksızın ürünleri ve şirketleri ile ilgili bilgileri bu sayfalarda yayınladılar.⁶⁷ Daha sonraları internet, pek çok alanda olduğu gibi pazarlama alanında da kendine önemli bir yer edinmiştir. Bugün internet, alıcı ve satıcıların direkt ilişki kurduğu bir “elektronik pazar yeri “ olmuş ve alışverişler de on-line hale gelmiştir.⁶⁸ Böylece satıcı ile alıcının bulunduğu fiziksel bir mekan olan pazar yeri kavramı kökten değişerek farklı bir boyut kazanmıştır.

Elektronik pazarlama organizasyonların iş yapma süreçlerinde bir dönüşümü gerektirmektedir. Bu dönüşüm klasik pazarlama fonksiyonlarını ortadan kaldırmayacaktır, ancak bu fonksiyonları dönüştürmek suretiyle yapısını değiştirecektir.

Elektronik pazarların dönüşümü iki seviyede gerçekleşmektedir. Birinci seviyede dönüşüm, sayısallaştırılmayan ürünler (otomobil, giyim, gıda v.s.) sektöründe yaşanmaktadır. Bu dönüşümde bilgi toplama, tanıtım, sipariş alma, tahsilat, satış sonrası destek gibi işlemler internet ortamında yapılmaktadır. Ürün ve hizmetlerin teslimi ise geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. İşletmeler malların tesliminde aktif rol alabilecekleri gibi, araçları da kullanabilirler. İkinci seviyede pazar dönüşümü ise, sayısallaştırılabilen ürünler (film ve müzik CD’leri, bilgisayar yazılımları, bankacılık hizmetleri v.s.) sektöründe yaşanmaktadır. Bu dönüşümde malların teslimi de dahil olmak üzere tüm pazarlama aktiviteleri internet ortamında gerçekleştirilmektedir. Hem ürünlerin hem de dağıtımlarının sayısal hale gelmesi araçları tamamen ortadan kaldırmakta ve dağıtım marjlarını sıfıra yaklaştırmaktadır. Örneğin bir film veya müzik CD’si almak isteyen bir tüketici, yerinden kalkmadan ilgili firmanın web sitesine girerek ürünü alıp kullanabilmektedir.⁶⁹

İnternet ortamında yürütülen pazarlama aktivitelerinin en önemli özelliği birebir etkileşimdir. İnternet, araçların önemini azaltıp, müşterileri daha da güçlü hale getirmiştir. Müşteriler artık pasif rollerinden kurtulup, şirketlerden istediği ve seçtiği

⁶⁷ Jacqueline COOK , “**Information and Communication Technology: the internet and company law**”, <<http://www.dti.gov.uk/cld/esrc4.pdf>>, (Erişim Tarihi: 25.11.2004).

⁶⁸ Mert BÖRÜ “**Aktif mi? İnteraktif mi?**”, BT Haber 23-29 Haziran, 1997, s.18.

⁶⁹ Ramazan AKSOY, “**Elektronik Pazarlamanın Gelişimi ve Geleneksel Pazarlama Uygulamalarının Dönüşümü**”,<http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=209>, (Erişim Tarihi: 01.02.2005)

bilgileri alıyorlar.⁷⁰ Dolayısıyla organizasyonlar müşteri ile kurulan ilişkiyi ana eksen olarak gören bir pazarlama anlayışına doğru yönelmektedirler. Her ne kadar müşterilerle birebir ilişkiler kurmak ilk bakışta olanaksız gibi görünse de, internet organizasyonlara bu fırsatı vermektedir. Müşteri merkezli bu yeni anlayışta işletmenin amaçlarına uygun müşterileri bulmak ve bu müşterilerle uzun dönemli ilişkiler kurarak, onları elde tutmak karlılığın anahtarı olarak kabul edilmektedir.⁷¹ Birebir pazarlama olarak adlandırılan bu yeni anlayış, her bir tüketiciyle ilişki kurma, bu ilişkiyi tanımlama ve sürdürmeye yönelik işletme çabalarını kapsamaktadır. Birebir pazarlama, yeni müşteriler bulmaktan çok varolan müşterileri elde tutma ve onlarla ilişkileri geliştirme üzerine yoğunlaşan bir eğilimdir.⁷²

1.4.3. İnternetin İnsan Kaynakları Fonksiyonu Üzerine Etkisi

Bilişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler bireyi, çalışma ortamını, iş yapış şekillerini etkilemiş ve yeni mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hızla gelişen bir alan olan insan kaynaklarının bu değişikliklerden etkilenmemesi mümkün değildir.⁷³ Nitekim insan kaynakları anlayış ve uygulamaları da bu değişimden payını almış ve “e-insan kaynakları” (E-İK) olarak adlandırılan yeni bir alan ortaya çıkmıştır.⁷⁴ E-İK, aslında yıllardır var olan insan kaynakları bilgi sisteminin internet ve onun alt sistemleri olan intranet ve extranet ortamına aktarılmasından başka bir şey değildir. Ancak bu ortam sadece insan kaynakları personelinin değil, tüm çalışanların, hatta potansiyel adayların da yararlanabileceği bir çalışma biçimini ifade etmektedir. Dolayısıyla bu yeni çalışma ortamı çalışanların uygulamalara aktif katılımını sağlamaktadır. Çalışanlar insan kaynakları departmanına doğrudan erişim sağlayarak bilgilerini kontrol edebilmekte ve güncelleme yapabilmektedirler. Diğer yandan bu çalışma ortamı, yeni bir çalışan tipini ortaya çıkarmıştır. Bu ortam, her şeyden önce hem mesleki hem de bilişim teknolojileri konusunda yetkin insan kaynakları profesyonellerinin varlığını

⁷⁰ Tanju ARGUN, “Sanal Pazarlama”,

<http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=21>, (Erişim Tarihi:01.02.2005).

⁷¹ N.Figen ERSOY, “Finansal Hizmetlerde Müşteri İlişkileri Yönetimi Kavramı”, Pazarlama Dünyası, Yıl.16., S.3, 2002, ss.4-11.

⁷² A.Sevgi ÖZTÜRK, **Hizmet Pazarlaması**, Birlik Yayınevi, 2000, s.17.

⁷³ Selim Arda ÜÇER, “Yeni Ekonomi İnsan Kaynaklarında Neleri Değiştirdi?”

<<http://www.insankaynaklari.com/CN/ContentBodyID=2413>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).

⁷⁴ Murat ERDAL, “Elektronik İnsan Kaynakları Yönetimi ”

<http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=158>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).

gerektirir. Bilişim teknolojisindeki yetkinlik uzmanlık seviyesinde olmayacaktır, ancak en azından bilişim teknolojilerini çok iyi kullanabilen ve kendini geliştirmeye istekli bir e-çalışan olmalıdır.⁷⁵

Günümüzde yaygın olarak elektronik ortamda yürütülen insan kaynakları fonksiyonlarının başında, işe alım, performans değerlendirmesi ve eğitim faaliyetleri gelmektedir. Şimdi bu üç temel insan kaynakları fonksiyonlarına internetin etkisini ana hatlarıyla inceleyelim.

İnternetin gelişimi ile birlikte, iş dünyası büyük bir değişim yaşarken, işe alım da bu değişimden etkilenmiştir. 1993 yılından sonra gazetede iş ilanları internete kaymaya ve işe alımlar da web siteleri üzerinden yürütülmeye başlamıştır. Organizasyonlar genellikle internet tabanlı işe alım teknolojilerini ya kendi web siteleri ya da insan kaynağı bulmaya aracılık eden şirketlerin internetteki işe alım siteleri aracılığıyla dahil ediyorlar.⁷⁶

Günümüzde artık neredeyse her kurumun kendi web sitesi bulunmaktadır. Bu kurumsal web sitelerinde insan kaynakları bölümünün hazırlamış olduğu iş başvuru modülleri bulunmaktadır. Bu modülde, işletme içi açık pozisyonlar, aranan nitelikler, işletmede görev almanın ayrıcalıkları, doğrudan başvuru seçenekleri (form doldurma, e-posta ile özgeçmiş gönderme v.s) gibi bilgiler bulunmaktadır. Adaylar bu bölüme girerek iş başvurusunda bulunmakta ve işe alım süreciyle ilgili tüm işlemleri on-line olarak yapılabilmektedirler.⁷⁷ Organizasyonların internet üzerinden yeteneği çekme başarısı, kendilerini iyi tanıtmalarına bağlıdır. Sanal ortamda adayları gezdirerek, çalışma ortamını, potansiyel iş arkadaşlarını, sosyal tesisleri ve daha fazlasını onlara sunabiliriz. Böylece internet hiçbir çalışanın yapamadığı şekilde firmanın görülüp hissedilmesini sağlayacaktır.⁷⁸

⁷⁵ M. Cemil ÖZDEN, “**e-İK: Teknoloji mi? Kültür mü?**”, <<http://www.insankaynaklari.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=990>>, (Erişim Tarihi: 05.02.2005).

⁷⁶ Pınar GÖÇGÜN, “**İşe Alımda Hızla Yaygınlaşan Bir Yöntem : E- İşe Alım**” <http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/020705/428>, (Erişim Tarihi: 05.02.2005).

⁷⁷ ERDAL, “**Elektronik İnsan...**”

⁷⁸ Frances COOK, “**Yetenek Avcılığı**”, <<http://www.kariyer.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=282>>, (Erişim Tarihi: 05.02.2005).

Organizasyonların aday bulmada kullandıkları diğer bir yol ise on-line kariyer siteleridir. Bu siteler hem kurumlara hem de adaylara hizmet vermektedir. Adaylar bu sitelerde yer alan standart özgeçmiş formlarını doldurarak veri tabanına kaydolmaktadır. Bu sitelerde bir çok kurumun iş ilanına kolayca ulaşma olanağı olduğu için, adayların daha fazla ilgisini çekmektedir. Bundan dolayı bir çok şirket aday bulmada bu siteleri tercih etmektedir. Bu siteler organizasyonlara çok büyük bir veri tabanına düşük bir ücretle ulaşma olanağı sağlamaktadır. Ayrıca organizasyonlar bu tür sitelerde firmalarının tanıtımlarını da yapabilmektedirler.⁷⁹

İnternet işe alım sürecini etkileyerek, ulaşım ve hız adına organizasyonlara olağanüstü fırsatlar sunmaktadır. İnternet sınırları ortadan kaldırarak yerel ve uluslararası geniş bir aday havuzunda araştırma yapma olanağı sağlar. Organizasyonlar internet üzerinden tarama yaparak her hangi bir adayın özgeçmişine birkaç dakika içerisinde ulaşabilmektedirler. Ayrıca adayların özgeçmişlerini çeşitli kriterlere göre sınıflandırarak (nitelikleri, eğitim durumu, deneyimi v.s.) istenen adaya hızlı bir şekilde erişim sağlamaktadırlar.⁸⁰ İnternet organizasyonların işe alım sürecinde yüklendikleri zaman ve iş gücü kaybını en aza indirerek, açık pozisyonlar için geniş bir aday havuzunda doğru adaylara en kısa ve en kolay yoldan ulaşma olanağı sağlar.⁸¹

İnternetin eğitim ve geliştirme fonksiyonları üzerinde de önemli etkileri vardır. Hızlı teknolojik gelişme ve bilgi artışı zamanla çalışanlarda bilgi eskimesine yol açmaktadır. İşletmelerin fiziksel kaynakları ve olanakları ne kadar iyi olursa olsun çalışanların bireysel gelişimlerini sağlayamazlarsa amaçlarına ulaşamazlar. Bundan dolayı, organizasyonlar çalışanların bilgi çağına uyumunu sağlamak ve etkinliğini arttırmak için sürekli eğitim ve gelişim programları uygulamalıdır.

Bu noktada internet sürekli öğrenme, yenilenme ve gelişime açık bir işletme kültürü oluşturma yönünde çok önemli katkı sağlamaktadır. Elektronik ortamda öğrenme (e-öğrenme), organizasyonlar tarafından en kolay kabul gören uygulamalardan

⁷⁹ Aytül KELEŞ, ALİ KELEŞ, “İnternette İnsan Kaynakları Yönetimi”, <<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/4.doc>>, (Erişim Tarihi: 05.02.2005).

⁸⁰ COOK,

⁸¹ Engin TURAN, “Şirketler Web Tabanlı Çözümler İle Bir Adım Önde”, <<http://www.kariyer.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=2837>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).

birisidir. Kısaca e-öğrenme, internet, intranet ya da bir bilgisayar ağı üzerinden eş zamanlı ve eş zamansız olarak çalışanlara sunulan bir eğitim ortamıdır. E-öğrenme ile hedeflenen; çalışanların kariyerlerini tamamlaması yönünde eğitim desteğini sağlamak için, zaman ve mekan kısıtlarını ortadan kaldırarak, en verimli öğrenme yöntemlerini çalışanlara sunmaktır. E-öğrenme, bireye uygun içerik ve öğrenme yöntemlerinin geliştirilmesi, öğrenme hızı ve dinlenme aralıkları gibi seçeneklerin birey tarafından belirlenmesi gibi avantajlara sahiptir. E-öğrenme, sınıf içi eğitim modelinin tamamlayıcısı olma noktasında da farklı bir bakış açısı getirmektedir. Sınıf içi eğitimi desteklemek amacıyla eğitim öncesi ve sonrası için farklı çalışmalar yapılabilir. Bu konuda sadece çeşitli eğitim materyallerinin basılı olarak çalışanlara dağıtılması yerine, e-posta aracılığıyla gönderilmesi bile çalışanların eğitime zihinsel olarak hazırlanmasını sağlayarak eğitimin verimliliğini arttıracaktır.⁸²

İnternetin diğer önemli bir etkisi de performans değerlendirme fonksiyonu üzerine olmuştur. Geleneksel performans değerlendirme uygulamalarında, kişiler kendilerine gönderilen matbu değerlendirme formlarını doldurarak ilgili birime göndermektedirler. Bu birim elde edilen verileri raporlayarak bilgisayar ortamına aktarmaktadır. Ancak bu işlemler oldukça zahmetli ve fazla zaman almaktadır. Bu da insan kaynakları departmanına ciddi bir operasyonel yük getirmektedir. İnternet getirdiği “ 360 derece değerlendirme ve geri bildirim sistemi “ ile yukarıda belirtilen süreçleri otomatize ederek performans değerlendirme uygulamalarını son derece hızlı ve verimli bir hale getirmiştir.⁸³ 360 derece değerlendirme ve geri bildirim sistemi, çalışanların kendilerinden beklenen yetkinliklerinin, üstleri, iş arkadaşları gibi birden fazla değerlendirme grubu tarafından değerlendirilmesini sağlar. Ayrıca geri bildirim yöntemi ile de geleneksel yöntemdeki tek taraflılığı ortadan kaldırır. Bu sistemde kişiler, değerlendirmelerini zamandan ve mekandan bağımsız olarak, internet erişimi olan her yerde yapabilecekleri gibi kendileri ile ilgili değerlendirme raporlarına da ulaşabilmektedirler.⁸⁴

⁸² Nedim MENEKŞE, “Ernst & Young e-HR Uygulamaları”, <<http://www.insankaynaklari.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=975>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).

⁸³ MENEKŞE,

⁸⁴ TURAN,

İnsan kaynakları fonksiyonlarının elektronik ortama taşınması, monoton ve rutin iş süreçlerini azaltarak insan kaynakları personelinin etkinliğini ve verimliliğini arttırmaktadır. Böylece insan kaynakları profesyonelleri idari işlerini minimum zaman ve emek harcayarak çözmekte ve işletme için daha fazla katma değer sağlayacak işlere odaklanmaktadır.⁸⁵ İnternet, ihtiyaç duyulan işgücünün bulunması, değerlendirilmesi, elde tutulması ve yönetilmesi konusunda organizasyonlara somut çözümler sunmaktadır.

1.4.4. İnternetin Finans Fonksiyonu Üzerine Etkisi

Finans fonksiyonunun işletme içinde önemli bir yeri ve diğer işletme fonksiyonları ile yakın bir ilişkisi vardır. Yoğun rekabet ortamında faaliyet gösteren ve sürekli finansman sıkıntısı çeken işletmelerde, mevcut fonların etkin kullanımı ve yeni fon kaynaklarının en uygun şartlarda sağlanması hayati önem arz etmektedir. Bundan dolayı finans yöneticileri finansal piyasaları ve gelişmeleri takip etmeli ve kararlarını ona göre vermelidirler. Bu noktada internet, finans yöneticilerinin yararlanacağı çok önemli bir araçtır.

İnternet başlangıçta, işletmelere pazarlama ve dağıtım kanalları açısından avantaj sağlarken, bugün finans fonksiyonunun da internete entegrasyonuna imkan vermektedir. İnternet finansal hizmetlerin niteliğini ve yapısını etkileyici bir şekilde değiştirmiş olup, bu değişim hala devam etmektedir. Özellikle online bankacılık, broker hizmetleri ve yeni ticaret sistemlerinin ortaya çıkışı dünyadaki finansal görünümü yeniden şekillendirmiştir.⁸⁶

Finansal işlemlerin internet veya benzer bir iletişim ağı kullanılarak gerçekleştirilmesine elektronik finans (e-finans) denilmektedir.⁸⁷ E-finans alanındaki gelişmeleri iki ana başlık altında aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.⁸⁸

⁸⁵ ERDAL, “Elektronik İnsan...”

⁸⁶ YÖRÜK,

⁸⁷ Cemal ERDOĞDU, “Elektronik Finans: Ekonomik ve Diğer Faktörler”,
<<http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi43/cemal.doc>>, (Erişim Tarihi: 10.01.2006).

⁸⁸ YÖRÜK,

1. Bankacılık ve Finansal Hizmetler Üzerine Etkisi: Bilgi teknolojisindeki gelişmeler ve özellikle internetin ortaya çıkışı, bankacılık sektöründeki bir çok görüşü temelden değiştirmiştir. Geleneksel olarak bankalar tarafından sağlanan bir çok hizmet, diğer kuruluşlar tarafından da sağlanmaya başlamıştır.

2. Finansal Pazarların Şekil Değiştirmesi; Artık internet sayesinde finansal pazarlar fiziksel bir mekanla sınırlandırılmamaktadır. Dolayısıyla finansal pazarlarda işlem yapabilmek için, fiziksel bir mekan ile ilişkili olmaya gerek kalmamaktadır. Bu gelişmelerin doğal sonucu olarak menkul kıymetler, tahviller ve döviz için ticari sistemler globalleşmektedir.

Finansal hizmet sektöründe internetin kullanılması ile üç önemli yönde hızlanma sağlanmıştır. Bunlar, fiyat şeffaflığı, farklı fiyatlama ve dağıtım kanallarının şekil değiştirmesidir. Finansal hizmet sunumunun geleneksel fiziki tuğla – beton dağıtım kanalından, çok sayıda elektronik ve diğer kanallara doğru yöneldiği gözlemlenmektedir. Ayrıca gelişen fiyat şeffaflığı potansiyel olarak rekabeti ve kar marjlarını arttırır.⁸⁹

İşletmeler e-finans uygulamaları kapsamında banka hesaplarının yönetimi, fatura ödemeleri, fon (aktif) yönetimi ve sigorta ürünleri gibi geniş bir alanda internet tabanlı sistemleri kullanmaktadırlar. E-finans uygulamalarının düşük maliyetli ve kolay kurulabilmesi küçük işletmelerin de yararlanmasını sağlamıştır.⁹⁰

E-finans kapsamında gerçekleştirilen en yaygın uygulamaların başında e-bankacılık gelmektedir. Bugün işletmeler internet üzerinden her türlü cari hesap işlemlerini (havale, EFT, fatura ödeme, vergi ödemeleri v.s.) yapabilmekte ve hesap hareketlerini anında izleyebilmektedirler. Ayrıca döviz işlemleri, fon alım/satımı gibi bir çok işlem de internet üzerinden yapılabilmektedir. Kısaca işletmeler, para çekme dışındaki bütün bankacılık işlemlerini internet üzerinden gerçekleştirebilmektedirler.⁹¹

⁸⁹ YÖRÜK,

⁹⁰ ERDOĞDU,

⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız; <[http://www.hsbc.com.tr/DoğrudanBankacılık/Internet Bankacılığı/](http://www.hsbc.com.tr/DoğrudanBankacılık/Internet%20Bankacılığı/)>, (Erişim Tarihi: 25.12.2004).

İnternet işletmelere bankacılık işlemlerini en kolay, en ucuz ve en kısa sürede gerçekleştirme olanağı sağlar. İşletmeler internet sayesinde şubeye gitmeden, yılın 365 günü ve günün 24 saati işlem yapma olanağına kavuşurlar.

E-finans kapsamında gerçekleştirilen uygulamalardan birisi de e-broker hizmetleridir. Bugün sermaye piyasası işlemleri geleneksel yöntemlerin yanı sıra internet aracılığıyla da gerçekleştirilmektedir. İnternet, yatırımcıların aracı kurumlarla olan ilişkilerini de değiştirmiştir. Yatırımcılar piyasa bilgilerine internet üzerinden kolaylıkla ulaşabilmekte ve yatırım kararlarını çok kısa sürede gerçekleştirmektedirler. İnternet, sermaye piyasası işlemlerinde hız ve esnekliğin yanında, işlem maliyetlerinin de azalmasını sağlar. İnternet, özellikle yatırım tavsiyesi talep etmeyen aktif yatırımcılara müşteri temsilcisi ile muhatap olmaksızın emirleri iletme olanağı sağlar. Böylece telefon aracılığıyla emirlerin iletiminde ortaya çıkan yetersizlikleri büyük oranda ortadan kaldırır. Bununla birlikte, sermaye piyasası işlemleri saf bir al/ sat ortamında gerçekleşmeyecek olup, internet bir tanıma/ keşfetme ve iletim ortamı oluşturacaktır.⁹² Diğer yandan internet, ülkeleri ve piyasaları birbirinden ayıran zaman ve yer engellerini de ortadan kaldırmaktadır. Bu sayede, finansal piyasalarda işlemler kesintisiz olarak yirmi dört saat yapılabilmektedir.

E-finans uygulamaları, bankacılık ve broker dışında daha çok B2B işlemlerle sınırlanmıştır. Büyük kuruluşlarda, portföy yöneticileri kıdem tazminatı ve diğer fonların yönetiminin on-line yapılmasını sağlayan yeni sistemler üzerinde çalışmaktadırlar. Ayrıca yasal kısıtlamalar nedeniyle sigorta sözleşmelerinin elektronik olarak yapılamaması bu işlemlerin gerçek anlamda e-finans kapsamında değerlendirilmesini tartışmalı kılmaktadır. Buna rağmen, sınırlı sayıda sigorta şirketi müşterilerine internet üzerinden pirim hesaplamaları yapan algoritmalara ait ara yüzler ve bağlayıcı teklifler sunmaktadır.⁹³

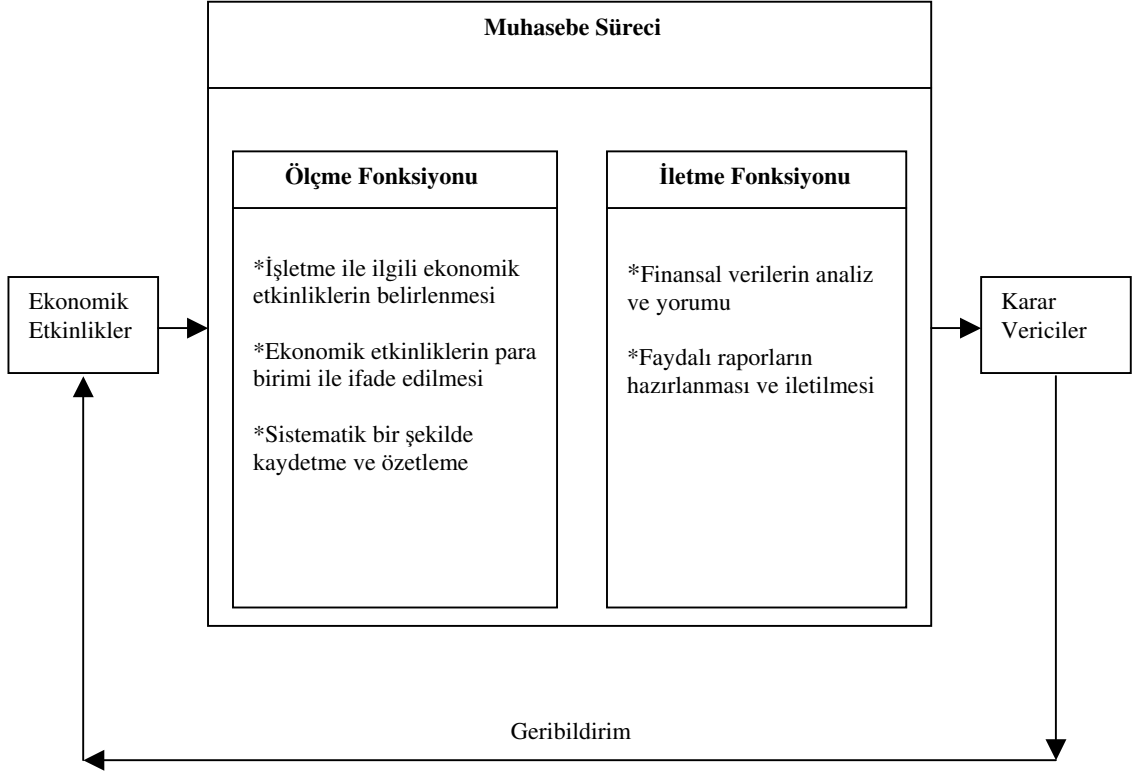
⁹² Tefvik KINIK, **Elektronik Finansın Gelişimi Karşısında Aracı Kuruluşlar**, Yeterlilik Etüdü, Ankara, 2002, ss.5-6

⁹³ ERDOĞDU,

1.4.5. İnternetin Muhasebe Fonksiyonu Üzerine Etkisi

1.4.5.1. Muhasebenin Tanımı ve Fonksiyonları

Muhasebe, bir işletmenin ekonomik etkinliklerine ilişkin finansal nitelikteki bilgileri ölçmek ve elde ettiği sonuçları ilgili kullanıcılara iletmek amacıyla kullanılan bir süreçtir.⁹⁴ Bu süreç kapsamında muhasebenin temel fonksiyonlarını, ölçme ve iletmek üzere ikiye ayırabiliriz. Muhasebe süreci kapsamında yer alan bu fonksiyonları Şekil 1'deki gibi özetleyebiliriz.

Şekil 1: Muhasebe Süreci

Kaynak: Özgül CEMALCILAR, Saime ÖNCE, **Muhasebenin Kuramsal Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1093, Eskişehir, 1999, s.3

⁹⁴ Roger H. HERMANSON, James D. EDWARDS, R.F SALMANSON, **Accounting Principles**, Business Publications, Inc.,USA, 1983, s.5.

Ölçme fonksiyonu, ilgililere karar alma sürecinde yararlı olacak bilgileri sağlamayı amaçlayan eylemleri kapsar. Bu eylemler, finansal bilgilerin oluşturulması ile ilgilidir. Bu fonksiyonun temel yapısı, finansal nitelikteki işlemlerle ilgili verileri toplar ve bu verileri işleyerek bunları kullanacak olan kişilerin istedikleri biçime sokar.⁹⁵ Bu kapsamda, finansal nitelikteki işlemlere ait bilgiler kaydedilir, sınıflandırılır ve özetlenir. Muhasebenin bu fonksiyonu, defter tutma ya da kayıtlama olarak da adlandırılmaktadır.

İletme fonksiyonunda ise, ölçme fonksiyonu sonucunda finansal tablolar şeklinde özetlenen bilgilerin analiz ve yorumu ile ilgili taraflara iletilmesi söz konusudur. Ölçme fonksiyonu sonucunda elde edilen bilgiler tek başına yeterli değildir. Bu bilgilerin ilgili kişi ve kurumlara yararlı olabilmesi için, analiz edilmesi ve yorumlanması gerekir. Daha sonra da bu bilgiler karar alacak olan kişilere iletilmelidir.⁹⁶ İletme fonksiyonu, ölçme fonksiyonu sonucunda elde edilen bilgileri hammadde olarak kabul eder ve bunları gereksinim duyulduğunda bir takım muhasebe raporları aracılığıyla ilgililere iletir. İletme fonksiyonunda, ölçme fonksiyonu sonucunda elde edilen bilgiler yeniden düzenlenir ya da değişik bir şekle sokulur.⁹⁷

Muhasebe sürecinin tamamlanması bu iki fonksiyonun etkin bir şekilde yerine getirilmesine bağlıdır. Bu fonksiyonlar etkin bir şekilde yerine getirilmedikçe, muhasebe sürecinin istenilen şekilde yerine getirilme olasılığı ortadan kalkar. Tüm bunlara karşın, iletişim fonksiyonu daha fazla öneme sahiptir. Çünkü, bir işletme en iyi muhasebe kayıtları dizisine sahip olabilir, ancak bu kayıtların içerdiği bilgiler ilgili kişilere istenilen şekilde ve zamanda iletilmedikçe, muhasebenin var oluşunu sağlayan amaçların ve nedenlerin birçoğu önemini yitirir.⁹⁸

Muhasebe fonksiyonları kapsamında yer alan faaliyetlerin, daha hızlı, daha güvenli ve daha düşük maliyetle yerine getirilmesini sağlamak amacıyla bilgi

⁹⁵ Rifat ÜSTÜN, **Muhasebe Bilgilerinin Finansal Kontrol Amacıyla Bölüm Yöneticilerine İletilmesi ve Bir Anket Uygulaması**, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları N:242, Eskişehir, 1982, ss.10-11.

⁹⁶ Özgül CEMALCILAR , Saim ÖNCE, **Muhasebenin Kuramsal Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1093, Eskişehir, 1999, s.3.

⁹⁷ ÜSTÜN, s.11.

⁹⁸ ÜSTÜN, ss.12-13.

teknolojileri kullanılmaktadır.⁹⁹ Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle, veri giriş ve kayıt işlemleri büyük ölçüde elektronik ortama aktarılmış ve daha kısa zamanda sonuçların alınması sağlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte muhasebe alanı içerisinde veri giriş ve veri kayıt işlemleri giderek önemlerini yitirmektedir. Bu nedenle ilerleyen süreçte muhasebecilerin görevlerini; muhasebe sistemlerini veya başka bir deyişle işletme bilgi sistemlerini tasarlamak, bu sistemleri işletmelerde kurmak, kurulan sistemleri yeni ihtiyaçlara göre yeniden düzenlemek, işletme bilgi sistemlerini denetlemek, sistemlerin hatasız çalışmasını sağlamak şeklinde tanımlayabiliriz.¹⁰⁰

1.4.5.2. İnternet ve Muhasebe Etkileşimi

İnternet, veri işlemeden ziyade temel bir iletişim aracıdır. Bu yüzden internet muhasebenin erişim, yayma, etkileşim ve sunum gibi iletişimsel yönlerini etkilemesi daha olasıdır. İlk olarak internetin bir parçası olarak www, metinleri ve/veya multimedyaı birleştirici bir teknik olan hypertext/hypermediayı onaylar. Bu finansal bilginin sunulma yolunu değiştirmek için büyük potansiyel sağlar. İkincisi ise, internet çoklu iletişime izin verir ve etkileşimli uygulamaların gelişimine müsaade eder. Ayrıca internet, gerçek zamanlı iletişime olanak verir. Böylece finansal bilgi zamanlamasını daha iyi sağlayabilir. Dahası internet muhasebe verilerini elektronik yoldan taşınabilir yapmakta ve dünyanın herhangi bir yerinden girilebilir kılmaktadır.¹⁰¹

İnternetin diğer temel bir özelliği de, veri tabanı, telsiz iletişim ve çoklu ortam gibi diğer teknolojilerle bütünleşebilmesidir.¹⁰² İnternetin bu özelliği, işletmeleri muhasebe bilgi sistemlerinde veri tabanı uygulamalarına doğru yöneltmektedir. Bugün işletmeler, veri tabanı uygulamaları ile her bir işletme fonksiyonuna ait verileri bütünleştirmeye ve kontrol etmeye başlamıştır. Veri tabanı esaslı muhasebe bilgi sistemleri, geleneksel çift taraflı kayıt sisteminin sunduklarından çok daha fazlasını

⁹⁹ Mete ÖNAL, Recep PEKDEMİR, “ **Bilgi Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri**”, <<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/04.SEMPOZYUM/2GUN2OTURUM/02-RECEP%20PEKDEMİR181.doc>>, (Erişim Tarihi: 05.06.2006).

¹⁰⁰ Jak KAMHİ, “**Bilgisayar Ortamında Muhasebe Uygulamalarındaki Gelişmeler**”, <<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/04.SEMPOZYUM/3GUN1OTURUM/JakKamhi.doc>>, (Erişim Tarihi: 05.06.2006).

¹⁰¹ Zezhong XIAO, Michael J.JONES, Andy LYMER “**Immediate Trends in Internet Reporting**”, The European Accounting Review, V.11, N.2, 2002, s.251.

¹⁰² XIAO, JONES, LYMER, s.251.

esnek bir yapıda ve web ortamında sunar. Örneğin, geleneksel muhasebede bir satış işlemine ilişkin yevmiye kaydı; işlem tarihi, borçlu hesap adı, alacaklı hesap adı, işlem tutarı ve açıklama bilgilerini verir. Oysa veri tabanı esaslı muhasebe sistemi, bu bilgilerle birlikte, stok miktarı, satış miktarı, ürünün spesifik özellikleri, alıcının kimlik bilgileri, kredibilitesi gibi bir çok bilgiyi verir. Bu sistemde çok sayıdaki kullanıcılar farklı noktalardan, aynı bilgilere eş zamanlı olarak ulaşabilirler.¹⁰³ Ayrıca, internetin ve veritabanı teknolojilerinin yakınlaşması kullanıcılara şirketlerin veri tabanlarına girmelerini ve kendi tercih ettikleri muhasebe yöntemlerini kullanarak kendi raporlarını oluşturmalarını mümkün kılar.¹⁰⁴

Diğer yandan internet, muhasebe işlemlerinin internet üzerinden yapılmasına olanak sağlar. Bu anlamda, ülkemizde TÜRMOB tarafından “LUCA Projesi” geliştirildi. Proje, adını dünyada modern muhasebenin ilk kurucusu olarak bilinen Luca Pacioli’den alıyor. 2005 yılı itibariyle kullanılmaya başlanan sistemden, TÜRMOB üyesi tüm muhasebeci ve mali müşavirler yararlanabilmektedirler.

LUCA, web tabanlı muhasebe uygulama sistemi olup, internet üzerinden sisteme girerek işlemlerinizi yapabileceğiniz bir uygulama ortamıdır. LUCA Muhasebe programı ile üyeler, muhasebe işlemlerini internet bağlantısı olan her yerden zamandan ve mekândan bağımsız olarak yapabilmektedirler. LUCA muhasebe sistemi; sade ve işlevsel ara yüzü ile kullanımı kolay olacak şekilde tasarlanmış olup, pratik çalışma imkânı sunmaktadır. Ayrıca web tabanlı merkezi sistem olması nedeniyle kurulum, servis, yedekleme ve veri taşıma ihtiyacı da ortadan kalkıyor. Diğer yandan sistemdeki verilerin tüm güvenliği TÜRMOB tarafından sağlanmaktadır. Yasal düzenleme ve değişiklikler anında kullanıcılara bildirilmektedir. Ayrıca kullanıcılar, e-posta aracılığı ile destek alabilmekte ve kendi aralarında bilgi alışverişinde bulunabilmektedirler. Tüm bu sayılan faydalar üyelere ciddi bir maliyet ve zaman tasarrufu sağlayacaktır.¹⁰⁵

¹⁰³ Fevzi SÜRMEİLİ, **Muhasebe Bilgi Sistemi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1644, Eskişehir 2005, ss.83-86.

¹⁰⁴ XIAO, JONES, LYMER, s.251.

¹⁰⁵ Luca ,<<http://www.luca.com.tr/hakkimizda.htm>>, (Erişim Tarihi: 08.07.2006).

İKİNCİ BÖLÜM

İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

2.1. FİNANSAL MUHASEBE VE RAPORLAMA

Muhasebe bilgileri, muhasebe bilgisini kullanan tarafların türüne göre yönetim muhasebesi ve finansal muhasebe olmak üzere iki ana gruba ayrılabilir. Yönetim muhasebe bilgisi, işletme içindeki bilgi kullanıcıları ve özellikle organizasyonun farklı seviyesindeki yöneticiler için hazırlanır. Finansal muhasebe bilgisi ise, öncelikle yatırımcılar, kreditorler, satıcılar ve devlet gibi işletme dışındaki bilgi kullanıcıları için hazırlanır. Bununla birlikte finansal muhasebe bilgisi işletme içi bilgi kullanıcıları tarafından da kullanılmaktadır.¹⁰⁶ Bu çerçevede finansal muhasebeyi, hem iç hem de dış kullanıcılar için finansal raporların hazırlanması ile son bulan bir süreç olarak tanımlayabiliriz.¹⁰⁷ Bu süreç işletmenin varlıklarını ve kaynaklarını etkileyen ve para ile ifade edilen ekonomik olay veya işlemlerin meydana gelmesi ile başlar ve finansal tablo, rapor v.b gibi muhasebe çıktılarının elde edilmesi ile son bulur.¹⁰⁸

Finansal muhasebenin ikili sorumluluğu vardır. Birincisi, bir işletmenin ekonomik etkinliklerini ölçmek ve kaydetmek; ikincisi ise, kaydedilen bu bilgileri dış kullanıcılara iletmektir. Finansal muhasebenin bu tanımı içine finansal raporlama da girmektedir. Ancak literatürde muhasebenin bu ikili sorumluluğunu vurgulamak için finansal muhasebe ve raporlama terimi kullanılmaktadır.¹⁰⁹ Bu bölümde finansal raporlama üzerinde durulacaktır. “Finansal muhasebe ve raporlama” başlığı altında finansal raporlamanın tanımı, amaçları ve finansal raporlamada tam açıklama konuları ele alınacaktır.

¹⁰⁶ Lanny G. CHASTEEN, Richard C.E. FLAHERTY, Melvin C. O’CONNOR, **Intermediate Accounting**, Irwin McGraw-Hill, 1998, s.2.

¹⁰⁷ Donald E.KIESO, Jerry J.WEYGANDT, **Intermediate Accounting**, Ninth Edition, Jonh Wiley and Sons, Inc., 1998, s.3.

¹⁰⁸ Mevlüt KARAKAYA, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara, 1994, s.43.

¹⁰⁹ CHASTEEN, FLAHERTY, C. O’CONNOR, s.2.

2.1.1. Finansal Tablolar ve Finansal Raporlama

Finansal tablolar, muhasebe süreci içinde kaydedilen ve toplanan bilgilerin, belirli zaman aralıkları ile bu bilgileri kullanacak olan kişilere iletilmesini sağlayan araçlardır.¹¹⁰ Diğer bir ifadeyle finansal tablolar, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin ilgili kişi ve kurumlara sunulmak üzere özetlendiği tablolardır. Finansal tablolar, finansal muhasebe bilgi sisteminin nihai çıktısı ve en önemli ürünüdür.¹¹¹

Finansal tablolar 1 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde şu şekilde sıralanmıştır;

1. Bilanço
2. Gelir Tablosu
3. Satışların Maliyeti Tablosu
4. Fon Akım Tablosu
5. Nakit Akım Tablosu
6. Kar Dağıtım Tablosu
7. Öz Kaynaklar Değişim Tablosu

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde bilanço ve gelir tablosu dipnotları ve ekleri ile birlikte temel finansal tablolar olarak, diğerleri ise ek finansal tablolar olarak adlandırılmaktadır.

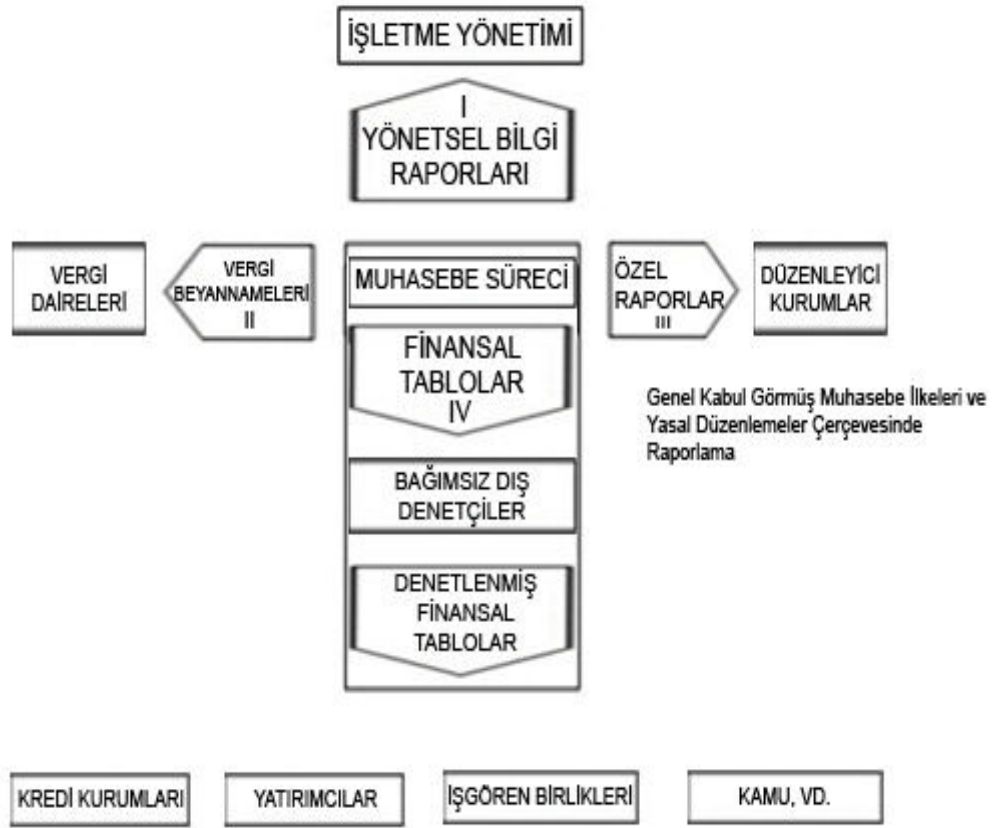
Yukarıda sayılan finansal tabloların her biri farklı bilgileri içerir. Hiç bir finansal tablonun bir tek amaca hizmet etmesi veya özel bir karar için gerekli olan bütün bilgileri sağlaması mümkün değildir. Finansal tablolar belli bir grubun ihtiyacından ziyade, bir bütün olarak tüm kullanıcıların ihtiyaçlarına hizmet etmeyi amaçlar. Bundan dolayı finansal tablolar genel amaçlı olarak nitelendirilmektedirler.¹¹²

¹¹⁰ Nalan AKDOĞAN, Nejat TENKER, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, Ankara, 1998, s.6

¹¹¹ Göksel YÜCEL, **İşletmelerde İç Raporlama Sistemi**, İstanbul, 1986, s.27.

¹¹² CHASTEEN, FLAHERTY, C. O'CONNOR, ss.5-6.

Finansal raporlama ise, bir işletmenin muhasebe bilgilerinin kullanıcılara iletilmesidir. Finansal raporlama terimi, genellikle finansal tabloların ortaklar, kreditorler, müşteriler, devlet kuruluşları ve kamu gibi üçüncü kişilere iletimini ifade eder.¹¹³ İlgili taraflara finansal bilginin akışı Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Muhasebe Bilgi Akışı

Kaynak: Ernest I.HANSON, James C.HAMRE, **Financial Accounting**, Eighth Ed., The Dryden Press, Harcourt Brace College Publishers, 1996, s.3.

Finansal tablolar, işletme dışına finansal bilgi sunmanın temel araçlarıdır. İşletme dışında bulunan ve işletme ile ilgili bilgilere ihtiyaç duyan kişi ve kuruluşların bilgi ihtiyaçları finansal tablolar ve bu tabloların eklerinden elde edilebilir. Genellikle bu kişilerin ihtiyaç duydukları bilgilerin büyük bir bölümü temel finansal tablolar ve bu

¹¹³ Münevver YILANCI, **İşletmelerde İç Kontrol Yapısının Değerlendirilmesinin Denetim Karar Sürecindeki Yeri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:631, Kütahya, 1992, s.4.

tabloların eklerinden sağlanır. Bununla birlikte işletme dışı bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bütün bilgileri finansal tabloların karşılması mümkün değildir. Bu durumda işletmeler kamuyu aydınlatma sorumluluğu çerçevesinde finansal tablolarda yer almayan, ancak işletmenin ekonomik faaliyetlerini en iyi biçimde tanımlayan bilgileri de ilgililere sunmalıdırlar.¹¹⁴

Bu çerçevede finansal raporlamayı, finansal tablolarla birlikte finansal tablolarda sunulamayan bilgileri de kapsayan daha geniş kapsamlı bir kavram olarak tanımlayabiliriz.¹¹⁵ Finansal raporlama araçları ile finansal tablolardan daha çok bilgi sağlanır. Örneğin şirketlerin hazırladıkları faaliyet raporlarında (yıllık rapor) finansal tablolarla birlikte yönetim kurulu başkanının mektubu, işletmenin sosyal ve çevresel etkileri, yönetimin tahminleri, basın açıklamaları gibi bilgiler de yer alır. Bu tür bilgilerin işletmeler tarafından kamuya açıklanması bazı düzenleme ve kurallar gereğince bazen zorunlu olurken bazen de gönüllü olarak yapılmaktadır.¹¹⁶

2.1.2. Finansal Raporlamanın Amaçları

Finansal muhasebe ve raporlamanın temel amacı çeşitli dış kullanıcılara faydalı bilgi sağlamaktır. Finansal raporlamanın amaçlarının bilinmesi, neyin raporlanması gerektiğini belirlemede yardımcı olur. Ayrıca finansal raporlamanın amaçları, finansal muhasebe ve raporlama sorunlarının çözümünde faydalı bir bakış açısı sağlar. Finansal raporlamanın amaçları işletmeler tarafından genel amaçlı finansal raporlama ile gerçekleştirilir.¹¹⁷

FASB, finansal raporlamanın amaçlarını üç temel gruba ayırmıştır. Bunlar; yatırım ve kredi kararlarında faydalı bilgi sağlamak, nakit akış tahminlerini belirlemede faydalı bilgi sağlamak, işletmenin varlıkları, bu varlıklar üzerindeki hakları ve bunlardaki değişikliklerle ilgili bilgi sağlamaktır.¹¹⁸ Finansal raporlamanın bu üç amacı aşağıda açıklanmıştır.

¹¹⁴ YÜCEL, s.29 ; KARAKAYA, s.53.

¹¹⁵ CEMALCILAR, ÖNCE, s.15.

¹¹⁶ KIESO, WEYGANDT, s.3.

¹¹⁷ CHASTEEN, FLAHERTY, C. O'CONNOR, ss.40-43.

¹¹⁸ KIESO, WEYGANDT, s.5.

1. Finansal Kararlar İçin Bilgi Sağlamak: Finansal raporlamanın ilk amacı, finansal kararlar için faydalı bilgi sağlamaktır. Finansal raporlama mevcut ve potansiyel yatırımcılara, kreditorlere ve diğer kullanıcılara yatırım, kredi ve benzeri konularda rasyonel karar vermeleri için faydalı bilgi sağlamalıdır.¹¹⁹

Bu bilgilerin kullanıcılara faydalı olabilmesi için anlaşılabilir, ilgili, güvenilir karşılaştırılabilir ve zamanında düzenlenmiş olması gerekir. Anlaşılabilirlik; işletmenin finansal durumunun finansal tablolarda kolayca anlaşılması, İlgililik; açıklanan bilgilerin ilgili kişinin gereksinimiyle örtüşmesi, güvenilirlik; finansal tablolarda yer alan bilgilerle işletmenin gerçek durumunun aynı olması, karşılaştırılabilirlik; işletmenin finansal tablolarının geçmiş yıllarla veya başka işletmelerle karşılaştırılmasını sağlayacak şekilde tek formatta yayınlanması, zamanlılık ise; finansal tabloların, ilgililere zamanlı ve hızlı bir şekilde sunulması olarak açıklanabilir.

2. Nakit Akışları İle İlgili Bilgi Sağlamak: Finansal raporlamanın ikinci amacı, nakit akış tahminlerini belirlemede faydalı bilgi sağlamaktır. Finansal raporlama faiz veya kar payından, satışlardan, alacakların tahsilinden, borçların veya menkul kıymetlerin vadesinin gelmesinden dolayı ortaya çıkacak olası nakit akışlarının miktarı, zamanı ve belirsizliğini değerlendirmede mevcut ve potansiyel yatırımcılara, kreditorlere ve diğer kullanıcılara yardım edecek bilgi sağlamalıdır.¹²⁰

Bu amaç, yatırımcıların ve kreditorlerin işletmelere yaptıkları yatırımlarından veya verdikleri borçlardan doğan nakit akışları ile ilişkilidir. Ayrıca yatırımcıların ve kreditorlerin nakit akış tahminleri işletmenin nakit akış tahminleri ile ilişkilidir. Bu yüzden işletmelerin nakit akışı sağlama yetenekleri, menkul kıymetlerin piyasa fiyatları kadar, işletmenin kar payı ve faiz ödeme yeteneklerini de etkiler. Bu nedenle yatırımcılar, kreditorler ve diğer kullanıcılar nakit akış tahminlerini belirlemede işletmelerin net nakit akış tahminlerinin miktarı, zamanı ve belirsizliği konusundaki bu bilgiden faydalanabilirler.¹²¹

¹¹⁹ CHASTEEN, FLAHERTY, C. O'CONNOR, s.43.

¹²⁰ KIESO, WEYGANDT, s.5.

¹²¹ CHASTEEN, FLAHERTY, C. O'CONNOR, s.44.

3.Varlıklar, Kaynaklar ve Bunlardaki Değişiklikler Hakkında Bilgi Sağlamak: Finansal raporlamanın üçüncü amacı, varlıklar, kaynaklar ve bunlarda meydana gelen değişiklikler hakkında bilgi sağlamaktır. Finansal raporlama bir işletmenin varlıkları, bu varlıklar üzerindeki hakları (yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar) ve bu varlık ve haklarda değişme yaratan işlemlerin ve olayların etkileri hakkında bilgi sağlamalıdır.¹²²

İşletme içinde alınan kararlar ve buna bağlı olarak yapılan faaliyetler neticesinde işletmenin varlıklarında ve kaynaklarında değişimler meydana gelir. Bu değişimlerin etkisiyle varlıklar, sermaye ve borçlar başlangıca göre farklı bir yapı ve büyüklüğe ulaşır. Bu değişimler çeşit itibarıyla olabileceği gibi, değer ve tutar itibarıyla da olabilir. İşletmenin varlıklarının, sermayesinin ve borçlarının çeşit ve tutar bakımından ne olduğu, hangi değişimlere uğradıkları, faaliyetlerin sonucunda ne elde edildiği veya ne kaybedildiğinin bilinmesi için ekonomik faaliyetlerin belirlenmesi, izlenmesi ve sonuçların ölçülmesi gerekir.

Bu bilgiler işletmelerin finansal yapısını ve gücünü belirlemek için yatırımcılara, kreditoörlere ve diğler kullanıcılaraya yardım eder. Finansal raporlama bir dönem süresince işletmenin finansal performansı hakkında bilgi sağlamalıdır. FASB'a göre finansal raporlamanın en önemli odağı, bir işletmenin finansal performansı ve onun bileşenleri hakkındaki bilgidir. Yatırımcılar ve kreditoörlere geleceğe yönelik kazanç performansı ile ilgili beklentileri için işletmenin geçmiş kazanç performansı değerlendirmelerini kullanabilirler.¹²³ İşletmenin geçmişteki kazançları hakkındaki bilgiler, gelecekteki kazanç gücünü değerlendirmede önemli rol oynar. Koşullarda büyük değişiklikler olmadığı sürece, geçmişteki eğilimlerin gelecekte de devam edeceği kabul edilir. Bu nedenle işletmenin geçmişteki eğilimlerine bakarak, gelecekteki gelişmenin ne olacağı tahmin edilmeye çalışılır.

¹²² Richard LEWIS, David PENDRILL, **Advanced Financial Accounting**, Sixth Edition, Financial Times Hall,2000, s.9.

¹²³ CHASTEEN, FLAHERTY, C. O'CONNOR, s.44..

2.1.3. Finansal Raporlamada Tam Açıklama ve Bilgi Çeşitleri

Hangi bilginin raporlanacağına karar vermede, bilgilendirilen kullanıcıların kararlarını ve yargılarını etkileyecek her türlü bilginin tam olarak sağlanmasına ilişkin genel uygulama izlenir. Tam açıklama olarak ifade edilen bu durum, finansal raporlardaki bilginin yapısını ve miktarını belirler. Kullanıcılar için fark sağlayacak konuların açıklanmasında bilginin yeterince ayrıntılı olması ve bilginin anlaşılabilirliğini sağlamak için yeterli yoğunlukta olması gerekir. Finansal durum, karlılık, nakit akışları ve yatırımlar hakkındaki bilgiler; finansal tablolarda, finansal tabloların notlarında ve ek bilgi olmak üzere üç yerden sağlanabilir.¹²⁴

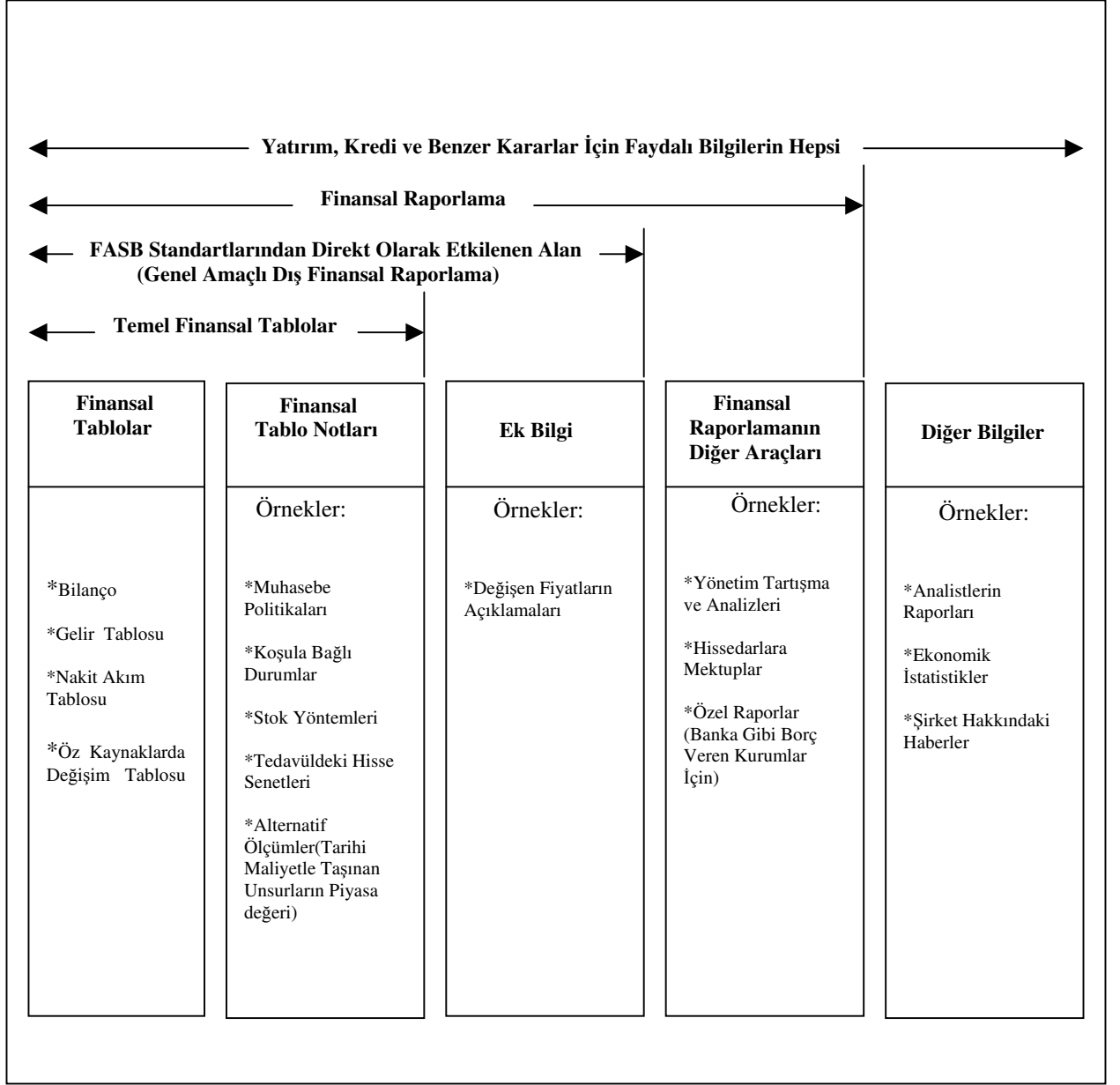
İşletmeyle ilgili ekonomik faaliyetlerin genel bir çerçevesini sadece finansal tablo rakamlarını vererek sunmak olanaksızdır. Bu durumda finansal tabloların anlaşılmasına yardımcı olacak ek bilgilere ihtiyaç vardır.¹²⁵ Bu nedenle muhasebe, kayıt sistemi içine dahil edemediği bazı bilgileri finansal tablo notlarında vermelidir. Diğer yandan finansal tablolar ve dipnotları işletme faaliyetleri ile ilgili bütün bilgileri içermedikleri için yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle günümüzde bir çok işletme finansal tablo ve dipnotları ile birlikte ek bilgileri de gönüllü olarak sunmaktadırlar. Yatırım, kredi ve benzeri kararlarda kullanılacak bilgi çeşitleri Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3'te görüldüğü gibi, bağımsız denetime konu olan finansal bilgiler, finansal tabloları ve finansal tabloların notlarını kapsamaktadır. Finansal tablolar, Finansal tablo notlar ve ek bilgiler FASB standartları tarafından doğrudan etkilenen alandır. FASB'in dikkat çektiği alan genel amaçlı dış finansal raporlamadır. Genel amaçlı dış finansal raporlama, belirli bir grubun ihtiyacından çok, tüm dış kullanıcıların ihtiyaçlarına hizmet etmeyi amaçlar. Finansal raporlama genel amaçlı dış finansal tablolar tarafından sağlanan bilginin ötesine geçmektedir. Finansal raporlama özel kullanıcılar için özel raporların hazırlanmasını da içerebilir. Örneğin, bir banka kredi verme kararından önce ek finansal bilgi talep edebilir.¹²⁶

¹²⁴ KIESO, WEYGANDT, s.47

¹²⁵ Accounting Standards Steering Committee, **The Corporate Report**, (Çev: Haluk Ünal), Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği, İstanbul, 1978, ss.57-58.

¹²⁶ CHASTEEN, FLAHERTY, C. O'CONNOR, s.6; KIESO, WEYGANDT, s.1342.

Şekil 3: Yatırım, Kredi ve Benzer Kararlarda Kullanılan Bilgiler

Kaynak: Lanny G. CHASTEEN, Richard C.E. FLAHERTY, Melvin C. O'CONNOR, **Intermediate Accounting**, Irwin McGraw-Hill, 1998, s.7.

Bu tür bilgiler işletmelerin faaliyet raporlarında yer alır. Faaliyet raporu, bir işletmenin gerçekleşen ve planlanan etkinliklerine ilişkin bilgileri özetleyen ve genel kurul toplantısından önce ortaklara sunulan bir rapordur. Faaliyet raporları, işletme yöneticilerinin işletmeden uzak olan ortaklara hesap verme sorumluluğundan ortaya çıkmıştır. Ancak günümüzde faaliyet raporları ortaklarla birlikte, ekonomide ve

işletmelerde karar verme durumunda olan diğer kişiler tarafından da kullanılmaktadır. Bu nedenle, faaliyet raporları artık sadece bir hesap verme aracı olmayıp, aynı zamanda sermaye piyasasındaki ilgili kişi ve kurumlara bilgi verme aracı olarak kullanılmaktadır.¹²⁷ Faaliyet raporları, işletme ile ilgili kişi ve kurumların bilgi gereksinimlerini karşılamaya yönelik araçlardır. Büyüklüğü ve yapısı nedeniyle ülke ekonomisi için önemli konuma gelen her işletmenin kamuyu aydınlatma sorumluluğundan kaynaklanan ve işletmenin ekonomik etkinliklerini en iyi biçimde yansıtan faaliyet raporları dış raporlamanın en iyi örneklerini oluşturur.¹²⁸

Faaliyet raporunda genellikle ülkenin ekonomik durumu ve işletmenin içinde bulunduğu sektöre ilişkin işletme yöneticilerinin görüşü, işlemeyi tanıtıcı bilgiler ve işletmenin finansal bilgileri yer alır.¹²⁹ Uluslararası uygulamaları da dikkate alarak, faaliyet raporunda yer alan finansal bilgilerin kapsamını şu şekilde sıralayabiliriz;¹³⁰

1. Bağımsız denetçi raporu
2. Bilanço,
3. Gelir tablosu,
4. Nakit akım tablosu,
5. Öz sermaye değişim tablosu,
6. Finansal tablo notları,

Günümüzde işletmelerin faaliyet raporlarının kapsamı oldukça genişledi. Özellikle borsada işlem gören şirketler kanun tarafından öngörülenden çok daha fazla bilgiyi sağlamaktadırlar. Bu artan açıklamaların çoğu Muhasebe Standartları Kurulu ve Borsa tarafından istenmekte veya gönüllü olarak sağlanması için teşvik edilmektedir.¹³¹ Bununla birlikte yıllık faaliyet raporları bir çok bilgiyi sağlasa da, yatırımcılar için bazen yetersiz kalmaktadır. Çünkü yatırımcıların doğru karar vermeleri için daha zamanlı bilgiye ihtiyaçları vardır. Oysa faaliyet raporları bir yıllık süreyi kapsamaktadır. Bilginin faydalılığı açısından bu süre çok uzundur. Bu noktada ara dönem raporlamasına gereksinim vardır.

¹²⁷ Celal KEPEKÇİ, **Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebenin Rolü**, Eskişehir, 1983, s.47.

¹²⁸ Accounting Standars Steering Committee, s.23.

¹²⁹ KEPEKÇİ, ss.47-48.

¹³⁰ Mark E. HASKINS, Kenneth R. FERRIS, Robert J.SACK, Brandt R. ALLEN, **Financial Accounting and Reporting**, Second Edition, Irwin Inc, 1997, ss.12-13.

¹³¹ LEWIS, PENDRILL, s.333.

Ara dönem raporlaması bir yıldan daha az süreyi kapsar. Raporlama dönemi ABD’de üç aylık süreyi kapsamakla birlikte, uluslararası alanda bu süre genellikle altı aydır. New York Borsası’da işlem gören şirketler üç aylık finansal bilgileri yayınlamak zorundadırlar. Bu şirketler üç aylık raporları düzenleyerek SEC’e (Securities and Exchange Commisison) göndermek zorundadırlar. Üç aylık raporlar yıllık raporlardan daha az detaylıdır.¹³²

2.2. FİNANSAL RAPORLAMA YAKLAŞIMLARI

Kullanılan iletişim araçları açısından finansal raporlama yaklaşımlarını ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi geleneksel raporlama yaklaşımı; ikincisi ise çağdaş raporlama yaklaşımıdır. Geleneksel raporlamada finansal bilgiler matbu olarak basılıp yayınlanırken, çağdaş raporlama internet üzerinden gerçekleştirilmektedir. Burada geleneksel raporlama yaklaşımından kısaca bahsedip, çağdaş raporlama yaklaşımı olarak nitelendirilen “ İnternette Finansal Raporlama” üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Geleneksel Raporlama Yaklaşımı

Bilindiği gibi yakın tarihe kadar ekonomik birimler bilgi verme sorumluluklarını genellikle basılmış raporları yayınlamak yerine getirmekte idiler.¹³³ Ancak bu raporların basılı olmasından kaynaklanan önemli kısıtları vardır. Bu kısıtların başında maliyetlerin yüksek olması gelmektedir. Faaliyet raporlarının basılıp ilgili kişilere gönderilmesi para, zaman ve emek yönünden çok pahalıdır. Diğer yandan bilgi talep eden kullanıcılara ulaşım bakımından da sınırlamalara sahiptir. Matbu olarak basılan bu raporlar, zamanında ve yeterli sayıda kullanıcıya ulaştırılmamaktadır.¹³⁴

Yapılan bir araştırmada yıllık faaliyet raporlarının okunma oranı yüksek olmasına rağmen, yatırımcıların bu tür raporları doğrudan elde etmelerinin oldukça zor olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle işletmeler daha geniş bir aydınlanma mekanizması

¹³² CHASTEEN, FLAHERTY, C. O’CONNOR, s.1139.

¹³³ Accounting Standars Steering Committee, s.53.

¹³⁴ Roger DEBRECENY , Glen L GRAY, Asheq RAHMAN, “**The Determinants of Internet Financial Reporting**” , Journal of Accounting and Public Policy 21, 2002, s.366.

kullanarak, daha çok yatırımcıya ulaşmalıdırlar. Kamunun aydınlatılması için, şirketlerin canlı ve dinamik yapılarının nasıl bir işleyiş içinde olduğu yatırımcılara sürekli olarak duyurulmalıdır.¹³⁵ Diğer yandan, 21. asrın faaliyet raporunun yıllık olamayacağı, eğer güncellenemiyor ve sürekli bir iletişimde değilse, bir rapor olamayacağı gibi tahminler yapılmaktadır.¹³⁶ Ancak geleneksel raporlama yaklaşımının bu işlevleri tam olarak yerine getirdiğini söylemek mümkün değildir. Bu noktada çağdaş raporlama yaklaşımı olarak nitelendirilen İFR, yeni bir araç olarak gündeme gelmektedir.

2.2.2. Çağdaş Raporlama Yaklaşımı

İFR'yi kısaca, finansal bilgilerin web ortamında sunumu şeklinde tanımlayabiliriz. Finansal bilgilerin internette sunulmasında sunum ve içerik olmak üzere iki farklı model bulunmaktadır. Sunumda yalnız finansal bilgiler açıklanmaktadır. İçerik modelinde ise, animasyon, kopyalama, yükleme ve indirme gibi seçenekler bulunmaktadır. Bu seçeneklere sunumda izin verilmemektedir.¹³⁷

Finansal raporlama, internetin ticari alana uymaya başlamasıyla birlikte önemli değişiklikler gösterdi. Geleneksel raporlama, şirketlerin kendi uygulamaları ve finansal bilgileri hakkında ilk kaynaktı. Yıllık raporlar şirketlerin arzu ettiği şekilde sunulurdu ve yatırımcı pasif bir durumda yer alırdı. Bu raporlar doğrudan değil, bazı analistlerin aracılığı ile edinilirdi. İFR ile geleneksel raporlamanın sınırları yıkıldı. Finansal bilgiler kullanıcıların eline doğrudan ve anında ulaşır hale geldi. Kullanıcılar artık kağıt üzerine basılmış olan yıllık rapora bağlı kalmadan, internet üzerinden istediği bilgiye, istediği zamanda ulaşabilmektedirler.¹³⁸

İFR, hem kullanıcılara hem de işletmelere eşsiz fırsatlar ve kolaylıklar getirdi. İFR'nin düşük maliyet, hız, daha geniş kitlelere ulaşım esneklik gibi önemli faydaları

¹³⁵ Tuna TANER, Fehmi KARASIOĞLU, “Kamunun Aydınlanması Açısından Finansal Bilgi Kaynakları ve Bağımsız Denetim Fonksiyonu”, <<http://www.stratejyoyonetim.net/fehmi1.htm>>, (Erişim Tarihi:14.10.2005).

¹³⁶ WAGENHOFER, s.263.

¹³⁷ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, ss.371-373.

¹³⁸ Jefferson P. JONES., Sarah STANWICK, “**Elektronik-Based Financial Reporting**”, The Obio CPA Journal, July- September, 2001, s.1.

vardır.¹³⁹ İFR ile ilgili olarak uzmanların en çok vurguladıkları noktalar, basılı materyalin bir tamamlayıcısı, basılı materyalin yerine kullanılabilir olması, ya da yeni web sitesi araçları ile yenileyici olmasıdır. Şirketler bu yolla bilginin kolay edinilebilirliğinin ve dağıtımın hızlı olması konusunda hem fikirler. Yenileyici olması özelliğinin ise, şirketlere diğerlerinin önüne geçme olanağı sağlayacağı inancındadırlar.¹⁴⁰

Kullanıcılar internet üzerinden finansal bilgilere genel olarak üç şekilde erişim sağlayabilirler. Birincisi, kullanıcılar direkt olarak şirketin web sitesine girer ve sitedeki İFR ile ilgili bağlantıları (linkleri) takip ederler. Bu kapsamda genellikle “yatırımcı ilişkileri” ve “yıllık rapor” başlıklı bağlantılar kullanılmaktadır. İkinci olarak, kullanıcılar genel amaçlı arama motorlarının birinde araştırma yaparlar. Araştırma sonucunda, ya doğrudan şirket web sitesine ya da aradıkları konudaki şirketle, genellikle ilişkili olmayan diğer web sitelerine yönelirler. Üçüncü olarak, kullanıcılar üçüncü parti web sitelerinden şirket bilgilerine ulaşırlar. Bu kategoride ulaşılmış bilgiler bedava, kullandığın kadar öde ve ortak veri tabanına üyelik servisi sağlayan üçüncü parti aracı ortamları içerir. Yapılan çalışmalar bir çok kullanıcının İFR’ye bu seçeneklerden ilkiyle ulaştığını, yani kullanıcıların doğrudan şirket web sitelerine yöneldiğini gösteriyor. Diğer yandan kullanıcıların, doğrudan şirketin web sitesine gitmeden önce “google” gibi genel amaçlı arama motorlarını kullanımı da artmaktadır.¹⁴¹

2.3. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN GELİŞİMİ

Finansal raporlama için internetin kullanımı yeni olmakla birlikte çok hızlı gelişen bir olgudur. Şirketler web sitelerinde pazarlama ve müşteri destek bilgilerine ek olarak finansal bilgilerini de sunmaya başladılar. Bugün bir çok şirket internette web siteleri kurmakta ve şirketlerin büyük bir bölümü bu siteleri ilgililere finansal bilgi sağlamak için kullanmaktadır. Bu evrensel akım, e-ticaret ve on-line yatırımlardaki hızlı

¹³⁹ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, s.376.

¹⁴⁰ David N. HURT, Jerry G. KREUZE, Sheldon A. LANGSAM, “Using the Internet for Financial Reporting”, The Journal of Corporate Accounting&Finance, Mar/Apr., V.12, N.3, 2001, ss.73-74.

¹⁴¹ Andrew LYMER, Roger DEBRECENY , “The Auditor and Corporate Reporting on the Internet: Challenges and Institutions Responses”, International Journal of Auditing, V.7, 2003, ss.114-115.

büyümeye paralel olarak, bu konu ile ilgili çalışmaların sayısındaki artışla da onaylanmaktadır. Web sitesinde finansal bilgiler genellikle “yatırımcı ilişkileri” adı altında yer almaktadır.¹⁴² İnternette yatırımcı ilişkilerinin zaman içerisinde gösterdiği gelişimi üç aşamada incelemek mümkündür.¹⁴³

Birinci aşamada, şirketler interneti yalnızca var olan basılı finansal raporlarını ilettikleri diğer bir kanal olarak kullanmışlardır. Şirketler bunu yaparken İFR'nin yararının farkında olarak değil, sadece diğer şirketlerde olan şeyin kendilerinde de olmasını sağlamak güdüsüyle hareket etmişlerdir. Bu düzeyde bilgi sunmanın faydalarını gören şirketler, web sitelerini biraz daha geliştirerek ikinci aşamaya ulaşmışlardır.

İkinci aşamada, şirketler finansal tablolarla birlikte, kendileri ile ilgili daha fazla bilgiyi, haberi, v.s.'yi de sisteme eklemişlerdir. Bu aşamada şirketler önceleri ihmal edilen küçük yatırımcıların da bilgilenmesini sağlayacak mekanizmaları geliştirmişler.

Son olarak üçüncü aşamada, şirketler basılı bir rapordan beklenen standart bilgilerle birlikte, ayrıntılı ve ileri düzey bilgileri de sağlamışlardır. Ayrıca interaktif araçları da sisteme eklemişler. Örneğin genel kurul toplantısına video konferans ile katılma, on-line oy verme gibi işlemler yatırımcı ilişkilerinde yeni bir dönem başlatmıştır.

Bugün gelinen nokta itibarıyla şirketler geniş bir dizi raporlama bilgisi içeren detaylı web siteleri geliştirdiler. Bilgiye düşük maliyetle ulaşılması ve yeni web teknolojilerinin yaygınlaşması şirketlerin mevcut bilgilerini artırmalarına olanak sağladı. Şirketlerin web siteleri artık sadece yıllık raporları içermiyor, aynı zamanda üç ayda bir yayınlanan raporları, basın yayınları, şirket sunumlarını, ürünlerle ilgili bağlantıları, analizleri, hisse performanslarını ve diğer özellikleri de içermektedir.¹⁴⁴

¹⁴² Richard FİSHER, Peter OYELERE , Fawzi LASWAD, “**Corporate Reporting on the Internet: Audit Issue and Content Analysis of Practices**”, Managerial Auditing Journal, V.19, N.3, 2004, s.412.

¹⁴³ LYMER, DEBRECENY, s.105.

¹⁴⁴ LYMER, DEBRECENY, s.105.

Yatırımcı ilişkilerine ilişkin bir web sitesi örneği aşağıda verilmiştir.

Şekil 4: Turkcell Şirketi Yatırımcı İlişkileri Sayfası

Kaynak: <http://www.turkcell.com.tr/index/0,1028,1800,00.html> (15.05.2007).

Yapılan araştırmalarda İFR ile ilgili en iyi uygulamaları sunan şirketlerin kendi hissedarlarına yeni kapılar araladıklarını ve daha fazla finansal bilgi talebi aldıklarını göstermektedir. En iyi uygulamalarda bulunan şirketler beş alanda odaklanmaktadır. Bunlar;¹⁴⁵

- 1-Hissedarların ihtiyaç duydukları alanlara hitap eden iletişimi geliştirmek,
- 2-Yeni basın aracı ile bilgiyi sunmak için internet teknolojisini güçlendirmek,
- 3-Gerçek zamanlı bilgi aktarımını sağlamaya çalışmak,

¹⁴⁵ Jeffrey BERK, “Leveraging The Internet for Financial Reporting”, Financial Executive, V.17, N.3, 2001, ss.54-56.

- 4-Dış raporlamada finansal olmayan ve stratejik hususlara da yer vermek,
- 5-Finansal bilgiyi geliştirmek için şirketin tüm kaynaklarını kullanmak.

Çeşitli akademik ve profesyonel çalışmalar sermaye piyasası gelişmiş ülkelerdeki büyük şirketlerin üçte ikisinden daha fazlasının çeşitli İFR formları oluşturduklarını göstermektedir. Şu anda ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada ve Hong Kong gibi piyasalardaki büyük şirketler bu tür açıklamaların kullanımına olanak sağlamaktadırlar. Bu çalışmalar şirketlerin hızla İFR'yi benimsediklerini göstermektedir. Finansal raporlama için internet teknolojisinin kullanımı, şu sıralar sermaye piyasası gelişmiş bir çok ülkede iyi kurulmuş bir etkinliktir. Uluslararası bir profil veya uluslararası bir kaynak fonu kurmak isteyen herhangi bir şirket, yatırımcı ilişkilerini içeren bir web sitesine sahip olmalıdır. Diğer yandan, ürünler ve diğer bilgilerin bağlantılarına uluslararası bir kaynak olduğu kadar, şirket web sitesindeki yıllık ve dönemsel finansal raporlara, basın yayınlara ve yatırımcı konferanslarına yatırımcılar her geçen gün daha fazla güvenmektedirler.¹⁴⁶

2.2. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN BELİRLEYİCİLERİ

İFR'nin olası belirleyicilerini, çevresel faktörler ve firmaya özgü faktörler olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

2.4.1. Çevresel Faktörler

İFR'yi etkileyen iki çevresel faktör vardır. Bunlardan birincisi, internetin yaygınlık düzeyi; ikincisi ise, firmanın bulunduğu ülkedeki açıklama ortamıdır. Aşağıda bu özelliklerin İFR ile ilişkileri kısaca açıklanacaktır.

2.4.1.1. İnternetin Yaygınlık Düzeyi

İnternet kullanımı ülkeler arasında büyük farklılık göstermektedir. İnternet kullanımının yaygın olduğu ülkelerde kullanıcılar, daha fazla bilginin internetten

¹⁴⁶ LYMER, DEBRECENY, s.105.

sunulmasını isteyeceklerdir. İnternet kullanımı ve kullanım alanları ne kadar fazla ise o kadar çok kullanıcı var demektir. Aynı şekilde, eğer firmaların hissedarları arasında geniş bir internet kullanıcısı varsa, İFR'ye o nispette önem verilecektir. Kullanıcıların bakış açısı İFR için talep yaratırken, şirketlerin bakış açısı ise bilginin daha etkin yayımı için bir kanal yaratır. İnternet kullanımının yaygın olduğu ülkelerde şirketlerin İFR'yi daha kolay kabul edeceği beklenmektedir.¹⁴⁷

2.4.1.2. Ulusal Açıklama Ortamı

Ulusal açıklama ortamı, finansal yapıyı, düzenleyici uygulamaları ve ulusal kültürün çeşitli boyutlarını içermektedir. Ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar, muhasebe ve açıklamalara da farklılık getirmektedir. Bir ülkedeki ulusal açıklama ortamı, şirket açıklamalarını şekillendirmektedir. İFR'nin seviyesinin ulusal açıklama ortamı ile ilişkili olacağı beklenmektedir. Finansal açıklama seviyesinin yüksek olduğu ülkelerdeki bilgi kullanıcıları, ekonomik kararlarında kullanmak üzere şirketlerden daha yüksek seviyede açıklama bekleyeceklerdir. Bu da İFR'nin benimsenmesinde önemli rol oynayacaktır. Dolayısıyla İFR'nin kullanımı muhtemelen daha fazla olacaktır. Aynı şekilde, açıklama seviyesi düşük ülkelerdeki firmaların daha az açıklama yapması beklenir. Bu yüzden İFR'nin kullanımı da muhtemelen daha az olacaktır.¹⁴⁸

2.4.2. İşletmeye Özgü Faktörler

Bu bölümde, işletmenin büyüklüğü, yabancı ve ABD borsalarındaki yeri ve teknoloji seviyesi gibi firmaya özgü karakteristiklerle, İFR arasındaki ilişkiler kısaca açıklanacaktır.

2.4.2.1. Büyüklük

Büyük firmaların yöneticileri ve hissedarları arasında daha fazla bilgi asimetrisi vardır. Bu yüzden, büyük firmalar küçük firmalardan daha fazla bilgi açıklarlar. Ayrıca büyük firmaların daha çok sermayeye ihtiyaçları vardır ve bu nedenle de daha yüksek

¹⁴⁷ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, ss.376-381.

¹⁴⁸ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, ss.376-381.

seviyede açıklama yapmaları beklenir. Büyük şirketler, piyasadaki imajını ve itibarını arttırmak için güçlü bir teşvike sahiptirler. Açıklanmanın olmaması şirketin hisse senetleri fiyatları üzerinde kötü haber olarak algılanır. Ayrıca büyük şirketler, devletin daha fazla dikkatini çekerler. Artan açıklamalar, genellikle hükümet müdahalesini azaltır. Bu nedenle büyük firmalar daha fazla açıklama yapmaya gereksinim duyarlar. Bu nedenlerden dolayı, bu şirketlerin daha çok miktarda bilgiyi daha düşük maliyetle sunmaya olanak veren İFR'yi kabul etme eğilimleri daha fazladır. Büyük şirketler daha fazla hissedara ve daha geniş alana yayılmış hissedar grubuna sahiptir. Dolayısıyla bilginin bu çok ve dağınık hissedarlara etkili bir şekilde yayılmasında İFR özellikle etkili olacaktır.¹⁴⁹

2.4.2.2. İşletmenin Yabancı Borsalardaki Yeri

Yabancı borsalar, daha düşük maliyetli sermaye ve daha yüksek likidite sağladığı için daha rekabetçi olarak algılanmaktadır. Çoklu listelerin diğer faydaları ise, ürünler için daha geniş pazar alanı oluşturmak, şirket imajını arttırmak ve yabancı piyasalarda yerel bir nitelik kazanmak suretiyle siyasal kabul görmektir. Ancak bir şirketin yabancı borsada yer alması, hissedar yelpazesini genişlettiği gibi yönetici ve hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini de arttırmaktadır. Bilgi asimetrisi düzeyi ise, yatırımcı belirsizliğinin önemli bir nedenidir. Çağdaş şirketler, bilgi asimetrisinin bu etkilerini azaltmak için gönüllü açıklamaları da içeren çeşitli mekanizmaları benimsemektedirler. İFR, geniş bir alana hızlı bir şekilde yayılmasından dolayı bu tip bir bilgi asimetrisini azaltabilir. Yapılan çalışmalar, açıklama ve listeler arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteriyor. Bundan dolayı yabancı borsalar firmalar tarafından araştırılmaktadır.¹⁵⁰

2.4.2.3. İşletmenin ABD Borsalarındaki Yeri

Yabancı şirketlerin ABD borsalarında yer alması onların sermaye maliyetlerini azaltabilir. ABD borsaları diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, yüksek likidite seviyesi ile sermaye piyasalarında derinlik ve genişlik sağlar. Ayrıca ABD borsaları, kapsamlı

¹⁴⁹ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, ss.375-378

¹⁵⁰ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, s.378

açıklama düzeni ve uygulamalarına sahiptir. ABD borsalarının bu özelliği, yatırımcılara güven hissi verir. Bu faktörler hep birlikte yatırımcılara portföy risklerini azaltmada hizmet etmektedir. Sermaye maliyeti avantajları ek listeleme ve açıklama maliyetlerini geçtiği sürece, yabancı şirketler ABD borsalarında olmaya devam edeceklerdir. ABD borsalarında yer alan şirketlerle, yer almayan şirketler karşılaştırıldığında, yer alan şirketlerin ABD borsalarının yüksek standartlarından dolayı, İFR'yi kabul etmeleri için büyük bir eğilim vardır.¹⁵¹

2.3.2.4. İşletmenin Teknoloji Seviyesi

İşletmeleri kullandıkları teknolojik seviyesini esas alarak üçe ayırmak mümkündür. Bunlar; düşük teknoloji şirketleri, orta teknoloji şirketleri ve yüksek teknoloji şirketleridir. Yüksek teknoloji şirketleri, iş çevresi ve teknolojideki hızlı değişime maruz kalmaktadırlar. Bu şirketlere örnek olarak, bilgisayar, elektronik ve iletişim şirketlerini verebiliriz. Dolayısıyla teknoloji seviyesi yüksek olan firmaların İFR'yi benimsemesi daha kolay olacaktır.¹⁵²

2.5. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN YARARLARI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

İFR hem bilgi sağlayıcılarına hem de bilgi kullanıcılarına bir çok yararlar sağlarken, bazı potansiyel sorunların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu bölümde İFR'nin sağladığı yararlar ve karşılaşılan sorunlar ele alınacaktır.

2.5.1. İnternette Finansal Raporlamanın Yararları

İFR, hem bilgi sunucuları hem de bilgi kullanıcıları için bilginin sunulması ve kullanılması konusunda pek çok yararlar sağlamaktadır. İFR'nin sağladığı bu yararların daha iyi anlaşılabilmesi için daha önce bahsettiğimiz geleneksel raporlama yaklaşımına ilişkin kısıtların, bir kez daha hatırlanmasında fayda vardır. Ayrıca bilgi sunucuları ile

¹⁵¹ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, ss.378-379.

¹⁵² DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, s.379.

bilgi kullanıcılarına sağladığı yararlar bir arada değerlendirilirse, konu daha iyi anlaşılacaktır. İFR'nin sağladığı yararlar, aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

2.5.1.1. Maliyet Tasarrufu

İşletmelerin yıllık faaliyet raporları 40 ile 100 sayfa arasında değişmektedir. Grafiklerin ve resimlerin de yer aldığı bu raporların prestij kaygıları nedeniyle kaliteli bir şekilde binlerce basıldığı düşünülürse, baskı maliyetlerinin önemli tutarlara ulaşacağı açıktır. Diğer yandan işletmeler, bu raporları hissedarlara ve ilgili diğer kişilere ulaştırmak için, postalama masraflarına da katlanmak zorundadırlar. Tüm bunlar, işletmelerin finansal açıklama maliyetlerini arttıracaktır.

Eğer işletmeler yıllık faaliyet raporlarını ve diğer bilgilerini internet üzerinden sunarlarsa, tüm bu baskı ve postalama maliyetlerinden kurtulacaklardır. Bu nedenle İFR, işletmelerin finansal açıklama maliyetlerini azaltarak, büyük maliyet tasarrufu sağlayacaktır.¹⁵³

2.5.1.2. Daha Çok Kullanıcıya Ulaşım

İşletmelerin kendileri ile ilgilenen bütün bilgi kullanıcılarını belirlemeleri mümkün değildir. Bu durumda, işletmeler periyodik olarak sadece mevcut ortakları, kredi kuruluşları, aracı kurumlar gibi önceden belirlediği kullanıcılara faaliyet raporlarını göndermektedirler. Diğer yandan işletme ile ilgilenen bütün kullanıcılar faaliyet raporu için işletmeye ulaşamamaktadır. Kurumsal yatırımcılar istedikleri işletmenin faaliyet raporuna kolaylıkla ulaşırken, daha küçük yatırımcılar ulaşamamaktadırlar. Bu durumda, raporların periyodik olarak ulaştığı kullanıcılarla, raporların ulaştırılmadığı kullanıcılar arasında bilgi sağlama yönünden eşitsizlik doğmaktadır.¹⁵⁴

¹⁵³ Hollis ASHBAUGH, Karla M. JOHNSTONE , Terry D. WARFIELD, “Corporate Reporting on the Internet” Accounting Horizons, V.13 N.3, 1999, s.242.

¹⁵⁴ Banu DURUKAN, Serdar ÖZKAN, “Finansal Bilgi Sunumunda Bir Araç Olarak İnternet Kullanımı: İMKB’de İşlem Gören Şirketlerin Web Siteleri Üzerine Bir Araştırma”, Türkiye XXI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, (29 Mayıs-2 Haziran 2002), s.312.

Geleneksel raporlama yöntemi ile finansal bilgilerin yeterli ölçüde yatırımcı kitlesine ulaştırılması mümkün değildir. Oysa finansal raporlamada beklenen daha çok kullanıcıya ulaşmaktır. Bu noktada internet, finansal bilgilerin daha geniş kitlelere ulaştırılmasında çok önemli bir araçtır. Çünkü internet, ulusal sınırların içindeki ve ötesindeki tüm kullanıcılara kolay erişebilirlik sağlamaktadır. Ayrıca internet aracılığıyla işletmelerin öngöremediği yeni bilgi kullanıcılarına ulaşım olanağı ortaya çıkar. Böylece işletmelerin bilgi kullanıcı kitlesi genişler. Diğer yandan İFR ile bütün kullanıcılara eşit haklar sunulur ve kurumsal yatırımcıların bilgi ayrıcalıkları azalır.¹⁵⁵

2.5.1.3. Gerçek Zamanlı Bilgi Sunumu

Yatırımcılar açısından bilginin zamanında elde edilmesi çok önemlidir. Eğer bilgi yatırımcılara zamanında iletilmezse gelecekle ilgili kararlarda kullanılması mümkün olmaz. Dolayısıyla finansal raporlamada beklenen, yatırımcılara daha zamanlı bilgi sunmaktır. Ancak geleneksel raporlama yaklaşımı ile kullanıcılara daha zamanlı bilgi sunmak çok zordur. Çünkü bir kullanıcının bir işletmenin faaliyet raporunu talep etmesi durumunda, işletme ile iletişim kurması ve postada geçen süreyi beklemesi gerekmektedir. Eğer işletme yurt dışında ise bu süre daha da uzayacaktır.

İnternet teknolojisindeki hızlı gelişmeler, bilgilerin tüm dünya üzerindeki kullanıcılara, neredeyse anında iletilmesini mümkün kılmaktadır.¹⁵⁶ Bu nedenle işletmeler, finansal raporlamada interneti kullanırlarsa, yatırımcılara anlık bilgi ulaştırabilirler. Dolayısıyla İFR, geleneksel raporlama yöntemine göre finansal açıklamaları daha etkin hale getirir. İFR, yatırımcıların daha zamanlı bilgi elde etmelerini sağlar.¹⁵⁷ Yatırımcıların internet üzerinden bilgi almaları için beklemeleri gerekmemektedir. Yatırımcıların İFR'ye dakikalarla ifade edilebilecek bir zaman diliminde ulaşmaları mümkündür. Finansal bilgilerin gerçek zamanlı olarak elde edilmesi işletme- yatırımcı ilişkilerinin devamlılığında çok önemli rol oynar. İnternet

¹⁵⁵ Alfred WAGENHOFER, "Economic Consequences of Internet Financial Reporting", Schmalenbach Business Review, V.55, October, 2003, s.265; ASHBAUGH, JOHNSTONE, WARFIELD, s.242.

¹⁵⁶ Michael ETTREDGE, Vernon J. RICHARDSON, Susan SCHOLZ, "Timely Financial Reporting at Corporate Web Sites?", Communication of The ACM, June ,V.45, N.6, 2002, s.67.

¹⁵⁷ ASHBAUGH, JOHNSTONE, WARFIELD, s.242.

sayesinde bilgilendirmenin hızı artar. Bilgi işletmenin tam denetimi ile istenilen zamanda yayımlanır. Ayrıca, yatırımcılara gönderilen e-posta notları gibi çeşitli tekniklerle, kullanıcılar yeni bilgilerden haberdar edilebilirler.

2.5.1.4. Süreklilik ve Esneklik

Bilindiği gibi, geleneksel raporlama yönteminde finansal bilgiler matbu olarak basılıp ilgililere iletilmektedir. Matbu olarak basılan bu raporlar, kullanıcılar tarafından özel olarak muhafaza edilmediği sürece ulaşılabilirliğini yitirir. Ancak finansal raporlar internet üzerinden sunulursa, bilgi kullanıcıları istediği zamanda bu raporlara ulaşabilirler. Dolayısıyla İFR, bilgi kullanıcılarına sürekli erişebilirlik sağlar. Böylece İFR, yatırımcıların kararlarında her an kullanabilecekleri bir kaynak haline gelir.

Diğer yandan web sitelerinin içeriği, site yöneticisi tarafından kontrol edilebilmektedir. Web sitesinde sunulan bilgiler, basılı olarak sunulan bilgilerden farklı olarak, kısa süre içerisinde kolaylıkla değiştirilebilmektedir. Ayrıca web sitelerine her an yeni hizmetlerin veya fonksiyonların ilave edilmesi mümkündür. Web sitesindeki çok sayıda bilginin değişken doğası, piyasa katılımcılarına önemli ölçüde maliyet tasarrufu sağlar.¹⁵⁸ Geleneksel raporlama yönteminde bu özellikleri bulmak mümkün değildir. Finansal raporlar basılıp dağıtıldıktan sonra, üzerinde güncelleme yapmak imkansızdır. Bu özelliği ile İFR, bilgi sunumunda işletmelere esneklik sağlamaktadır.

2.5.1.5. Bilgi Asimetrisinin Azalması

Asimetrik bilgi, piyasadaki katılımcıların bazılarının buldukları mevki, rütbe, statü gibi nedenlerle diğer katılımcılara nazaran daha fazla bilgiye sahip olmaları halinde söz konusudur. Asimetrik bilgi dağılımı, yatırımcıların yanlış yönlendirilmesine neden olur. Bu ise piyasada istenmeyen ahlaki çöküntüye yol açar.¹⁵⁹

¹⁵⁸ ÜNAL, s.8.

¹⁵⁹ Fehmi KARASİOĞLU, **İnternet Tabanlı Finansal Raporlama**, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No.266, Ankara, 2001, s.9.

Muhasebe bilgilerinin, ilgili çevrelere yasalar ölçüsünde eşit olarak dağılması esastır. Yatırımcıların, muhasebe bilgilerinden eşzamanlı olarak yararlanmaları, onların asimetrik bilgi dağılımı ile karşılaşmalarını önler. İFR, geleneksel raporlama yöntemine göre daha geniş bir kitleye hitap eder. İFR ile, yatırımcı kitleler simetrik haber alma hakkını kullanabilirler. Böylece bilginin simetrik dağılımı internet aracılığıyla sağlanarak, piyasada güven ortamı oluşturulabilir.¹⁶⁰

Bilgi dağıtım kanalı olarak internetin kullanımı, bilginin daha yaygın ve daha adil tarzda finansal piyasalara hızla iletimi yoluyla sermaye piyasalarının etkinliği artacaktır. Bu nedenle ABD'nin sermaye piyasası kurulu SEC (Securities and Exchange Commission) gibi kuruluşlar İFR'yi desteklemektedirler.¹⁶¹

2.5.1.6. Başka Bilgilere Elektronik Bağlantı

İnternet, aynı dokümandaki bilgiye veya aynı veya farklı bir web sitesinde bulunan başka bir bilgiye erişim sağlayan elektronik bağlantıların kurulmasına olanak verir. Bu şekilde kurulan elektronik bağlantılara “hyperlink” denilmektedir. Hyperlink bağlantılarının kullanılması, kamunun aydınlanmasına yönelik dökümanların incelenmesinde yatırımcılara büyük kolaylıklar sağlar. Yatırımcılar istedikleri bilgiye ulaşabilmek için, dokümanlar arasında hızlı ve kolay bir biçimde dolaşabilirler.¹⁶²

Geleneksel raporlama yöntemi ile finansal raporlara ulaşan yatırımcıların hyperlink bağlantıları ile ulaşılan bu bilgileri görmeleri mümkün olmayacaktır. Bu durum, finansal raporlara internetten ulaşan yatırımcılara üstünlük sağlayacaktır.

Diğer yandan, bir hyperlink bağlantısının kamuya duyurulan dokümanın dışında başka bir bilgiye erişim sağlaması durumunda, işletmelerin bağlantının sağlandığı bu bilgilerin içeriğinden ve doğruluğundan sorumlu olup olmadığı konusu gündeme gelmektedir. Zarf teorisi uyarınca, internetten sunulan dökümanlara hyperlink ile bağlı

¹⁶⁰ KARASİOĞLU, ss.9-24.

¹⁶¹ Michael ETTREDGE, Vernon J. RICHARDSON, Susan SCHOLZ, “**Going Concern Auditor Reports at Corporate Web Sites: A Regulatory Loophole?**”, Research in Accounting Regulation, V.14, 2000, s.1.

¹⁶² ÜNAL, s.7.

olan bilgiler aynı zarf içerisinde gönderilmiş gibi kabul edilir ve bu dokümanın bir parçası olarak dikkate alınır.¹⁶³

2.5.1.7. Daha Ayrıntılı ve Özellikli Bilgi Sunumu

İFR, geleneksel raporlama yöntemine göre daha ayrıntılı bilgi sunumu sağlar. Bugün işletmeler, yıllık raporlarda olmayan daha fazla bilgiyi internette sunabilmektedirler.¹⁶⁴ Bilgiye düşük maliyetle ulaşılması ve yeni web teknolojilerinin yaygınlaşması şirketlerin mevcut bilgilerini artırmalarına olanak sağlamaktadır. Bugün işletmeler bir dizi geniş raporlama bilgisi içeren detaylı yatırımcı web siteleri geliştirdiler. Şirket web siteleri artık sadece yıllık raporları içermiyor, aynı zamanda üç ayda bir yayınlanan raporları, basın yayınları, şirket sunumlarını, ürün ile ilgili bağlantıları, analizleri, hisse performanslarını ve diğer özellikleri de içermektedir.¹⁶⁵

Bununla birlikte İFR, düz yazı ile sınırlı değildir. Geleneksel raporlama yönteminde olmayan multimedya ve interaktif bilgi sunumuna olanak verir. İşletmeler web sitesinde grafik ve resim gibi gelişmiş multimedya araçlarını kullanarak finansal bilgileri sesli ve görsel olarak daha etkili sunabilirler. Ayrıca kullanıcılar İFR ile araştırma, bulma, indirme ve hatta yeniden yapılandırma gibi imkanlara düşük maliyet ile ulaşabilirler. Kullanıcılar taleplerini karşılayabilir ve raporlar için kullanıcı tanımlı olayları başlatabilirler. Hatta interaktif olarak, daha önce alınan bilgilere dayalı özel bilgi talebinde bulunabilirler.¹⁶⁶

Diğer yandan İFR, kullanıcılara anahtar kelimeleri kullanarak raporun içeriğini araştırma kolaylığı sağlar.¹⁶⁷ Örneğin, kullanıcılar dipnotlar içerisindeki bir bilgiye dokümanın tamamını okumadan “bul” komutu ile kısa süre içinde ulaşabilirler. Ayrıca web sitesinde sunulan bilgilerin indirilebilir olma özelliği, kullanıcılara word ve excel uygulamaları için verilerin kopyalanması olanağını sağlar.

¹⁶³ ÜNAL, s.13.

¹⁶⁴ Peter OYELERE, Fawzi LASWAD, Richard FISHER, “**Determinants of Internet Financial Reporting by New Zealand Companies**”, Journal of International Financial Management and Accounting, V.14, N.1, 2003, s.37.

¹⁶⁵ LYMER, DEBRECENY, s.105.

¹⁶⁶ WAGENHOFER, s.266.

¹⁶⁷ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.414.

2.5.2. İnternette Finansal Raporlama Sorunları

İnternet iki tarafı keskin bir kılıç gibidir. Bir taraftan bir problem çözücü olarak işlev görürken, diğer taraftan da bazı problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.¹⁶⁸ Yukarıda bahsedildiği gibi İFR hem işletmelere hem de bilgi kullanıcılarına bir çok fayda sağlamaktadır. Ancak İFR, bu faydalarına karşılık bir çok potansiyel sorunu da beraberinde getirmiştir. İFR'nin getirdiği bu potansiyel sorunları aşağıdaki başlıklar altında inceleyebiliriz.

2.5.2.1. Bilgi Güvenliği ve Bütünlüğü

İFR ile ilgili üzerinde durulması gereken en önemli konulardan birisi, bilginin güvenliği ve bütünlüğüdür. Bu konu bilgi kullanıcıları açısından çok önemlidir. Zira, İFR'nin yatırımcılar tarafından benimsenmesinin en önemli şartı, internet üzerindeki bilgilere yatırımcıların güveninin sağlanmasıdır. Ancak internette güvenliği sağlamak oldukça zor ve maliyet gerektiren bir iştir.

İnternetin temel avantajı onun esnekliğidir. Bununla birlikte güvenilirlik dezavantajıdır. İnternet üzerinden yayınlanan finansal bilgiler, hem şirket içinden hem de şirket dışından kendisine yetki verilmemiş kişiler tarafından iz bırakılmadan değiştirilebilir veya silinebilir.¹⁶⁹ İFR, her ne kadar zamanlı bilgi sağlasa da, bu bilgilerin güvenliğini sağlamak zordur. Eğer şirketler web sitelerini yeterli güvenlik teknolojileri ile donatmazlarsa, finansal bilgilerin üçüncü kişiler tarafından hileli bir şekilde değiştirilme olasılığı yüksektir. Diğer yandan, bu bilgilerin güvenlik teknolojileri ile güvenliği sağlanmış olsa bile, bu bilgiler üzerinde hile yapılma olasılığı tamamen ortadan kalkmaz. Dolayısıyla web sitesine veya veri tabanı sistemine girişin kontrol altına alınması zordur.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Michael J. JONES, Jason Z. XIAO, "Financial Reporting on the Internet by 2010: a consensus view", Accounting Forum 28, 2004, s.256.

¹⁶⁹ WAGENHOFER, s.274.

¹⁷⁰ JONES, STANWICK, ss.32-33.

Ayrıca internette finansal bilgilerin yayımlanması sırasında dönüştürme/ değiştirme işlemleri hatalara karşı hassastır. Bu işlemler sırasında hata meydana gelebilir. Ayrıca dış kaynaktan elde edilen bilgiler linkler yoluyla kolayca bir web sitesine dahil edilebilir.¹⁷¹

Diğer yandan, bazı şirketler bir bütün halinde finansal bilgilerini sunarken, bazı şirketler yalnızca özetler ile yetinmektedirler. Çünkü bu konuda çok az sayıda resmi yönergeler vardı. Bu da doğal olarak, çok farklı uygulamaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kullanıcılar tüm bu bilgilerin tam olacağını bekleyeceğinden, özetler bu kişileri yanlış yönlendirecektir. Finansal bilgilerin dayanması gereken yıllık raporun eklenmemesi durumunda, şirketlerin denetlenmemiş bilgi sunumu olayları meydana gelebilir. Oysa kullanıcı bu verilerin ilgili denetleyiciden geldiğini düşünecektir. Örneğin denetlenmiş bir bilgi ile denetlenmemiş bir bilgi arasında kurulacak olan otomatik bağlantı bu durumu kullanıcıdan gizleyebilir.¹⁷² Bu da bilginin bütünlüğünü etkilemektedir. Bu durumda bilginin tamlığına ilişkin bir uyarı mesajı koymak bilgi kullanıcılarını aydınlatacaktır. İnternet üzerinden sunulan finansal bilgilerin güvenliği ve bütünlüğü kasten veya kasti olmayacak şekilde bozulabilir. İnternette sunulan finansal bilgilerin güvenliğini ve bütünlüğünü sağlamak şirketin sorumluluğundadır. Bu sorunu aşmak için emniyetli ve hükümet kontrollü bir servis sağlayıcısı üzerinden zorunlu bir bilgi girme sistemi kurulabilir.¹⁷³

Bu gibi sorunlar internet üzerinden sunulan finansal bilgilerin güvenilirliğinin, kağıt tabanlı raporlarla sunulan bilgiden daha az olduğu konusunda fikir verir. Güvenilirlik sadece şirketlerin ve kullanıcıların ilgilendiği bir konu değildir. Aynı zamanda denetleyiciler ve düzenleyiciler de ilgilidir.¹⁷⁴ Bir şirketin web sitesine müdahale söz konusu olduğunda, kullanıcılar bu şirketin güvenlik ve gizlilik konusunda yeterli özeni göstermediğini düşünüp o şirketle olan ilişkilerinde daha temkinli davranmak zorunda kalacaklardır.

¹⁷¹ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.414.

¹⁷² JONES, STANWICK, s.32.

¹⁷³ OYALERE, LASWAD, FISHER, s.36.

¹⁷⁴ WAGENHOFER, ss.274-275.

2.5.2.2. Yasal düzenlemelerin ve Standartların Yetersizliği

Elektronik ortamda tutulan kayıtlar sayesinde, finansal tabloların eşzamanlı olarak düzenlenmesi mümkündür. Bununla birlikte internet üzerinden kamuya sunulacak finansal bilgilerin kapsam, biçim, sunum aralıkları gibi konulara ilişkin düzenlemelere gereksinim vardır.¹⁷⁵

Diğer yandan internetin evrensel yapısı gereği şirketin, sunucunun ve kullanıcıların bölgelerinin farklı olması mümkündür. Dolayısıyla ulusal yönetmelik ve kanunların internet ortamında uygulanması yetersiz kalabilir. Bu yüzden uluslararası düzenleme ve standartlara gereksinim vardır. Ayrıca teknolojiadaki gelişmelerin, düzenleyicilerin hareketinden daha hızlı olduğunu unutmamalıyız. Gelecekte İFR ilgili düzenlemelerin artacağını umuyoruz. Muhasebe ile ilgili düzenlemelerin tarihi incelendiğinde, finansal skandalların daima yüksek düzeyde düzenlemelerin yapılmasına neden olduğu görülecektir. Akademiden bir uzman, ” ilk internet raporlama skandalının henüz gerçekleşmediğini, ama gerçekleşirse, düzenlemelerin gelişimine önemli bir hız kazandıracığını” söylemektedir.¹⁷⁶

Düzenleyiciler için temel sorun, kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak ile, heterojen kullanıcılar arasındaki bilgi eşitliğini sağlamak arasında olacaktır. Ayrıca ulusal ve uluslararası düzenlemeleri dengelemeleri gerekecektir. Amerika’da İFR’ye ilişkin bazı düzenlemeler değişti, fakat bu değişmelerin tüm Avrupa’ya yansıtacağı henüz bilinmemektedir.¹⁷⁷

2.5.2.3. Denklik ve Erişim Etkinliğinin Sağlanması

İFR ile ilgili diğer bir sorun, denklik ve erişim etkinliğinin sağlanmasıdır. Günümüzde internet yaygınlaşmakla birlikte, potansiyel yatırımcıların tamamının kullandığı bir iletişim aracı değildir. Çünkü internet üzerinden bilgiye erişim bilgisayar

¹⁷⁵ Şaban UZAY, “21. Yüzyılın Başında Muhasebe Mesleğine Etkileyen Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Değerlendirmeler”, <<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/67MaliCozum/23%20saban%20uzay.pdf>>, (Erişim Tarihi:05.06.2006).

¹⁷⁶ WAGENHOFER, ss.274-275 ; FISHER, OYELERE, LASWAD, s.414.

¹⁷⁷ JONES, XIAO, s.256.

becerileri, ekipman ve servislerle sınırlıdır. Bundan dolayı İFR'nin sağladığı yararlar ancak ilgililerin bilgi teknolojilerinin kullanımı konusunda yeterli bilgiye ve gerekli donanımına sahip olmaları halinde gerçekleşir. Özellikle potansiyel yatırımcılar, bilgi teknolojilerini bilmeyebilir ve bu teknolojileri öğrenmede isteksiz olabilirler. Bu durumda finansal bilgilerin sadece internetten sunulması halinde, yatırımcılar bu bilgilere ulaşamayabilirler.

Denklik ve erişim etkinliği sağlamak için, internetten sunulan finansal bilgiler, diğer iletişim şekilleri kullanılarak daha önce veya eşzamanlı olarak kamuya açıklanmalıdır.¹⁷⁸ Bu çerçevede, geleneksel raporlama yöntemi ile finansal bilgilerin kamuya açıklanmasına devam edilmelidir. Bununla birlikte finansal bilgiler eşzamanlı olarak veya daha sonra internet üzerinden yatırımcılara sunulmalı ya da e-posta ile yatırımcılara gönderilmelidir. Ayrıca finansal bilgilerin internet üzerinden yatırımcılara sunulduğu basılı raporlarda belirtilmelidir.

2.5.2.4. Diğer Sorunlar

İnternet işletmelere daha fazla bilgiyi düşük maliyetle sunma olanağı sağlar. Bu durumda, özellikle büyük işletmelerin web sitelerinde sundukları bilgiler binlerce sayfa tutmaktadır. Ayrıca bu işletmelerin veri tabanlarının farklı olması nedeniyle özel veri ve sayfaları bulma zorlaşmaktadır.¹⁷⁹ Bu durumda, bilgi kullanıcıları aşırı bilgi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu ise bilgi kullanıcıları açısından hangi bilginin gerekli olduğunun belirlenmesini zorlaştırır.

Diğer önemli bir sorun ise, internette yayımlanan finansal bilgilerin denetimi ile ilgilidir. Denetim sorunlarını bundan sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

¹⁷⁸ OYELERE, LASWAD, FISHER, s.38.

¹⁷⁹ Roger DEBRECENY , Glen L GRAY , “ **The Production and Use of Semantically Rich Accounting Report on the Internet: XML and XBRL**”, International Journal of Accounting Information Systems, 2, 2001, s.47.

2.6. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA İLE İLGİLİ DENETİM SORUNLARI VE KURUMSAL ÇALIŞMALAR

Bu bölümde İFR ilgili potansiyel denetim sorunları ve bu sorunların çözümünde denetçilere rehberlik sağlayacak uluslararası muhasebe ve denetim standartları kurullarının çalışmaları incelenecektir.

2.6.1. İnternette Finansal Raporlama İle İlgili Denetim Sorunları

Genel anlamda denetim, sunulan bilgilerle önceden belirlenmiş ölçütler arasındaki uygunluğun derecesini belirlemek amacıyla, sunulan bilgiler hakkında kanıtların toplanması, değerlendirilmesi ve sonuçların ilgililere raporlanması sürecidir. Bu işlemlerin, işletme dışından bağımsız bir denetçi tarafından yapılmasına dış denetim denilmektedir. Bağımsız denetçiler, denetim işini herhangi bir işletmeye bağlı olmaksızın bir serbest meslek icrası olarak yerine getiren uzman kişilerdir. Bu kişiler denetim işini, bir denetim firmasına bağlı olarak yapabilecekleri gibi kendi adlarına da yapabilirler. Bu nedenle denetlenen işletmeler bağımsız denetçilerin müşterisi konumundadırlar. Dış denetimin en geniş uygulama alanı finansal tabloların denetimidir.¹⁸⁰ Bilindiği gibi bilgi kullanıcıları işletme ile ilgili kararlarını verirken, finansal tablolardan yararlanmaktadır. Bu kararların doğruluk derecesi, finansal tablolarda sunulan bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğine bağlıdır. Bunun güvencesi ise bağımsız denetçiler tarafından yapılan dış denetimdir.

Yatırımcıların büyük bir kısmı şirketlerin finansal tablolarını anlama ve yorumlama yeteneğinden yoksundurlar. Bir kısım yatırımcılar bu konuda bilgili olsa da, şirket yöneticileri kasıtlı olarak finansal tablolardaki bilgileri yanlış gösterebilirler. Bu durumda yatırımcıların yanlış bilgiyi doğru bilgiden ayırmaları zor olduğu için, finansal tabloların bağımsız bir dış denetçi tarafından denetlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.¹⁸¹

¹⁸⁰ Ferruh ÇÖMLEKÇİ, **Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1585, Eskişehir 2004, ss.5-8.

¹⁸¹ KEPEKÇİ, s.32.

Günümüzde bilgi teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak, finansal tablolar internet üzerinden yatırımcılara sunulmaya başlamıştır. Finansal tabloların internet üzerinden sunulmasının, denetim uygulamalarını nasıl etkileyeceği konusu gündeme gelmektedir.

Bu konuda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, hiç değişim beklemeyenler; ikincisi ise, önemli değişim bekleyenlerdir. Birinci görüşe göre, İFR denetim uygulamalarını etkilemeyecektir. Çünkü finansal raporlar internetten yayımlanıncaya kadar denetim süreci tamamlanmış olacaktır. İkinci görüşe göre, bazı uzmanlar internet teknolojisinin her şeyi değiştirdiğini ve bu yüzden de denetim uygulamalarını etkileyeceği görüşündedirler. Bu uzmanlar bazı nedenlerden dolayı internet tabanlı finansal raporların denetimi konusunda iyimser değiller. Bu konuda bazı sorunların ortaya çıkacağını düşünmektedirler.¹⁸² Bu sorunları aşağıdaki başlıklar altında incelemek mümkündür

2.6.1.1. Denetçilerin Rolü ve Sorumlulukları

Finansal raporlamada internetin kullanımı, denetçilerin rolü ve sorumlulukları ile ilgili sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Dış denetçilerin sorumlulukları, işletmenin web sitesinde bulunan yıllık raporları izleme ve incelemeye kadar uzanır mı? Eğer öyleyse, web sitesinde bulunan denetlenmemiş finansal ve finansal olmayan bilgilere ilişkin denetçilerin sorumlulukları nelerdir? Kullanıcılara güvence vermek için, işletmenin web sitesinde denetlenmiş finansal tablolarla birlikte bulunan diğer bilgilerden de denetçiler sorumlu olmalı mıdır?¹⁸³

Bir çok yazar, kağıt tabanlı raporlamadan internet tabanlı raporlamaya geçerken dış denetçinin rolünde değişikliğin olabileceğine dikkat çekmektedirler. Finansal tablolar şirket web sitesinin bir parçası olarak dağıtıldığında, denetçinin esas sorumlu olduğu finansal bilgilerle birlikte, yanıtıcı bilgiler de sunulabilir. Bu yüzden dış denetçinin sorumluluğunun sınırlarını belirlemek zordur.¹⁸⁴

¹⁸² XIAO, JONES, LYMER, s.263.

¹⁸³ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.416.

¹⁸⁴ LYMER, DEBRECENY, s.108.

Denetçiler kağıt tabanlı finansal tabloların denetlenmiş versiyonu ile müşteri web sitesinde yayınlanan finansal tabloların benzerliğini teyit etmelidir. Şirket web sitesinde yer alan yıllık raporlar ve diğer bilgiler multimedya özellikler içerir. Geleneksel raporlamada olmayan bu özellikler, kullanıcılara daha gelişmiş iletişim biçimi sağlarken, onların farklı yapısı web sitesi ziyaretçilerini yanlış yönlendirebilir. Bu durumda denetçiler, multimedya teknolojisi içeren bilgilerin denetlenmiş finansal tablolarla uygunluğunu düşünmek zorundadırlar.¹⁸⁵

Denetçinin, işletmeye ait web sitesinde yayınlanan denetlenmiş finansal tabloların uygunluğunu gözetleme sorumluluğu tartışma konusudur. Amerika Muhasebe uzmanları bu konuda alternatif bir görüş benimsedi. Amerika'daki güncel düşünce, web sitesindeki finansal bilgileri yayımlanmış bilgiler olarak asla dikkate almaz. Bu yüzden denetçilerin web sitesinde yer alan finansal bilgileri okuma zorunluluğu olmadığı gibi, onların bütünlüğünü ve tamamlanmasını kabul etme zorunluluğu da yoktur. Hatta denetim raporu yayınlanmış bile olsa.¹⁸⁶

Diğer yandan, finansal tablolara ilişkin denetçilerin sorumluluklarının iletişim araçları dikkate alınmaksızın benzerliği varsayımı kabul edilirse, denetçiler web tabanlı denetlenmiş finansal tablolar ve web sitelerinde yayınlanmış diğer bilgiler arasındaki uygunluğu sağlamada sorumlu tutulabilirler.¹⁸⁷ Bu durumda, denetçilerin web sitesindeki finansal olmayan bilgilerin denetiminden de sorumlu olma durumu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle internet tabanlı raporlamada denetçilerin çalışma alanlarının genişlemesi beklenmektedir.¹⁸⁸

Diğer yandan, geleneksel raporlama yaklaşımında yıllık rapordaki bilgilerin yayınyandıktan sonra değiştirilmesi zordur. Bununla birlikte web tabanlı belgelerin önemli özelliği ise, kolay ve hızlı bir şekilde değiştirilebilir, yeniden düzenlenebilir veya iptal edilebilir olmasıdır. Bir anlamda ortaklığa ait web sitesi canlı belgeler içerir.

¹⁸⁵ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.420.

¹⁸⁶ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.417

¹⁸⁷ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.417.

¹⁸⁸ XIAO, JONES, LYMER, s.263.

Bu ortamda, finansal tablolar internette ilk yayımlandığı anda, denetçinin web tabanlı denetlenmiş finansal tablolarla diğer bilgilerin tutarlılığını sağlama sorumluluğu tartışılmaktadır. Ayrıca sonraki yayınlarda da tutarlılığın sağlanması sorumluluğu tartışmalıdır. Açıkçası bu sorumluluk, denetçi için zor olacaktır. Şirket web sitesinde denetlenmiş finansal tablolarla birlikte yer alan diğer bilgilerle ilgili kullanıcıya güvence vermek için denetçiler sorumlu olmalı mıdır? Bu konu geleneksel finansal tabloların denetim alanı dışında olmalıdır. Bununla birlikte, diğer bilgilerle ilgili güven sağlamak ayrı bir hizmet olarak önerilebilir.¹⁸⁹

2.6.1.2. Denetlenmemiş Bilgilerin Denetim Raporuyla İlişkilendirilmesi

İFR'nin denetimi ile ilgili diğer bir sorun, denetlenmemiş ya da tamamlanmamış finansal bilgilerin denetim raporuyla ilişkilendirilmesidir. Şirketlerin web sitelerinde denetlenmiş bilgilerle birlikte, denetlenmemiş bilgiler de yer almaktadır. Web sitesinde yer alan bu bilgileri birbirinden ayırmak çok zordur. Çünkü web tabanlı belgeler, kağıt tabanlı belgelerin fiziksel ayrıcalığından yoksundurlar. Bu ise, kullanıcıların uygunsuz olarak denetlenmemiş bilgileri denetlenmiş gibi algılamasına yol açacak bir riski beraberinde getirir. Denetlenmiş ve denetlenmemiş bilgilerin kullanıcılar tarafından karıştırıldığının deneysel kanıtı Hodge tarafından bir laboratuvar çalışmasında gösterilmiştir. MBA öğrencilerini örnek kullanan Hodge, yazılı formda bulunan benzer bilgileri gözden geçirmek yerine, denetlenmiş ve denetlenmemiş belgeler arasında yoğun ilişkiyi bulunduran bir web sitesini gözden geçiren kişilerin çoğunluğunun, denetlenmemiş bilgileri denetlenmiş gibi yanlış sınıflandırdığını ortaya koydu. Dahası, bu kişiler denetlenmemiş bilgilerin güvenilirliğini daha yüksek olarak algıladılar.¹⁹⁰

Denetçiler isimlerini ve firmalarını izinleri olmayan bilgilerle ilişkili olmadığını kanıtlama sorumluluğu taşırlar. Ayrıca şirkete ait web sitesinde sunulan finansal bilgilerle ilgili son sorumluluk yönetime ait olmasına rağmen, denetçiler denetlenmiş finansal bilgilerle denetlenmemiş bilgilerin uygunsuz ilişkisini önlemede, müşterilerinin yeterli adımı atmalarını sağlayacak yetkileri vardır.¹⁹¹

¹⁸⁹ FISHER, OYELERE, LASWAD, ss.417-418.

¹⁹⁰ FISHER, OYELERE, LASWAD, ss.418-419.

¹⁹¹ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.418.

Kullanıcıların, denetlenmiş bilgileri denetlenmemiş bilgilerden ayırmasını kolaylaştıracak değişik yöntemler kullanılabilir. Bunlardan birincisi, denetlenmiş bilginin denetlenmemiş bilgidен kolaylıkla ayırt edilmesini sağlayacak daha görsel işaretler kullanılabilir. Örnek olarak, etiketleme, sınırlama ve filigran kullanımını verebiliriz. İkincisi, kullanıcılar web sitesindeki denetlenmiş bölümlere giriş ve çıkışlarda mesajla uyarılabilir. Üçüncüsü, denetlenmiş bilgileri şifrelemek(kodlamak) için PDF gibi farklı bir dosya formatı kullanılabilir. Son olarak, denetlenmiş tüm sayfalar denetçinin web sitesine yerleştirilebilir.¹⁹²

2.6.1.3. Gerçek Zamanlı Raporlamannın Sürekli Denetim Gerektirmesi

Bilindiği gibi finansal tablolar belli bir dönemdeki veya tarihteki bilgileri kapsar. Finansal dönemin kapanışı ile denetim raporunun kesinleştiği tarih arasında geçen süreçte finansal tabloları etkileyecek olaylar ortaya çıkabilir. Denetçiler denetim raporlarını hazırlarken bu süreçte ortaya çıkan olayları denetim sürecinin bir parçası olarak değerlendirmeli ve raporunu ona göre düzenlemelidir. Denetim raporunun kesinleştiği tarihten sonra meydana gelen olaylar denetçiyi bağlamaz.¹⁹³ Denetim raporu hazırlandıktan sonra finansal tablolarla birlikte yıllık raporlarda yayınlanır. Geleneksel kağıt tabanlı yıllık raporlarda yer alan bilgiler doğal olarak sabittir ve değiştirilemez.

Geleneksel olarak dış raporlama periyodik olarak yapılmaktadır. Ancak internet bunu daha gerçek zamanlı hale getirebilir. Gerçek zamanlı raporlama ise sürekli denetim gerektirmektedir.¹⁹⁴ Daha açık bir ifadeyle, finansal raporlama gerçek zamanlılığa doğru kaydıkça denetim modelinde de süreklilik gerekecektir. Çünkü bir web sitesi ziyaretçisi bu değişimlerin denetçinin rapor alanı içerisinde olduğuna inanır.

Sunulan bilginin güvenilirliği ve kalitesi hakkında güvence sağlaması açısından gerçek zamanlı finansal raporların sürekli denetimi gerekmektedir. Hızlı bir şekilde açığa çıkan bilgi ve hissedarların daha zamanlı bilgi akışı talepleri, denetçilerden bilgiyi

¹⁹² FISHER, OYELERE, LASWAD, s.418.

¹⁹³ Roger DEBRECENY, Glen L. GRAY, "Financial Reporting on the Internet and the External Audit", "The European Accounting Review, V.8, N.2, 1999, s.341.

¹⁹⁴ Michael J. JONES, Jason J XIAO, "Internet Reporting: Current Trends and Trends by 2010", Accounting Forum V.27, N.2 June, 2003, s.133.

gözleme, toplama ve analiz etmelerinde yeni yöntemler geliştirmelerini gerektirmektedir. Buradaki sürekli denetim, bilginin açıklanması ile eşzamanlı ya da kısa bir süre sonra denetçilerin bu bilgi hakkında bir dereceye kadar güvence verebilmelerini sağlayan kapsamlı bir elektronik denetleme süreci olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁵

Dahası, denetçilerin web tabanlı finansal tablolarla web sitesinde yer alan diğer bilgilerin tutarlılığını sağlamak için, son basım öncesi ve sonrası sürekli bir sorumluluk aldıkları tartışılmaktadır. Bu durum şunu göstermektedir ki; denetçiler zaman içerisinde web sitesi içeriğindeki tüm değişikliklerden dolayı bilgilendirilmeli ve denetçiler web sitesi özetlerini sürekli olarak kontrol etmelidirler.¹⁹⁶

2.6.1.4. Denetim Raporuna Hiperlink Bağlantısı

İnternet, aynı veya farklı bir web sitesinde bulunan finansal ve finansal olmayan bilgileri, hyperlink veya diğer teknikleri kullanarak birbirine bağlar. Bu nedenle bir belge web sitesine yerleştirildiği zaman gerekli önlemler alınmazsa, herhangi bir noktadan bağlantıya açıktır. Dolayısıyla bir denetim raporu web sitesinde yayınlanınca, denetim raporuna diğer yerlerden bir takım olası bağlantılar mümkündür.¹⁹⁷

Bu durumda müşterinin, denetim raporuyla denetçi tarafından kastedilmeyen amaçlar için bir bağlantı kullanılabileceği tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Örneğin, müşteri denetlenmemiş bilgilerden denetim raporuna bir link verebilir. Bu da denetlenmemiş bilgilerin denetlenmiş gibi algılanmasına yol açar. Bu durumda denetçi, müşteri tarafından denetim raporuna verilen bu bağlantıları nasıl inceleyecektir? Ayrıca denetim raporunun kullanımı, hem denetçinin hem de müşterinin kontrolü dışında gelişebilir. Başka bir yerden de denetim raporuna düzenlenmiş bağlantılar mümkündür.

¹⁹⁵ Zabihollah REZAEI, Ahmad SHARBATOGHLIE, Rick ELAM, Peter L. MCMICKLE, “**Continuous Auditing Capability: Building Automated Auditing Capability**”, Auditing: A Journal of Practice & Theory V.21, N.1, 2002, s.147.

¹⁹⁶ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.420.

¹⁹⁷ XIAO, JONES, LYMER, s.264 ; DEBRECENY, GRAY, s.346.

Denetim raporunun, girişin sınırlı olduğu bir veri tabanı içine yerleştirilmesi bu konuda bir çözüm olabilir.¹⁹⁸

2.5.1.5. Denetim Raporunun Değiştirilmesi veya Çıkarılması

Geleneksel raporlamada, denetim raporu bir takım basılı finansal tablolarla birlikte yıllık rapora yerleştirilince değiştirmek zordur. Ancak basılmadan önce manipüle edilebilir. Fakat İFR'de bir dosyanın hiç iz bırakmadan, başka bir dosya ile değiştirilmesi mümkündür. Bu nedenle web sitesinde yayınlanan denetim raporları, iç ve dış kaynaklar tarafından, yetkisiz değiştirilme tehlikesine maruz kalmaktadırlar. Eğer denetim raporu müşterinin web sitesine yerleştirilmişse, müşterinin veya dışardan izinsiz giren birinin raporu değiştirme olasılığı daha da yüksektir. Çünkü bir kullanıcı, sitenin bulunduğu yerdeki bilgisayar sistemine giriş hakkı olduğu sürece, arkasında hiç iz bırakmadan dosyaları değiştirebilir. Dahası, denetim raporu dosyasının elektronik yapısı, bu tür değişiklikleri bulmayı zorlaştırmaktadır. Diğer yandan, etik kurallara uymayan şirketler, gerçek veya hayali bir denetim firmasının imzasını içeren tamamen uydurma bir denetim raporu hazırlayarak, bunu web sitesinde yayınlatabilirler. Bu durumda denetçiler, web sitesindeki denetim raporunun güvenliği için duyarlı olmaya gerek duyacaklardır.¹⁹⁹

Diğer yandan, denetim raporu web sitesinden çıkarılabileceği gibi, eksik finansal bilgilerle birlikte de yayınlanabilir. Örneğin, web sitesinde denetim raporu olmaksızın sadece denetlenmiş finansal tablolar veya denetim raporu ile birlikte özet finansal tablolar yayınlanabilir. Web sitesinde yayınlanan eksik bilgi önemli gerçekleri gizleyebilir ve denetçiler için potansiyel risk oluşturur. Ayrıca bu durum bilgi kullanıcılarının şirketleri yanlış değerlendirmelerine yol açabilir..²⁰⁰

Web sitesindeki denetim raporunun, bilinen denetim firmasına ait olduğunu kullanıcılara ne güvence eder? Bir işletmenin kendi web sitesinde yayınlanan denetim raporu üzerindeki kontrolü, denetim firmasından daha fazladır. Bu problemin çözümü

¹⁹⁸ DEBRECENY, GRAY, s.346.

¹⁹⁹ DEBRECENY, GRAY, s.340 ; FISHER, OYELERE, LASWAD, s.421.

²⁰⁰ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.419.

için denetim raporu, denetim firmasının web sitesine konulabilir. Denetim raporu denetçinin kendi sitesinde olduğu zaman, bir çok güvenlik problemi ortadan kalkar.²⁰¹

2.6.2. Uluslararası Mesleki Kurulların Çalışmaları

Sermaye piyasası gelişmiş bir çok ülkede İFR hızlı bir şekilde yaygınlaşmaktadır. Ancak bu tür raporlama modeli, denetim ve güvenlikle ilgili bir çok potansiyel sorunu da beraberinde getirmiştir. Durumun farkına varan profesyonel muhasebe ve denetim standartları belirleyicileri ve düzenleyicileri, denetçilere rehberlik sağlamak amacıyla çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bu gruplar tarafından yapılan çalışmalar yetersiz olmasına rağmen, günümüzde ve gelecekte İFR’de karşılaşılan denetim sorunlarına bir cevap niteliğindedir.²⁰² Bu bölümde, İFR ile ilgili denetim sorunlarının çözümü yönünde, bazı ülkelerdeki muhasebe ve denetim standartları kurullarının çalışmaları ana hatlarıyla ele alınacaktır.

2.6.2.1. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standart Committee -IASC) 1999 yılı Kasım ayında “İnternette İş Raporlaması” adı altında bir çalışma yayınladı. Bu çalışma, İFR için kısa dönemde ihtiyaç duyulan kurallar dizisinin yanı sıra (code of conduct), uzun dönemde daha spesifik muhasebe standartlarının oluşturulmasını ve elektronik raporlama ile ilgili standartlarda düzenlemeler yapılması gerektiğini belirledi. Komite, İFR’nin denetimi ile ilgili bazı kurallar belirlendi. Belirlenen kurallar;²⁰³

- Sunulan bilgilerin bir dış denetimden geçip geçmediğinin belirlenmesini,
- Hangi genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin kullanıldığının belirlenmesini,
- Finansal tabloların ve denetim raporunun kısmi olarak yayınlanması halinde bu durumun belirtilmesini kapsar.

²⁰¹ DEBRECENY, GRAY, ss.340-341.

²⁰² LYMER, DEBRECENY, s.109.

²⁰³ LYMER, DEBRECENY, s.109.

Ayrıca söz konusu kurallar dizisinde denetçilerin oynayacağı rolle ilgili öneriler de bulunmaktadır. Bu öneriler;²⁰⁴

- Denetçilerin hangi bilgilerden sorumlu olduklarının web sitesinde açıkça belirtilmesini,
- Kurallar dizisinin dışına çıkıldığı alanlar ve bunun nedenlerinin belirlenmesini,
- Şirketin web sitesindeki değişiklikleri ve gelişmeleri izlemesini kapsamaktadır.

Diğer yandan borsada işlem gören şirketlerin denetleyicileri, rapor ettikleri şirketlerin kurallar dizisine tamamen uymasını sağlamalıdır. Bu konuda herhangi bir sapma veya ayrılma söz konusu olduğunda, bunu denetim raporunda belirtmelidirler. Bunlara ilave olarak, denetçiler şirketin web sitesinde yer alan bilgilerdeki önemli değişiklikleri periyodik dönemlerle aktif olarak izlemelidirler ve denetim raporunun devam eden geçerliliğine etki edebilecek bütün değişiklikleri denetim raporunu değiştirerek not etmelidirler.²⁰⁵ Bu durum, şirket web sitesinin kalitesini yükseltecek ve kabul edilen yatırımcı değerini artıracaktır.

Bu önerilen kurallar dizisi 2000’li yıllar boyunca IASC ve Uluslararası Muhasabeciler Federasyonu’nun (International Federation of Accountants- IFAC) ortaklaşa çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Fakat 2001 yılında IASC bu alandaki çalışmalarını IFAC’a devretmiştir. Bu kurallar dizisinin denetimle ilgili elementleri IFAC tarafından geliştirilmeye devam edilmiş ve Ağustos 2002’de yeni bir çalışma yayınlanmıştır. Bu çalışmada;²⁰⁶

- İFR’nin kağıt tabanlı raporlamadaki gibi bütünlük içinde yapılması,
- Web sitesinde denetlenmiş bilgilerin kapsamının belirtilmesi,
- Web sitesinde denetlenmiş bilginin denetlenmemiş bilgilerden ayrılması,
- Web sitesinde denetçinin raporuna erişimin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

²⁰⁴ LYMER, DEBRECENY, s.109.

²⁰⁵ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.424.

²⁰⁶ LYMER, DEBRECENY, s.109.

2.6.2.2. Avustralya Denetim Standartları Kurulu

Aralık 1999’da Avustralya Denetim Standartları Kurulu (Auditing&Assurance Standarts Board –AASB) “Finansal Tabloların Elektronik Sunumuna İlişkin Denetim Sorunları” (Audit Issues Relations to the Electronic Presentation of Financial Statements) kapsamında bir denetim standardı (Auditing Guidance Statement - AGS 1050) yayınladı. Bu standardın amacı, İFR’de denetçilere rehberlik sağlamaktır.²⁰⁷

AGS 1050, denetlenmiş finansal tabloların elektronik sunumuyla ilgili ortaya çıkabilecek riskleri azaltmak için denetçinin aşağıdaki konuları göz önünde bulundurularak, yönetimle bir mutabakata varmasını önermektedir. Bu konular,²⁰⁸

- Web sitesi ve web sitesinin içeriğinde yönetimin sorumluluğu,
- Finansal raporların sunumuna ilişkin yasal koşullar,
- Şirketin web sitesinde şart koşulan finansal bilginin içeriği ve formatı,
- Web sitesi içeriğinin yanlış yönlendirici olması ihtimalini ve denetlenmemiş bilgilerin denetim raporuyla yersiz ilişkilendirilme ihtimalini azaltmak için alınan önlemler,
- Web sitesinin yapısı (denetim raporu/denetlenmemiş finansal bilgiye hiperlink bağlantısı gibi),
- Elektronik finansal raporların güvenliği ve bütünlüğüdür.

AGS 1050 ‘ye göre, finansal raporların internet üzerinden sunulması yönetimin ve denetçinin sorumluluğunu değiştirmez. Ancak İFR denetçinin denetim prosedürlerine ve denetim raporu iletişimine yaklaşımını değiştirebileceğini ileri sürer. Bu konuda dikkati ilk olarak web sitesindeki denetlenmemiş bilginin denetim raporuyla yersiz olarak ilişkilendirilme riskini azaltmaya yöneltilir. Bu riski azaltmak için söz konusu bilgilerin web sitesinde tümleşik bir yapıda sunulması gerektiğini önerir. Bir finansal rapor web sitesinde parçalara ayrıldığında, denetçilere basılıdan çok, on-line raporları ile ilişkilendirilen farklı raporları düşünmeleri gerektiğini tavsiye eder. Ayrıca web sitesinde özet bilgi verildiğinde, tam denetim raporu sunmanın uygun olmayacağını ve

²⁰⁷ OYELERE, LASWAD, FISHER, s.39.

²⁰⁸ FISHER, OYALERE, LASWAD, ss.422-423.

ikinci özel bir rapor gerekebileceğini ileri sürer. Diğer yandan yönetim, denetim raporunun doğru kullanımını konusundaki sorumluluğunu yerine getirmediği takdirde, denetçi raporunun elektronik ortamda sunumuna izin vermemelidir. Ayrıca denetim raporunun güvenliğini sağlamada, imza için teknolojiye uygun çözümler geliştirilmesi ihtiyacını ileri sürer.²⁰⁹

Diğer yandan AGS 1050, raporlamanın tüm finansal raporları kapsamaması durumunda (özet finansal tablolar, finansal başlıklar v.s), sadece bu özetlerle işletmenin finansal durumunun tam olarak anlaşılmasının beklenemeyeceğini gösteren uyarıcı bir notun web sitesinde yayınlanması gerektiğini belirtiyor. Ayrıca internet tabanlı denetim raporunun aşağıdaki ek bilgileri içermesi gerektiğini tavsiye ediyor;²¹⁰

- Denetlenmiş finansal raporlara isim isim özel referans verilmesi,
- Denetim raporunun, denetlenmiş finansal raporlarla ilgili her hangi başka bir bilgi hakkında hiçbir yorumda bulunmadığını gösteren bir ifade,
- Elektronik bilgi iletişiminden kaynaklanan doğal risklerle karşı karşıya kalan kullanıcıların internet tabanlı finansal raporları, basılı raporlarla teyit etmeleri gerektiğini öneren bir ifade.

2.6.2.3. İngiliz Denetim Uygulamaları Kurulu

Ocak 2001’de İngiliz Denetim Uygulamaları Kurulu (UK Auditing Practices Board -APB) “Denetçi Raporlarının Elektronik Yayımı” adlı bir bülten yayınladı. APB’nin yayınladığı bu bülten, AASB’nin çalışmaları ile paralel düşünceleri içermektedir. Örneğin, AASB’nin çalışmalarında olduğu gibi, bu bültende de web sitesindeki finansal bilgilerin bütünlüğünü ve güvenliğini sağlamada, nihai sorumluluğun yönetime ait olduğu belirtilmektedir.²¹¹

APB’nin yayınladığı bu çalışma, birkaç yönden AASB’nin yayınladığı çalışmalardan öteye geçer. Denetçiler, şirketin web sitesinde yayınlanan denetlenmiş bilgilerin denetlenmemiş bilgilerden ayrımı konusunda hoşnut olmazlarsa veya bilgiler

²⁰⁹ LYMER, DEBRECENY, ss.111-112.

²¹⁰ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.423.

²¹¹ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.424.

web sitesinde yayımlandıktan sonra yönetim raporu uygunsuz kullanırsa, denetçiler, raporlarının elektronik ortamda yayımı konusunda izin vermeme yetkisine sahiptirler. APB'nin bülteninde yer alan diğer önemli hususları ise şöyle sıralayabiliriz;²¹²

- Basılı raporların elektronik ortama aktarılması durumunda, denetçilerin bu dönüşüm sürecini kontrol etmelerini,
- Denetim raporuna uygulanan muhasebe standartlarının ulusallığının belirtilmesini,
- Web sitesinde yer alan geçmiş yıllara ait bilgileri kontrol etmede denetçilerin sorumluluklarının olmadığını,
- Denetlenmiş bilgilerden diğer bilgilere hiperlink bağlantısı yapılmışsa, denetçilerin bunu dikkate almalarını,
- Kullanıcıların denetlenmiş bilgidan denetlenmemiş bilgiye geçişlerinde uyarı mesajlarının verilmesini denetçilerin yönetimden istemesini öneriyor.

2.6.2.4. ABD Denetim Standartları Kurulu

Denetçilere on-line raporlama ile doğrudan ilgili ilk rehber çalışmayı yayınlayan ülke ABD olmuştur. ABD Denetim Standartları Kurulu (Auditing Standarts Boards AASB), 1997'de Denetim Sorunları Görev Gücü (Audit Issues Task Force – AITF) AU550'yi yayınladı. AU550, denetçilere internette yayınlanan finansal bilgiler için hiçbir sorumluluklarının olmadığını açıkladı. Bunun gerekçesi olarak da, bir web sitesinin diğer belgelerin bir parçası olmadığını ve web sitesinin sadece bir bilgi sunma aracı olduğunu ileri sürmektedir. Bundan dolayı denetçiler, web sitesindeki bilgileri okumak veya kağıt tabanlı dökümanlarla tutarlılığını araştırmak zorunda değildiler.²¹³

Diğer yandan, Amerika Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA) tarafından Ağustos 1999'da kamu muhasebe şirketleri üyeleri için “İnternette Finansal Tablolar “ adı altında bir rehber çalışma yayınlanmıştır. Bu çalışmada, AU550'de belirtilen görüşlerin benimsendiği ve

²¹² LYMER, DEBRECENY, s.113.

²¹³ LYMER, DEBRECENY, s.113.

desteklerinin sürdüğü vurgulanmaktadır. Bu çalışmada yer alan diğer konuları şöyle sıralayabiliriz;²¹⁴

- Denetçiler, web sitesinde yayınlanan finansal bilgileri incelemek ya da göz önüne almak zorunda değildirler.
- Denetçiler, işletmelerin sistemlerini korumak için gerekli önlemleri alıp almadıklarını anlayabilmek için, web sitesindeki bilgilerin bütünlüğünü ve güvenilirliğini tartışmalıdırlar.
- Bir şirket kendi web sitesindeki denetlenmiş bilgilerin ve yıllık raporun sınırlarını kullanıcılarına açıkça belirtmelidir.

2.7. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN GELECEĞİ

İnternetin ortaya çıkışı ile birlikte bilgilerin sunulması ve elde edilmesi kolaylaşmıştır. Bu gelişmeleri gören işletmeler finansal bilgilerini internet üzerinden sunmaya başlamışlardır. Yapılan araştırmalar İFR'nin kağıt tabanlı raporlamadan çok daha güçlü olduğunu göstermektedir.²¹⁵

Lymer'e göre, maliyet tasarrufları ve daha fazla bilgi sunumu, gelecekte İFR'nin kullanımını arttıracaktır. Louwers'e göre ise, İFR zamanlılığı iyileştirebilir, faaliyet alanını genişletebilir ve yüksek derecede bir interaktif bilgi edinimine izin verebilir. Ayrıca kullanıcıların bilgi anlayışını arttırmak için ses, animasyon, video gibi multimedya kullanımı artacaktır. Tüm bunlar gelecekte İFR'yi kağıt tabanlı raporlamanın önüne geçirecektir.²¹⁶

Yakın gelecekte, finansal raporların kullanıcılara dağıtımı için internettin temel araç olması beklenmektedir. IASC yayınladığı raporda, geleneksel raporlama yöntemi olarak bilinen kağıt tabanlı raporlamanın, yakın gelecekte yerini tamamen internet tabanlı raporlamaya bırakacağını ve kağıt tabanlı raporlama şeklinin ikinci bir yol olacağını belirtmektedir.²¹⁷

²¹⁴ LYMER, DEBRECENY, s.113.

²¹⁵ DEBRECENY, GRAY, RAHMAN, s.371.

²¹⁶ OYELERE, LASWAD, FISHER, s.39.

²¹⁷ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.413.

SEC, İFR'nin geleneksel raporlama yöntemine göre, finansal piyasalara bilginin daha düşük maliyetle, hızlı ve yaygın bir tarzda dağılımını sağlayacağını savunmaktadır. Tüm bunlar sermaye piyasasının etkinliğini artıracaktır. Ayrıca, daha fazla yatırımcı internete ulaşıp interneti kullandıkça, SEC'in temel iletişim aracı olarak internetin kullanımını teşvik edeceği belirtilmiştir.²¹⁸

Teknoloji ve ona doğru olan yönelimlerin hızı, gelecekteki durumunu kestirmeyi zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte FASB ve IASC dikkat edilmesi gereken alanları açık bir şekilde ortaya koymaktadır. İlk olarak FASB raporlarında belirtilen konu, ulusal ve uluslararası yönerge gereksinimidir. IASC'nin üzerinde durduğu ikinci konu ise, finansal bilgileri kullanıcının kullanabileceği, anlayabileceği ve yorum yapabileceği dil üzerinedir. Son olarak, sunulan bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlama çok önemlidir. Finansal bilgi kullanıcıları yayınlanmış olan kağıt üzerindeki bilgiler ile internetteki bilgilerin aynı düzeyde olmasını talep etmektedirler. Ancak İFR denetleyicilere bazı zorluklar yaşatmaktadır.²¹⁹

²¹⁸ FISHER, OYELERE, LASWAD, s.415.

²¹⁹ JEFFERSON, ss.33-34.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA İLE İLGİLİ MEVCUT DURUM ANALİZİ VE GELECEĞE İLİŞKİN EĞİLİMLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

İFR, sermaye piyasası gelişmiş bir çok ülkede yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Bugün uluslararası alanda bir çok şirket, internette web sitesi oluşturmakta ve büyük bir bölümü bu siteleri hissedarlara, potansiyel yatırımcılara ve ilgili diğer kişilere finansal bilgi sunmak amacıyla kullanmaktadırlar. Ülkemizde ise yeni olmakla birlikte, hızlı gelişen bir olgudur.

Bu araştırmanın amacı, gelişmiş bir çok ülkede uygulanmakta olan İFR ile ilgili ülkemizdeki mevcut durumu ortaya koymak ve geleceğe ilişkin eğilimleri belirlemektir.

Mevcut durum için, bir bakış açısı sağlaması amacıyla, öncelikle gelişmiş dört ülkedeki İFR uygulamaları genel hatlarıyla incelenmiş, daha sonra ülkemizdeki uygulama boyutuna geçilmiştir. Geleceğe ilişkin eğilimleri belirlemek amacıyla da, akademisyenler, denetçiler, finansal analistler ve işletmeler üzerine bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Yukarıda da bahsedildiği gibi, bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, İFR ile ilgili ülkemizdeki mevcut durumun ortaya konulması amaçlanmıştır. Ancak bir bakış açısı sağlaması için öncelikle gelişmiş dört ülkede (ABD, Avustralya, İngiltere ve Yeni Zelanda) toplam 100 şirketin İFR uygulamaları genel hatlarıyla incelenmiş ve daha sonra ülkemizdeki uygulama boyutuna geçilmiştir. Ülkemizdeki uygulama boyutu için, İMKB’de işlem gören 175 şirketin web sitesinde sundukları finansal bilgilerin içerik analizleri yapılmıştır. Sözkonusu şirketlerin İFR uygulamaları oluşturulan anket soruları kapsamında gözlemlene yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu bölümde kullanılan anket sorularının hazırlanmasında ilgili literatür taramasından faydalanılmıştır. Elde edilen veriler frekans dağılım tablolarına dönüştürülerek incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise, ülkemizde İFR’nin geleceğine ilişkin eğilimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak akademisyenler, denetçiler, finansal analistler ve işletmeler üzerine bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde kullanılan anket soruları, Michael J. JONES ve Jason J. XIAO tarafından gerçekleştirilen “Internet Reporting: Current Trends and Trends by 2010” adlı çalışma temel alınarak hazırlanmıştır. Ankette 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Anket uygulaması, anket sunucu yazılımı kullanılarak internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Anketin tasarımı ve yayınlanması tamamlandıktan sonra, sistemin verdiği URL adresi anketi yanıtlaması istenilen kişilere e-posta ile gönderilmiştir. Gönderilen e-posta iletilisinde, anketin içeriğinden kısaca bahsedilmiş ve ankete ulaşmak isteyen kişilerin, verilen linke girmeleri istenmiştir. Bu linke giren kişiler, ankete ulaşmakta ve soruları yanıtlayarak sisteme göndermektedirler.

Anketlerden elde edilen veriler, SPSS (Statistical Packace for Social Science) istatistik paket programı kullanılarak, istatistiksel analizler yapmaya uygun duruma getirilmiştir. Bu bağlamda, verilerin analizi için frekans dağılım tablolarından yararlanmanın yanı sıra, varyans analizi yardımıyla gruplar karşılaştırılmıştır.

Ara dönem raporlaması, ABD’de üç aylık süreyi kapsarken, diğer ülkelerde altı aylık süreyi kapsamaktadır. Tablo 1’de görüldüğü gibi, ABD’de incelenen şirketlerin tamamının web sitesinde üç aylık raporları sundukları görülmüştür. İncelenen şirketlerin %96’sı web sitesinde üç aylık dönemleri kapsayan bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu ve finansal tablo notlarını sunmuştur.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, Avustralya’da ara dönem raporlamasının altı ayda bir yapılması gerekirken, incelenen şirketlerin %44’ü üç aylık raporlamaya yer vermiştir. Üç aylık raporlama kapsamında bu şirketlerin sadece faaliyet bilgilerini ve nakit akım tablosunu sundukları görülmüştür. Avustralya’da incelenen şirketlerin % 80’i altı aylık raporlamaya yer vermiştir. Bu kapsamda incelenen şirketlerin %76’sı bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu, finansal tablo notları ve bağımsız denetçi raporunu sunarken, %64’ü özsermaye değişim tablosunu sunmuştur.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, İngiltere’de incelenen şirketlerin %4’ü üç aylık raporlamaya yer verirken, %96’sı altı aylık raporlamaya yer vermiştir. Altı aylık raporlama kapsamında incelenen şirketlerin %88’i bilanço ve nakit akım tablosunu, %40’ı gelir tablosunu, %8’ özsermaye değişim tablosunu ve %28’i bağımsız denetçi raporunu sunmuştur.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, Y.Zelanda’da incelenen şirketlerin %4’ü üç aylık raporlamaya yer verirken, %88’i altı aylık raporlamaya yer vermiştir. Altı aylık raporlama kapsamında incelenen şirketlerin %88’i bilanço ve nakit akım tablosunu, %36’sı gelir tablosunu, %72’si özsermaye değişim tablosunu, %84’ü finansal tablo notlarını ve %16’sı bağımsız denetçi raporunu sunmuştur.

Tablo 2: Ükelere Göre Yıllık Raporlama

NİTELİKLER	ABD		Avustralya		İngiltere		Y.Zelanda	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Yıllık Raporlar	25	100	22	88	18	72	23	92
Bilanço	25	100	22	88	22	88	23	92
Gelir Tablosu	25	100	21	84	22	88	22	88
Nakit Akım Tablosu	25	100	22	88	21	84	23	92
Özsermaye Değişim Tablosu	25	100	17	68	1	4	18	72
Finansal Tablo Notları	25	100	22	88	20	80	23	92
Bağımsız Denetçi Raporu	25	100	22	88	18	72	23	92

Tablo 2’de görüldüğü gibi, New York Borsası’da işlem gören şirketlerin tamamı web sitesinde yıllık raporları sunmuştur. Ayrıca New York Borsası’nda işlem gören şirketler SEC’e gönderdikleri raporları “ SEC Filings” başlığı altında yatırımcılara sunmaktadırlar. ABD’de SEC’e verilen raporlar arasında üç tanesi tanesi yatırımcıların bilgileneceği açısından çok önemlidir. Bunlar, yıllık olarak sunulan Form 10-K (Ek-3), üç ayda bir sunulan Form 10-Q (Ek-4) ve meydana gelen önemli olayların duyurulmasında kullanılan Form 8-K dır. İncelenen şirketlerin tamamı bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu, özsermaye değişim tablosu, finansal tablo notları ve bağımsız denetçi raporunu yıllık olarak sundukları gözlemlenmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Avustralya’da incelenen %88’inin yıllık raporlara yer verdikleri tespit edilmiştir. İncelenen şirketlerin %88’i bilanço, nakit akım tablosu, finansal tablo notları ve bağımsız denetçi raporunu, %84’ü gelir tablosunu, %68’i özsermaye değişim tablosunu yıllık olarak sunmuştur.

Yukardaki tabloda görüldüğü üzere, İngiltere’de incelenen şirketlerin %72’si yıllık raporları web sitesinde sunmaktadır. Bu şirketlerin %88’i bilanço ve gelir tablosunu, %84’ü nakit akım tablosunu, %4’ü özsermaye değişim tablosunu, %80’i finansal tablo notlarını, %72’si ise finansal tablolara ilişkin bağımsız denetçi raporunu yıllık olarak sundukları görülmüştür.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, Yeni Zelandada incelenen şirketlerin %92'si yıllık raporları web sitesinde sunmaktadırlar. Bu şirketlerin %92'si bilanço ve nakit akım tablosunu, %88'i gelir tablosunu, %72'si özsermaye değişim tablosunu, %92'si finansal tablo notlarını ve bağımsız denetçi raporunu yıllık olarak sundukları gözlemlenmiştir.

ABD'de incelenen şirketlerin %96'sı ana sayfadan yatırımcı ilişkilerine doğrudan link vermektedirler. Ayrıca bu şirketlerin %96'sı hisse senedi fiyatlarıyla ilgili bilgilere, %80'i finansal takvime ve %60'sı yatırımcı ilişkileri için e-posta adresine yer vermiştir. Avustralya'da incelenen şirketlerin %76'sı ana sayfadan yatırımcı ilişkilerine doğrudan link vermişlerdir. Ayrıca bu şirketlerin %32'si hisse senedi fiyatlarıyla ilgili bilgilere, %24'ü finansal takvime ve %16'sı yatırımcı ilişkileri için e-posta adresine yer vermiştir. İngiltere'de incelenen şirketlerin %64'ü ana sayfadan yatırımcı ilişkilerine doğrudan link vermişlerdir. Ayrıca bu şirketlerin %60'ı hisse senedi fiyatlarıyla ilgili bilgilere, %52'si finansal takvime ve %24'ü yatırımcı ilişkileri için e-posta adresine yer vermiştir. Yeni Zelanda'da incelenen şirketlerin %64'ü ana sayfadan yatırımcı ilişkilerine doğrudan link vermişlerdir. Ayrıca bu şirketlerin %32'si hisse senedi fiyatlarıyla ilgili bilgilere, %52'si finansal takvime ve %48'i yatırımcı ilişkileri için e-posta adresine yer vermiştir.

3.3.2. Türkiye'de Elde Edilen Bulgular

İFR, ülkemizde yeni olmakla birlikte hızlı gelişen bir olgudur. Uluslararası uygulamalar karşısında ülkemizdeki uygulama boyutunun hangi aşamada olduğunu ortaya koymak amacıyla, İMKB'de işlem gören şirketler üzerine bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, İMKB'de işlem gören 175 şirketin (Ek-5) web sitesi, oluşturulan anket soruları kapsamında gözleme yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Söz konusu araştırmanın frekans tablolarına göre ortaya çıkan sonuçları ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3: Web Siteleri ve Finansal Bilgi Sunumları

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Web sitesine sahip olan şirketler	175	100
Web sitesinde finansal bilgi sunan şirketler	149	85,14
Web sitesinde 2005 yılı finansal bilgileri bulunan şirketler	139	79,42

Tablo 3'te görüldüğü gibi, araştırma kapsamında incelenen 175 şirketin tamamının kendisine ait bir web sitesi bulunmaktadır. Web sitesine sahip 175 şirketin %85,14'ü web sitesinde finansal bilgi sunmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen bu şirketlerin %79,42'si web sitelerinde son dönem (2005 yılı) finansal bilgilerini sundukları gözlenmiştir. Bundan sonraki bölümlerde 2005 yılı baz alınarak şirketlerin web sitelerinde sundukları finansal bilgilerin içerik analizi yapılacaktır

Tablo 4: Genel Nitelikler

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Sitede ikinci bir dil kullanımı	116	83,45
Ana sayfadan yatırımcı ilişkilerine doğrudan link	106	76,25
Yatırımcı ilişkileri sayfasında finansal bilgilerin konumu;		
Yıllık faaliyet raporunda	115	82,73
Finansal tablolara direk link	126	90,64
Her ikisi birlikte	104	74,82
Yatırımcı ilişkileri için e-posta adresleri	31	22,30
Sık sorulan sorular	75	53,95
Duyuru ve Haberler	118	84,89
Özel durum açıklamaları	107	76,97
Finansal takvim	15	10,79
İMKB'ye link	22	15,82

Tablo 4'de verilen sonuçlarla ilgili yorumları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

-Web sitesinde son dönem (2005) finansal bilgilerini sunan 139 şirketin %83,45'i web sitesinde ikinci bir dil kullanmaktadır.

-Şirketler finansal bilgilerini web sitesinde genellikle "Yatırımcı İlişkileri" bölümünde kullanıcılara sunmaktadır. İncelenen şirketlerin %76,25'inin web sitesinde yatırımcı ilişkilerine doğrudan link verdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca 6 şirket

ana sayfadan yatırımcı ilişkileri yerine; “mali çevre, mali göstergeler, mali bilgiler, mali raporlar, belgeler bankası ve pay sahiplerini bilgilendirme” başlıklarını kullanmıştır. Ana sayfadan yatırımcı ilişkilerine doğrudan link vermeyen diğer şirketlerin yatırımcı ilişkileri bölümüne; “hakkımızda, kurumsal, şirket profili” gibi bölümlerden ulaşılmaktadır.

-İncelenen şirketlerin %82,73’ü finansal tablolarını yıllık faaliyet raporu içinde sunarken, %90,64’ü yatırımcı ilişkileri sayfasında finansal tablolara doğrudan link vermiştir. Ayrıca 104 şirket finansal tablolarını hem yıllık faaliyet raporunda hem de finansal tablolar bölümünde sunmuştur. Bunun dışında 4 şirket finansal tablolarını bağımsız denetim raporu içinde sunmuştur. Ayrıca 3 şirket mali tablolar için İMKB’ye bağlantı sağlamaktadır. Yıllık faaliyet raporlarını web sitesinde sunan şirketlerin, yatırımcı ilişkileri sayfasından bu rapora, genellikle doğrudan link verdikleri gözlemlenmiştir.

-İncelenen şirketlerin %22,30’u yatırımcı ilişkileri için e-posta adresi vermektedir. Bunun dışındaki şirketler web sitelerinde genel amaçlı iletişim için e-posta adresleri vermektedirler.

-İncelenen şirketlerin %53,95’i yatırımcı ilişkileri sayfasında sık sorulan sorulara yer vermektedir. Ancak bu şirketlerin 21’inin, sık sorulan sorular bölümünün boş olduğu görülmüştür. Ayrıca bu şirketlerden 5’inin ise, sık sorulan sorular bölümünün yapım aşamasında olduğu görülmüştür.

-İncelenen şirketlerin %84,89’u duyuru ve haberlere yer vermektedir. Ancak bazı şirketlerin duyuru ve haberleri güncellenmediği gözlemlenmiştir

-İncelenen şirketlerin %76,97’si yatırımcı ilişkileri sayfasında özel durum açıklamalarına yer vermektedir. Bu şirketlerin üç tanesi ise, özel durum açıklamaları için İMKB’ye bağlantı sağlamaktadırlar.

-İncelenen şirketlerin %10,79’u yatırımcı ilişkileri sayfasında finansal takvime yer vermektedir.

-İncelenen şirketlerin %15,82’si yatırımcı ilişkileri sayfasından İMKB’ye link vermektedir.

Tablo 5: Web Sitesinde Sunulan Finansal Bilgilerin İeriği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Sunulan finansal tablolar:		
Bilanço	139	100
Gelir Tablosu	139	100
Nakit Akım Tablosu	133	95,68
Öz Sermaye Değişim Tablosu	130	93,52
Finansal tablo dipnotları	136	97,84
Ara dönem finansal tabloları	118	84,89
Geçmiş yıllara ait finansal tablolar	135	97,12
Temel finansal oranlar	47	33,81
Hisse performansı	42	30,21
İkinci bir dilde finansal tablolar	67	48,20

Tablo 5’de özetlenen bulgularla ilgili yorumları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

-İncelenen şirketlerin %100’ü bilanço ve gelir tablosunu, %95,68’i nakit akım tablosunu, %93,52’si öz sermaye değişim tablosunu web sitesinde sunmaktadırlar.

-İncelenen şirketlerin %97,84’ü finansal tablolarını dipnotlarıyla birlikte sunmaktadırlar.

-İncelenen şirketlerin %84,89’unun web sitelerinde ara dönem finansal tablolarına yer verdikleri tespit edilmiştir. Web sitelerinde ara dönem finansal tablolarını sunan bu şirketlerin 94’ü en güncel finansal tablolarını (2006/1.dönemi) sunmaktadırlar.

-İncelenen şirketlerin %97,12’si web sitelerinde geçmiş yıllara ait finansal tablolara yer verdikleri gözlemlenmiştir. Web sitelerinde sunulan finansal tablolar genellikle iki yıl karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

-İncelenen şirketlerin %33,81’i web sitelerinde temel finansal oranlara yer verdiği gözlemlenmiştir. Bu şirketlerin büyük bir çoğunluğu, temel finansal oranlara yıllık faaliyet raporu içinde yer verirken, birkaç tanesi yatırımcı ilişkileri sayfasında doğrudan link vermiştir.

-İncelenen şirketlerin %30,21'i web sitelerinde hisse performanslarına yer vermektedirler. Bu şirketler, grafik kullanımı ile hisse performansı açıklamalarını desteklemektedirler.

-İncelenen şirketlerin %48,20'si finansal tablolarını ikinci bir dilde sunmaktadırlar. Bu şirketlerin 18 tanesi en güncel finansal tabloları (2006/1) ikinci bir dilde sunarken, 36 tanesi 2005 yılı finansal tablolarını sunmaktadırlar. Bunların dışında kalan şirketlerin ise, ikinci bir dilde sundukları finansal tablolarını güncellemedikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca iki şirket web sitesinde ikinci bir dil kullanmamalarına rağmen, yıllık faaliyet raporlarında hem Türkçe'yi, hem de İngilizce'yi birlikte kullanmışlardır.

Tablo 6: Web Sitesinde Denetim Raporu ve İçeriği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Web sitesinde denetim raporu sunan şirketler	131	94,24
Denetim raporunun yeri; Şirket web sitesi Denetçinin web sitesi	131 -	100 -
Denetlenmiş bilgilerin ayrımı için bir işaret kullanımı	104	74,82
Kullanılan işaret türü; Denetlenmiş/denetlenmemiş ifadesi Uyarı mesajları Filigran	104 - -	100 - -
Denetim raporundan/denetim raporuna link	1	0,76
Denetim raporunda denetim firmasının logosu	59	49,03
Denetim raporunda elektronik sunumlarla ilgili sorunlar	-	-
Web sitesi ile ilgili denetçinin rolü ve sorumlulukları	-	-

Tablo 6'te verilen sonuçlarla ilgili yorumları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

-İncelenen şirketlerin %94,24'ü web sitesinde denetlenmiş finansal tablolarla birlikte, denetim raporunu da yer vermektedirler. Bu şirketlerin tamamı denetim raporunu kendi web sitelerinde sunmakta olup, hiç birisi denetçinin web sitesini kullanmamaktadır.

-İncelenen şirketlerin %74,82'si web sitesinde sunulan denetlenmiş bilgilerin denetlenmemiş bilgilerden ayrılmasını kolaylaştıracak bir işaret kullanmıştır. Bu şirketlerin tamamının kullandığı işaret türü ise, "bağımsız denetimden geçmiş/geçmemiş" ifadesidir.

-Web sitelerinde denetim raporu sunan şirketlerin sadece birisi, denetim raporuna link vermektedir.

-Web sitesinde sunulan denetim raporlarının %45,03'ünde denetçinin logosu bulunmaktadır. Bunlardan sadece biri bağlantılı olup, diğerleri bağlantısız logodur.

-Şirketlerin web sitelerinde sundukları denetim raporlarının hiç birinde elektronik bilgi sunumuyla ilgili sorunlardan söz etmemekte ve hiç birisi web siteleriyle ilgili denetçinin sorumluluklarından bahsetmemektedir.

3.4. GELECEĞE YÖNELİK ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, İFR ile ilgili geleceğe ilişkin eğilimleri belirlemek amacıyla, akademisyenler, finansal analistler, denetçiler ve işletmeler üzerine bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda toplam 600 kişiye Temmuz - Eylül ayları boyunca ikişer defa e-posta gönderilmiştir. Ancak bu uzmanların 221 tanesi ankete katılmıştır. Yanıtlanan anket oranı %37 olarak gerçekleşmiştir. Öncelikle anket sonuçları her grup için tek tek ele alınarak frekans dağılımı biçiminde tablolastırılmış ve yorumlanmıştır. Daha sonra ise, varyans analizi yardımıyla gruplar arası karşılaştırmalar yapılarak genel eğilimler belirlenmeye çalışılmıştır.

3.4.1. Akademisyenlerden Elde Edilen Bulgular

İFR ile ilgili geleceğe yönelik eğilimleri belirlemek amacıyla görüşlerine başvurulmuş ilk gruba, Türkiye'deki üniversitelerin muhasebe-finance anabilim dalındaki akademisyenler (Prof.Dr., Doç.Dr., Yrd.Doç.Dr.) oluşturmaktadır. Üniversitelerin web siteleri taranarak akademisyenlerin e-posta adreslerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda toplam 200 akademisyene(Ek-6) Temmuz-Eylül ayları boyunca ikişer defa e-posta gönderilmiştir. E-posta gönderilen 200 akademisyenden 64'ü ankete katılmıştır. Yanıtlanan anket oranı %32 olarak gerçekleşmiştir. Akademisyenler için hazırlanan anket soruları dört bölümde sınıflandırılmıştır. Bunlar;

basılı raporlara karşı web tabanlı raporlar, İFR'nin kullanıcılar üzerine etkisi, düzenleme ve standartlar, denetim ve güvenlidir.

Anket sonuçlarının frekans tablolarına göre dağılımı ve yorumları aşağıda verilmiştir. Anket sonuçları 5'li likert tipi ölçeğe göre, tablolarda ayrıntılı olarak verildiği için, yorumlarda katılanlar ve kesinlikle katılanlar ile katılmayanlar ve kesinlikle katılmayanlar bileştirilerek verilmiştir.

Tablo 7: Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacak	3	4,69	22	34,37	7	10,94	22	34,37	10	15,63
Finansal raporlar internette eşzamanlı olarak yayınlanacak	3	4,69	7	10,94	3	4,69	32	50	19	29,68
Web tabanlı raporlar ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacak (iletişim, sunum, kapsam, sıklık vs.)	1	1,56	17	26,56	4	6,25	27	42,19	15	23,44
İnternette finansal raporlama standart hale gelecek	2	3,12	7	10,94	3	4,69	29	45,31	23	35,94
Kısa süre içerisinde, elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacak	3	4,69	14	21,87	8	12,5	31	48,44	8	12,5
Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen web tabanlı raporlar alacak	2	3,12	18	28,13	2	3,12	27	42,19	15	23,44
Web tabanlı raporlarda multimedya (ses, görüntü vs.) kullanımı artacak	1	1,56	2	3,12	7	10,94	39	60,94	15	23,44
İnternette finansal raporlama gerçek zamanlı hale gelecek	2	3,12	10	15,62	6	9,38	33	51,56	13	20,31
İnternette finansal bilginin kolayca elde edilmesini aşağıdakiler engelleyecek;	4	6,25	16	25	5	7,81	23	35,94	16	25
a)Güvenlik sorunu	2	3,12	22	34,38	7	10,94	29	45,31	4	6,25
b)Aşırı bilgi yüklenmesi	4	6,25	24	37,5	2	3,12	28	43,75	6	9,38
c)Erişim problemleri	8	12,5	29	45,31	6	9,38	17	26,56	4	6,25
d)Bilgi hazırlama maliyetleri	3	4,69	19	29,68	3	4,68	31	48,44	8	12,5
e)İlgililerin bilgi teknolojisini kullanmadaki yetersizliği										

Tablo 7'da görüldüğü gibi, "Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacaktır" görüşüne, akademisyenlerin %50'si olumlu yanıt verirken, %39,06'sı olumsuz yanıt vermiş, %10,94'ü ise kararsız kalmıştır. Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%79,68) finansal raporların internette eşzamanlı olarak yayınlanacağını düşünmektedirler. "Web Tabanlı Raporlar (WTR) ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacaktır" görüşüne akademisyenlerin %65,63'ü olumlu yanıt verirken, %28,12'si olumsuz yanıt vermiş, %6,25'i ise kararsız kalmıştır. "İFR standart hale

gelecektir” görüşüne, akademisyenlerin %81,25’i olumlu yanıt verirken, %14,06’sı olumsuz yanıt vermiş, %4,69’u ise kararsız kalmıştır. “Kısa süre içerisinde, elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacaktır” görüşüne, akademisyenlerin %60,94’ü olumlu yanıt verirken, %26,56’sı olumsuz yanıt vermiş, %12,5’i ise kararsız kalmıştır. “Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen WTR alacaktır” görüşüne, akademisyenlerin %65,63’ü olumlu yanıt verirken, %31,25’i olumsuz yanıt vermiştir. Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%84,38), WTR’de multimedya kullanımının artacağını ve yine büyük bir çoğunluğu (%71,87), internette finansal bilgilerin gerçek zamanlı hale geleceğini düşünmektedirler.

Diğer yandan akademisyenlerin çoğunluğu güvenliği (%60,94), aşırı bilgi yüklenmesini (%51,56), erişim problemlerini (%53,13) ve ilgililerin bilgi teknolojilerini kullanmadaki yetersizliğini (%60,94) bir sorun olarak görürken, bilgi hazırlama maliyetlerini (%57,81) bir sorun olarak görmemektedir.

Tablo 8: İRF’nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kullanıcıların finansal bilgiye erişimini kolaylaştıracak	1	1,56	2	3,12	-	-	24	37,5	37	57,82
Hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacak	2	3,12	3	4,69	5	7,81	33	51,56	21	32,82
Kullanıcılar anahtar kelimelerle raporun içeriğini Araştıracabilecekler	1	1,56	4	6,25	4	6,25	31	48,42	24	37,5
Kullanıcılar eleştiri ve geribildirimlerini internet üzerinden yapabilecekler	1	1,56	6	9,38	6	9,38	31	48,43	20	31,25
Kullanıcıların yıllık raporu okumadaki genel isteksizliğini azaltacak	1	1,56	19	29,68	7	10,94	26	40,63	11	17,19
Kullanıcılar, finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaklar	-	-	8	12,5	4	6,25	33	51,56	19	29,69
Kullanıcılar teknolojiye hızlı gelişmelere uyum sağlamada yavaş kalacaklar	1	1,56	27	42,19	9	14,06	25	39,07	2	3,12
Kullanıcılara özel bilgiyi elde etme olanağı sağlayacak	2	3,12	16	25	9	14,06	26	40,63	11	17,19

Tablo 8’de görüldüğü gibi, “İFR, kullanıcıların finansal bilgiye erişimini kolaylaştıracaktır” görüşüne, akademisyenlerin tamamına yakını (%95,32) olumlu yanıt vermiştir. “İFR, hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacaktır” görüşüne,

akademisyenlerin %84,38 gibi büyük bir çoğunluğu olumlu yanıt vermiştir. Yine akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%85,94), “Kullanıcılar anahtar kelimelerle raporların içeriğini araştırabilecekler” görüşüne olumlu yanıt vermiştir. “Kullanıcılar, eleştiri ve geribildirimlerini internet üzerinden yapabilecekler” görüşüne, akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%79,68) olumlu yanıt vermiştir. “İFR, kullanıcıların yıllık raporu okumadaki genel isteksizliği azaltacaktır” görüşüne, akademisyenlerin %57,82’si olumlu yanıt verirken, %31,24’ü olumsuz yanıt vermiş, %10,94’ü ise kararsız kalmıştır. Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%81,25), kullanıcıların gelecekte finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacağı görüşündedirler. “Kullanıcılar teknolojiadaki hızlı gelişmelere uyum sağlamada yavaş kalacaktır” görüşüne, akademisyenlerin %42,19’u olumlu yanıt verirken, %43,75’i olumsuz yanıt vermiş, %14,06’sı kararsız kalmıştır. “İFR, kullanıcılara özel bilgiyi elde etme olanağı sağlayacaktır” görüşüne, akademisyenlerin %57,82’si olumlu yanıt verirken, %28,12’si olumsuz yanıt vermiş, %14,06’sı ise kararsız kalmıştır.

Tablo 9: Düzenleme ve Standartlar

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İnternette finansal raporlama için yeni düzenleme ve standartlara gereksinim duyulacak	-	-	3	4,69	3	4,69	35	54,69	23	35,93
İnternette finansal raporlama için ulusal düzenlemeler yetersiz kalacak	1	1,56	2	3,12	7	10,94	33	51,56	21	32,82
İnternetin dinamik ve evrensel yapısı düzenlemelerin yapılmasını zorlaştıracak	1	1,56	6	9,38	11	17,19	27	42,19	19	29,68
Düzenleyiciler internet üzerinden daha fazla bilgi açıklanmasını isteyecekler	-	-	7	10,94	7	10,94	32	50	18	28,12
Düzenlemeler beş yıl içinde işletmelere internette finansal raporlamayı zorunlu hale getirecek	3	4,69	19	29,68	13	20,32	22	34,37	7	10,94

Tablo 9’de görüldüğü gibi, akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%90,62), İFR için yeni düzenleme ve standartlara gereksinim duyulacağı görüşündedir. Yine akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%84,38) İFR için ulusal düzenlemelerin yetersiz kalacağını ve uluslararası bir düzenleme gereksiniminin ortaya çıkacağını düşünmektedirler. Ancak akademisyenlerin %71,87’si internetin dinamik ve evrensel yapısından dolayı bu düzenlemeleri yapmanın zor olacağı görüşündedirler.

Akademisyenlerin %78,12'si düzenleyicilerin internet üzerinden daha fazla bilgi açıklanmasını isteyecekleri görüşündedirler. “Düzenlemeler beş yıl içinde işletmelere İFR’yi zorunlu hale getirecektir” görüşüne, akademisyenlerin %45,31'i olumlu yanıt verirken , %34,37'si olumsuz yanıt vermiş, %20,32'si ise kararsız kalmıştır.

Tablo 10: Denetim ve Güvenlik

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İnternette finansal raporlama mevcut denetim uygulamalarını etkilemeyecek	5	7,81	22	34,38	1	1,56	28	43,75	8	12,5
Aşağıdaki nedenler denetim raporunun web ortamında yayımını engelleyecek;										
a)Denetim raporunun denetlenmemiş bilgilerle yayımı	2	3,12	23	35,94	9	14,06	25	39,07	5	7,81
b)Denetim raporunun değiştirilme tehlikesi	3	4,69	24	37,5	4	6,25	26	40,62	7	10,94
İnternetin gelişimi devam ettikçe güvenlik önemli bir sorun olmaktan çıkacak	2	3,12	22	34,37	13	20,32	18	29,12	9	14,06
Denetim dönemsellikten sürekliliğe doğru kayacak	3	4,68	14	21,88	1	1,56	32	50	14	21,88
Denetçilerin sorumlulukları internette sunulan raporları incelemeye kadar uzanacaktır.	12	18,75	-	-	9	14,06	31	48,44	12	18,75
Finansal raporlar hakkındaki denetçi görüşü kamu için güvence olmaya devam edecek	-	-	4	6,25	5	7,81	42	65,63	13	20,31
Denetim internet tabanlı olacak ve denetçilerin daha fazla internet ve sistem becerilerine sahip olması gerekecek	1	1,56	7	10,94	9	14,06	24	37,5	23	35,94

Tablo 10’da görüldüğü gibi, “İFR, mevcut denetim uygulamalarını etkilemeyecektir” görüşüne, akademisyenlerin %56,25’i olumlu yanıt verirken, %42,19’u olumsuz yanıt vermiş, %1,56’sı ise kararsız kalmıştır. “Denetim raporunun denetlenmemiş bilgilerle birlikte yayımı, denetim raporunun web ortamında yayımını engelleyecektir” görüşüne, akademisyenlerin %46,88’si olumlu yanıt verirken, %39,06’sı olumsuz yanıt vermiş, %14,06’sı ise kararsız kalmıştır. “Denetim raporunun üçüncü kişiler tarafından değiştirilme tehlikesi, denetim raporunun web ortamında yayımını engelleyecektir” görüşüne akademisyenlerin %51,56’sı olumlu yanıt verirken, %42,19’u olumsuz yanıt vermiş, %6,25’i ise kararsız kalmıştır. “İnternet’in gelişimi devam ettikçe güvenlik” önemli bir sorun olmaktan çıkacaktır” görüşüne, akademisyenlerin %43,18’i olumlu yanıt verirken, %37,49’u olumsuz yanıt vermiş, %20,32 ise kararsız kalmıştır. “IFR gerçek zamanlılığa doğru kaydıka, denetimin de dönemsellikten sürekliliğe doğru kayacaktır” görüşüne, akademisyenlerin %71,88’i

olumlu yanıt verirken, %26,56'sı olumsuz yanıt vermiş, %1,56'sı ise kararsız kalmıştır. “Denetçilerin sorumlulukları, internette sunulan finansal raporları incelemeye kadar uzanacaktır” görüşüne akademisyenlerin %67,19'u olumlu yanıt verirken, %18,75'i olumsuz yanıt vermiş, %14,06'sı ise kararsız kalmıştır. Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu (%85,98) finansal raporlar hakkındaki denetçi görüşünün kamu için güvence olmaya devam edeceği görüşündedirler. Yine akademisyenlerin çoğunluğu (%73,43) gelecekte denetimin internet tabanlı olacağını, denetçilerin daha fazla internet ve sistem becerilerine sahip olması gerektiğini düşünmektedirler.

3.4.2. Finansal Analistlerden Elde Edilen Bulgular

İFR ile ilgili geleceğe yönelik eğilimleri belirlemek amacıyla görüşlerine başvurulmuş ikinci grup finansal analistlerdir. Aracı kurumların web sitelerine girilerek analistlerin e-posta adreslerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak aracı kurumların büyük çoğunluğunda analistlerin e-posta adresi bulunmamaktadır. Bu yüzden, analistlerin e-posta adreslerine ulaşmada, borsada işlem gören şirketlerin web sitelerinde sundukları analist raporlarından da yararlanılmıştır. Bu çerçevede toplam 109 analistin e-posta adresine (Ek-7) ulaşılmıştır. Bu analistlere Temmuz-Ağustos ayları boyunca ikişer defa e-posta gönderilmiştir. E-posta gönderilen 109 analistten 61'i ankete katılmıştır. Yanıtlanan anket oranı %55,96 olarak gerçekleşmiştir. Analistler için hazırlanan anket soruları iki bölümde sınıflandırılmıştır. Bunlar; basılı raporlara karşı web tabanlı raporlar ve İFR'nin kullanıcılar üzerine etkileridir.

Analistlerle ilgili anket sonuçlarının frekans tablolarına göre dağılımı ve yorumları aşağıda verilmiştir. Tablo 11'de görüldüğü gibi, “Basılı raporların zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacaktır” görüşüne, analistlerin %75,41'i olumlu yanıt verirken, %22,95'i olumsuz yanıt vermiş, %1,56'sı ise kararsız kalmıştır. Bu durumda, analistlerin büyük bir çoğunluğu (%86,89) işletmelerin finansal raporlarını internette eşzamanlı olarak yayınlayacaklarını düşünmektedirler.

Tablo 11: Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacak	4	6,55	10	16,40	1	1,64	35	57,38	11	18,03
Finansal raporlar internette eşzamanlı olarak yayınlanacak	3	4,92	3	4,92	2	3,27	30	49,18	23	35,93
Web tabanlı raporlar ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacak (iletişim, sunum, kapsam, sıklık vs.)	-	-	9	14,76	2	3,27	35	57,38	15	24,59
İnternette finansal raporlama standart hale gelecek	1	1,64	11	18,03	7	11,47	28	45,90	14	22,96
Kısa süre içerisinde, elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacak	3	4,92	17	27,87	2	3,27	31	50,82	8	13,12
Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen web tabanlı raporlar alacak	3	4,92	21	34,42	3	4,92	25	40,98	9	14,76
Web tabanlı raporlarda multimedya (ses, görüntü vs.) kullanımı artacak	1	1,64	2	3,28	9	14,76	34	55,73	15	24,59
İnternette finansal raporlama gerçek zamanlı hale gelecek	1	1,64	8	13,12	6	9,83	29	47,55	17	27,86
İnternette finansal bilginin kolayca elde edilmesini aşağıdakiler engelleyecek;	1	1,64	22	36,06	3	4,92	26	42,62	9	14,76
a)Güvenlik sorunu	3	4,92	20	32,80	6	9,83	27	44,26	5	8,19
b)Aşırı bilgi yüklenmesi	4	6,56	22	36,06	5	8,19	24	39,35	6	9,84
c)Erişim problemleri	6	9,83	29	47,54	8	13,12	16	26,24	2	3,27
d)Bilgi hazırlama maliyetleri	2	3,27	23	37,71	10	16,40	22	36,06	4	6,56
e)İlgililerin bilgi teknolojisini kullanmadaki yetersizliği										

“WTR ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacaktır” görüşüne, analistlerin % 81,97’si olumlu yanıt verirken, %14,76’sı olumsuz yanıt vermiş, %3,27’si ise kararsız kalmıştır. “İFR standart hale gelecektir” görüşüne, analistlerin %68,86’sı olumlu yanıt verirken, %19,67’si olumsuz yanıt vermiş, %11,47’si ise kararsız kalmıştır. “Kısa süre içerisinde, elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacaktır” görüşüne, analistlerin %63,94’ü olumlu yanıt verirken, %32,79’u olumsuz yanıt vermiş, %3,27’si ise kararsız kalmıştır. “Yakın gelecekte, basılı raporların yerini tamamen WTR alacaktır” görüşüne, analistlerin %55,74’ü olumlu yanıt verirken, %39,34’ü olumsuz yanıt vermiş, %4,92’si ise kararsız kalmıştır. Analistlerin büyük bir çoğunluğu (%80,32), WTR’de multimedya kullanımının artacağını ve yine büyük bir çoğunluğu (%75,69) internette finansal bilgilerin gerçek zamanlı hale geleceğini düşünmektedirler.

Diğer yandan analistlerin çoğunluğu; güvenliği (%57,38) ve aşırı bilgi yüklenmesini (%52,45) bir sorun olarak görürken, bilgi hazırlama maliyetlerini (%57,37) bir sorun olarak görmemektedirler. Erişim problemlerini analistlerin %49,19'u bir sorun olarak görürken, %42,62'si görmemekte, %8,19'u ise kararsız kalmıştır. Ayrıca ilgililerin bilgi teknolojisini kullanmadaki yetersizliğini, analistlerin %42,62'si sorun olarak görürken, %40,98'i görmemekte, %16,40'ı ise kararsız kalmıştır.

Tablo 12: İFR'nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kullanıcıların finansal bilgiye erişimini kolaylaştıracak	1	1,64	1	1,64	-	-	23	37,70	36	59,02
Hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacak	1	1,64	9	14,75	1	1,64	28	45,90	22	36,07
Kullanıcılar anahtar kelimelerle raporun içeriğini araştırabilecekler	-	-	1	1,64	-	-	36	59,02	24	39,34
Kullanıcılar eleştiri ve geribildirimlerini internet üzerinden yapabilecekler	1	1,64	1	1,64	3	4,91	40	62,5	16	26,22
Kullanıcıların yıllık raporu okumadaki genel isteksizliğini azaltacak	1	1,64	23	37,70	14	22,95	16	26,23	7	11,48
Kullanıcılar, finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaklar	1	1,64	7	11,48	7	11,48	37	60,65	9	14,75
Kullanıcılar teknolojideki hızlı gelişmelere uyum sağlamada yavaş kalacaklar	2	3,28	26	42,62	8	13,11	20	32,79	5	8,20
Kullanıcılara özel bilgiyi elde etme olanağı sağlayacak	2	3,27	21	34,43	9	14,75	19	31,15	10	16,40

Tablo 12'de görüldüğü gibi, “İFR, kullanıcıların finansal bilgiye erişimini kolaylaştıracaktır” görüşüne, analistlerin tamamına yakını (%96,72) olumlu yanıt vermiştir. Yine analistlerin büyük bir çoğunluğu(%81,97), “İFR hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacaktır” görüşüne olumlu yanıt vermiştir. Analistlerin hemen hemen tamamına yakını (%98,36), İFR'nin kullanıcılara anahtar kelimelerle raporların içeriğini araştırma olanağı sağlayacağı görüşündedirler. Yine analistlerin büyük bir çoğunluğu (%88,72), İFR'nin kullanıcılara eleştiri ve geribildirimlerini internet üzerinden yapma olanağı sağlayacağı görüşündedirler. “İFR, kullanıcıların yıllık raporları okumadaki genel isteksizliğini azaltacaktır” görüşüne, analistlerin %37,71'i olumlu yanıt verirken, %39,34'ü olumsuz yanıt vermiş, %22,95'i ise kararsız kalmıştır.

“Gelecekte, kullanıcılar finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaktır” görüşüne analistlerin %75,40’ı olumlu yanıt vermiştir. “Kullanıcılar, teknolojideki hızlı gelişmelere uyum sağlamada yavaş kalacaktır” görüşüne, analistlerin %40,99’u olumlu yanıt verirken, %45,90’ı olumsuz yanıt vermiş, %13,11’i ise kararsız kalmıştır. “İFR, kullanıcılara özel bilgiyi elde etme olanağı sağlayacaktır” görüşüne, analistlerin %47,56’sı olumlu yanıt verirken, %37,70’i olumsuz yanıt vermiş, %14,75’i ise kararsız kalmıştır.

3.4.3. Denetçilerden Elde Edilen Bulgular

İFR ile ilgili geleceğe yönelik eğilimleri belirlemek amacıyla görüşlerine başvurulmuş üçüncü grup, borsada denetime yetkili denetim şirketlerinde çalışan denetçilerdir. Bu şirketlerin web sitelerine girilerek denetçilerin e-posta adreslerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede 91 denetçinin e-posta adresine (Ek-8) ulaşılmıştır. Bu denetçilere Temmuz-Eylül ayları boyunca ikişer defa e-posta gönderilmiştir. E-posta gönderilen 91 denetçiden 48 kişi ankete katılmıştır. Yanıtlanan anket oranı %52,74 olarak gerçekleşmiştir. Denetçiler için hazırlanan anket soruları iki bölümde sınıflandırılmıştır. Bunlar; basılı raporlara karşı web tabanlı raporlar, denetim ve güvenlidir.

Denetçilerle ilgili anket sonuçlarının frekans tablolarına göre dağılımı ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Tablo 13’de görüldüğü gibi, “Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacaktır” görüşüne, denetçilerin %43,75’i olumlu yanıt verirken, %50’si olumsuz yanıt vermiş, %6,25’i ise kararsız kalmışlardır. Denetçilerin %79,17’si finansal raporların internette eş zamanlı olarak yayınlanacağını düşünmektedir. “WTR ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacaktır” görüşüne, denetçilerin %58,33’ü olumlu yanıt verirken, %35,42’si olumsuz yanıt vermiş, %6,25’i ise kararsız kalmışlardır. Yine denetçilerin %81,25 gibi büyük bir çoğunluğu, İFR’nin standart hale geleceği görüşündedirler.

Tablo 13: Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacak	5	10,42	19	39,58	3	6,25	16	33,33	5	10,42
Finansal raporlar internette eşzamanlı olarak yayınlanacak	-	-	7	14,58	3	6,25	29	60,42	9	18,75
Web tabanlı raporlar ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacak (iletişim, sunum, kapsam, sıklık vs.)	3	6,25	14	29,17	3	6,25	24	50	4	8,33
İnternette finansal raporlama standart hale gelecek	-	-	8	16,67	1	2,08	29	60,41	10	20,84
Kısa süre içerisinde, elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacak	1	2,08	11	22,91	4	8,34	24	50	8	16,67
Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen web tabanlı raporlar alacak	13	27,08	2	4,16	3	6,25	23	47,93	7	14,58
Web tabanlı raporlarda multimedya (ses, görüntü vs.) kullanımı artacak	-	-	8	16,67	8	16,67	25	52,08	7	14,58
İnternette finansal raporlama gerçek zamanlı hale gelecek	1	2,08	8	16,67	3	6,25	30	62,5	6	12,5
İnternette finansal bilginin kolayca elde edilmesini aşağıdakiler engelleyecek;										
a)Güvenlik sorunu	3	6,25	12	25	7	14,58	20	41,67	6	12,5
b)Aşırı bilgi yüklenmesi	2	4,16	25	52,08	4	8,33	14	29,18	3	6,25
c)Erişim problemleri	3	6,25	23	47,92	5	10,42	15	31,25	2	4,16
d)Bilgi hazırlama maliyetleri	6	12,5	19	39,59	6	12,5	15	31,25	2	4,16
e)İlgililerin bilgi teknolojilerini kullanmadaki yetersizliği	3	6,25	13	27,08	5	10,42	24	50	3	6,25

“Kısa süre içerisinde elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacaktır” görüşüne, denetçilerin %66,67’si olumlu yanıt verirken, %24,99’u olumsuz yanıt vermiş, %8,34’ü ise kararsız kalmışlardır. “Yakın gelecekte, basılı raporların yerini tamamen WTR alacaktır” görüşüne, denetçilerin %62,51’i olumlu yanıt verirken %31,24’ü olumsuz yanıt vermiş %6,25’i ise kararsız kalmışlardır. Denetçilerin %66,66’sı WTR’de multimedya kullanımının artacağını düşünmektedir. Yine denetçilerin çoğunluğu (%75), internette finansal bilgilerin gerçek zamanlı hale geleceği görüşündedirler.

Diğer yandan denetçilerin çoğunluğu; güvenliği(%54,17) ve ilgililerin bilgi teknolojilerini kullanmadaki yetersizliğini (%56,25) bir sorun olarak görürken, aşırı bilgi yüklenmesini (%56,24), erişim problemlerini (%54,17) ve bilgi hazırlama maliyetlerini (%52,09) sorun olarak görmemektedirler.

Tablo 14 : Denetim ve Güvenlik

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İnternette finansal raporlama mevcut denetim uygulamalarını etkilemeyecek	4	8,33	12	25	3	6,25	22	45,84	7	14,58
Aşağıdaki nedenler denetim raporunun web ortamında yayımını engelleyecek;										
a)Denetim raporunun denetlenmemiş bilgilerle yayımı	4	8,33	15	31,25	7	14,58	20	41,68	2	4,16
b)Denetim raporunun değiştirilme tehlikesi	3	6,25	21	43,75	5	10,41	17	35,43	2	4,16
İnternetin gelişimi devam ettikçe güvenlik önemli bir sorun olmaktan çıkacak	3	6,25	19	39,58	3	6,25	19	39,58	4	8,34
Denetim dönemsellikten sürekliliğe doğru kayacak	2	4,16	5	10,42	4	8,33	27	56,25	10	20,84
Denetçilerin sorumlulukları internette sunulan raporları incelemeye kadar uzanacaktır.	7	14,58	18	37,5	3	6,25	17	35,42	3	6,25
Finansal raporlar hakkındaki denetçi görüşü kamu için güvence olmaya devam edecek	-	-	1	2,08	2	4,16	24	50	21	43,76
Denetim internet tabanlı olacak ve denetçilerin daha fazla internet ve sistem becerilerine sahip olması gerekecek	2	4,16	3	6,25	2	4,16	25	52,09	16	33,34

Tablo 14’de görüldüğü gibi, “İFR, mevcut denetim uygulamaların etkilemeyecektir” görüşüne, denetçilerin %60,42’i olumlu yanıt verirken, %33,33’ü olumsuz yanıt vermiş, %6,25’i ise kararsız kalmıştır. “Denetim raporunun denetlenmemiş bilgilerle birlikte yayımı, denetim raporunun web ortamında yayımını engelleyecektir” görüşüne, denetçilerin %45,84’ü olumlu yanıt verirken, %39,58’i olumsuz yanıt vermiş, %14,58’i ise kararsız kalmıştır. “Denetim raporunun üçüncü kişiler tarafından değiştirilme tehlikesi, denetim raporunun web ortamında yayımını engelleyecektir” görüşüne, denetçilerin %39,59’u olumlu yanıt verirken, %50’si olumsuz yanıt vermiş, %10,41’i ise kararsız kalmıştır. “İnternetin gelişimi devam ettikçe güvenlik önemli bir sorun olmaktan çıkacaktır” görüşüne, denetçilerin %47,92’si olumlu yanıt verirken, %45,83’ü olumsuz yanıt vermiş, %6,25’i ise kararsız kalmıştır. “İFR, gerçek zamanlılığa doğru kaydıkça, denetimin de dönemsellikten sürekliliğe doğru kayacaktır” görüşüne, denetçilerin büyük bir çoğunluğu (%77,09) olumlu yanıt vermiştir. “Denetçilerin sorumlulukları internette sunulan raporları incelemeye kadar uzanacaktır” görüşüne, denetçilerin %41,67’si olumlu yanıt verirken, %52,08’i olumsuz yanıt vermiş, %6,25’i ise kararsız kalmıştır. Denetçilerin %93,76 gibi büyük bir çoğunluğu, finansal raporlar hakkındaki denetçi görüşünün kamu için güvence olmaya devam edeceği görüşündedirler. Denetçilerin %85,43’ü, gelecekte denetimin internet tabanlı olacağını ve denetçilerin daha fazla internet ve sistem becerilerine sahip olması gerektiğini düşünmektedirler.

3.4.4. İşletme Yöneticilerinden Elde Edilen Bulgular

İFR ile ilgili geleceğe yönelik eğilimleri belirlemek amacıyla görüşlerine başvurulmuş diğer grup ise, borsada işlem gören işletmelerin yöneticileridir (muhasabe müdür/müdür yardımcısı). Bu amaçla borsada işlem gören şirketlerin web siteleri taranarak muhasabe müdürlerinin e-posta adreslerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak şirketlerin birçoğunun web sitesinde muhasabe müdürlerinin direkt e-posta adresi bulunmamaktadır. Bu yüzden e-posta adresine ulaşamayan şirketlerin muhasabe müdürleri için muhasabe bölümüne/genel iletişim hattına mesaj gönderilerek, muhasabe müdür/müdür yardımcılarının anketi yanıtlanması istenmiştir. Bu çerçevede toplam 200 kişiye e-posta gönderilmiştir. Ancak bunların sadece 48'i ankete katılmıştır. Yanıtlanan anket oranı %24 olarak gerçekleşmiştir. İşletme yöneticileri için hazırlanan anket soruları üç bölümde sınıflandırılmıştır. Bunlar; basılı raporlara karşı web tabanlı raporlar, kullanıcılar üzerine etkisi, düzenleme ve standartlardır.

İşletme yöneticileri ile ilgili anket sonuçlarının frekans tablolarına göre dağılımı ve yorumları aşağıda verilmiştir

Tablo 15: Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacak	1	2,08	17	35,42	-	-	25	52,08	5	10,42
Finansal raporlar internette eşzamanlı olarak yayınlanacak	1	2,08	2	4,16	2	4,16	25	52,09	18	37,6
Web tabanlı raporlar ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacak (iletişim, sunum, kapsam, sıklık vs.)	1	2,08	12	25	2	4,16	25	52,09	8	16,67
İnternette finansal raporlama standart hale gelecek	-	-	2	4,16	1	2,08	28	58,33	17	35,48
Kısa süre içerisinde, elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacak	1	2,08	13	27,08	4	8,33	23	47,93	7	14,58
Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen web tabanlı raporlar alacak	-	-	19	39,59	2	4,16	19	39,59	8	16,66
Web tabanlı raporlarda multimedya (ses, görüntü vs.) kullanımı artacak	-	-	4	8,33	3	6,25	32	66,67	9	18,75
İnternette finansal raporlama gerçek zamanlı hale gelecek	1	2,08	4	8,33	1	2,08	35	72,92	7	14,59
İnternette finansal bilginin kolayca elde edilmesini aşağıdakiler engelleyecek;										
a)Güvenlik sorunu	1	2,08	13	27,08	2	4,16	24	50	8	16,66
b)Aşırı bilgi yüklenmesi	3	6,25	15	31,25	6	12,5	22	45,84	2	4,16
c)Erişim problemleri	2	4,16	13	27,09	3	6,25	28	58,34	2	4,16
d)Bilgi hazırlama maliyetleri	3	6,25	26	54,17	5	10,41	13	27,09	1	2,08
e)İlgililerin bilgi teknolojisini kullanmadaki yetersizliği	1	2,08	9	18,76	3	6,25	30	62,5	5	10,41

Tablo 15’te görüldüğü gibi, “Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin %62,50’si olumlu yanıt verirken, %37,50’si olumsuz yanıt vermiştir. “Finansal raporlar internetten eşzamanlı olarak yayınlanacaktır” görüşüne işletme yöneticilerinin %89,69’u olumlu yanıt vermiştir. “WTR ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin %68,76’sı olumlu yanıt verirken, %27,08’i olumsuz yanıt vermiş, %4,16’sı ise kararsız kalmıştır. “İFR standart hale gelecektir” görüşüne, işletme yöneticilerinin %93,76 gibi büyük bir çoğunluğu olumlu yanıt vermiştir. “Kısa süre içinde, elektronik raporlar ile basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin %62,51’i olumlu yanıt verirken, %29,16’sı olumsuz yanıt vermiş, %8,33’ü ise kararsız kalmıştır. “Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen WTR alacaktır” görüşüne işletme yöneticilerinin %56,25’i olumlu yanıt verirken, %39,59’u olumsuz yanıt vermiş, %4,16’sı ise kararsız kalmıştır. İşletme yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu (%85,42), WTR’de multimedya kullanımının artacağını ve yine büyük bir çoğunluğu (%87,51) internette finansal bilgilerin gerçek zamanlı hale geleceğini düşünmektedirler.

Diğer yandan işletme yöneticilerinin çoğunluğu, güvenliği (%66,66), aşırı bilgi yüklenmesini (%50), erişim problemlerini (%62,50) ve ilgililerin bilgi teknolojilerini kullanmadaki yetersizliğini (%72,91) bir sorun olarak görürken, bilgi hazırlama maliyetlerini (%60,42) bir sorun olarak görmemektedir.

Tablo 16’da görüldüğü gibi, “İFR kullanıcıların finansal bilgiye erişimini kolaylaştıracaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin tamamı olumlu yanıt vermiştir. “İFR, hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin %79,17’si olumlu, %12,50’si olumsuz yanıt vermiş, %8,33’ü ise kararsız kalmıştır. İşletme yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu (%89,59) kullanıcıların anahtar kelimelerle raporların içeriğini araştırabilecekleri görüşündedirler. İşletme yöneticilerinin tamamına yakını (%97,92) kullanıcıların eleştiri ve geribildirimlerini internet üzerinden yapabilecekleri görüşündedirler. “İFR kullanıcıların yıllık raporu okumadaki genel isteksizliği azaltacaktır” görüşüne işletme yöneticilerinin %56,25’i olumlu yanıt verirken, %29,17’si olumsuz yanıt vermiş, %14,58’i ise kararsız kalmıştır.

Tablo 16: İFR'nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kullanıcıların finansal bilgiye erişimini kolaylaştıracak	-	-	-	-	-	-	29	60,42	19	39,58
Hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacak	1	2,08	5	10,42	4	8,33	27	56,25	11	22,92
Kullanıcılar anahtar kelimelerle raporun içeriğini araştırabilecekler	-	-	3	6,25	2	4,16	34	70,84	9	18,75
Kullanıcılar eleştiri ve geribildirimlerini internet üzerinden yapabilecekler	-	-	1	2,08	-	-	38	79,17	9	18,75
Kullanıcıların yıllık raporu okumadaki genel isteksizliğini azaltacak	1	2,08	13	27,09	7	14,58	23	47,92	4	8,33
Kullanıcılar, finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaklar	-	-	6	12,5	4	8,33	29	60,42	9	18,75
Kullanıcılar teknolojideki hızlı gelişmelere uyum sağlamada yavaş kalacaklar	-	-	19	39,59	5	10,41	18	37,5	6	12,5
Kullanıcılara özel bilgiyi elde etme olanağı sağlayacak	1	2,08	8	16,67	3	6,25	30	62,5	6	12,5

“Gelecekte kullanıcılar finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin %79,17’si olumlu yanıt vermiştir. “Kullanıcılar teknolojideki hızlı gelişmelere uyum sağlamada yavaş kalacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin %50’si olumlu yanıt verirken, %39,59’u olumsuz yanıt vermiş, %10,41’i ise kararsız kalmıştır. “İFR, kullanıcılara özel bilgiyi elde etme olanağı sağlayacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin %75’i olumlu yanıt verirken, %18,75’i olumsuz yanıt vermiş, %6,25’i ise kararsız kalmıştır.

Tablo 17: Düzenleme ve Standartlar

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İnternette finansal raporlama için yeni düzenleme ve standartlara gereksinim duyulacak	1	2,08	4	8,33	2	4,16	30	62,5	11	22,93
İnternette finansal raporlama için ulusal düzenlemeler yetersiz kalacak	-	-	2	4,16	4	8,32	30	62,5	12	25
İnternetin dinamik ve evrensel yapısı düzenlemelerin yapılmasını zorlaştıracak	1	2,08	4	8,33	8	16,67	27	56,25	8	16,67
Düzenleyiciler internet üzerinden daha fazla bilgi açıklanmasını isteyecekler	-	-	7	14,58	4	8,34	30	62,5	7	14,58
Düzenlemeler beş yıl içinde işletmelere internette finansal raporlamayı zorunlu hale getirecek	-	-	22	45,83	10	20,83	12	25	4	8,34

Tablo 17’da görüldüğü gibi, “İFR için yeni düzenleme ve standartlara gereksinim duyulacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu (%85,43) olumlu yanıt vermiştir. “İFR için ulusal düzenlemeler yetersiz kalacaktır” görüşüne, işletme yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu (%87,50) olumlu yanıt vermiştir. Ancak işletme yöneticilerinin %72,92’si internetin dinamik ve evrensel yapısından dolayı, bu düzenlemeleri yapmanın zor olacağı görüşündedirler. İşletme yöneticilerinin %77,08’i düzenleyicilerin internet üzerinden daha fazla bilgi açıklanmasını isteyecekleri görüşündedirler. “Düzenlemeler beş yıl içinde işletmelere İFR’yi zorunlu hale getirecektir” görüşüne, işletme yöneticilerinin %33,34’ü olumlu yanıt verirken, %45,83’ü olumsuz yanıt vermiş, %20,83’ü ise kararsız kalmıştır

3.5. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

İFR’nin geleceğine ilişkin eğilimleri belirlemek amacıyla, akademisyenler, finansal analistler, denetçiler ve işletmeler üzerine bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Her grubun, İFR’nin geleceğine ilişkin ifadelerle katılım dağılımı yukarıda ayrıntılı olarak verilmiş ve yorumlanmıştır. Bu bölümde ise, grupların anketlere verdikleri yanıtlar karşılaştırılmıştır. 5’li likert tipi ölçekte, seçeneklere olumsuzdan olumluya doğru 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde değerler verilmiştir. En olumsuz seçenek en düşük, en olumlu seçenek ise en yüksek puan alacak şekilde sıralanmıştır. (Kesinlikle katılmıyorum 1, Katılmıyorum 2, Kararsızım 3, Katılıyorum 4, Kesinlikle katılıyorum 5)

Grupların karşılaştırılmasında varyans analizinden faydalanılmıştır. Her bir soru için varyans analizi yapıldığında, p değerinin 0,10’dan küçük çıktığı durumlarda 0,90 düzeyinde en az iki grubun görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu kabul edilmiştir. Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark çıktığında, ikili karşılaştırmalar yapılarak hangi gruplar arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

İFR’nin geleceğine ilişkin ifadeler dört başlık altında toplanmıştır. Bunlar; basılı raporlara karşı web tabanlı raporlar, İFR’nin kullanıcılar üzerine etkileri, denetim ve güvenlik, düzenleme ve standartlardır.

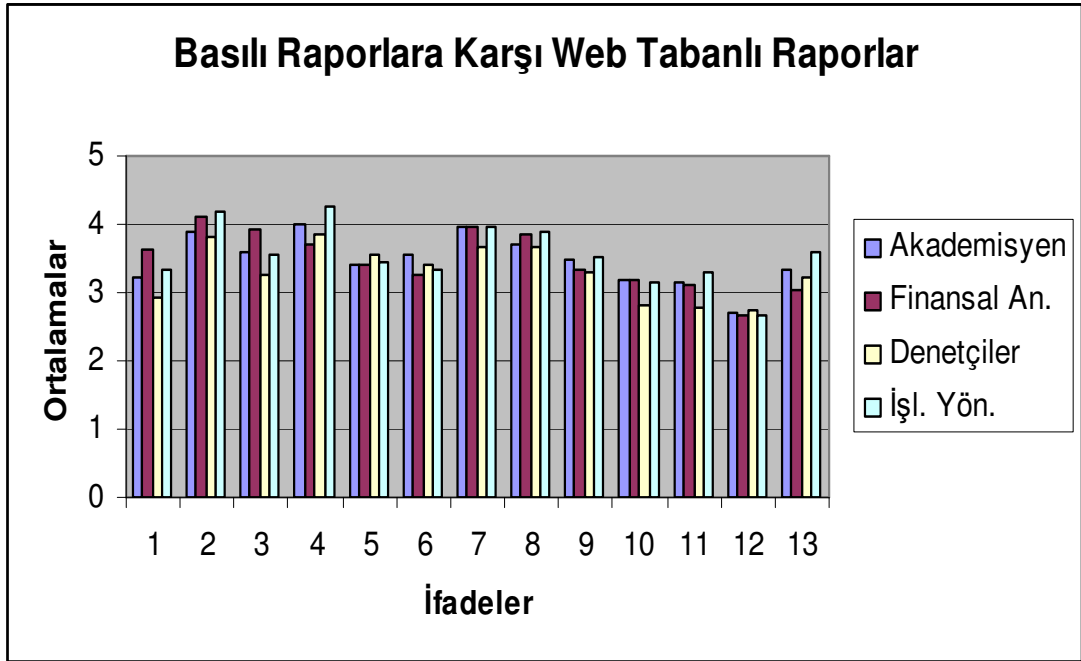
3.5.1 Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar

Bilindiği gibi, yakın tarihe kadar finansal raporlar matbu olarak basılıp ilgililere sunulmakta idi. Günümüzde ise bu raporlar internetten sunulmaya başlamıştır. Bu bölümde, basılı raporlar (kağıt tabanlı raporlar) karşısında, web tabanlı raporların geleceğine ilişkin olarak araştırma kapsamındaki akademisyenlerin, finansal analistlerin, denetçilerin ve işletme yöneticilerinin görüşleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 18: Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar

İfadeler	Genel		Akademisyenler (Ort.)	Analistler (Ort.)	Denetçiler (Ort.)	İşletmeler (Ort.)	P
	Ort.	S.S					
1	3,30	1,21	3,22	3,64	2,94	3,33	,023*
2	4,00	1,00	3,89	4,10	3,83	4,19	,220
3	3,60	1,11	3,59	3,92	3,25	3,56	,019*
4	3,94	,99	4,00	3,70	3,85	4,25	,031*
5	3,45	1,12	3,42	3,39	3,56	3,46	,878
6	3,39	1,20	3,55	3,26	3,42	3,33	,591
7	3,90	,87	3,95	3,98	3,65	3,96	,164
8	3,78	,99	3,70	3,87	3,67	3,90	,538
9a	3,41	1,20	3,48	3,33	3,29	3,52	,705
9b	3,09	1,10	3,17	3,18	2,81	3,15	,272
9c	3,09	1,15	3,13	3,10	2,79	3,31	,166
9d	2,68	1,11	2,69	2,66	2,75	2,65	,966
9e	3,29	1,10	3,34	3,05	3,23	3,60	,068*

Tablo 18'deki verilerin daha anlaşılır hale getirilebilmesi için ayrıca Şekil 4'teki grafik oluşturulmuştur. Tablo 18'de ve Şekil 4'te görüldüğü gibi, “Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,30 çıkmıştır. Bu görüş karşısında katılımcıların genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ortalamalar 3'e yakın çıkmakla birlikte, 3,64 ortalama ile en çok finansal analistlerin, 2,94 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

Şekil 5: Basılı Raporlara Karşı Web Tabanlı Raporlar

“Finansal raporlar internette eşzamanlı olarak yayınlanacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 4,00 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ortalamalar 4’e yakın çıkmakla birlikte, 4,19 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,83 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Web tabanlı raporlar ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,60 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ortalamalar 4’e yakın çıkmakla birlikte, 3,92 ortalama ile en çok finansal analistlerin, 3,25 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İnternette finansal raporlama standart hale gelecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,94 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ortalamalar 4’e yakın çıkmakla birlikte, 4,25 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,70 ortalama ile en az finansal analistlerin ile bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Kısa süre içerisinde elektronik ve basılı raporlar arasında kullanım farkı kalmayacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,45 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ortalamalar 3’ün üzerinde çıkmakla birlikte, 3,56 ortalama ile en çok denetçilerin, 3,39 ortalama ile en az finansal analistlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen web tabanlı raporlar alacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,39 çıkmıştır. Bu görüş karşısında katılımcıların genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ortalamalar 3’ün üzerinde çıkmakla birlikte, 3,55 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 3,26 ortalama ile en az finansal analistlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Web tabanlı raporlarda multimedya kullanımı artacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,90 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ortalamalar 4’e yakın çıkmakla birlikte, 3,98 ortalama ile en çok finansal analistlerin, 3,65 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İnternette finansal raporlama gerçek zamanlı hale gelecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,78 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 4’e yakın çıkmakla birlikte, 3,90 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,67 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Güvenlik sorunu internette finansal bilginin kolayca elde edilmesini engelleyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,41 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 3’ün üzerinde çıkmakla birlikte, 3,52 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,29 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Aşırı bilgi yüklenmesi internette finansal bilginin kolayca elde edilmesini engelleyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,09 çıkmıştır. Bu görüş karşısında katılımcıların genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 3’e yakın çıkmakla birlikte, 3,18 ortalama ile en çok finansal analistlerin, 2,81 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Erişim problemleri internette finansal bilginin kolayca elde edilmesini engelleyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,09 çıkmıştır. Bu görüş karşısında katılımcıların genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 3’e yakın çıkmakla birlikte, 3,31 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 2,79 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Bilgi hazırlama maliyetleri internette finansal bilginin kolayca elde edilmesini engelleyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 2,68 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 2’nin üzerinde çıkmakla birlikte, 2,75 ortalama ile en çok denetçilerin, 2,65 ortalama ile en az işletme yöneticilerinin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İlgililerin bilgi teknolojisini kullanmadaki yetersizliği, internette finansal bilginin kolayca elde edilmesini engelleyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,29 çıkmıştır. Bu görüş karşısında katılımcıların genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 3’ün üzerinde çıkmakla birlikte, 3,60 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,05 ortalama ile en az finansal analistlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

Tablo 18’de görüldüğü gibi, 1, 3, 4, 9e ifadelerinde en az iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür. Varyansların homojen olduğu varsayımı altında farklılığın hangi iki gruptan kaynaklandığını belirleyebilmek için “Tukey Testi” yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: İkili Karşılaştırmalar Tablosu

İfadeler	Görevler		Ortalamalar		Ortalama Fark (i-j)	P
	(i)	(j)	(i)	(j)		
1	F. Analistler	Denetçiler	3,64	2,94	,70	,012
3	F. Analistler	Denetçiler	3,92	3,25	,67	,008
4	İ.Yöneticileri	F. Analistler	4,25	3,70	,55	,019
9e	İ.Yöneticileri	F. Analistler	3,60	3,05	,55	,042

Tablo 19’ de görüldüğü gibi “Basılı raporlar zaman ve yarar bakımından yetersiz kalacaktır” ve “Web tabanlı raporlar ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacaktır” ifadelerine ilişkin finansal analistler ile denetçilerin görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Aynı şekilde “İnternette finansal raporlama standart hale gelecektir” ve “İlgililerin bilgi teknolojisini kullanmadaki yetersizliği internette finansal bilginin kolayca elde edilmesini engelleyecektir” ifadelerine ilişkin işletme yöneticileri ile finansal analistler arasında anlamlı fark vardır.

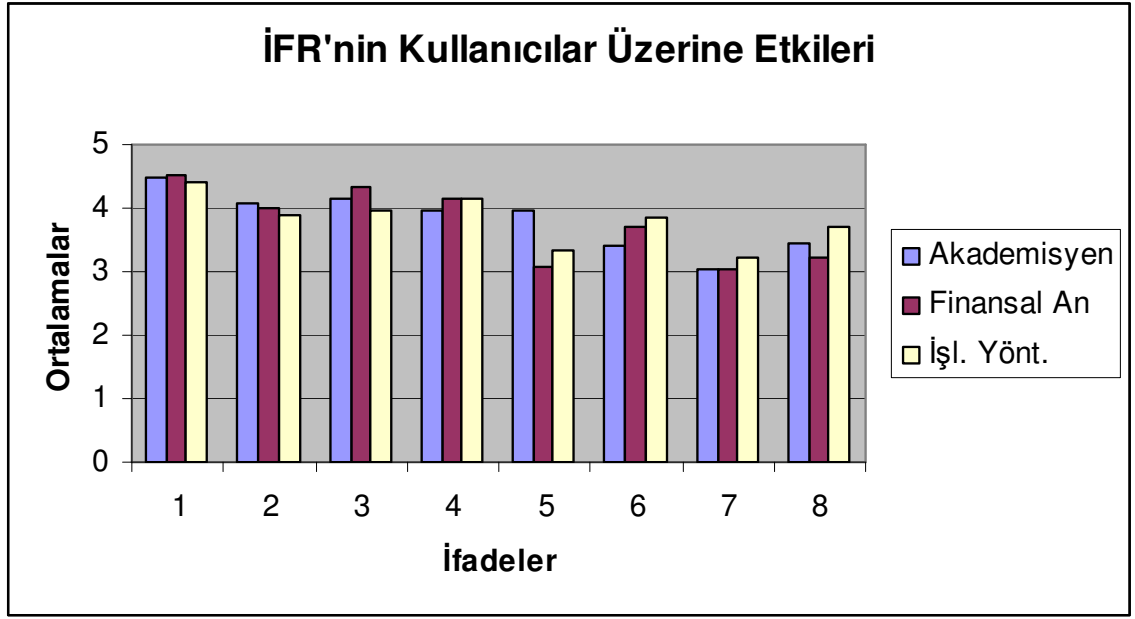
3.5.2. İFR’nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri

Bu bölümde, İFR’nin kullanıcılar üzerine etkilerine ilişkin akademisyenlerin, finansal analistlerin ve işletme yöneticilerinin görüşleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 20: İFR’nin Kullanıcılar Üzerine Etkileri

İfadeler	Genel		Akademisyenler (Ort.)	Analistler (Ort.)	İşletmeler (Ort.)	P
	Ort.	S.S				
1	4,46	,70	4,47	4,51	4,40	,709
2	3,99	,99	4,06	4,00	3,88	,609
3	4,17	,78	4,14	4,34	3,98	,048*
4	4,07	,79	3,95	4,13	4,15	,333
5	3,47	1,10	3,95	3,08	3,33	,000*
6	3,65	1,01	3,42	3,72	3,85	,062*
7	3,09	1,08	3,05	3,03	3,23	,588
8	3,43	1,12	3,44	3,23	3,69	,106*

Tablo 20’deki verilerin daha anlaşılır hale getirilebilmesi için ayrıca şekil 5’teki grafik oluşturulmuştur.

Şekil 6: İFR'nin Kullanıcılar Üzerine Etkisi

Tablo 20’de ve Şekil 5’te görüldüğü gibi, “İFR, kullanıcıların finansal bilgilere erişimini kolaylaştıracaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 4,46 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 5’e yakın çıkmakla birlikte, 4,51 ortalama ile en çok finansal analistlerin, 4,40 ortalama ile en az işletme yöneticilerinin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İFR, hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,99 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 4’e yakın çıkmakla birlikte, 4,06 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 3,88 ortalama ile en az işletme yöneticilerinin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İFR, kullanıcılara anahtar kelimelerle raporun içeriğini araştırma olanağı sağlayacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 4,17 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 4,34 ortalama ile en çok finansal analistlerin, 3,98 ortalama ile en az işletme yöneticilerinin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Kullanıcılar eleştiri ve geribildirimlerini internet üzerinden yapabileceklerdir “ görüşüne ilişkin genel ortalama 4,07 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 4,15 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,95 ortalama ile en az akademisyenlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İFR, kullanıcıların yıllık raporu okumadaki genel isteksizliğini azaltacaktır “ görüşüne ilişkin genel ortalama 3,47 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 3’ün üzerinde çıkmakla birlikte, 3,95 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 3,08 ortalama ile en az finansal analistlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Kullanıcılar finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,65 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 4’e yakın çıkmakla birlikte, 3,85 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,42 ortalama ile en az akademisyenlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Kullanıcılar teknolojiadaki gelişmelere uyum sağlamada yavaş kalacaklardır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,09 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 3’ün üzerinde çıkmakla birlikte, 3,23 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,03 ortalama ile en az finansal analistlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İFR, kullanıcılara özel bilgileri elde etme olanağı sağlayacaktır “görüşüne ilişkin genel ortalama 3,43 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 3’ün üzerinde çıkmakla birlikte, 3,69 ortalama ile en çok işletme yöneticilerinin, 3,23 ortalama ile en az finansal analistlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

Tablo 20’da görüldüğü gibi, 3, 5, 6 ve 8. ifadelerde en az iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Varyansların homojen olduğu varsayımı altında farklılığın hangi iki ortalamadan kaynaklandığını belirleyebilmek için “Tukey Testi” yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: İkili Karşılaştırmalar Tablosu

İfadeler	Görevler		Ortalamalar		Ortalama Fark (i-j)	P
	(i)	(j)	(i)	(j)		
3	F. Analistler	İ.Yöneticileri	4,34	3,98	,36	,037
5	Akademisyen	F. Analistler	3,95	3,08	,87	,000
6	İ.Yöneticileri	Akademisyen	3,85	3,42	,43	,061
8	İ.Yöneticileri	F. Analistler	3,69	3,23	,46	,084

Tablo 21’de görüldüğü gibi “İFR, kullanıcılara anahtar kelimelerle raporun içeriğini araştırma olanağı sağlayacaktır” ve “İFR, kullanıcılara özel bilgileri elde etme olanağı sağlayacaktır” ifadelerine ilişkin, finansal analistler ile işletme yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı fark vardır. “İFR, kullanıcıların yıllık raporu okumadaki genel isteksizliğini azaltacaktır” ifadesine ilişkin akademisyen ve finansal analistlerin görüşleri arasında da anlamlı fark vardır. Ayrıca, “Kullanıcılar finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaktır” ifadesine ilişkin işletme yöneticileri ile akademisyenler arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür.

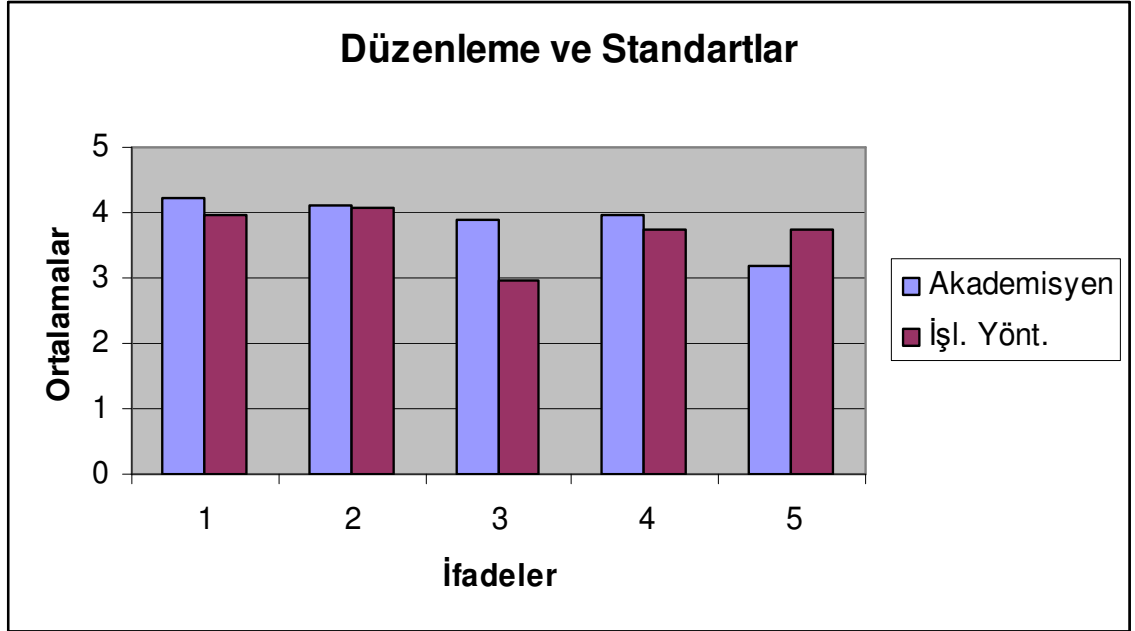
3.5.3. Düzenleme ve Standartlar

Bu bölümde, İFR ile ilgili düzenleme ve standara ilişkin akademisyenlerin ve işletme yöneticilerinin görüşleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 22: Düzenleme ve Standartlar

İfadeler	Genel		Akademisyenler (Ort.)	İşletmeler (Ort.)	P
	Ort.	S.S			
1	4,11	,82	4,22	3,96	,097*
2	4,10	,78	4,11	4,08	,863
3	3,49	1,11	3,89	2,96	,000*
4	3,87	,90	3,95	3,75	,236
5	3,42	1,09	3,17	3,75	,005*

Tablo 22'deki verilerin daha anlaşılır hale getirilebilmesi için ayrıca şekil 6'daki grafik oluşturulmuştur.

Şekil 7: Düzenleme ve Standartlar

Tablo 22'de ve Şekil 6'da görüldüğü gibi, “İFR için yeni düzenleme ve standartlara gereksinim duyulacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 4,11 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 4,22 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 3,96 ortalama ile en az işletme yöneticilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İFR için ulusal düzenlemeler yetersiz kalacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 4,10 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, ortalamalar 4'ün üzerinde çıkmakla birlikte, 4,11 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 4,08 ortalama ile en az işletme yöneticilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İnternetin dinamik ve evrensel yapısı düzenlemelerin yapılmasını zorlaştıracaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,49 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki

ortalamalara bakıldığında, 3,89 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 2,96 ortalama ile en az ise işletme yöneticilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Düzenleyiciler işletmelerin internet üzerinden daha fazla bilgi açıklanmasını isteyeceklerdir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,87 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 3,95 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 3,75 ortalama ile en az işletme yöneticilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Düzenlemeler beş yıl içinde İFR’yi zorunlu hale getirecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,42 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, en çok işletme yöneticilerinin 3,75 ortalama ile bu görüşü destekledikleri, en az ise akademisyenlerin 3,17 ortalama ile bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İFR için yeni düzenleme ve standartlara gereksinim duyulacaktır”, “İnternetin dinamik ve evrensel yapısı düzenlemelerin yapılmasını zorlaştıracaktır” ve “Düzenlemeler beş yıl içinde İFR’yi zorunlu hale getirecektir” ifadeleri için akademisyenler ve işletme yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı fark vardır.

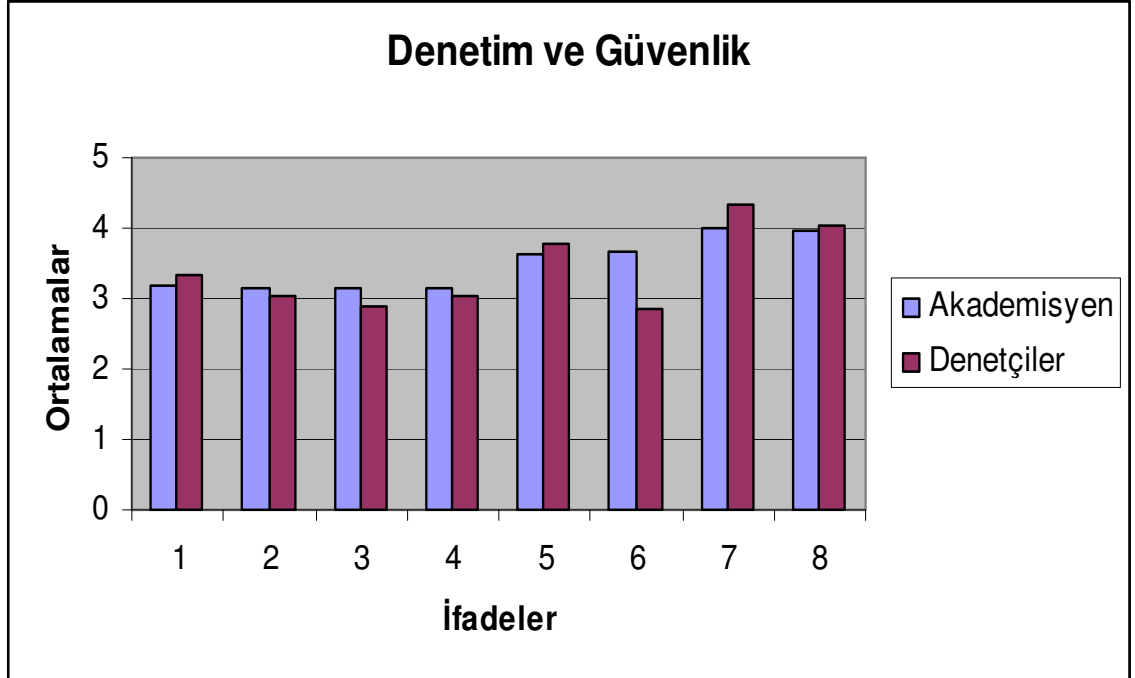
3.5.4. Denetim ve Güvenlik

Bu bölümde, İFR’nin denetimi ve güvenliği ile ilgili akademisyenlerin ve denetçilerin görüşleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 23: Denetim ve Güvenlik

İfadeler	Genel		Akademisyenler (Ort.)	Denetçiler (Ort.)	P
	Ort.	S.S			
1	3,25	1,25	3,19	3,33	,543
2a	3,10	1,10	3,16	3,02	,521
2b	3,02	1,15	3,13	2,88	,259
3	3,10	1,15	3,14	3,04	,653
4	3,70	1,12	3,63	3,79	,439
5	3,32	1,18	3,67	2,85	,000*
6	4,15	,73	4,00	4,35	,010*
7	3,99	1,03	3,95	4,04	,654

Tablo 23'deki verilerin daha anlaşılır hale getirilebilmesi için ayrıca Şekil 7'deki grafik oluşturulmuştur.

Şekil 8: Denetim ve Güvenlik

Tablo 23 ve Şekil 7'de görüldüğü gibi, “İFR mevcut denetim uygulamalarını etkilemeyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,25 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 3,33 ortalama ile en çok denetçilerin, 3,19 ortalama ile en az akademisyenlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Denetim raporunun denetlenmemiş bilgilerle birlikte yayımı, denetim raporunun web ortamında yayımlanmasını engelleyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,10 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 3,16 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 3,02 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Denetim raporunun değiştirilme tehlikesi, denetim raporunun web ortamında yayımlanmasını engelleyecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,02 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında 3,13 ortalama ile ençok akademisyenlerin; 2,88 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İnternetin gelişimi devam ettikçe güvenlik önemli bir sorun olmaktan çıkacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,10 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 3,14 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 3,04 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“İFR gerçek zamanlılığa doğru kaydıkça, denetim de dönemsellikten sürekliliğe doğru kayacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,70 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşüne genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 3,79 ortalama ile en çok denetçilerin, 3,63 ortalama ile en az akademisyenlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Denetçilerin sorumlulukları internette sunulan raporları incelemeye kadar uzanacaktır” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,32 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüş karşısında genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 3,67 ortalama ile en çok akademisyenlerin, 2,85 ortalama ile en az denetçilerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Finansal raporlar hakkındaki denetçi görüşü kamu için güvence olmaya devam edecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 4,15 çıkmıştır. Katılımcıların bu görüşüne genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 4,35 ortalama ile en çok denetçilerin, 4,00 ortalama ile en az akademisyenlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Denetim internet tabanlı olacak ve denetçilerin daha fazla internet ve sistem becerilerine sahip olması gerekecektir” görüşüne ilişkin genel ortalama 3,99 çıkmıştır.

Katılımcıların bu görüşe genel olarak katıldıklarını söyleyebiliriz. Gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında, 4,04 ortalama ile en çok denetçilerin, 3,95 ortalama ile en az akademisyenlerin bu görüşü destekledikleri görülmektedir.

“Denetçilerin sorumlulukları internette sunulan raporları incelemeye kadar uzanacaktır” ve “Finansal raporlar hakkındaki denetçi görüşü kamu için güvence olmaya devam edecektir” ifadelerine ilişkin akademisyenler ve denetçilerin görüşleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamunun aydınlatılması açısından finansal bilgilerin geniş bir kitleye hızlı ve zamanlı olarak ulaştırılması son derece önemlidir. Küreselleşme ile birlikte işletmelerin faaliyet alanları uluslararası pazarlara taşınmıştır. Böylece işletmelerle ilgili kişi ve grupların sayısı da artmıştır. Bu kişilerin işletmelerin finansal bilgilerine hızlı ve maliyetsiz ulaşmaları son derece önemlidir. Bilişim teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak finansal raporların sunumunda değişiklikler olmuştur. Önceleri basılı olarak sunulan finansal raporlar, bugün internetten sunulmaya başlanmıştır. İnternetin bilgiyi hızlı, etkin ve ekonomik olarak sunabilme yeteneği, finansal bilgilerin internetten sunulmasının ana nedenidir. İFR ile kullanıcılar finansal bilgilere doğrudan ve anında ulaşabilmektedirler.

Günümüzde İFR, sermaye piyasasının gelişmiş olduğu birçok ülkede yaygın olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde ise yeni omakla birlikte hızlı gelişen bir olgudur. Bu çalışma kapsamında İFR'nin ülkemizdeki uygulama boyutunu ortaya koymak ve geleceğe ilişkin eğilimleri belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. İMKB'de işlem gören şirketler üzerinde yapılan araştırmada, incelenen şirketlerin %85'nin web sitesinde finansal bilgi sundukları saptanmıştır. Bu şirketlerin İFR'yi daha çok geleneksel yıllık raporların bir tamamlayıcısı olarak kullandıkları görülmüştür. İFR kullanımının şirketten şirkete farklılık gösterdiği, yalnızca birkaç şirketin internet teknolojisinin sunduğu özellik ve araçları tam olarak kullandığı tespit edilmiştir.

Bununla birlikte yakın gelecekte, kağıt tabanlı raporlamanın yerini tamamen internet tabanlı raporlamaya bırakması ve/veya kağıt tabanlı raporlamanın ikinci planda kalması sözkonusudur. İFR'nin geleceğine ilişkin eğilimleri belirlemek amacıyla akademisyenler, finansal analistler, denetçiler ve işletme yöneticileri üzerine bir anket uygulanmıştır. Oluşturulan anket soruları dört grupta toplamıştır. Yapılan bu araştırmada elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

-Araştırmada kullanılan “Finansal raporlar internette eşzamanlı olarak yayımlanacaktır”, “İnternette finansal raporlama standart hale gelecektir” ve “Web tabanlı raporlar ile basılı raporlar arasında önemli farklar olacaktır” ifadelerine katılımcıların genel olarak katıldıkları belirlenmiştir. Fakat “Yakın gelecekte basılı raporların yerini tamamen web tabanlı raporlar alacaktır” ifadesine karşı kararsız kalmışlardır.

-Katılımcıların “İFR kullanıcıların finansal bilgilere erişimini kolaylaştıracaktır”, “Kullanıcılar finansal bilgilerin analizini yapabilecek akıllı yazılımlara sahip olacaktır” ve “İFR, hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltacaktır” ifadelerine büyük oranda katıldıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar bu gruptaki diğer ifadelere ise genellikle kararsız kalmışlardır.

-“İFR, için yeni düzenleme ve standartlara gereksinim duyulacaktır”, “İFR için ulusal düzenlemeler yetersiz kalacaktır”, “Düzenlemeler beş yıl içinde İFR’yi zorunlu hale getirecektir” ifadelerine verilen yanıtlar açısından akademisyenler ile işletme yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı fark olmasına rağmen genel olarak katılımcıların bu görüşlere katıldığı belirlenmiştir.

-“İFR mevcut denetim uygulamalarını etkilemeyecektir” ifadesine kararsız kalan katılımcılar; “Finansal raporlar hakkındaki denetçi görüşü kamu için güvence olmaya devam edecektir”, “Denetim internet tabanlı olacak ve denetçilerin daha fazla internet ve sistem becerilerine sahip olması gerekecektir” ifadelerine yüksek oranda katılmaktadırlar.

Yapılan açıklamalar çerçevesinde geleceğe yönelik olarak yapılması gerekenleri de şöyle sıralayabiliriz;

-İnternet üzerinden kamuya sunulacak finansal bilgilerin kapsamı, biçimi ve sunum aralıkları gibi konulara ilişkin düzenlemelere gereksinim vardır. İnternet üzerinden finansal bilginin sunulması günümüzde düzenlenmemiş durumdadır. İFR ile ilgili yasal düzenlemeler ve muhasebe standartlarının henüz bulunmaması gerek şirketler gerekse kullanıcılar için önemli bir sorundur. Bu yüzden İFR ve denetime ilişkin muhasebe ve denetim standartlarının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) tarafından internette finansal raporlama ve denetime ilişkin standartlar belirlenmelidir.

-Meslek kuruluşları, internet kullanımı ile ilgili etik ilkeleri belirleyerek yayınlamalı, işletmeler de bunları personele kazandırmalıdır. Bu çerçevede, bilgi teknolojileri ile ilgili eğitim programlarında etik konusuna yer verilmeli ve belirlenen ilkeler zaman zaman personele hatırlatılmalıdır.

-İMKB, borsada işlem gören şirketlerle ilgili ortak bir veri tabanı oluşturmalıdır. Yatırımcılar şirketlerin web sitesine gitmeden şirketlerle ilgili önemli bilgilere bu veri tabanından ulaşabilmelidir. Bu sayede yatırımcılar hem şirket bilgilerine daha kolay ulaşacaklar hem de bu bilgilere daha fazla güven duyacaklardır. Şirketler yatırımcı ilişkileri sayfasından İMKB'ye bağlantı sağlamalıdır. Eğer şirket web sitesinden diğer sitelere veya bilgilere bağlantı sağlanmışsa, bu bağlantılarla ilgili uyarılara yer verilmelidir.

- İşletmelerin web sitesinde yatırımcı ilişkilerine doğrudan link verilmeli ve firma-yatırımcı ilişkileri interaktif hale getirilecek şekilde yapılandırılmalıdır. Özellikle borsada işlem gören şirketlerin bilgi sunma işlevi hem iç hem de dış piyasalara yönelik olmalıdır. Bundan dolayı yabancı dil kullanımı sadece firmaların tanıtımı ile sınırlı kalmayıp, finansal bilgileri de kapsayacak şekilde yapılandırılmalıdır. Bu bağlamda finansal tablolar yaygın olarak kullanılan ikinci bir dilde de sunulmalıdır.

- Web sitesinde, bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolarla birlikte denetim raporuna mutlaka yer verilmelidir. Ancak denetim raporunun işletme tarafından değiştirilmesi veya web sitesinden çıkartılması gibi birçok güvenlik sorununu ortadan kaldırmak için, denetim raporu denetim firmasının web sitesinde yayınlanmalıdır. Bu durumda işletmelerin web sitesinde yayınlanan denetlenmiş finansal tablolardan, denetçinin web sitesinde yer alan denetim raporuna bağlantı(link) sağlanmalıdır.

-İFR ile ilgili denetçilerin sorumlulukları web sitesinde açıkça belirtilmelidir. Basılı raporların internette yayınlanması durumunda, denetçiler bu dönüşüm sürecini kontrol etmelidir. Denetçiler kağıt tabanlı denetlenmiş finansal tablolar ile müşteri web sitesinde yayınlanan finansal tabloların benzerliğini teyit etmelidir. Ayrıca denetçiler kullanıcılara güvence vermek için, web tabanlı denetlenmiş finansal tablolar ile web sitelerinde yayınlanmış diğer bilgiler arasındaki uygunluğu sağlamada sorumlu tutulabilirler. Bu konu geleneksel finansal tabloların denetim alanı dışında olmalıdır. Diğer bilgilerle ilgili güven sağlamak ayrı bir hizmet olarak önerilebilir. Denetçiler

şirketin web sitesinde yer alan bilgilerdeki önemli değişiklikleri dönemsel olarak izlemeli ve denetim raporunun geçerliliğine etki edebilecek bütün değişiklikleri denetim raporunu değiştirerek not etmelidirler.

-Web sitesinde denetlenmiş bilgilerle birlikte denetlenmemiş bilgiler de bulunmaktadır. Bu durumda kullanıcıların denetlenmiş bilgileri denetlenmemiş bilgilerden ayırt etmesi zorlaşacaktır. Bu ayrımı yapmayı kolaylaştıracak görsel işaretler (etiketleme, filigran vb) veya uyarı mesajları kullanılmalıdır. Şirketler ileriye yönelik projelerine yatırımcı ilişkileri sayfasında yer vermelidirler. İleriye yönelik çıkarımlar için yeterli miktarda uyarıcı ve açıklayıcı notlar eklenmelidir.

-Finansal raporlamada multimedya teknolojisi (ses, görüntü, grafik vb) kullanılarak, finansal bilgilerin sunumu daha etkili hale getirilmelidir. Kullanıcıların aradıkları bilgiye kolayca erişimini sağlamak amacıyla, finansal bilgilerin içeriği, anahtar kelimeleri kullanarak araştırılabilecek şekilde yapılandırılmalıdır. Kullanıcılar isterlerse, internet üzerinden sunulan finansal bilgileri çıktı olarak alabilmeli ve kendi bilgisayarına yükleyebilmelidirler.

-İşletmeler yukarıda açıkladığımız öneriler çerçevesinde finansal raporlamada interneti kullanırlarsa, güven ve açıklık ilkesi daha yaygın ve etkin uygulanma olanağı bulacaktır. Yatırımcıların güven duygusu arttıkça, daha fazla yatırımcı interneti kullanacak ve İFR yaygınlaşacaktır. Böylece bilginin daha yaygın ve adil olarak finansal piyasalara hızla iletimi yoluyla sermaye piyasasının etkinliği artacaktır.

Teknoloji ve ona doğru olan yönelimlerin hızı, gelecekteki durumu kestirmeyi zorlaştırmaktadır. Yeni gelişmeler ve değişimin sürekliliği, kuşkusuz yeni bilgi gereksinimlerini, yeni bilgi sunma araç ve yöntemlerini ortaya çıkaracaktır.

Sonuç olarak İFR geleneksel yönteme göre daha az maliyetli, daha kolay ve daha hızlıdır. Ayrıca gerçek zamanlı, ayrıntılı ve spesifik bilgileri sunma özelliğinin yanında işletmeler, yatırımcılar, finansal analistler ve diğer ilgili kişiler arasında interaktif iletişime olanak sağlamaktadır. Bu özellikler gelecekte İFR'yi kağıt tabanlı raporlamanın önüne geçirecektir. Ülkemizde internet kullanımı hızla yaygınlaşmakla birlikte, potansiyel yatırımcıların henüz tamamının kullandığı bir iletişim aracı değildir. Dolayısıyla bu süreçte işletmeler, internetten sundukları finansal bilgileri, diğer iletişim şekillerini de kullanarak daha önce veya eş zamanlı olarak sunmalıdırlar. Bu çerçevede

geleneksel raporlama yöntemi ile finansal bilgilerin kamuya açıklanmasına bir süre daha devam edilmelidir. Ayrıca finansal bilgilerin internet üzerinden yatırımcılara sunulduğu basılı raporlarda belirtilmeli ve çeşitli iletişim araçları kullanılarak duyurulmalıdır.

.....0.....

K A Y N A K L A R

- Accounting Standars Steering Committee,(1978), **The Corporate Report**, (Çev: Haluk Ünal), Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayın No.5, İstanbul.
- Acun, R., (2000), “**İnternet ve Telif Hakları**”, Bilgi Dünyası, C.1, S.1, ss.5-26.
- Akdoğan, N, Tenker, N., (1998), **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, Genişletilmiş 6. Baskı, Gazi Büro Yayınları, Ankara.
- Akın, C., (1996), **Her Yönüyle İnternet**, 1.Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Aksoy, R., “**Elektronik Pazarlamanın Gelişimi ve Geleneksel Pazarlama Uygulamalarının Dönüşümü**”, <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=209>, (Erişim Tarihi:01.02.2005).
- Allam,A., Lymer, A., (2003), “**Developments in Intenet Financial Reporting: Reviw &Analysis Across Five Developed Countries**”, International Journal of Digital Accounting Research, Dec 31.
- Amernic, J.H., (1998) “**Close Readings of Internet Corporate Financial Reporting: Towards a More Critical Pedagogy on the İnformation Highway**”, The Internet and Hpigher Education, V.1, N.2, ss.87-114.
- Argun,T.,“**Sanal Pazarlama**”, <http://www.bilgiyönetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=21>, (Erişim Tarihi:01.02.2005).
- Ashbaugh, H., Johnstone, K. M., Warfield T., D., (1999), “**Corporate Reporting on the Internet**”, Accounting Horizons,V.13, N.3, ss.241-257.
- Aslan, S., (2001), “**Bilgisayar Kullanımı Etiği ve The British Council**”, Akademik Bilişim Konferansı, 1-2 Şubat 2001, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Avlonitis, J. G., Karayanni, A. D., (2000),“**The Impact of Internet Use on the Business- to-Business Marketing**”, Industrial Marketing Management, Journal,V.17,June.
- Beceni, Y., (2004), “**Siber Uzayda Mahremiyet**”, II.Türkiye Bilişim Şurası Hukuk Çalışma Grubu, Mart, İstanbul.
- Beceni ,Y., “**Siber Suçlar ve Bilişim Etiği**”, <<http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/yasinbeceni/bölüm4.htm>>, (ErişimTarihi:15.01.2005).
- Berk, J., (2001), “**Leveraging The Internet for Financial Reporting**”, Financial Executive, V.17, N.3, ss.54-56.

- Bilgisayar Dershanesi, “**Bilgisayarda Etik**”, <<http://www.bilgisayardersanesi.com/guvenliketik.htm>>, (Erişim Tarihi:28.02.2005)
- Bozkurt, V., “**Sanal İşyeri: Kavramsal Çerçeve ve Yapısal Özellikler**”, <<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/3/veysel/veysel.html>>, (Erişim Tarihi:08.01.2005).
- Bozkurt, V., “**Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sonu mu?**”, <<http://www.isguc.org/vbozkurt4.htm>>, (Erişim Tarihi:28.02.2005).
- Börü, M., (1997), “**Aktif mi? İnteraktif mi?**”, BT Haber 23-29 Haziran.
- Cemalcılar, Ö., Önce, S., (1999), **Muhasebenin Kuramsal Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1093, Eskişehir.
- Cerrah, İ., “**Bilişim Teknolojileri ve Etik**”, <<http://bilisim.izmirpolis.gov.tr/siberetik.asp>>, (Erişim Tarihi:13.01.2005).
- Cevizci, A., (2002), **Etige Giriş**, Paradigma Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- Chasteen , L.G., Flaherty, R. C.E., O’connor, M.C., (1998) **Intermediate Accounting**, Irwin McGraw-Hill.
- Cisso, <http://www.cisso.com/warp/puplic/cc/so/cuso/smsso/hrez_pl.htm>, (Erişim Tarihi:25.11.2004).
- Cisco,<<http://www.cisco.com/global/TR/media/smbcube/eseminary/EcomSem.swf-microsoft>>, (ErişimTarihi:10.09.2005).
- Cook,F., “**Yetenek Avcılığı**”, <<http://www.kariyer.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=282>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).
- Cook, J. , “**Information and Communication Technology: the internet and company law**”, <<http://www.dti.gov.uk/cld/esrc4.pdf>>, (25.11.2004).
- Çivi,E.,“**Yeni Ekonomik Düzendeki KOBİler**”, <<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T25.pdf>>, (Tarih:20.11.2004).
- Çömlekçi, F., (ed.), (2004), **Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1585, Eskişehir.
- Debreceny, R., Gray, G. L., Rahman, A., (2002), “**The Determinants of Internet Financial Reporting**” , Journal of Accounting and Public Policy 21, s.371-394.

- Debreceny, R., Gray, G. L., (2001), “**The Production and Use of Semantically Rich Accounting Report on the Internet: XML and XBRL**”, *International Journal of Accounting Information Systems*, 2, ss.47-74.
- Debreceny, R., Gray, G. L., (1999), “**Financial Reporting on the Internet and the External Audit**”, *The European Accounting Review*, V.8, N.2, ss.335-350.
- Dokurer,S., “**Ülkemizde Bilişim Suçları ve Mücadele Yolları**”, <<http://www.bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/17.doc>>, (Erişim Tarihi:10.02.2005).
- Durukan, B., Özkan, S., (2002), “**Finansal Bilgi Sunumunda Bir Araç Olarak İnternet Kullanımı:İMKB’de İşlem Gören Şirketlerin Web Siteleri Üzerine Bir Araştırma**”, *Türkiye XXI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.307-332.
- E.Devlet Çalışma Grubu – C, (2004), **E.Devlet Dönüşüm Sürecinde Bilişim Güvenliği**, Ön Rapor.
- Erdal, M., Saygılı, S., “**İnternet Sağlık Sektöründe Gizlilik ve Etik Standartlar**”, <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=159>, (13.01.2005).
- Erdal,M., “**Elektronik İnsan Kaynakları Yönetimi**”, <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=158>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).
- Erdoğan, C., “**Elektronik Finans: Ekonomik ve Diğer Faktörler**”, <<http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi43/cemal.doc>>, (Erişim Tarihi: 10.01.2006).
- Ersoy, N. F., (2002), “**Finansal Hizmetlerde Müşteri İlişkileri Yönetimi Kavramı**”, *Pazarlama Dünyası*, Yıl.16, S.3, ss.4-11.
- Ettredge, M., Richardson, V. J, Scholz, S., (2000), “**Going Concern Auditor Reports at Corporate Web Sites: A Regulatory Loophole?**”, *Research in Accounting Regulation*, V.14, ss.3-22.
- Ettredge, M., Richardson, V. J, Scholz, S., (2002), “**Timely Financial Reporting at Corporate Web Sites?**”, *Communication of The ACM*, June ,V.45, N.6, ss.67-71.
- Fisher, R., Oyelere, P., Laswad, F., (2004), “**Corporate Reporting on the Internet: Audit Issue and Content Analysis of Practices**”, *Managerial Auditing Journal*, V.19, N.3, ss.412-439.
- Gates, B., (1999), **Dijital Sinir Sistemiyle Düşünce Hızında Çalışmak** (Çev.A.Cevat Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık A.Ş.İstanbul.
- Güneş, İ., “**Elektronik Ticaret ve Kobiler İçin Yeni Fırsatlar**” <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=242>, (Erişim Tarihi:10.01.2006).

- Göçgün, P., “**İşe Alımda Hızla Yaygınlaşan Bir Yöntem : E- İşe Alım**”
<http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/020705/428>,(Erişim Tarihi:05.02.2005).
- Hamill, J., (1997),“**The Internet and International Marketing**”, International Marketing Review, V.14, N.5.
- Hanson, E.I., Hamre, J. C.,(1996), **Financial Accounting**, Eighth Ed., The Dryden Press, Harcourt Brace College Publishers.
- Haskins, M.E, Ferris, K.R., Sack, R. J., Allen, L, (1997), **Financial Accounting and Reporting**, Second Edition, Irwin Inc.,
- Helvacıoğlu, A.D., Eraslan, İ.H., Bulu, M.,(2004), “**Dijitalleşen Dünyada Fikri mülkiyet Haklarının Ülkeler Açısından Küresel Rekabet Avantajı Oluşturmadaki Yeri**”, 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Osman Gazi Üniversitesi, 25-26 Kasım,Eskişehir.
- Hermanson, R. H., Edwards, J. D., Salmanson, R. F., (1983), **Accounting Principles**, Business Publications, Inc.,USA.
- Hurt, D. N., Kreuze, J. G., Langsam, S. A., (2001), “**Using the Internet for Financial Reporting**”, The Journal of Corporate Accounting&Finance, Mar/Apr. V.12, N.3, ss.67-76.
- HSBC, “**İnternet Bankacılığı**”, <[http://www.hsbc.com.tr/DoğrudanBankacılık/ Internet Bankacılığı/](http://www.hsbc.com.tr/DoğrudanBankacılık/InternetBankacılığı/)>, (Erişim Tarihi:25.12.2004).
- İnternet Kullanıcıları Derneği, “**Bilişim Suçları**”, <<http://www.tikd.org/suc.asp>>, (Erişim Tarihi:10.02.2005).
- Jones, M. J., Xiao J. Z., (2004), “**Financial Reporting on the Internet by 2010: a consensus view**”, Accounting Forum 28, ss.237-263.
- Jones, M. J., Xiao, J. Z., (2003), “**Internet Reporting: Current Trends and Trends by 2010**”, Accounting Forum V.27, N.2 June, ss.132-165.
- Jones, J. P., Stanwick, S., (2001), “**Elektronik-Based Financial Reporting**”, The Ohio CPA Journal, July- September, ss.31-34.
- Kamhi, J., “**Bilgisayar Ortamında Muhasebe Uygulamalarındaki Gelişmeler**”, <<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/04.SEMPOZYUM/3GUN1OTURUM/JakKamhi.doc>> ,(Erişim Tarihi:05.06.2006).
- Karakaya, M.,(1994), **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara.
- Karasioğlu, F., (2001), **İnternet Tabanlı Finansal Raporlama**, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No.266, Ankara.

- Keleş, A., Keleş, A., “**İnternette İnsan Kaynakları Yönetimi**”,
<<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/4.doc>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).
- Kepekçi, C.,(1983),**Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebenin Rolü**,
Eskişehir.
- Kınık, T., (2002), **Elektronik Finansın Gelişimi Karşısında Aracı Kuruluşlar**”
Yeterlilik Etüdü, Ankara.
- Kırılıdoğ, M., (2005), “**Bilişimin Aydınlik ve Karanlık Yüzü**”, Akademik Bilişim
Konferansı Bildirisi, 2-4 Şubat, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kieso, D.E., Weygandt, J. J., (1998), **Intermediate Accounting**, Ninth Edition,
Jonh Wiley and Sons, Inc.
- Kobitek, “**E.İş Süreçlerinin Uygulama Alanları**” ,
<<http://www.kobinet.com/makale.php?id=50>>, (Erişim Tarihi: 10.01.2006).
- Kristula, D., “**The History of Internet**”, <http://www.davesite.com/webstation/net_history.shtml>, (Erişim Tarihi:15.12.2004).
- Laudon, C. K., Laudon, J. P., (2000), **Management Information Systems:
Organization and Technology in the Networked Enterprise**, Prentice Hall.
- Laudon, C. K., Laudon, J. P., (2002), **Management Information Systems**, Prentice
Hall, Upper Saddle River.
- Laudon, C. K., Laudon, J. P., (2004), “**Management Information Systems:
Managing the dijital firm**”, (8 th Ed), Prentice-Hal Inc.
- Lewis, R., Pendril, D.L,(2000), **Advanced Financial Accounting**, Sixth Edition,
Financial Times Prentice Hall.
- Luca,<<http://www.luca.com.tr>> , (Erişim Tarihi:25.01.2006).
- Lymer, A., “**The Use of Internet for Corporate Reporting : a discussion of
the Issues and Survey of Current Usaage in the UK**”,
<<http://www.shu.ac.uk/schools/fsl/fisjnl/vol1996/pprs1997/lymer97.htm>>,
(Erişim Tarihi:05.10.2004).
- Lymer, A., Debreceny, R., (2003), “**The Auditor and Corporate Reporting on the
Internet: Challanges and Institutions Responses**”, International Journal of
Auditing, V.7, ss.103-120.
- Menekşe, N., “**Ernst & Young e-HR Uygulamaları**”, <<http://www.insankaynaklari.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=975>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).

- Milliyet Gazetesi, “**B.B. adını gören kaçsın**” <<http://www.milliyet.com.tr/2005/04/08/yasam/axyas02.html>>, (Erişim Tarihi:08.04.2005).
- Oyalere, P., Laswad, F., Fisher, R., (2003), “**Determinants of Internet Financial Reporting by New Zealand Companies**”, Journal of International Financial Management and Accounting, V.14, N.1, ss.26-63.
- Önal, M., Pekdemir, R., “**Bilgi Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri**”, <<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/04.SEMPOZYUM/2GUN2OTURUM/02RECEP%20PEKDEMİR181.doc>>, (Tarihi: 05.06.2006).
- Özkul, A.E., (ed.), (2003), **Temel Bilgi Teknolojileri**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1418, Eskişehir.
- Öztürk, A.S., (2000), **Hizmet Pazarlaması**, Birlik Yayınevi, Eskişehir.
- Özden, M.C., ” **e-İK: Teknoloji mi? Kültür mü?** ”, <<http://www.insankaynaklari.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=990>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).
- PC Life, “**İnternetin Kısa Tarihi**”, 26.11.1996.
- Philippa, W., (1999), **İnternet**, Tübitak Yayınları (Çev.Selma İkiz), Ankara.
- Rezaee, Z. Et al., (2002), “**Continuous Auditing Capability: Building Automated Auditing Capability**”, Auditing: A Journal of Practive&Theory V.21, N.1, ss.147-163.
- Sevim A., (2005), ” **Dijital Uygulamaların Muhasebe Eğitimi Üzerine Etkileri**”, Türkiye XXIV.Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 27-30 Nisan, Fethiye.
- Sürmeli, F., (ed.), (2005), **Muhasebe Bilgi Sistemi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1644, Eskişehir.
- Şahin, M., (ed.), (2003), **Yönetim Bilgi Sistemi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No.1471, Eskişehir.
- Şimşek, Z., (1997), “ **İnternet İşletmeciliği Niçin ve Nasıl**”, İktisat İşletme Dergisi, No.137.
- Uzay, Ş., “**21. Yüzyılın Başında Muhasebe Mesleğine Etkileyen Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Değerlendirmeler**”, <<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/67MaliCozum/23%20saban%20uzay.pdf>>, (Tarih: 05.06.2006).
- Ünal, M., (2000), **İnternet Aracılığıyla Kamuyu Aydınlatma ve Halka Arz İşlemleri**, Yeterlik Etüdü, Ankara.

- Üçer, S. A., “**Yeni Ekonomi İnsan Kaynaklarında Neleri Değiştirdi?**”
<<http://www.insankaynaklari.com/CN/ContentBodyID=2413>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).
- Üstün, R., (1982), **Muhasebe Bilgilerinin Finansal Kontrol Amacıyla Bölüm Yöneticilerine İletilmesi ve Bir Anket Uygulaması**, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No:242, Eskişehir.
- Taner, T., Karasioğlu, F., “**Kamunun Aydınlanması Açısından Finansal Bilgi Kaynakları ve Bağımsız Denetim Fonksiyonu**”,
<<http://www.stratejiyonetim.net/fehmi1.htm>>, (Erişim Tarihi:10.11.2005).
- Tanılır, M. N.,(2000), “**İnternet Suçları İle Mücadele Ederken Bireysel Mahremiyetin Korunması**”, Kriminoloji Master Tezi, Middlesex Üniversitesi, Londra.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, “**İnternet Etiği**”, <<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/internetEtigi/internetetigi1.pdf>>, (Erişim Tarihi: 13.01.2005).
- Tekin, M., Güleç, H.K., Burgess, T., (2000), **Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi**, Damla Ofset, Konya.
- Türkiye Bilişim Şurası, **Bilişim Suçları ve Hukuk**,
<<http://bilisimsurası.org.tr/dosyalar/10.doc>>, (Erişim Tarihi:10.02.2005).
- Toraman, C.,(2001), “**Finans Etiğinin Yönetimdeki Yeri**”, Muhasebe ve Finans Dergisi, MUFAD, S.9.
- Turan, E., “**Şirketler Web Tabanlı Çözümler İle Bir Adım Önde**”,
<<http://www.kariyer.com/CN/ContentBody.asp?BodyID=2837>>, (Erişim Tarihi:05.02.2005).
- Türkiye Bilişim Vakfı, “**Meslek Etiği**” <<http://www.tbv.org.tr>>, (Erişim Tarihi:15.02.2005)
- Wagenhofer, A., (2003), “**Economic Consequences of Internet Financial Reporting**”, Schmalenbach Business Review, V.55, October, ss.262-279.
- Xiao, Z., Jones, M. J., Lymer, A., (2002), “**Immediate Trends in Internet Reporting**”, The European Accounting Review, V.11, N.2, ss.245-275
- Xiao, J.Z, Yang H., Chow. W., (2004), “**The Determinants and Characteristics of Voluntary Internet-Based Disclosures by Listed Chinese Companies**”, Journal of Accounting and Public Policy 23, ss.191-225.
- Yılancı M., (1992) **İşletmelerde İç Kontrol Yapısının Değerlendirilmesinin Denetim Karar Sürecindeki Yeri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:631, Kütahya.

Yılmaz, H., “**İşletmelerde İnternet Organizasyon İlişkisi ve Sanal Örgütlenmeye Yönelik Bir Model Önerisi**”, <http://www.geocities.com/ceteris_paribus_tr2/h_yilmaz6.doc>, (Erişim Tarihi:10.01 .2005).

Yörük, N., “**E.Finans: Finansal Görünümün Yeniden Biçimlenmesi**”, <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=230>, (Erişim Tarihi:10.01.2006).

Yücel, G., (1986), **İşletmelerde İç Raporlama Sistemi**, İstanbul.

EKLER**EK-1:
GELİŞMİŞ DÖRT ÜLKEDE İNCELENEN ŞİRKETLER LİSTESİ
ABD**

NO	ŞİRKET ÜNVANI	WEB ADRESİ
1	A. O. Smith Corporation	http://www.aosmith.com
2	A.G. Edwards Inc.	http://www.agedwards.com
3	AAR Corporation	http://www.aarcorp.com
4	Aaron Rents, Inc.	http://www.aaronrents.com
5	ABB LTD.	http://www.abb.com/
6	Abbott Laboratories	http://www.abbott.com/
7	Abercrombie & Fitch	http://www.abercrombie.com/
8	Abitibi-Consolidated, Inc.	http://www.abitibiconsolidated.com/
9	ABM Industries Incorporated	http://www.abm.com/ilwwcm/connect/ABM/Home/
10	ABN AMRO Capital Funding Tr.	http://www.abnamro.com
11	ACA Capital Holdings, Inc.	http://www.aca.com/
12	Acadia Realty Trust	http://www.acadiarealty.com
13	Accenture Ltd	http://www.accenture.com/
14	ACCO Brands Corporation	http://www.accobrand.com
15	Accuride Corporation	http://www.accuridecorp.com
16	ACE Limited	http://www.ancelimited.com/AceLimitedRoot/
17	ACM Managed Dollar Income Fund, Inc.	http://www.alliancebernstein.com
18	Actuant Corporation	http://www.actuant.com
19	Acuity Brands, Inc.	http://www.acuitybrands.com
20	ADESA, Inc.	http://www.adesainc.com/
21	Administaff, Inc.	http://www.administaff.com/
22	Advance Auto Parts, Inc.	http://www.advanceautoparts.com/
23	Advanced Medical Optics, Inc.	http://www.amo-inc.com/site/
24	Advantage Energy Income Fund	http://www.advantageincome.com/
25	Advantest Corporation	http://www.advantest.co.jp/

AVUSTRALYA

NO	ŞİRKET ÜNVANI	WEB ADRESİ
1	ABC Learning Centres	http://www.childcare.com.au/
2	A1 Minerals Limited	http://www.a1minerals.com.au/
3	Abacus Property Group	http://www.abacusproperty.com.au
4	ABB Grain Limited	http://www.abb.com.au/
5	Aberdeen Leaders Limited	http://www.aberdeenasset.com.au/
6	ABM Resources NL	http://www.abmresources.com.au
7	Abra Mining Limited	http://www.abramining.com.au
8	Accent Resources NL	http://www.accentresources.com.au
9	Access Providers Ltd	http://www.accessproviders.com.au/
10	Acclaim Exploration NL	http://www.acclaimexploration.com.au/
11	Acrux Limited	http://www.acrux.com.au
12	Acuron Limited	http://www.acuron.com.au
13	Adcorp Australia Limited	http://www.adcorp.com.au
14	Adelaide Bank Limited	http://www.adelaidebank.com.au
15	Adelaide Brighton Limited	http://www.adbri.com.au
16	AdelphiEnergy Limited	http://www.adelphienergy.com.au/
17	Aditya Birla Minerals Limited	http://www.adityabirlaminerals.com.au
18	Admerex Limited	http://www.admerexgroup.com
19	Admiralty Resources	http://www.ady.com.au
20	Adsteam Marine Limited	http://www.adsteam.com.au/
21	AdultShop Limited	http://www.adultshop.com/
22	Advance Energy Limited	http://www.advanceenergyltd.com.au/
23	Advance Healthcare Group Limited	http://www.advancehealthcare.com.au/

24	Advanced Energy Systems	http://www.aesltd.com.au
25	Advanced Engine Components Limited	http://www.advancedengine.com/

İNGİLTERE

NO	ŞİRKET ADI	WEB ADRESİ
1	Abacus Group PLC	http://www.abacus-group.co.uk
2	Abbey PLC	http://www.abbey.com
3	Abbeycrest PLC	http://www.abbeycrest.co.uk
4	Abbot Group PLC	http://www.abbotgroup.com
5	Abcam PLC	http://www.abcam.com
6	Aberdeen Asian Income Fund Limited	http://www.asian-income.co.uk/
7	Aberdeen Asian Smaller Co's Inv Tst	http://www.asian-smaller.co.uk
8	Aberdeen Asset Management PLC	http://www.aberdeen-asset.com
9	Aberforth Geared Cap	http://www.aberforth.co.uk
10	Absolute Capital Mgmt Holdings Ltd	http://www.abcapman.com
11	Acal PLC	http://www.acalplc.co.uk
12	Acambis PLC	http://www.acambis.com
13	Access Intelligence PLC	http://www.accessintelligence.com
14	Accident Exchange Group PLC	http://www.accidentexchange.com
15	Accsys Technologies PLC	http://www.accsysplc.com
16	Accuma Group PLC	http://www.accumagroup.com
17	Acertec PLC	http://www.acertec.com
18	ACP Capital Limited	http://www.acpcapital.com
19	ADDleisure PLC	http://www.addleisure.com
20	Addworth PLC	http://www.addworth.co.uk/
21	ADEPT Telecom plc	http://www.adept-telecom.co.uk
22	ADL PLC	http://www.adlcare.com
23	Admiral Group PLC	http://www.admiralgroup.co.uk
24	Advanced Medical Solutions Grp PLC	http://www.admedsol.com
25	Advanced Power Components PLC	http://www.apc-plc.co.uk

YENİ ZELLANDA

No	ŞİRKET ADI	WEB ADRESİ
1	Abano Healthcare Group Limited	http://www.abanohealthcare.co.nz/
2	AFFCO Holdings Limited	http://www.affco.co.nz/
3	Air New Zealand Limited	http://www.airnewzealand.com/
4	Allied Farmers Limited	http://www.alliedfarmers.co.nz/
5	Allied Work Force Group Limited	http://www.labourhire.co.nz/
6	AMP NZ Office Trust	http://www.anzo.co.nz/
7	APN News & Media Limited	http://www.apn.com.au/
8	Auckland International Airport Ltd	http://www.auckland-airport.co.nz/
9	Austral Pacific Energy Ltd	http://www.austral-pacific.com/
10	Australian Foundation Investment Company Ltd	http://www.afi.com.au/
11	Babcock & Brown Infrastructure	http://www.primeinfrastructure.com.au/
12	Barramundi Limited	http://www.barramundi.co.nz/
13	BBI Networks Limited	http://www.powerco.co.nz/
14	BIL International Limited	http://www.bilgroup.com/
15	BLIS Technologies Limited	http://www.blis.co.nz/
16	Blue Star Print Group Limited	http://www.bspeg.co.nz/
17	Botry-Zen Limited	http://www.botryzen.co.nz/
18	Briscoe Group Limited	http://www.briscoegroup.co.nz/
19	Broadway Industries Limited	http://www.broadwayindustries.co.nz/
20	Burns Philp Finance	http://www.burnsphilp.com/
21	ICP Biotechnology Limited	http://www.icpbio.com/
22	The Bankers Investment Trust Plc	http://www.henderson.com/
23	Cabletalk Group Limited	http://www.cabletalk.co.nz/
24	Cadmus Technology Limited	http://www.cadmus.co.nz/
25	Calan Healthcare Properties Trust	http://www.calan.co.nz/

EK-2: GELİŞMİŞ ÜLKELERDE YATIRIMCI İLİŞKİLERİ WEB SAYFASI ÖRNEKLERİ

[Furniture](#) • [Electronics](#) • [Appliances](#) • [Computers](#)

Aaron Rents, Inc.®

[FURNITURE
ELECTRONICS](#)

[COMPUTERS
APPLIANCES](#)

[Investor Relations](#) | [Store Locator](#) | [Aaron's Sports](#)

Investor Relations

- [Overview](#)
- [Corporate Governance](#)
- [Stock Quote](#)
- [Stock Chart](#)
- [Press Releases](#)
- [Calendar](#)
- [Analysts](#)
- [Earnings Estimates](#)
- [Fundamentals](#)
- [Dividend History](#)
- [Annual Reports](#)
- [SEC Filings](#)
- [How to Invest in Aaron Rents](#)
- [Info Request](#)
- [Email Alerts](#)

[Store Locator](#)

[Aaron's Sports](#)

Investor Relations

 [Webcast](#)
Q1 2007 Aaron Rents, Inc. Earnings Conference Call (Replay)
 04/26/07 at 10:30 a.m. ET

 [Webcast](#)
Q4 2006 Aaron Rents, Inc. Earnings Conference Call (Replay)
 02/21/07 at 10:30 a.m. ET

 [Webcast](#)
Q3 2006 Aaron Rents, Inc. Earnings Conference Call (Replay)
 10/26/06 at 10:30 a.m. ET

 [Webcast](#)
Q2 2006 Aaron Rents, Inc. Earnings Conference Call (Replay)
 07/27/06 at 10:30 a.m. ET

Featured Reports

- [First Quarter 2006 Chairman's Letter](#)
- [Aaron Rents, Inc. Investor Presentation](#)

Stock Quote

RNT (Common Stock)

Exchange	NYSE (US Dollar)
Price	\$28.41
Change(%)	▼ 0.43 (1.49%)
Volume	49,800

Data as of 05/14/07 12:02 p.m. ET
Minimum 20 minute delay
[Refresh quote](#)

Investor Centre

Our Company

Our Businesses

News

Investors

[Email delivery of reports](#)
[Subscribe to News](#)
[Latest Financials](#)
[Shareholder Reports](#)
[Shareholder Meetings](#)
[Shareholder Newsletter](#)
[Investor Presentations](#)
[Shareholder Services](#)

Contact Us

Careers

Welcome to the Investor Centre. This section has been developed especially for our investors and interest

Share Price

Abano Healthcare Group's shares are now trading under the new ticker code of ABA. Previously the shares

Latest Financials

The latest financial results for the company to year ending 31 May 2006 are available...[click here](#).

Aberdeen Group

Investor Relations Home
Board of Directors
Financial Calendar
Financial Highlights
Key Financial Data
Presentations
Report and Accounts
RNS Announcements
Terms of Reference
E-Alert Service
Contact Us

Share price 211.00
Price as at 17:29:49 BST on 14/5/2007
Code: ADN.L
Detailed Share Price Information

Latest Financial Results
1 May 2007
 Aberdeen Asset Management PLC announces interim results for six months to 31 March 2007

E-alert Service
 Register with Aberdeen's e-alert service to get e-alerts on the latest Aberdeen Asset Management PLC news, financial results, calendar of events and presentations

Group Profile
Aberdeen Asset Management PLC is an international investment management group, managing assets for both institutions and private individuals from offices around the world.

Total Group Funds Under Management and Advice
£80.4 billion
US\$157.7 billion
€118.5 billion
Source: Aberdeen Asset Management PLC as at 30 March 2007
Requires **Adobe Reader**
 Aberdeen Group Presenter

Group News
1 May 2007
Aberdeen Asset Management PLC announces interim results for six months to 31 March 2007 **more**
25 April 2007
Aberdeen Asset Management to Invest in Scottish Golf Team **more**
23 April 2007
Aberdeen launches property fund for France and Southern Europe - Acquires landmark office building in Paris **more**

About Us
Find out more about Aberdeen Asset Management, view financial information and meet our Board of Directors. **Visit our About Us website**

Search: go >>
[CDO Account Login](#) [Careers](#) [Contact Us](#)
[About ACA Capital](#)
[Products & Services](#)
[Investor Relations](#)

Investor Relations

[Investor Relations](#)
[Financial Information](#)
[SEC Filings](#)
[Rating Agency Reports](#)
[Stock Information](#)
[Press Releases](#)
[Corporate Governance](#)
[Management & Directors](#)
[Analyst Coverage](#)
[Presentations and Webcasts](#)
[Calendar of Events](#)
[Email Updates](#)

Webcast

Q1 2007 ACA Capital Holdings, Inc. Earnings Conference Call (Replay)
05/10/07 at 11:00 a.m. ET

Corporate Profile

ACA Capital is a holding company that provides asset management services and credit protection products to participants in the global credit derivatives markets, structured finance capital markets and public finance capital markets. ACA Capital's asset management services are provided through its asset management subsidiaries, ACA Management, L.L.C. and ACA Capital Management (U.K.) Pte. Limited, and its credit protection products are provided through its "A" rated financial guaranty insurance subsidiary, ACA Financial Guaranty Corporation. ACA Capital Management (U.K.) Pte. Limited is authorized and regulated by the Financial Services Authority.

Stock Quote

ACA (Common)

Exchange NYSE (US Dollar)

Price \$14.20

Change (%) ▼ 0.2 (1.39%)

Volume 11,500

 Data as of 05/14/07 12:08 p.m. ET
 Minimum 20 minute delay
[Refresh quote](#)

Featured Report

[2006 Annual Report](#)

Recent News

[More >>](#)

Date	Title	
05/09/07	ACA Capital Reports Financial and Economic Results for the First Quarter Ended March 31, 2007	
04/25/07	ACA Capital Conference Call to Discuss First Quarter 2007 Earnings Set for May 10, 2007 at 11 A.M. EDT	
03/30/07	ACA Capital Appoints Robert Moravec as Vice President, Corporate Credit	
03/13/07	ACA Capital Adds Approximately \$1.6 Billion in Assets Under Management	

Investor Relations Contact:

Adam Willkomm, Treasurer, 212-375-2085

ACA Capital Holdings, Inc.

E-mail: awillkomm@aca.com

 Search

[ABOUT ACAL](#) [PRODUCT OVERVIEW](#) [WORLDWIDE CONTACTS](#) [INVESTORS](#) [NEWS CENTRE](#)

- [IR Home](#)
- [Financial Reports](#)
- [Presentations](#)
- [Financial Summary](#)
- [Regulatory News](#)
- [Major Shareholders](#)
- [Share Price Info](#)
- [Events Calendar](#)
- [Investor Contacts](#)
- [Shareholder Services](#)
- [Corporate Governance](#)
- [Board Committees](#)
- [CSR](#)

Latest Results & Reports

Unaudited Interim Results for the six months to 30 September 2006

dated 04 Dec 2006

Annual Report 2006

dated 12 Jul 2006

Preliminary Results Announcement

dated 19 Jun 2006

Share Price

Price : 413.25GBP
Change : -7.00
Updated : 14 MAY 2007 15:37 GMT

[More Share price information](#)

[E-mail news alert signup](#)

COMPANY STRATEGY	KEY FINANCIAL DATA	FINANCIAL INFORMATION	REGULATORY NEWS	SHARE PRICE INFORMATION	EVENT CALENDAR	
<p>SHARE PRICE 36.50 GBp 17:29 BST 14/05/2007 <i>Update every 20 mins.</i> Share Price Chart</p> <p>ANNUAL REPORT 2006 Annual Report</p> <p>PRINTABLE PAGE </p> <p>ALERT SERVICE </p>	<p>Accuma Group Plc is a specialist financial solutions provider and one of the largest of its kind in the UK.</p> <p>The company helps individuals regain financial control by offering professional advice on the most appropriate course of action based on their circumstances, at no cost to the individual.</p> <p>We have developed this Investor Relations section to provide current or potential investors with comprehensive, detailed and up to the minute information.</p>				 <p>Latest News</p> <p>04/05/2007 REG-Accuma Group PLC Trading Update 11/04/2007 REG-Accuma Group PLC Interim Results</p> <p>More news</p>	
<p>DISCLAIMER</p>		<p>PRIVACY STATEMENT</p>		<p>CONTACT US</p>		<p>ACCUMA CONSUMER SITE</p>

COMPANY OVERVIEW	TECHNOLOGY	PRODUCTS	BUSINESS DEVELOPMENT	CAREERS	MEDIA ROOM	INVESTOR
						

[INVESTOR](#) > INVESTOR CENTRE

- welcome
- company overview
- news & announcements
- analyst reports
- financial reports
- presentations
- share price information
- shareholder information
- events calendar
- email alerts
- corporate governance
- investor faq
- search ir

Welcome to our Investor Centre

Welcome to the Acrux Limited investor centre. This section is designed to give current and potential investors access to our important public information.

As and when new announcements are made to market, we will update this section of our website.

To keep up to date with our announcements and news via email, [click here](#) and subscribe to Email Alerts.

We invite you to browse through our investor centre. If you don't find the information you're seeking, try the [Investor FAQs](#) page or [contact us](#).

THE DRIVE TO LEAD **ATU LISTED NYSE**

About Actuant

Investor Relations

Careers

[Analyst Coverage](#) | [Audio Archives](#) | [Calendar of Events](#) | [Contact Information](#) | [Corporate Governance](#) | [Dividends](#) | [E-mail Alerts](#) | [Financial Reports](#) | [First Call Estimates](#) | [Fundamentals](#) | [Information Request](#) | [Investor FAQ](#) | [News Releases](#) | [Ownership Summary](#) | [Presentations](#) | [SEC Filings](#) | [Stock Information](#)

Investor Relations Home

Certain comments on this website represent forward-looking statements made pursuant to the provisions of the Private Securities Litigation Reform Act of 1995. Management cautions that these statements are based on current estimates of future performance and are highly dependent upon a variety of factors, which could cause actual results to differ from these estimates. Actuant's results are also subject to general economic conditions, variation in demand from customers, the impact on the economy ... [More >>](#)

ATU (Common Stock)	
Exchange	NYSE (US Dollar)
Price	\$52.20
Change (%)	▼ 0.28 (0.53%)
Volume	55,400
Data as of 05/14/07 12:13 p.m. ET Minimum 20 minute delay	
Refresh quote	

Featured Report

 [2006 Annual Report](#)

Recent News

[More >>](#)

Date	Title	
05/04/07	Actuant Announces Executive Appointments	
04/16/07	Actuant Acquires T.T. Fijnmechanica	
04/02/07	Actuant's Enerpac Division Recognized as Outstanding Supplier by Grainger	

Upcoming Events

[More >>](#)

There are currently no events scheduled.

Receive E-mail Alerts

Sign up to receive e-mail alerts whenever Actuant Corporation posts new information to the site. Just enter your e-mail address and click Submit.

[Home](#)
[Contact us](#)
[Subscribe](#)

[About us](#)

[Investor Information](#)

[Divisions](#)

[Sustainability](#)

[People and Careers](#)

[Corporate Governance](#)

[Procurement](#)

[Calendar of events](#)

[ASX releases](#)

[Financial results](#)

[AGMs](#)

[Annual reports](#)

[Share registry](#)

[Email updates](#)

- * 2006 Financial Report and Director's Report
- * Record net profit of \$102.1m for full year 2006. Dividend 13.5 cps, including 6.0cps special dividend, fully franked.
- * 2006 Results presentation

Adelaide Brighton Ltd is a leading integrated supplier of cement and lime to the construction, engineering and infrastructure and resource industry sectors in Australia.

ASX Share Price **\$3.620** AUD At 4:11pm AEST

With its origins dating back to 1882 at Brighton, South Australia, the Company today has operations in all mainland states and territories of Australia and employs 1300 people.

Adelaide Brighton is a listed company on the Australian Securities Exchange and a member of the S&P/ASX 200 Index, with a market capitalisation of over \$1.7bn.

- Cement
- Lime
- Drymix
- Flyash
- Concrete
- Clinker
- Concrete products

© Copyright Adelaide Brighton Ltd February 2007 [Legal notice](#) > [Privacy notice](#)

The Admiral Group plc

ABOUT US

CORPORATE

INVESTOR RELATIONS

PRESS OFFICE

JOB VACANCIES

CONTACT US

Investor Relations

Welcome to the Admiral Group plc investor relations pages. We hope you find these pages a useful source of information regarding news and information related to Admiral Group plc.

Please use the Request Information link to contact us with any investor relations enquiry, or feedback regarding this site.

Latest update:

2006 full year results:

- [View 2006 Annual Report](#)

2006 interim results:

 [Interim financial statements - download](#)

AGM 2007:

 [Notice of AGM - download](#)

 [Letter to shareholders - download](#)

Historical information:

<ul style="list-style-type: none"> ▶ Presentations ▶ Financial Reports ▶ Request Information ▶ Register for updates 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Annual General Meeting ▶ Financial Calendar ▶ Press Releases ▶ Latest Share Price
---	--

© Admiral Group plc 2005 | [Accessibility](#) | [Site Map](#)
[home](#) | [print](#)

[HOME](#)[ABOUT US](#)[PRODUCTS](#)[INVESTOR RELATIONS](#)[NEWS & EVENTS](#)[CONTACT US](#)

INVESTOR RELATIONS

[Key Company Strategies](#)[Latest ASX Release](#)[ASX Release Archive](#)[ASX Share Price](#)[Financial Reports](#)[Corporate Directory](#)

Financial Reports

The Following Reports are in PDF file format (Portable Document Format). To view the following PDF documents you will require the Adobe Acrobat Reader or the equivalent Plugin for your browser. Click [here](#) to download the Acrobat Reader.

2007

QUARTERLY REPORT - 31 March 2007

[7 Pages \(PDF 389k\)](#)

HALF YEARLY REPORT - 31 December 2006

[23 Pages \(PDF 604k\)](#)

QUARTERLY REPORT - 31 December 2006

[6 Pages \(PDF 403k\)](#)

2006

QUARTERLY REPORT - 30 September 2006

[6 Pages \(PDF 398k\)](#)

ANNUAL REPORT - 30 June 2006

[68 Pages \(PDF 941k\)](#)

QUARTERLY REPORT - 30 June 2006

[6 Pages \(PDF 352k\)](#)

QUARTERLY REPORT - 31 March 2006

[6 Pages \(PDF 182k\)](#)

HALF YEARLY REPORT - 31 December 2005

[30 Pages \(PDF 305k\)](#)

QUARTERLY REPORT - 31 December 2005

[6 Pages \(PDF 184k\)](#)

ABOUT APN NEWS & MEDIA | CORPORATE GOVERNANCE | INVESTOR NEWS | VISIT OTHER APN SITES | CONTACT APN

SHARE PRICE | ANNOUNCEMENTS | ANNUAL AND HALF YEAR REPORTS | FINANCIAL RESULTS | INVESTOR ENQUIRIES

INVESTOR NEWS

Share price (Aus | NZ)
View APN's share price for [Australia](#) and [New Zealand](#).

Announcements
Read APN News and Media's [latest announcements](#).

Annual and Half year reports
Download [reports and presentations](#), current and archived.

Financial results
Download APN [financial results](#) and presentations.

Financial Calendar	
2006 full year end	30 December 2006
2006 annual result announced	20 February 2007
2007 half year end	30 June 2007

The above dates are indicative and are subject to change.

PRIVACY STATEMENT >>

calan

HOME | ABOUT CALAN | OUR PORTFOLIO | INVESTOR RELATIONS | CONTACT US

Investor Relations

- Governance
- Unit Price
- Performance
- Highlights
- Press Releases**
- Announcements to NZX
- Publications**
- Annual Reports
- Interim Reports
- Listing Profile
- Private Finance for Private Facilities
- How the Stock Market Values Listed Property Vehicle
- Ferrier Hodgson's Independent Appraisal Report
- Financial Calendar
- Analysts

"Investor Relations."

Calan Healthcare Properties Trust was established to provide investors with an opportunity to invest in quality properties operated exclusively in the health sector. The Trust does not operate health care facilities itself. Rather its function is to identify and purchase quality health care properties and lease them to experienced operators. In some cases, the Trust will undertake the design and construction of a health care related property for particular health service providers. These properties may include surgical and medical facilities, geriatric and continuing care facilities, primary health care facilities and health support facilities.

All your investor information is available on the lefthand links. Please feel free to browse through this information.

**EK-3:
FORM 10-K****A. O. Smith Corporation
Index to Form 10-K
Year Ended December 31, 2006****Part I**

- Item 1. Business
- Item 1A. Risk Factors
- Item 2. Properties
- Item 3. Legal Proceedings
- Item 4. Submission of Matters to a Vote of Security Holders

Part II

- Item 5. Market for Registrant's Common Equity, Related Stockholder Matters and Issuer Purchases of Equity Securities
- Item 6. Selected Financial Data
- Item 7. Management's Discussion and Analysis of Financial Condition and Results of Operations
- Item 7A. Quantitative and Qualitative Disclosures About Market Risk
- Item 8. Financial Statements and Supplementary Data
- Item 9. Changes in and Disagreements with Accountants on Accounting and Financial Disclosure
- Item 9A. Controls and Procedures

Part III

- Item 10. Directors and Executive Officers of the Registrant
- Item 11. Executive Compensation
- Item 12. Security Ownership of Certain Beneficial Owners and Management and Related Stockholder Matters
- Item 13. Certain Relationships and Related Transactions
- Item 14. Principal Accounting Fees and Services

Part IV

- Item 15. Exhibits, Financial Statement Schedules

EK -4:
FORM 10-Q

A. O. Smith Corporation
Index to Form 10-Q
For the quarterly period ended September 30, 2006.

Part I. Financial Information

Item 1. Financial Statements (Unaudited)

Condensed Consolidated Statements of Earnings - Three and nine months ended
September 30, 2006 and 2005

Condensed Consolidated Balance Sheets - September 30, 2006 and December 31, 2005

Condensed Consolidated Statements of Cash Flows - Nine months ended September 30,
2006 and 2005

Notes to Condensed Consolidated Financial Statements - September 30, 2006

Item 2. Management's Discussion and Analysis of Financial Condition and Results of Operations

Item 3. Quantitative and Qualitative Disclosure of Market Risk

Item 4. Controls and Procedures

Part II. Other Information

Item 1. Legal Proceedings

Item 4. Submission of Matters to a Vote of Security Holders

Item 5. Other Information

Item 6. Exhibits and Reports on Form 8-K

EK-5:
TÜRKİYE'DE İNCELENEN ŞİRKETLERİN ÜNVANI VE WEB ADRESLERİ

No	Unvan	Web Adresi
1	Acıbadem Sağlık Hizmetleri Ticaret A.Ş.	http://www.acibadem.com.tr
2	Advansa Sasa Polyester Sanayi A.Ş.	http://www.advansa.com.tr
3	Adana Çimento Sanayii T.A.Ş.	http://www.adanacimento.com.tr
4	Adel Kalemçilik Ticaret ve Sanayi A.Ş.	http://www.adel.com.tr
5	Afyon Çimento Sanayii T.A.Ş.	http://www.afyoncimento.com.tr
6	Akenerji Elektrik Üretim A.Ş.	http://www.akenerji.com.tr
7	Akal Tekstil Sanayii A.Ş.	http://www.ak-al.com.tr
8	Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.akcansa.com.tr
9	Akın Tekstil A.Ş.	http://www.akintekstil.com.tr
10	Aksigorta A.Ş.	http://www.aksigorta.com.tr
11	Aksu Enerji ve Ticaret A.Ş.	http://www.aksuenerji.com.tr
12	Aksu İplik Dokuma ve Boya Apre Fabrikaları A.Ş.	http://www.aksu.com.tr
13	Alarko Carrier Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.alarko.com.tr
14	Alarko Holding A.Ş.	http://www.alarko.com.tr
15	Alcatel Teletaş Telekomünikasyon Endüstri Ticaret A.Ş.	http://www.alcatel.com.tr
16	Alkim Alkali Kimya A.Ş.	http://www.alkim.com
17	Alkim Kağıt Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.alkimkagit.com.tr
18	Altınyag Kombinaları A.Ş.	http://www.altinyag.com.tr
19	Altınyıldız Mensucat ve Konfeksiyon Fabrikaları A.Ş.	http://www.altinyildiz.com.tr
20	Anadolu Cam Sanayii A.Ş.	http://www.anadolucam.com.tr
21	Anadolu Efes Biracılık ve Malt Sanayi A.Ş.	http://www.efespilsen.com.tr
22	Anadolu Hayat Emeklilik A.Ş.	http://www.anadoluhayat.com.tr
23	Anadolu Sigorta A.Ş.	http://www.anadolusigorta.com.tr
24	Anadolu Isuzu Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.isuzu.com.tr
25	Arçelik A.Ş.	http://www.arcelik.com.tr
26	Arena Bilgisayar Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.arena.com.tr
27	Arsan Tekstil Ticaret ve Sanayi A.Ş.	http://www.arsantextile.com
28	Ayen Enerji A.Ş.	http://www.ayen.com.tr
29	Aygaz A.Ş.	http://www.aygaz.com.tr
30	Bak Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.bakambalaj.com.tr
31	Banvit Bandırma Vitaminli Yem Sanayi A.Ş.	http://www.banvit.com.tr
32	Batıçim Batı Anadolu Çimento Sanayi A.Ş.	http://www.baticim.com.tr
33	Beko Elektronik A.Ş.	http://www.beko.com.tr
34	Berdan Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.berdan.com.tr
35	Bim Birleşik Mağazalar A.Ş.	http://www.bim.com.tr
36	Bolu Çimento Sanayii A.Ş.	http://www.bolucimento.com
37	Borusan Mannesmann Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.borusanboru.com
38	Bosch Fren Sistemleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.bosch.com.tr
39	Bossa Ticaret ve Sanayii İşletmeleri T.A.Ş.	http://www.bossa.com.tr
40	Boyner Büyük Mağazacılık A.Ş.	http://www.carsi.com.tr
41	Brisa Bridgestone Sabancı Lastik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.brisa.com.tr
42	BSH Ev Aletleri Ticaret ve Sanayi A.Ş.	http://www.boschealetleri.com
43	Burçelik Bursa Çelik Döküm Sanayii A.Ş.	http://www.burcelik.com.tr
44	Bursa Çimento Fabrikası A.Ş.	http://www.bursacimento.com
45	Ceytaş Madencilik Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.ceytas.com.tr
46	ÇBS Boya Kimya Sanayii ve Ticaret A.Ş.	http://www.cbs.com.tr
47	Çelebi Hava Servisi A.Ş.	http://www.celebi.com.tr
48	Çelik Halat ve Tel Sanayi A.Ş.	http://www.celikhalat.com.tr
49	Çemtaş Çelik Makina Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.cemtas.com.tr
50	Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.cimsa.com.tr
51	Dardanel Önentaş Gıda Sanayii A.Ş.	http://www.dardanel.com
52	Denizli Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.sisecam.com.tr
53	Dentaş Ambalaj ve Kağıt Sanayi A.Ş.	http://www.dentas.com.tr
54	Desa Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.desa.com.tr
55	Deva Holding A.Ş.	http://www.devaholding.com
56	Ditaş Doğan Yedek Parça İmalat ve Teknik A.Ş.	http://www.ditas.com.tr

57	Doğuş Otomotiv Servis ve Tic. A.Ş.	http://www.dogusotomotiv.com.tr/
58	Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.	http:// www.doganburda.com
59	Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.	http://www.milliyet.com.tr
60	Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş.	http://www.doganholding.com.tr
61	Doğan Yayın Holding A.Ş.	http://www.dmg.com.tr
62	Doğusan Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.dogusanboru.com
63	Döktaş Dökümcülük Ticaret ve Sanayi A.Ş.	http://www.doktas.com.tr
64	Duran Doğan Basım ve Ambalaj Sanayi A.Ş.	http:// www.ddpack.com.tr
65	Dyo Boya Fabrikaları Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.yasas.com.tr
66	Eczacıbaşı ilaç Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.eczacibasi.com.tr
67	Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.eczacibasi.com.tr
68	Edip İplik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http:// www.edip.com
69	Efes Sınai Yatırım Holding A.Ş.	http://www.efesinvest.com/
70	Ege Gübre Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.egegubre.com.tr
71	Ege Seramik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.egeseramik.com
72	Egeplast Ege Plastik Ticaret ve Sanayi A.Ş.	http://www.egeplast.com.tr
73	Emek Elektrik Endüstrisi A.Ş.	http://www.barmek.com.tr
74	Erbosan Erciyes Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.erbosan.com.tr
75	Ereğli Demir Çelik Fabrikaları T.A.S.	http://www.erdemir.com.tr
76	Ersu Meyve ve Gıda Sanayi A.Ş.	http://www.ersu.com.tr
77	Escort Computer Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.escort.net
78	Feniş Alüminyum Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.fenis.com.tr
79	Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.	http://www.ford.com.tr
80	Frijo-Pak Gıda Maddeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş..	http://www.sunpride.com.tr
81	Gentaş Genel Metal Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.gentas.com.tr
82	Gersan Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş.	http:// www.gersan.com.tr
83	Gima Gıda ve İhtiyaç Maddeleri T.A.S.	http://www.gima.com.tr
84	Goodyear Lastikleri T.A.Ş.	http://www.goodyear.com.tr
85	Göлтаş Göller Bölgesi Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.goltas.com.tr
86	GSD Holding A.Ş.	http://www.gsdholding.com.tr
87	Gübre Fabrikaları T.A.Ş.	http://www.gubretas.com.tr
88	Güneş Sigorta A.Ş.	http://www.gunessigorta.com.tr
89	Haznedar Refrakter Sanayi A.Ş.	http:// www.hazref.com
90	Hektaş Ticaret T.A.Ş.	http://www.hektas.com
91	Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.	http://www.hurriyet.com.tr
92	İşıklar Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.isiklar.com.tr
93	İdaş İstanbul Döşeme Sanayi A.Ş.	http://www.idas.com.tr
94	İhlas Ev Aletleri İmalat Sanayii ve Ticaret A.Ş.	http://www.ihlas.com.tr
95	İhlas Holding A.Ş.	http://www.ihlas.com.tr
96	İzmir Demir Çelik Sanayi A.Ş.	http://www.izdemir.com.tr
97	İzocam Ticaret ve Sanayi A.Ş.	http://www.izocam.com.tr
98	Kardemir Karabük Demir Çelik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.kardemir.com
99	Karsan Otomotiv Sanayii ve Ticaret A.Ş.	http:// www.karsan.com.tr
100	Kartonsan Karton Sanayii ve Ticaret A.Ş.	http://www.kartonsan.com
101	Kav Danışmanlık Pazarlama ve Ticaret A.Ş.	http://www.kavambalaj.com.tr
102	Kelebek Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş..	http://www.kelebek.com
103	Kent Gıda Maddeleri Sanayii ve Ticaret A.Ş.	http://www.kent.com.tr
104	Kerevitaş Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.kerevitas.com.tr
105	Klimasan Klima Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.klimasan.com.tr
106	Koç Holding A.Ş.	http://www.koc.com.tr
107	Koniteks Konfeksiyon Endüstri ve Ticaret A.Ş.	http://www.koniteks.com.tr
108	Konya Çimento Sanayii A.Ş.	http://www.konyacimento.com.tr
109	Kordsa Endüstriyel İplik ve Kord Bezi Sanayi ve Tic.A.Ş.	http://www.kordsa.com.tr
110	Koza Davetiye Mağaza İşletmeleri ve İhracat A.Ş.	http://www.koza.com.tr
111	Kristal Kola Meşrubat Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.kristalkola.com.tr
112	Link Bilgisayar Sistemleri Yazılımı ve Donanımı A.Ş.	http://www.linkbilgisayar.com.tr
113	Lio Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.lio.com.tr
114	Logo Yazılım Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.logo.com.tr
115	Mardin Çimento Sanayii ve Ticaret A.Ş..	http://www.mardincimento.com.tr
116	Marmaris Altinyunus Turistik Tesisler A.Ş..	http://www.altinyunus.com.tr
117	Marmaris Martı Otel İşletmeleri A.Ş.	http:// www.marti.com.tr

118	Mazhar Zorlu Holding A.Ş.A.Ş.	http://www.zorlu.com.tr
119	Menderes Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.menderes-textile.com.tr
120	Mensa Mensucat Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.mensa.com.tr
121	Merko Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.merko.com.tr
122	Metemteks Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.metem.com.tr
123	Migros Türk A.Ş.	http://www.migros.com.tr
124	Milpa Ticari ve Sınai Ürünler Pazarlama Sanayi A.Ş.	http://www.milpa.com.tr
125	Mutlu Akü ve Malzemeleri Sanayi A.Ş.	http://www.mutlu.com.tr
126	Nortel Networks Netaş Telekomünikasyon A.Ş.	http://www.netas.com.tr
127	Net Holding A.Ş.	http://www.netas.com.tr
128	Nuh Çimento Sanayii A.Ş.	http://www.nuhcimento.com.tr
129	Okan Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.okan.com.tr
130	Olmuksa International Paper Sabancı Amb. San. ve Tic.AŞ	http://www.olmuksa.com.tr
131	Otokar Otobüs Karoseri Sanayi A.Ş.	http://www.otokar.com.tr
132	Oysa Çimento Sanayii ve Ticaret A.Ş.	http://www.oysa.com.tr
133	Park Elektrik Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.park.com.tr
134	Parsan Makina Parçaları Sanayi A.Ş.	http://www.parsan.com
135	Penguen Gıda Sanayi A.Ş.	http://www.penguen.com.tr
136	Petkim Petrokimya Holding A.Ş.	http://www.petkim.com.tr
137	Petrol Ofisi A.Ş.	http://www.petrolofisi.com
138	Pimaş Plastik İnşaat Malzemeleri A.Ş.	http://www.pimas.com.tr
139	Pınar Entegre Et ve Un Sanayii A.Ş.	http://www.pinar.com.tr
140	Pınar Su Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.pinar.com.tr
141	Pınar Süt Mamülleri Sanayii A.Ş.	http://www.pinar.com.tr
142	Sabancı Holding	http://www.sabanci.com
143	Sanko Pazarlama İthalat İhracat A.Ş.	http://www.sankopazarlama.com
144	Sarkuysan Elektrolitik Bakır Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.sarkuysan.com
145	Serve Kırtasiye Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.serve.com.tr
146	Soda Sanayii A.S	http://www.sodakrom.com.tr
147	Söktaş Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.soktas.com.tr
148	Sönmez Filament Sentetik İplik ve Elyaf Sanayii A.Ş.	http://www.sonmezfilament.com.tr
149	Şeker Piliç ve Yem Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.sekerpilic.com.tr
150	Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.	http://www.sisecam.com.tr
151	Türk Demir Döküm Fabrikaları A.Ş.	http://www.demirdokum.com.tr
152	Taç Yatırım Ortaklığı A.Ş.	http://www.bmd.com.tr/tacyo/
153	Tansaş Perakende Mağazacılık Ticaret A.Ş.	http://www.tansas.com.tr
154	Tat Konserve Sanayi A.Ş.	http://www.tat.com.tr
155	Tire Kutsan Oluklu Mukavva Kutu ve Kağıt Sanayii A.Ş.	http://www.tirekutsan.com.tr
156	Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.	http://www.tofas.com.tr
157	Transtürk Holding A.Ş.	http://www.transturk.com.tr
158	Tukaş Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.tukas.com.tr
159	Turcas Petrol A.Ş.	http://www.turcas.com.tr
160	Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş.	http://www.turktraktor.com.tr
161	Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.	http://www.turkcell.com.tr
162	Tüpraş Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.	http://www.tupras.com.tr
163	Türk Hava Yolları A.O.	http://www.turkishairlines.com
164	Uki Uluslararası Konfeksiyon İmalat ve Ticaret A.Ş.	http://www.uki.com.tr
165	Uçak Servisi A.Ş. (Usaş)	http://www.usas.com.tr
166	Uşak Seramik Sanayi A.Ş.	http://www.usakseramik.com
167	Uzel Makina Sanayii A.Ş.	http://www.uzel.com.tr
168	Ünal Tarım Ürünleri İhracat ve Sanayi A.Ş.	http://www.unaltarim.com.tr
169	Ülker Gıda Sanayi ve Ticaret A.S.	http://www.ulker.com.tr
170	Ünye Çimento Sanayii ve Ticaret A.Ş.	http://www.unyecimento.com.tr
171	Vestel Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.vestel.com.tr
172	Viking Kağıt ve Selüloz A.Ş.	http://www.viking.com.tr
173	Yataş Yatak ve Yorgan Sanayi Ticaret A.Ş.	http://www.yatas.com.tr
174	Yünsa Yünlü Sanayi ve Ticaret A.Ş.	http://www.yunsa.com.tr
175	Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş.	http://www.zoren.com.tr

EK-6:
AKADEMİSYENLERİN E-POSTA ADRESLERİ

No	Adı ve Soyadı	E-Posta Adresi
1	Prof.Dr Semra ÖNCÜ	soncu@bayar.edu.tr
2	Prof.Dr.Recep ŞENER	srecep@mu.edu.tr
3	Prof.Dr Bilal ÖZGÜVEN	ozguven@iibf.sdu.edu.tr
4	Prof.Dr.Şerafettin SEVİM	sevim@dumlupinar.edu.tr
5	Prof.Dr M.Kamil ERCAN	mkercan@gazi.edu.tr
6	Prof.Dr Mine UĞURLU	ugurlum@boun.edu.tr
7	Prof.Dr.Hatice DOĞUKANLI	hatdog@mail.cu.edu.tr
8	Prof.Dr Berna TANER	berna.taner@deu.edu.tr
9	Prof.Dr Banu DURUKAN	banu.durukan@deu.edu.tr
10	Prof.Dr.M.Zeki USLU	zekiuslu@mail.cu.edu.tr
11	Prof.Dr Mehmet SAYARI	msayari@baskent.edu.tr
12	Prof.Dr Melih ERDOĞAN	merdogan@anadolu.edu.tr
13	Prof.Dr Remzi Örtten	orten@gazi.edu.tr
14	Prof.Dr Rcecep GÜNEŞ	regunes@inonu.edu.tr
15	Prof.Dr Orhan SEVİLENGÜL	osevilen@baskent.edu.tr
16	Prof.Dr.Nihat KÜÇÜKSAVAŞ	ksavas@mail.cu.edu.tr
17	Prof.Dr.Serpil CANBAŞ	scanbas@mail.cu.edu.tr
18	Prof.Dr Durmuş ACAR	dacar@iibf.sdu.edu.tr
19	Prof.Dr N.Ata ATABEY	natabey@selcuk.edu.tr
20	Prof.Dr Yunus KİSHALİ	ykishali@kou.edu..tr
21	Prof.Dr Vasfi HAFTACI	vhaftaci@kou.edu.tr
22	Prof.Dr S.Aziz ERDEN	selman@kou.edu.tr
23	Prof.Dr Münevver YILANCI	myilanci@ogu.edu.tr
24	Prof.Dr Yusuf SÜRMEEN	yusufsurmen81@hotmail.com
25	Prof.Dr Hüseyin DAĞLI	dagli@ktu.edu.tr
26	Prof.Dr Mustafa EMİR	memir@ktu.edu.tr
27	Prof:Dr Hasan TÜREDİ	hturedi@ktu.edu.tr
28	Prof.Dr Mustafa ÇIKRIKÇI	cikrikci@ktu.edu.tr
29	Prof..Dr Ayten ERSOY	aytenersoy@akdeniz.edu.tr
30	Prof.Dr. Metin TÜRKÖ	rmturko@atauni.edu.tr
31	Prof.Dr Reşat KARCIOĞLU	rkarci@atauni.edu.tr
32	Prof.Dr M.Suphi ORHAN	msuphi@atauni.edu.tr
33	Prof.Dr.Ahmet KIZIL	kizila@khas.edu.tr
34	Prof.Dr Ali KARTAL	akartal@anadolu.edu.tr
35	Prof.Dr Hüseyin ERGİN	hergin@dumlupinar.edu.tr
36	Prof.Dr İsmail Hakkı SÖNMEZ	isonmez@erciyes.edu.tr
37	Prof.Dr Muammer ERDOĞAN	merdogan@atauni.edu.tr
38	Prof.Dr V.Mehmet BULAK	mbolak@gsu.edu.tr
39	Prof.Dr Yılmaz BENLİGİRAY	ybenligiray@anadolu.edu.tr
40	Prof.Dr Sudi APAK	sudiapak@trakya.edu.tr
41	Prof.Dr Rüstem HACİRÜSTEMOĞLU	rhacirustemoglu@gsu.edu.tr
42	Prof.Dr Fahir BİLGİNOĞLU	bilginog@istanbul.edu.tr
43	Prof.Dr Göksel YÜCEL	gokselyucel@istanbul.edu.tr
44	Prof:Dr İhsan ERSAN	ersan@istanbul.edu.tr

45	Prof.Dr M.Şükrü TEKBAŞ	tekbas@istanbul.edu.tr
46	Prof.Dr Orhan GÖKER	ogoker@istanbul.edu.tr
47	Prof.Dr Recep PEKDEMİR	pekdemir@istanbul.edu.tr
48	Prof.Dr Ünal BOZKURT	unalb@istanbul.edu.tr
49	Prof.Dr Yücel ERCAN	ercan@istanbul.edu.tr
50	Prof.Dr Ülkü ERGÜN	ulku.ergun@deu.edu.tr
51	Prof.Dr Belkis SEVAL	sevalb@istanbul.edu.tr
52	Prof.Dr Cengiz ERDAMAR	erdamar@istanbul.edu.tr
53	Prof.Dr Ersin GÜREDİN	guredin@istanbul.edu.tr
54	Prof.Dr Abdurrahman FETTAHOĞLU	afettah@kou.edu.tr
55	Prof Dr Gültekin RODOPLU	rodoplu@kou.edu.tr
56	Prof.Dr Mustafa Ömer İPÇİ	ipci@hacettepe.edu.tr
57	Prof.Dr Mehmet Baha KARAN	mbkaran@hacettepe.edu.tr
58	Prof.Dr.M.Kemalettin CONKAR	conkar@aku.edu.tr
59	Prof.Dr Halis ERTÜRK	ehalis@uludag.edu.tr
60	Prof.Dr.Ümit GÜCENME	umitgucenme@uludag.edu.tr
61	Prof.Dr Lale KARABIYIK	lale@uludag.edu.tr
62	Prof.Dr Ateş VURAN	avuran@iticu.edu.tr
63	Prof.Dr Davut AYDIN	daydin@anadolu.edu.tr
64	Doç.Dr Salim ŞENGEL	ssengel@anadolu.edu.tr
65	Doç.Dr Fatih Çoşkun ERTAŞ	fertas@gop.edu.tr
66	Doç.Dr Nevin YÖRÜK	nyoruk@gop.edu.tr
67	Doç.Dr Cemal ÇAKICI	cemal@marmara.edu.tr
68	Doç.Dr Gökhan ÖZER	ozer@gyte.edu.tr
69	Doç.Dr.Famil ŞAMILOĞLU	fsamiloglu@hotmail.com
70	Doç.Dr.Veysel KULA	kula@aku.edu.tr
71	Doç.Dr B.Güçlü MARŞAP	bguclu@gazi.edu.tr
72	Doç.Dr Y.Beyazıt ÖNAL	yildirim@mail.cu.edu.tr
73	Doç.Dr.V.Naci TANIŞ	veyisnaci@cu.edu.tr
74	Doç.Dr Mehmet ŞEN	msen@akdeniz.edu.tr
75	Doç.Dr Turan ÖNDEŞ	tondes@atauni.edu.tr
76	Doç.Dr Sema Ülker AYYILDIZ	semaulker@erciyes.edu.tr
77	Doç.Dr Şaban UZAY	suzay@erciyes.edu.tr
78	DoçDr Şevki ÖZGENER	sozgener@euniv.edu.tr
79	Doç.Dr Fehmi YILDIZ	fyldz2000@yahoo.com
80	Doç.Dr Sinan ASLAN	salsan@marmara.edu.tr
81	Doç.Dr Ünsal BAN	unsal@gazi.edu.tr
82	Doç.Dr Mustafa UÇAR	mucar@anadolu.edu.tr
83	Doç.Dr Fatih YIILMAZ	fatihyil@istanbul.edu.tr
84	Doç.Dr Yakup SELVİ	selviyak@istanbul.edu.tr
85	Doç.Dr.Ayşegül YILGÖR	aysegulyilgor@mersin.edu.tr
86	Doç.Dr Kerim BANAR	kbanar@anadolu.edu.tr
87	Doç.Dr Saime ÖNCE	sonce@anadolu.edu.tr
88	Doç.Dr Necdet SAĞLAM	nsaglam@anadolu.edu.tr
89	Doç.Dr Seval SELİMOĞLU	sselimoglu@anadolu.edu.tr
90	Doç.Dr Yıldız AKBULUT	akbulut@gazi.edu.tr

91	Doç.Dr Mehmet ÖZBİRECİKLİ	ozbirecikli@mku.edu.tr
92	Doç.Dr Osman KARAMUSTAFA	okaramustafa@ktu.edu.tr
93	Doç.Dr Abitter ÖZULUCAN	abitter42@nigde.edu.tr
94	Doç.Dr Fehmi KARASİOĞLU	fehmi@selcuk.edu.tr
95	Doç.Dr Turgut ÇÜRÜK	tcuruk@hotmail.com
96	Doç.Dr S.Burak ARZOVA	arzova@superonline.com
97	Yrd.Doç.Dr Feriştah SÖNMEZ	fersonmez@adu.edu.tr
98	Yrd.Doç.Dr İsmail BEKÇİ	bekci@iibf.sdu.edu.tr
99	Yrd.Doç.Dr A.Cüneyt ÇETİN	ccetin@iibf.sdu.edu.tr
100	Yrd.Doç.Dr Yusuf DEMİR	yusuf@iibf.sdu.edu.tr
101	Yrd.Doç.Dr Figen ZARİF	figena@gazi.edu.tr
102	Yrd.Doç.Dr.Cevdet KAYALI	cakayali@yahoo.com
103	Yrd.Doç.Dr.Hüseyin AKTAŞ	huseyin.aktas@bayar.edu.t
104	Yrd.Doç.Dr.Omgun EMGİN	oemgin@mu.edu.tr
105	Yrd.Doç.Dr.Yavuz ÇİFTÇİ	yciftci@mu.edu.tr
106	Yrd.Doç.Dr.Övgü EMGİN	eovgu@mu.edu.tr
107	Yrd.Doç.Dr.Bener GÜNGÖR	baner@hotmail.com
108	Yrd.Doç.Dr Semra KARACAER	Semra@hacettepe.edu.tr
109	Yrd.Doç.Dr.Halit GÖNENÇ	halit.gonenc@hacettepe.edu.tr
110	Yrd.Doç.Dr.Mehmet ERKAN	merkan@aku.edu.tr
111	Yrd.Doç.Dr.Yusuf TOPAL	Ytopal75@hotmail.com
112	Yrd.DoçDr.A.Rıza KAYMAZ	kaymaz@aku.edu.tr
113	Yrd.Doç.Dr.Tülay FİDANCI	fidanci@aku.edu.tr
114	Yrd.Doç.Dr.Naciye GÖKÇE	ngokce@aku.edu.tr
115	Yrd.Doç.Dr.Oguzhan AYDEMİR	aydemir@aku.edu.tr
116	Yrd.Doç.Dr.Serdar ÖGEL	serdarogel@hotmail.com
117	Yrd.Doç.Dr.Cemal ELİTAŞ	celitas@aku.edu.tr
118	Yrd.Doç.Dr.Yusuf DİNÇ	ydinc@gazi.edu.tr
119	Yrd.Doç.Dr.Ümmühan ASLAN	uaslan@anadolu.edu.tr
120	Yrd.Doç.Dr.Berna BOZAN	bnbozan@anadolu.edu.tr
121	Yrd.Doç.Dr.Seyfettin ÜNAL	sunal@dumlupinar.edu.tr
122	Yrd.Doç.Dr.Ahmet AĞCA	ahmetagca@dumlupinar.edu.tr
123	Yrd.Doç.Dr.Muhittin ZÜGÜL	mzugul@hotmail.com
124	Yrd.Doç.Dr.Orhan ELMACI	oelmaci@dumlupinar.edu.tr
125	Yrd.Doç.Dr Tunç KÖSE	tkose@ogu.edu.tr
126	Yrd.Doç.Dr Pınar EVRİM	pinar.evrin@deu.edu.tr
127	Yrd.Doç.Dr Ali ALAGÖZ	aalagoz@selcuk.edu.tr
128	Yrd.Doç.Dr Melek ACAR BOYACIOĞLU	melekacar@yahoo.com
129	Yrd.Doç.Dr S.Yüksel KAYGUSUZ	skaygusuz@uludag.edu.tr
130	Yrd.Doç.Dr Oktay TAŞ	oktay.tas@itu.edu.tr
131	Yrd.Doç.Dr Vesile ÖMÜRPEK	vesile@iibf.sdu.edu.tr
132	Yrd.Doç.Dr Şeref KALAYCI	seref@iibf.sdu.edu.tr
133	Yrd.Doç.Dr Hayrettin USUL	husul@iibf.sdu.edu.tr
134	Yrd.Doç.Dr İsmet TİTİZ	titiz@iibf.sdu.edu.tr
135	Yrd.Doç.Dr Hakan KAPUCU	kapucu@kou.edu.tr
136	Yrd:Doç.Dr A.İhsan BAŞOL	ibasol@kou.edu.tr

137	Yrd.Doç.Dr M.Serdar ATAY	satay@iibf.sdu.edu.tr
138	Yrd.Doç.Dr Nurullah UÇKUN	nuckun@ogu.edu.tr
139	Yrd.Doç.Dr Ersan SÖNMEZ	nuckun@ogu.edu.tr
140	Yrd.Doç.Dr Murat KİRACI	mkiraci@ogu.edu.tr
141	Yrd.Doç.Dr M.Altan MASUM	masun@marmara.edu.tr
142	Yrd.Doç.Dr H.İbrahim BULUT	halibo@ktu.edu.tr
143	Yrd.Doç.Dr Fikret ÇANKAYA	cankayaf@ktu.edu.tr
144	Yrd.Doç.Dr Engin DİNÇ	edinc@ktu.edu.tr
145	Yrd.Doç.Dr Uğur KAYA	ukaya@ktu.edu.tr
146	Yrd.Doç.Dr Niyazi KURNAZ	nkurnaz@dumlupinar.edu.tr
147	Ydr.Doç.Dr Nazlı AKMAN	nakman@bilkent.edu.tr
148	Yrd.Doç.Dr Mehmet GENÇTÜRK	gencturk@sdu.edu.tr
149	Yrd.Doç.Dr Sami KARACAN	skaracanl@kou.edu.tr
150	Yrd.Doç.Dr Aslıhan Ersoy BONCUK	aebozcuk@akdeniz.edu.tr
151	Yrd.Doç.Dr Ali Rıza KAYMAZ	kaymaz@aku.edu.tr
152	Yrd.Doç:Dr Zeynep HATUNOĞLU	zhatunoglu@ksu.edu.tr
153	Yrd.Doç.Dr T.Turan TURABOĞLU	turaboglu@mersin.edu.tr
154	Yrd.Doç.Dr Volkan DEMİR	vdemir@gsu.edu.tr
155	Yrd.Doç.Dr Atilla ODABAŞI	odabasi@boun.edu.tr
156	Yrd.Doç.Dr.Ali Cüneyt ÇETİN	ccetin@iibf.sdu.edu.tr
157	Yrd.Doç.Dr Ayşen KORUKOĞLU	aysenkor@bornova.ege.edu.tr
158	Yrd.Doç.Dr Türker SUSMUŞ	turker.susmus@ege.edu.tr
159	Yrd.Doç.Dr O.Berna İPEKTEN	bipekten@atauni.edu.tr
160	Yrd.Doç.Dr Nuraydın TOPÇU	ntopcu@atauni.edu.tr
161	Yrd.Doç.Dr.Mehmet CİVAN	civan@gantep.edu.tr
162	Yrd.DoçDr.H.Ali ATA	ata@gantep.edu.tr
163	Yrd.Doç.Dr.Hakan ARACI	hakanaraci@hotmail.com
164	Yrd.Doç.Dr Güray KÜÇÜKKOCAOĞLU	gurayk@baskent.edu.tr
165	Yrd.Doç.Dr.Ayşe YERELİ	ayseyereli@bayar.edu.tr
166	Yrd.Doç.Dr Kıymet ÇALIYURT	kiymet1442@yahoo.com
167	Yrd.Doç.Dr Hakan ER	erhakan@akdeniz.edu.tr
168	Yrd.Doç.Dr Asım ÇELİK	acelik@erciyes.edu.tr
169	Yrd.Doç.Dr Murat ESMERAY	mesmeray@erciyes.edu.tr
170	Yrd.Doç.Dr Azzem ÖZKAN	azzem@erciyes.edu.tr
171	Yrd.Doç.Dr Levent ÇITAK	lcitak@erciyes.edu.tr
172	Yrd.Doç.Dr Hikmet ULUSAN(erc)	ulusan70@yahoo.com
173	Yrd.Doç.Dr.Hatice DÜZAKIN	hduzakin@mail.cu.edu.tr
174	Yrd.Doç.Dr Ömür SÜER	osuer@gsu.edu.tr
175	Yrd.Doç.Dr.Hüseyin YILMAZ	Hyilmaz64@yahoo.com
176	Yrd.Doç.Dr Yücel AYRIÇAY	yucelayricay@ksu.edu.tr
177	Yrd.Doç.Dr Yunus CERAN	yunusceran@nigde.edu.tr
178	Yrd.Doç.Dr Orhan ÇELİK	ocelik@politics.ankara.edu.tr
179	Yrd.Doç.Dr A.Aziz KARAGÜL	aaziz@anadolu.edu.tr
180	Yrd.Doç.Dr.A.Banu AVŞAR	abbasar@anadolu.edu.tr
181	Yrd.Doç.Dr.Adnan SEVİM	asevim@anadolu.edu.tr
182	Yrd.Doç.Dr.Metin COŞKUN	abbasar@anadolu.edu.tr

183	Yrd.Doç.Dr.Vedat EKERGİL	vekergil@anadolu.edu.tr
184	Yrd.Doç.Dr.Murat ERTUĞRUL	mertugrul@anadolu.edu.tr
185	Yrd.Doç.Dr.H.Erdin GÜNDÜZ	egunduz@anadolu.edu.tr
186	Yrd.Doç.Dr Haluk BENGÜ	hbengu@nigde.edu.tr
187	Yrd.Doç.Dr Ali ÇOŞKUN	alicoskun@fatih.edu.tr
188	Yrd.Doç.Dr.Mikail ALTAN	maltan@selcuk.edu.tr
189	Yrd.Doç.Dr.Ergün KAYA	ergunk@anadolu.edu.tr
190	Yrd.Doç.Dr Ümmühan ASLAN	uaslan@anadolu.edu.tr
191	Yrd.Doç.Dr Ekrem TUFAN	etufan@anadolu.edu.tr
192	Yrd.Doç.Dr Aslı AFŞAR	aafsar@anadolu.edu.tr
193	Yrd.Doç.Dr Hasan BAKIR	hbakir@anadolu.edu.tr
194	Yrd.Doç.Dr Serpil ALTINIRMAK	saltinirmak@anadolu.edu.tr
195	Yrd.Doç.Dr Murat KIYILAR	muratkiy@istanbul.edu.tr
196	Yrd.Doç.Dr Tulin AKKUM	akkumt@istanbul.edu.tr
197	Yrd.Doç.Dr Servet ÖNAL	sonal@mail.cu.edu.tr
198	Yrd.Doç.Dr İrem NUHOĞLU	nuhoglun@boun.edu.tr
199	Yrd.Doç.Dr H.Meder ÇAKIR	hmcakir@pamukkale.edu.tr
200	Yrd.Doç.Dr Hakan AYGÖREN	haygoren@pamukkale.edu.tr

EK-7:
FİNANSAL ANALİSTLERİN E-POSTA ADRESLERİ

No	Adı ve Soyadı	E-posta adresleri
1	AYŞE ÇOLAK	acolak@terabrokers.com
2	Adem ÖZEN	aozen@gedik.com
3	Akif MOROĞLU	akif.moroglu@emdas.com.tr
4	AYŞE MORÖZ	aysek@rj.com.tr
5	A.ZEMİN YILDIKO	zemin.yildiko@nurolonline.com
6	ALPER PAKSOY	alperp@global.com.tr
7	ATINÇ ÖZKAN	atinco@global.com.tr
8	AYLİN ÇORMAN	acorman@garanti.com.tr
9	A.YAVUZ BİRDAL	ayavuzb@finansinvest.com
10	BATUHAN ÖZŞAHİN	batuhan.ozsahin@ubs.com
11	Banu YARGILI	byargili@sekeryatirim.com.tr
12	BÜLENT AKGÜL	akgulb@tskb.com.tr
13	BERNA KURBAY	berna.kurbay@rj.com.tr
14	BANU BÜYÜKOĞUZ	banu.buyukoguz@rj.com.tr
15	BAŞAK DİNÇKOÇ	basak.dinckok@rj.com.tr
16	BAŞAK ENGİN	basak.engin@oyakmenkul.com.tr
17	BERNA KÖKTENER	berna.koktener@oyakmenkul.com.tr
18	Bekir GÜRDAMAR	bekir@oncumenkul.com.tr
19	BÜLENT YURDAGÜL	bulent.yurdagul@hsbc.com.tr
20	BURAK SALMAN	burak.salman@emdas.com.tr
21	BİLGE YÜKSEL	bilge.yuksel@ayatirim.com.tr
22	BEYZA BÜRKEV	burkev@alfa.com.tr
23	BURAK İŞYAR	burak.isyar@akyatirim.com.tr
24	CELAL PEKESEN	cpekesen@teb.com.tr
25	CEMAL DEMİRTAŞ	cemal.demirtas@oyakmenkul.com.tr
26	CENK ÖZÇELİK	cenoc@kocyatirim.com.tr
27	CENK ORÇAN	cenkorcan@hsbc.com.tr
28	CAN YURTCAN	canyu@global.com.tr
29	Çağlar ÇERŞİT	ccersit@sekeryatirim.com.tr
30	DİDEM ÖZATALAR	dozatarlar@yfas.com.tr
31	DUYGU KALFAOĞLU	duygu_kalfaoglu@dundasunlu.com
32	DUYGUN KUTUCU	duygun.kutucu@akyatirim.com.tr
33	ELİF DOLENYE	etore@ykb.com
34	ESRA ALTINEL	ealtinel@yfas.com.tr
35	EBRU BAYAR GÖKTAN	ebru.bayar@oyakmenkul.com.tr
36	ENDER ÖZNAM	ender.oznam@oyakmenkul.com.tr
37	EBRU EROĞLU	ebru.eroglu@efgistanbulsec.com
38	Emre SEZAN	esezan@isyatirim.com.tr
39	EMRE AKYOL	emre.akyol@emdas.com.tr
40	EMRE İZGİ	emre.izgi@citigroup.com
41	Elif TÖRE	etore@ykb.com
42	Esen RAİFOĞLU	eraifoglu@teb.com.tr
43	ERKAN SAVRAN	erkan.savran@akyatirim.com.tr

44	Fatih DEMİRTOP	fatihdemirtop@merkezmenkul.com.tr
45	FULİN ÖNDER	fulino@ekinvest.com
46	FİLİZ SATIK	filiz.satik@denizyatirim.com
47	GÜNDÜZ FINDIKCIOĞLU	findikciog@tskb.com.tr
48	Güneş ÖZDEMİR	gunesozdemir@hsbc.com.tr
49	GÖKSEL ŞİŞMANLAR	goksel.sismanlar@akyatirim.com.tr
50	HALUK AKDOĞAN	haluk.akdogan@uk.ing.com
51	HAYDAR ACUN	hacun@gedik.com.tr
52	HÜSEYİN KELEZOĞLU	huseyin.kelezoglu@efgistanbulsec.com
53	HANZADE KILIÇKIRAN	kilickiranh@ca-ib.com
54	HANDE CUHRUK	hcuhruk@bendersecurities.com
55	HAKAN AYGÜN	hakan.aygun@akyatirim.com.tr
56	HAKAN AKLAR	hakan.aklar@akyatirim.com.tr
57	İlgin ERDOĞAN	ilgin.erdogan@akyatirim.com.tr
58	İBRAHİM ARINÇ	ibrahim.arinc@efgistanbulsec.com
59	İlhan ÇETİNKAYA	icetinkaya@sekeryatirim.com.tr
60	KURTHAN ATMACA	kurthan.atmaca@emdaz.com.tr
61	Kenan ÇOŞGÜNER	kenan.cosguner@teb.com.tr
62	LEVENT TOPÇU	leventt@global.com.tr
63	MEHMET GERZ	Mehmet.Gerz@yky.com
64	MUHİTTİN KULEY	muhittin.kuley@disyatirim.com.tr
65	Murat ÇİMEN	muratcimen@oncumenkul.com.tr
66	MERT ÜLKER	mertu@finansinvest.com
67	METE DEMİR	mdemir@emdaz.com
68	MEHMET ZÜMRÜT	mzumrut@atayatirim.com.tr
69	METE KUNTER	mkunter@atainvest.com
70	Necati SİMER	nsimer@sekeryatirim.com.tr
71	NURSEL İLGEN	nmetin@isyatirim.com.tr
72	NUR KARABACAK	nurk@ekspresinvest.com
73	NERGİS KASABALI	nkasabali@atayatirim.com.tr
74	OSMAN MEMİŞOĞLU	osman.memisoglu@efgistanbulsec.com
75	ONUR MARŞAN	omarsan@atayatirim.com.tr
76	Onur MUTLU	omutlu@gedik.com
77	Orçin GÜNDÜZ	ogunduz@gedik.com
78	OĞUZ BARDAK	oguz.bardak@akyatirim.com.tr
79	ÖMER ÖMERBAŞ	omeromerbas@hsbc.com.tr
80	ÖNDER ZORBA	ozorba@atayatirim.com.tr
81	ÖZGÜR ATA	oata@atayatirim.com.tr
82	Özgür YAVRU	oyavru@gedik.com
83	Pınar ŞAHİN	pinars@yfas.com.trm
84	SAYRA ALTUNTAŞ	Sayra.Can.Altuntas@morganstanley.com
85	SERHAN İBRAHİMOĞLU	sibrahimoglu@isyatirim.com.tr
86	SİNAN GÖKŞEN	sinang@ekspresyatirim.com.tr
87	SERAP MUTLU	serap.mutlu@efgistanbul.com
88	SİNAN VELİOĞLU	svelioglu@bendersecurities.com
89	SERHAN GÖK	sgok@bendersecurities.com

90	Soner AKIN	sonerakin@alanyatirim.com
91	TÜLİN TEKİN	tulin.tekin@yky.com
92	TAMER ŞENGÜN	tamer.sengun@oyakyatirim.com.tr
93	TAYFUN ULUSOY	portfoy@gedik.com
94	TOYGUN ONARAN	tonaran@garanti.com.tr
95	TOLGA KUTAN	tolgak@finansinvest.com
96	TUNÇ YILDIRIM	yildirimt@alfa.com.tr
97	UĞUR KONUK	ukonuk@tekstilbank.com.tr
98	U.Özkan ÜLGER	uulger@sekeryatirim.com.tr
99	VAHİT KARHAN	vkarhan@strateji.com.tr
100	VEDAT MİZRAHİ	vmizrahi@bendersecurities.com
101	YURDAL YALMAN	yurdal.yalman@oyakmenkul.com.tr
102	YAVUZ UZAY	yavuz.uzay@csfb.com
103	Yunus KAYA	ykaya@gedik.com
104	Yeşim AYGÜN	yesimaygun@merkezmenkul.com.tr
105	ZAFER AKSOY	zafer@gedik.com
106	Z.Can AMBARCI	zumrut.can@ayatirim.com.tr
107	Ayşe GÜRLÜMAN	agurluman@emdaz.com
108	Melis POCAR	melisp@ekininvest.com
109	Bahar Deniz EGEMEN	degemen@garanti.com

EK-8:
DENETÇİLERİN E-POSTA ADRESLERİ

No	Adı ve Soyadı	E.posta adresi
1	Aslan KAYA	kaya@dmf.com.tr
2	Ali YERLİ	aliyerli@ustadim.com
3	Adnan YILDIRIM	adnanyildirim@batiymm.com.tr
4	A.Faruk ÖZDEMİR	a.faruk@mail.com
5	A.İhsan ESMEROĞLU	alihsanesmeroglu@batiymm.com.tr
6	Alper ÖNDER	alper.onder@tr.pwc.com
7	Adnan AKAN	adnan.akan@tr.pwc.com
8	Ahmet CANGÖZ	acangoz@mazarsdenge.com.tr
9	Ahmet ENGİN	sengin@mazarsdenge.com.tr
10	Ayşe İŞİM	ayse.b.isim@tr.pwc.com
11	Aslan COŞKUN	lcoskun@mazarsdenge.com.tr
12	Atalay TARLABAŞI	atarlabasi@mazarsdenge.com.tr
13	Anıl ERKAN	anil.erkani@tr.pwc.com
14	A.Mete TÜRKİLİ	mturkili@isik-ymm.com.tr
15	A.Doğan ÜNAL	unal@vizyonymm.com.tr
16	Burhanettin ÇOKBAŞ	bcokbas@bbdenetim.com
17	Bahadır TOPRAK	btoprak@bbdenetim.com
18	Bülent ARICAN	bulentarican@mercekdenetim.com
19	Bülent ÇAKAR	bulentcakar@batiymm.com.tr
20	Burak POYRAZ	burak.ozpoyraz@tr.pwc.com
21	Cihat ÇETİNKAYA	cihat@ustadim.com
22	Coşkun UYGUR	cuygur@bbdenetim.com
23	Cahit YILMAZ	cahity@tnn.net
24	Cenap İLTER	cenap@ksiturkey.com
25	Coşkun ŞEN	coskun.sen@tr.pwc.com
26	Çiğdem SOLAŞ	cem.tezelman@moorestephens.com.tr
27	Durmuş YILDIRAN	durmus.yildiran@moorestephens.com.tr
28	Enver ÇAKAN	enver@ustadim.com
29	Erdal ULUSEL	erdalulusel@batiymm.com.tr
30	Eli BABANI	ebabani@mazarsdenge.com.tr
31	Eli LEVİ	elevi@mazarsdenge.com.tr
32	Ergun ŞENLİK	esenlik@bbdenetim.com
33	Esmâ YILDIZ	esma@ksiturkey.com
34	Fevzi ORAKÇAL	fevzi@dmf.com.tr
35	Gökmen İRFAN	gokmen@trenddenetim.com
36	Haluk DOĞAN	hdogan@mazarsdenge.com.tr
37	Haluk YALÇIN	haluk.yalcin@tr.pwc.com
38	Hakkı SEZGİN	ismailhakki.sezgin@moorestephens.com.tr
39	Hüseyin ÖNCÜ	huseyinoncu@batiymm.com.tr
40	H.Kürşat ŞAHİN	ksahin@isik-ymm.com.tr
41	Hüseyin TÜZ	htuz@isik-ymm.com.tr
42	İzzet BAYKARA	izzet@dmf.com.tr
43	İbrahim YANBAŞ	yanbas@trenddenetim.com
44	İbrahim KOCABEY	ibrahim.kocabey@moorestephens.com.tr
45	İmam GÜNHAN	imam@ksiturkey.com
46	İlknur MATRACI	imatraci@ksiturkey.com
47	İzzet ÖZER	izzet.ozer.@moorestephens.com.tr

48	Korkut YET	k.yet@legaldenetim.com
49	Kerem ENGİN	kengin@mazarsdenge.com.tr
50	Levent ETKESEN	leventetkesen@batiymm.com.tr
51	Lütfi KÖŞKER	kosker@trenddenetim.com
52	Moris MORENO	mmoreno@mazarsdenge.com.tr
53	Mehmet GÖKGÜR	mgokgur@bbdenetim.com
54	Murat SANCAR	murat.sancar@tr.pwc.com
55	Mehmet ŞANİ	msani@mazarsdenge.com.tr
56	Miklat KESKİN	mkesgin@bbdenetim.com
57	Mehmet ALTINDAĞ	mehmet@dmf.com.tr
58	Mehmet ŞAHİN	msahin@isik-ymm.com.tr
59	Mehmet ORHAN	mozenc@isik-ymm.com.tr
60	M.Sıtkı GÜNGÖR	msgungor@trenddenetim.com
61	Mehmet ONUR	mehmet.onur@moorestephens.com.tr
62	Mustafa EKİNCİ	mekinci@isik-ymm.com.tr
63	Mustafa ACIKALIN	macikalin@isik-ymm.com.tr
64	Mehmet GÜVEN	mehmetguven@batiymm.com.tr
65	Nilüfer İPEKTEN	n.ipekten@legaldenetim.com
66	Necmettin KELEŞ	nkles@turmob.gov.tr
67	Nuri DEĞER	nuri.deger@moorestephens.com.tr
68	Nejat GÖRGÜLÜ	nejatgorguluymm@hotmail.com
69	Orhan İYİLER	oiyiler@bbdenetim.com
70	Okan GÜN	okan.gun@tr.pwc.com
71	Osman TAN	tan@trenddenetim.com
72	Oğuz ÖZKAN	ozkan@trenddenetim.com
73	Osman AYHAN	osmanayhan@batiymm.com.tr
74	Recai BERBER	recai.berber@moorestephens.com.tr
75	Sabahattin ERDOĞAN	serdogan@mazarsdenge.com.tr
76	Sait SEVGENER	sait.sevgener@moorestephens.com.tr
77	Sinan SEVGİLER	sinan@ksiturkey.com
78	Selçuk DEMİR	selcuk@ksiturkey.com
79	Salim AKGÜL	salimakgul@irfanymm.com
80	Tamer ORAL	toral@mazarsdenge.com.tr
81	Talar GÜL	talar.gul@tr.pwc.com
82	Tufan TEKSOY	tteksoy@mazarsdenge.com.tr
83	Tacettin YİNANÇ	tacettin.yinanc@moorestephens.com.tr
84	Uğur KAYLAN	ukaylan@mazarsdenge.com.tr
85	Vecdi ÖZZADE	vecdi@ustadim.com
86	Vedat MORALI	vedat.morali@moorestephens.com.tr
87	Veysel ÇAKIR	veysel.cakir@moorestephens.com.tr
88	Vedat AKARCA	vedat@ksiturkey.com
89	Yılmaz ÖZER	yilmaz@dmf.com.tr
90	Yüksel ÖZUYSAL	yuksel@trenddenetim.com
91	Yaşar ÖDÜM	yasar@trenddenetim.com